

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้า
ข้ามพรมแดนไทย – เมียนมา: กรณีศึกษา จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเส้าหิน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

State's roles and policies on national security in developing the area and promot-
ing Thai-Myanmar cross-border trade: Case studies of the Ban Mae Sam Laep and
Ban Sao Hin Border-crossing, Mae Hong Son Province.

โดย

กฤษณะ โชติสุทธิ
ณัฐราพร พรหมประสิทธิ์

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้า
ข้ามพรมแดนไทย – เมียนมา: กรณีศึกษา จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเส้าหิน
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

State's roles and policies on national security in developing the area and promot-
ing Thai-Myanmar cross-border trade: Case studies of the Ban Mae Sam Laep and
Ban Sao Hin Border-crossing, Mae Hong Son Province.

โดย

กฤษณะ โชติสุทธิ
ณัฐราพร พรหมประสิทธิ์

สนับสนุนโดยสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของคณะผู้วิจัย วช. และสกสว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

(Executive Summary)

จ.แม่ฮ่องสอน มีพื้นที่เชื่อมต่อกับรัฐต่าง ๆ ของประเทศเมียนมา ได้แก่ รัฐกะเหรี่ยง รัฐกะยา และรัฐฉาน ภายในพื้นที่เหล่านี้เต็มไปด้วยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ อาทิ KNLA -5 KNPLF KNPP และ RCSS/SSA ภายใน จ.แม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าจำนวน 5 จุด อยู่ภายใต้ อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และแบ่งหน้าที่ในการจัดการด้านการค้าข้ามแดนออกเป็นศุลกากร แม่ฮ่องสอน กับศุลกากรแม่สะเรียง

จากรายงานทางสถิติการค้าชายแดน พบว่า มูลค่าการค้าชายแดนไทย - เมียนมา จ.แม่ฮ่องสอน ค.ศ. 2017 มีมูลค่าการค้าชายแดนมากกว่า 1,182 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นมูลค่าจากการค้าชายแดนภายใต้ขอบเขตอำนาจของจุดผ่อนปรนฯ ศุลกากรแม่ฮ่องสอน มีมูลค่า 423.87 ล้านบาท ในขณะที่จุดผ่อนปรนฯ ศุลกากรแม่สะเรียง ซึ่งประกอบด้วยจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ และจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน มีมูลค่า 758.44 ล้านบาท จากสถิติดังกล่าว ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองฝั่ง รัฐกะยาที่ถือเป็นรัฐที่มีรายได้ต่ำที่สุดของประเทศเมียนมา อีกทั้งทิศทางการเมืองของกองกำลัง KNLA - 5 ที่มีท่าทีแข็งกร้าวต่อรัฐบาลเมียนมา ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษา “บทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้า ข้ามพรมแดนไทย - เมียนมา: กรณีศึกษา จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเสาหิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน”

โครงการวิจัยฯ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา สาม ประการ ประกอบด้วย หนึ่ง เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิธีการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน สอง เพื่อศึกษาผลกระทบต่อความมั่นคงเมื่อมีการการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน สาม เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย- เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน รวมทั้งประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการค้าชายแดน โดยผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และใช้วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

จากการศึกษาพบว่า งานศึกษาชิ้นนี้ได้ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง ความแตกต่างในด้านพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิตของทั้งสองประเทศที่มีความต้องการสินค้าที่แตกต่างกัน ต่างส่งผลต่ออุปสงค์อุปทานระหว่างกัน จนเกิดการไหลของสินค้าข้ามเส้นเขตแดน เนื่องจากในช่วงเวลาที่เมียนมาตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ วิธีการค้าข้ามแดนในยุคอาณานิคมมีลักษณะของสินค้าที่ผ่านการผลิตโดยเทคโนโลยีได้หลังจากไทยเข้าสู่เมียนมา ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการแปรรูปได้หลังจากเมียนมาเข้าสู่ไทย แต่หลังจากเมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ กระทั่งเกิดการรัฐประหารใน ค.ศ. 1962 สินค้าที่ผลิตโดยเทคโนโลยีได้หลังจากไทยเข้าสู่เมียนมา ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงปศุสัตว์ได้หลังจากเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทย

การปิดประเทศ และออกมาตรการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าหลังการรัฐประหาร ค.ศ. 1962 สินค้าดังกล่าวไม่สามารถไหลผ่านข้ามแดนในรูปแบบที่เป็นทางการได้ จนพื้นที่ขององค์กร KNU กับกองกำลัง KNPP ได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายข้ามแดน เนื่องจากองค์กร KNU กับกองกำลัง KNPP ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยในยุคสงครามเย็น และภายในพื้นที่ปราศจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเมียนมาบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่ ขณะเดียวกันพื้นที่บ้านแม่สามแลบ พื้นที่ฝั่งตรงข้ามองค์กร KNU ได้รับผลประโยชน์จากการเป็นท่าเรือในการขนส่งสินค้า จนเกิดการยกระดับชุมชนขนาดเล็กให้กลายเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำสาละวิน

หลังสิ้นสุดสงครามเย็นการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนของพื้นที่ทั้งสองได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้ง การปรับเปลี่ยนทิศทางการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย ประกอบกับรัฐบาลเมียนมาได้มอบผลประโยชน์ให้แก่ตัวแทนทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนอำนาจทางการเมืองบนพื้นที่ชายแดน โดยหลังจากได้รับการสัมปทานป่าไม้ตลอดแนวชายแดนรัฐบาลไทยจึงให้การสนับสนุนรัฐบาลเมียนมา ขณะที่กองกำลัง KNPLF ได้เลือกหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมาใน ค.ศ. 1994 รัฐบาลเมียนมาได้มอบพื้นที่ในการจัดการตนเอง จนบ้านโฮ๊ะแซ่ได้ยกระดับเป็นเมืองบนพื้นที่สันเขตกายแดนไทย - เมียนมา

ปัจจุบันการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบกับบ้านเสาหิน อยู่ภายใต้การดูแลของศุลกากรแม่สะเรียง มีแนวปฏิบัติด้านด่านค้าที่เหมือนกัน คือ ต้องดำเนินการขออนุญาตนำเข้าส่งออกสินค้าที่ศุลกากรแม่สะเรียง และอยู่ภายใต้การจัดการของศูนย์สั่งการชายแดนจังหวัด แม้สินค้าจะผ่านการตรวจตราของศุลกากรแม่สะเรียงแล้ว แต่จะไม่สามารถส่งออกไปยังประเทศเมียนมาได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากศูนย์สั่งการฯ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความล่าช้าในการถ่ายทอดคำสั่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ประกอบการที่สูญเสียลูกค้า

อย่างไรก็ตาม วิธีการค้าข้ามแดนของจุดผ่อนปรนฯ ทั้งสองต่างมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ใช้เรือในการเคลื่อนย้ายสินค้าบนแม่น้ำสาละวิน มีการค้าระยะใกล้ที่มีการส่งออกโค กระบือจากเมียนมาเข้าสู่ไทย โดยใช้มาตรการการส่งออกโค กระบือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับกองกำลัง KNLA - 5 เครือข่ายผู้รับซื้อโค เครือข่ายทางการเงิน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการค้าระยะใกล้มีการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยเข้าสู่เมียนมา โดยอาศัยเครือข่ายเครือข่ายติข้ามแดน ความสามารถทางด้านภาษา และอำนาจในการเจรจาต่อรองเป็นปัจจัยหลัก ขณะที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินใช้ถนนกึ่งธรรมชาติเป็นเส้นทางในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน มีการค้าระยะใกล้ ได้แก่ โค กระบือ แร่ งาม และพริก โดยสินค้าส่งออกจากไทยหรือสินค้าที่ใช้ไทยเป็นพื้นที่ผ่านทาง เป็นสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิต ได้แก่ ผงชูรส เหล้าเกาหลี และรถยนต์มือสอง โดยใช้กฎระเบียบของรัฐบาลเมียนมา ต้นทาง และปลายทางของสินค้าในเมียนมา ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ค้าที่มีมาอย่างยาวนาน กับผู้ประกอบการเคลื่อนย้ายสินค้าที่มีความชำนาญในพื้นที่เป็นปัจจัยสำคัญ และการค้าระยะใกล้ อาทิ สินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยผู้ประกอบการการค้าระยะใกล้ ต่างมีคู่ค้าที่อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์กับกองกำลัง KNPLF และความชำนาญในการใช้เส้นทางในการขนส่งสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการค้าข้ามแดนระยะใกล้

ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทิศทางการพัฒนาการค้าข้ามแดนยังสัมพันธ์กับตัวแสดงทางการเมืองทั้งภายในประเทศไทย และประเทศเมียนมา กองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมาที่เป็นศัตรูทางการเมืองในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ กลับเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะของการได้รับค่าคุ้มครอง ค่าผ่านทาง หรือค่าภาษี แต่ต่อต้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่ เนื่องจากต้องการรักษาความมั่นคงทางด้านการทหาร และด้านความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จนการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่เป็นไปอย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม โค กระบือที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยตนเอง ทำให้อุปสรรคของถนนไม่ได้ส่งผลต่อการค้าโค กระบือข้ามแดน แต่กองกำลัง KNLA - 5 ได้มีความพยายามสร้างถนนในเขตพื้นที่ของตนเองเพื่อยกระดับการค้าข้ามแดนที่ถือเป็นหนึ่งในท่อน้ำเลี้ยงของกองกำลัง ขณะรัฐบาล NLD ได้มีทิศทางในการผลักดันการค้าในรูปแบบไม่เป็นการให้เข้ามาอยู่ในระบบทางการ ด้วยการปรับเปลี่ยนมาตรการการส่งออกโคให้สอดคล้องกับมาตรการของรัฐบาลจีน แม้โคจำนวนมากสามารถส่งออกไปยังจีนผ่านระบบการค้าทางการได้ แต่โคที่ต้องขุนเพื่อเพิ่มน้ำหนักยังคงส่งออกเข้าสู่ไทย เนื่องจากภายในเมียนมายังขาดแคลนวัตถุดิบกับเทคนิคในการขุนโค มาตรการของรัฐเต็มไปด้วยเงื่อนไขมากมาย และผู้ประกอบการต้องการลดต้นทุนในเรื่องภาษี

การส่งออก การค้าข้ามแดนที่อยู่ภายใต้การจัดการของ NLD จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และอำนาจในการจัดการพื้นที่ที่มีผลต่อการค้าชายแดนจึงยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของกองทัพเมียนมา และกองกำลัง KNU เป็นหลัก

ทางด้านการดำรงอยู่ของการค้าข้ามแดนในช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินยังสัมพันธ์กับตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ การได้รับอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้ทำให้พื้นที่บ้านโฮแซะเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการใช้ทุนนิยมในการเจรจาต่อรองของรัฐบาลเมียนมากับผู้ต่อต้านได้เกิดขึ้นอีกครั้ง ควบคู่กับทิศทางของรัฐบาลไทยที่ต้องการผลักดันจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร โดยลักษณะของจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน กับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ต่างมีเมืองแม่แะ รัฐกะยา เป็นจุดเชื่อมต่อของเส้นทางก่อนสินค้าจะเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินไปยังตอนในของเมียนมา แม้การใช้จุดผ่อนปรนบ้านฯ บ้านเสาหิน จะมีระยะทางที่ใกล้กว่า แต่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐบาลไทยที่ต้องการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น และความพยายามให้ผู้ประกอบการที่ปรับเปลี่ยนวิธีการค้าไปใช้ช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ประกอบกับการจัดการของศูนย์สังการฯ ที่ผู้ประกอบการรู้สึกถึงความล่าช้าในการออกคำสั่งอนุมัติการค้าข้ามแดน โดยคณะผู้วิจัยพบว่า ความพยายามในการผลักดันการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ยังทำให้แกนนำที่ควบคุมกำลังพลของกองกำลัง KNPP ที่ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการค้าข้ามแดน และกองกำลัง KNPP กองกำลัง KNPLF และกองทัพเมียนมา ต่างเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดนในลักษณะของการเรียกเก็บค่าผ่านทาง จนทำให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานได้ส่งผลให้เกิดการความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาพื้นที่ จนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินถูกลดระดับความสำคัญ

ดังนั้น การดำรงอยู่ของจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ กับบ้านเสาหิน ต่างมีลักษณะพิเศษของพื้นที่ที่มีความแตกต่างต่างกัน ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการดำเนินงาน และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ บนพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรน กลับเป็นเงื่อนไขหลักต่อวิธีการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ชายแดนแต่ละจุดควรคำนึงถึงลักษณะพิเศษของพื้นที่ รวมถึงทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ในพื้นที่ตรงข้าม เพื่อให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดนในพื้นที่ประเทศไทย มีลักษณะสอดคล้องกับพื้นที่ฝั่งเมียนมา และมีความคุ้มค่าในการลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน มากกว่าการเป็นเครื่องมือในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งในฝั่งไทย และฝั่งเมียนมา

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาบทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดนไทย – เมียนมา กรณีศึกษา จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเสาหิน จ. แม่ฮ่องสอน เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะการค้าข้ามแดน การดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิถีการค้าข้ามแดน ผลกระทบต่อความมั่นคงเมื่อมีการการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการค้าข้ามแดน และประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการค้าข้ามแดนจากการศึกษาพบว่า พื้นที่ อ.แม่สะเรียง มีที่ตั้งของจุดผ่อนปรนฯ จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกองกำลัง KNLA – 5 กับ จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกองกำลัง KNPLF การค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ เป็นไปในลักษณะของการค้ากึ่งทางการ โดยมีกองกำลังติดอาวุธทั้งสอง และกองทัพเมียนมา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าข้ามแดนในรูปแบบของการเก็บค่าผ่านทาง

วิถีการค้าทั้งสองจุดผ่อนปรนมีการค้าข้ามแดนทั้งการค้าระยะใกล้ที่เน้นการกระจายสินค้าอุปโภคและบริโภคในระดับเมืองสู่เมือง กับการค้าระยะไกลที่มีการค้าระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศ หรือจากประเทศที่สาม โดยทิศทางในการเคลื่อนไหวของกองกำลังทั้งสอง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดน โดยท่าทีของกองกำลัง KNLA – 5 ที่แข็งกร้าวต่อรัฐบาลเมียนมา ได้ส่งผลให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานกลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ขณะที่กองกำลัง KNPLF ที่ลงนามหยุดยิง และถ่ายโอนกองกำลังบางส่วนเป็น BGF ได้พัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการค้าข้ามแดน ความแตกต่างดังกล่าวทำให้ทั้งสองช่องทางมี “สินค้าข้ามแดน” ที่แตกต่างกัน ด้านรัฐบาลไทยได้มีนโยบายในการจัดการพื้นที่ที่เน้นให้ความสำคัญไปยังความมั่นคงทางการทหาร กับ การอนุรักษ์ป่าของชาติ ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการค้าชายแดน อีกทั้งยังมีความพยายามในการลดความสำคัญของจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เพื่อยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ความพยายามดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของกองทัพเมียนมาที่ต้องการให้กองกำลัง KNPP ที่อยู่ตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นลงนามหยุดยิง ขณะเดียวกันหลังการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 รัฐบาล NLD ได้พยายามดึงการค้านอกกรอบให้เข้าสู่ระบบด้วยการเพิ่มสถานีการค้า และปรับปรุงระเบียบกฎหมาย ความพยายามของรัฐบาล NLD ได้ส่งผลโดยตรงกับรายได้ของกองกำลังติดอาวุธ และกองทัพเมียนมาที่ทำหน้าที่เก็บค่าผ่านทางจากการค้านอกกรอบ จนเกิดการช่วงชิงผลประโยชน์บนพื้นที่ชายแดนฝั่งเมียนมา และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

คำสำคัญ: บทบาทของรัฐและนโยบาย, ความมั่นคง, จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบ, จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน

ABSTRACT

This research examines the security policy and role of the Thai state in developing border areas and promoting cross-border trade along Thailand–Myanmar border zones. By taking checkpoints for border trade at Ban Mae Sam Laep and Ban Sao Hin in Mae Hong Son Province as the case studies, the research attempts to reveal the patterns of cross-border trade activities along with policy implementations of the Thai and Myanmar states in promoting basic infrastructure constructions, which affect border-crossing lives, communities, and security. The findings were that the location of Ban Mae Sam Laep checkpoint is opposite to KNLA–5-armed group’s base, while the location of Ban Sao Hin checkpoint is opposite to KNPLF armed group’s base. Meanwhile, cross-border trade activities via both checkpoints have occurred in the semi-official manner in that ethnic armed groups and the Myanmar military play roles by taking the door money from trade movements

There have been two types of trade movements via the aforesaid checkpoints. The first type is proximate trade emphasizing on the distribution of commodities at a town-to-town level, whereas the second is long-distance trade, whereby movements are between Thailand and Myanmar or from and towards the third country. The postures of both KNLA–5 and KNPLF militias are an influential factor in causing the effect on the constructions of basic infrastructures for facilitating trade activities. While the posture of KNLA–5 has remained on the opposition to the Myanmar military, KNPLF already signed the cease-fire agreement and transferred a portion of its fighters to become a Border Guard Force (BGF). The former’s stance made the constructions becoming a threat to security, whereas the latter facilitate the process of such constructions. Different stances towards the Myanmar military has differentiated types of commodities traded in cross-border zones.

For the Thai government, its area development policy has given an emphasis on defense security and forest conservation, which in turn limited the basic-infrastructure constructions for cross-border trades. Further, the Thai government played down the importance of the Ban Sao Hin checkpoint while prioritizing the upgrade of a checkpoint in Huai Ton Nun. The foregoing action corresponded to the need of the Myanmar military that tried to pressure the KNPP armed group, whose base location is opposite to the checkpoint, to ink a cease-fire agreement. It should be noted that the effort of the NLD government after the 2015 election in bringing trade activities out of the grey zone severely affected the interests of parties that involved in border-trade activities, thereby resulting in competitions for the leverage in the Myanmar border areas. Thailand was therefore inevitably affected by what happened along the borders.

Key words: State’s roles and policies, national security, Ban Mae Sam Laep Border-crossing, Ban Sao Hin Border-crossing

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาจากทุกท่าน ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ประเสริฐ แรงค์กล้า คุณจิระนันท์ ช่อนกลิ่น และคุณอัศรพันธุ์ พูลศิริ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและข้อคิดเห็นต่อรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านทั้งในพื้นที่ อำเภอแม่สะเรียง อำเภอสบเมย และ บ้านโฮ๊ะแซะ ที่ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ขอบพระคุณ ลุงพะเด ป้าพร นักรบ โกเท ลุงเสริฐ ครูต้อม ดาบเป้ม และเจ้าหน้าที่ด้านบุคลากรแม่สะเรียงทุกท่านที่คอยอำนวยความสะดวกระหว่างที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในทุก ๆ ด้าน ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ หัวหน้าโครงการประสานงานฯ ขอขอบคุณ ดร.บุศรินทร์ เลิศขวลิตสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีอุตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิ่งแก้ว ทิศติง และ อ.สาริณี ภาสยะวรรณ นักวิจัยร่วมแผนงาน รวมถึง ดร.วรัญญู มอโท อ.สิรินทร์ญาดา พรตระกูลเสรี อ.ศโรชินี อางหาญ และ อ.ศิวส์ สุรกิจบวร เพื่อนร่วมงานที่คอยช่วยเหลือตลอดมา สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ หลักสูตรเมียนมาศึกษา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยนเรศวรที่เปิดโอกาสและสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยนี้อย่างเต็มที่

ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดนไทย-เมียนมา : กรณีศึกษาจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและ บ้านเสาหิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในส่วนความผิดพลาดของวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจักรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2562 และการสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

กฤษณะ โชติสุทธิ

ณัฐราพร พรหมประสิทธิ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร.....	5
บทคัดย่อ.....	9
ABSTRACT.....	11
กิตติกรรมประกาศ.....	13
สารบัญ.....	15
สารบัญรูปภาพ.....	17
บทที่ 1 บทนำ.....	21
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	21
คำถามวิจัย.....	29
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	29
กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ.....	30
แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	32
แผนการทำงาน.....	33
ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่เป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความสำเร็จ ของโครงการ.....	35
กระบวนการผลักดันผลงานดังกล่าวออกสู่การใช้ประโยชน์.....	35
ผลงานที่ส่งต่อ สกว. (ผลงานสมบูรณ์ที่ใช้ในการตรวจรับงาน).....	35
บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.1 นิยามความมั่นคงกับบทบาทของรัฐในการจัดการความมั่นคง.....	37
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับความมั่นคงแห่งชาติและการค้าบนพื้นที่ชายแดน.....	43
2.3 บทบาทของรัฐกับพื้นที่ชายแดนที่เปลี่ยนแปลง.....	47
2.4 บทบาทของรัฐบาลไทยในการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมา.....	52
2.5 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องทางบ้านแม่สามแลบ และบ้านเสาหิน.....	56
บทที่ 3 ไทย-เมียนมา : นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการค้าข้ามแดนและพัฒนาความมั่นคง.....	59
3.1 รัฐบาลไทยกับความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมาหลังยุคเอกราช.....	59
3.2 นโยบายระดับชาติ และยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้อง.....	62

3.3 หน่วยงานที่ขับเคลื่อน ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	87
3.4 นโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนาความมั่นคงในระดับท้องถิ่น.....	94
บทที่ 4 บทพื้นที่รอยต่อ: ความเป็นมา ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่แม่สะเรียงและรัฐกะยา.....	97
4.1 กะเหรี่ยงแดง และแม่สะเรียง: การดำรงอยู่ภายใต้อำนาจต่าง ๆ ในยุคจารีต.....	97
4.2 แม่สะเรียง กับ กะเหรี่ยงแดง: การเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจ และการเคลื่อนย้ายสินค้าในยุคอาณานิคม.....	104
4.3 กะยา กะเหรี่ยง และพม่า กับการได้รับเอกราชจากอังกฤษ.....	123
บทที่ 5 รัฐกับชุมชน: การส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนาความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบ.....	127
5.1 KNU กับ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมานับตั้งแต่ยุคเอกราชจนถึงยุคปัจจุบัน.....	127
5.2 จากอดีตสู่ปัจจุบัน: บ้านแม่สามแลบกับการก่อสร้างเมืองริมแม่น้ำสาละวิน.....	149
5.3 ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบในยุคปัจจุบัน.....	165
5.4 รัฐกับการพัฒนาการค้าข้ามแดนและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ.....	181
บทที่ 6 กองกำลัง KNPLF รัฐบาล และชุมชน: การส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนา ความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน.....	215
6.1 KNPLF: พลวัตการจัดการพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินก่อนการเลือกตั้งปี 2015.....	215
6.2 จากอดีตสู่ปัจจุบัน: บ้านเสาหินกับการก่อสร้างเมืองริมบนสันเขาถนนธงชัย.....	239
6.3 ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านเสาหินในยุคปัจจุบัน.....	244
6.4 รัฐกับการพัฒนาการค้าข้ามแดนและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน.....	261
บทที่ 7 สรุป.....	297
บรรณานุกรม.....	307

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงที่ตั้งของจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน รวมทั้งจุดส่งสินค้าบ้านผาของ.....	24
ภาพที่ 2 โครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (Intercity Motorways) ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579).....	66
ภาพที่ 3 แผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน.....	73
ภาพที่ 4 ภาพแสดงแผนงานเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก (GMS East- West Economic Corridor).....	75
ภาพที่ 5 แผนที่แสดงเส้นทางถนนในรัฐกะยา.....	84
ภาพที่ 6 สะพานต้นลวีน (ผาจอง) บริเวณอำเภอผาจอง.....	85
ภาพที่ 7 สะพานปี้ลู (ช่วงฉาน) บริเวณเมืองลอยก่อ.....	85
ภาพที่ 8 ภาพเจ้าคำพัน ผู้ที่เสกสมรสกับแม่เจ้าตาเวย ธิตาเจ้าฟ้าเมืองยางแดง.....	103
ภาพที่ 9 ภาพแสดงการยึดครองดินแดนโดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษในแต่ละช่วงเวลา.....	106
ภาพที่ 10 ซ้าย ภาพแสดงเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางจากเมืองเมาะละหม่งมายังเมืองแม่สะเรียง ขวา ภาพแสดงการเดินทางจากแม่สะเรียงไปยังเมืองฮอด.....	118
ภาพที่ 11 ภาพแสดงเส้นทางคาราวานการค้า.....	122
ภาพที่ 12 ภาพพื้นที่สัมปทานป่าไม้ที่ไทยได้รับจากรัฐบาล SLORC.....	135
ภาพที่ 13 ภาพแสดงความแตกต่างของการแบ่งพื้นที่ปกครองโดยกลุ่ม KNLA กับ รัฐบาลเมียนมา.....	146
ภาพที่ 14 การลำเลียงไม้สักจากแม่น้ำสาละวินขึ้นสู่รถบรรทุกบริเวณพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ปี 1989.....	151
ภาพที่ 15 การนำเข้าโค กระบือ จากประเทศเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทย ช่วง ค.ศ. 1989.....	153
ภาพที่ 16 ชาวกะเหรี่ยงจากฝั่งประเทศเมียนมาเข้ามาจับจ่ายซื้อของในพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ช่วงปี 1989.....	155
ภาพที่ 17 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน.....	161
ภาพที่ 18 ภาพแสดงสถานที่สำคัญในหมู่ที่ 1 บ้านแม่สามแลบ.....	163
ภาพที่ 19 ภาพลักษณะสร้างบ้านเรือนสองฝั่งห้วยแม่สามแลบในบริเวณหมู่ที่ 1	163

ภาพที่ 20 ซ้าย ภาพแผนที่แสดงหมู่บ้านในเขตการปกครองของ อบต.แม่สามแลบ ขวา ภาพแสดง อาณาเขตตำบลแม่สามแลบ.....	164
ภาพที่ 21 บริเวณที่ผู้วิจัย และพ่อเลี้ยงฮาซันใช้ดูเรือบรรทุกโค ในจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่ สามแลบ.....	170
ภาพที่ 22 จุดเนินดินที่ใช้ตอนโคขึ้นไปยังรถบรรทุกบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบ....	171
ภาพที่ 23 เรือขณะเทียบชายฝั่ง และมีการไล่ตอนโคขึ้นบนถนน.....	172
ภาพที่ 24 ซ้าย: โคที่ถูกฉีดสีสเปรย์เป็นสัญลักษณ์ ขวา: โคที่ถูกไล่เลียงขึ้นรถบรรทุก.....	173
ภาพที่ 25 ที่ตั้งฐานปฏิบัติการของกองทัพบกเมียนมาฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ.....	176
ภาพที่ 26 บริเวณท่าเรือบ้านแม่สามแลบที่ใช้เป็นจุดในการจอดเรือ.....	177
ภาพที่ 27 บริเวณจุดตรวจที่มีทหารพรมประจำการ.....	178
ภาพที่ 28 โครงสร้างและการจัดการกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศ เพื่อนบ้าน.....	184
ภาพที่ 29 ซ้าย: ภาพแสดงจุดที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194 กับสะพานข้ามห้วย แม่สามแลบ ขวา: ภาพแสดงคำสั่งห้ามรถบรรทุก 6 ล้อขึ้นไปเข้าไปยังหมู่บ้าน ติดประกาศใน บริเวณจุดที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194.....	192
ภาพที่ 30 ภาชนะวันออกของเมียนมา.....	196
ภาพที่ 31 กลุ่มสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง.....	199
ภาพที่ 32 ซ้าย ภาพแสดงพื้นที่ที่มีการพัฒนาของกองกำลังกะเหรี่ยงกองพลน้อยที่ 5 และฝั่งตรงข้าม ขวา ภาพแสดงตัวอาคารสำนักงานที่อยู่ในพื้นที่อำนาจของกองกำลังกะเหรี่ยงกองพลน้อยที่ 5.....	206
ภาพที่ 33 เส้นทางการเดินทางจากบ้านโพซอ ไปยังแพสบง.....	207
ภาพที่ 34 พื้นที่เหมืองแร่ในรัฐกะยา.....	219
ภาพที่ 35 ที่ตั้งของกองกำลังที่เป็นพันธมิตรกับกองกำลัง KNPLF.....	223
ภาพที่ 36 ตราสัญลักษณ์และธงของ KNPLF.....	229
ภาพที่ 37 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน.....	239
ภาพที่ 38 แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านภายใต้เขตการปกครองของ อบต. เสาหิน.....	241
ภาพที่ 39 ภาพรถบรรทุกที่ถูกดัดแปลงแทบทั้งคัน.....	248
ภาพที่ 40 สภาพถนนบนเส้นทางจากบ้านโพซอ ไปยังบ้านเสาหิน.....	249

ภาพที่ 41 เส้นทางระหว่างบ้านนาป่าแป๋ ก่อนถึงบ้านสลาเชียงตอง.....	250
ภาพที่ 42 การลำเลียงสินค้าบริเวณสันเขตจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ซ้าย การขนผงซุรส เก็บไว้ในโกดังชั่วคราว ขวา การถ่ายโอนเหล่าเกาหลีจากรถไทยสู่รถเมียนมา.....	253
ภาพที่ 43 น้ำดื่ม กับ ที่วางรับสัญญาณโทรศัพท์.....	257
ภาพที่ 44 ร้านค้าที่กระจายสินค้าบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ.....	258
ภาพที่ 45 เส้นทางเคลื่อนย้ายสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน กับ จุดผ่อนปรน บ้านห้วยต้นนุ่น.....	263
ภาพที่ 46 อาคารเก็บสินค้า อบต. เสาหิน.....	265
ภาพที่ 47 ตัวรับสัญญาณ Wi-Fi จากดาวเทียม.....	266
ภาพที่ 48 ระหว่างทางไปบ้านเสาหิน บริเวณก่อนถึงบ้านโพซอ.....	272
ภาพที่ 49 ลวดที่ประทับตราตะกั่ว กศก.....	274
ภาพที่ 50 ลูกพิชิตได้ถวายเครื่องเซ่นไหว้ให้แก่เจ้าที่เจ้าทาง.....	275
ภาพที่ 51 สภาพถนนจากแยกบ้านโพซอถึงบ้านเสาหิน.....	276
ภาพที่ 52 ซ้าย การรับประทานอาหารมือเที่ยงของเหล่าคนขับรถ ขวา รอยางแตกระหว่าง การเดินทาง.....	277
ภาพที่ 53 รถที่เกิดอุบัติเหตุยางแตก และการซ่อมโดยคนขับและนายท้ายรถ.....	278
ภาพที่ 54 บน ที่ตั้งด่านกองกำลัง KNPLF ล่าง ฐานปฏิบัติการกองทัพเมียนมา.....	284
ภาพที่ 55 ที่ตั้งกองกำลังต่าง ๆ ในพื้นที่เมืองหม่มแซะ รัฐกะยา.....	286
ภาพที่ 56 สถานีการค้าชายแดนหม่มแซะ.....	291

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การค้าชายแดนถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่ามหาศาลให้แก่ประเทศไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งใน 10 จังหวัดของไทยที่มีพื้นที่ติดกับประเทศเมียนมา ทั้งทางบกและทางน้ำรวมระยะทางกว่า 480 กิโลเมตร ได้แก่ บริเวณรัฐกะเหรี่ยง รัฐกะยา และรัฐไทใหญ่ เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนอยู่ในช่วงการพัฒนาและผลักดันให้มีความเจริญเติบโตทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงมีความต้องการทั้งสินค้าและเทคโนโลยีค่อนข้างสูง ประกอบกับประเทศเมียนมานั้น มีวัตถุดิบและผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลายและที่เป็นที่ต้องการของประเทศไทย อาทิ สินแร่ โค กระบือ และพืชผักผลไม้ โดยที่ตั้งของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเส้นทางที่มีศักยภาพในการเชื่อมต่อการเดินทางไปยังเมืองลอยกอก เมืองตองจี เมืองตองอู เมืองเนปิดอว์ และเมืองมัณฑเลย์ ประเทศเมียนมา เมืองต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความต้องการสินค้าและเทคโนโลยีค่อนข้างสูง อีกทั้งยังมีเส้นทางที่สามารถเดินทางไปยังประเทศที่สามารถไปประเทศอินเดีย และประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยการค้าขายและขนส่งสินค้าต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้หลายวิธี ทั้งทางรถและทางเรือ รวมถึงที่มาของสินค้ายังมีความหลากหลายทั้งการค้าในระดับท้องถิ่น และนำเข้าหรือการขนส่งสินค้าจากต่างประเทศ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการส่งออกสินค้าข้ามเส้นเขตแดนไปยังประเทศเมียนมา และนำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเมียนมาสู่ประเทศไทยได้เช่นกัน

ประเทศไทยมีช่องทางธรรมชาติติดต่อกับประเทศเมียนมากว่า 10 ช่องทางในขณะที่รัฐไทยได้มีการเปิดช่องทางธรรมชาติบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้เป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา จำนวน 5 แห่ง ตามที่กฎหมายอนุมัติให้มีการค้าสินค้า ได้แก่ 1) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม - บ้านน้ำมาง รัฐกะยา 2) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยผึ้ง อำเภอเมือง - บ้านนามน รัฐฉาน 3) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าน้ำเพียงดิน อำเภอเมือง - บ้านใหม่ รัฐกะยา 4) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง - บ้านโฮ๊ะแซะ รัฐกะยา และ 5) จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแม่สามแลบ อำเภอสบเมย - จังหวัดผาปูน รัฐกะเหรี่ยง (ฝ่ายเลขานุการ ก.บ.จ.แม่ฮ่องสอน สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ เอกสารเกี่ยวกับแนวทางการลงทุนในรัฐกะยาได้ระบุว่า การค้าชายแดนบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทย และรัฐกะยา ประเทศเมียนมานั้น มีการติดต่อและทำการค้าชายแดนผ่านจุดผ่านแดนหมายเลข 9 ถึงหมายเลข 16 ของประเทศเมียนมา รวมทั้งสิ้น 8 จุด เดิมจุดผ่านแดนหมายเลข 11 และ 14 นั้น มีการทำการค้าชายแดนแบบผิดกฎหมาย แต่ในปัจจุบันรัฐเมียนมาได้มีการเข้ามาจัดการดูแลพื้นที่ดังกล่าว ในบริเวณจุดผ่านแดนหมายเลข 11 ซึ่งตั้งอยู่ใกล้อำเภอยว้าตี้ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในข้ามแม่น้ำตันลวีน (สาละวิน) กระทรวงกิจการชายแดน และกระทรวงพาณิชย์ จึงได้มีการเปิดให้มีจุดผ่านแดนเพื่อทำการค้าชายแดนที่ถูกต้องกฎหมายในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2016 โดยมีระยะทางห่างจากเมืองลอยก่อ 105 ไมล์ (168 กิโลเมตร) และใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 6 ชั่วโมง และนอกจากนี้จุดผ่านแดนหมายเลข 13 ได้มีการสร้างโกดังเพื่อกักตุนสินค้าและกระจายสินค้าที่มาจากประเทศไทยอีกด้วย (ကုမ္ပဏီပြည်နယ်နှင့်နယ်မြေပြန်လှည့်မှု, 2018)

จากรายงานทางสถิติการค้าชายแดน พบว่า มูลค่าการค้าชายแดนไทย - เมียนมา จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประจำปี ค.ศ. 2017 มีมูลค่าการค้าชายแดนมากกว่า 1,182 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นการค้าชายแดนภายใต้ขอบเขตอำนาจของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยต้นนุ่น จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าห้วยผึ้ง และจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าน้ำเพียงดิน มีมูลค่าการค้าชายแดนเป็นจำนวนเงิน 423.87 ล้านบาท ในขณะที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียง ซึ่งประกอบด้วยจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านแม่สามแลบ และจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหิน มีมูลค่าการค้าชายแดนเป็นจำนวนเงิน 758.44 ล้านบาท (กองความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ, ม.ป.ป.) เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าทางการค้า พบว่า มูลค่าการค้าชายแดนของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียงนั้น มีมูลค่าสูงกว่าจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่ฮ่องสอน รวมทั้งมีความแตกต่างด้านลักษณะและรูปแบบในการขนส่งสินค้าข้ามแดนของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าที่อยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจของด่านศุลกากรแม่สะเรียง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาบทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดนพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

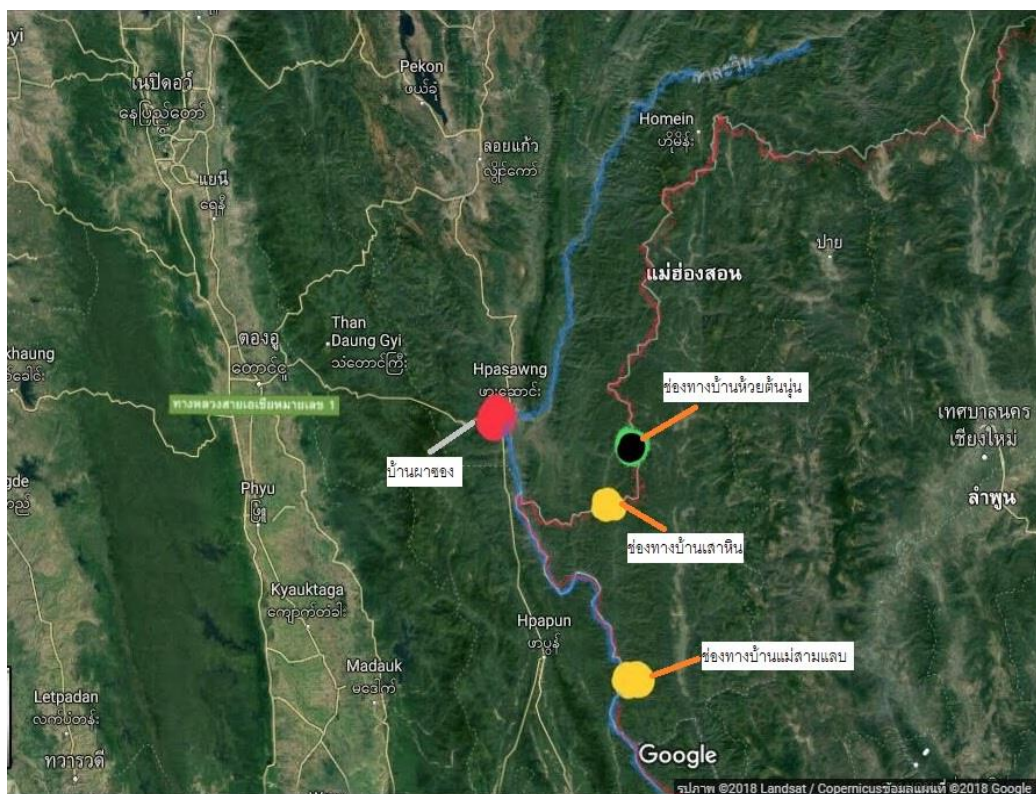
จากการศึกษาเกี่ยวกับมูลค่าการค้าชายแดน ตั้งแต่ ค.ศ. 2015 เป็นต้นมาพบว่า จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียงมีมูลค่าการค้าชายแดนสูงกว่าจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่ฮ่องสอนเสมอ สินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอุปโภคและบริโภค เช่น กาแฟปรุง

สำเร็จรูป ผงชูรส ในขณะที่สินค้านำเข้าจากประเทศเมียนมาจะเป็นสินค้าประเภทปศุสัตว์ เช่น โค กระบือที่มีชีวิต และสินแร่ดีบุก (จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียง, 2560) หากพิจารณาถึงที่ตั้งวิธีการในการขนส่งสินค้าข้ามแดน และกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านเสาหิน และช่องทางบ้านแม่สามแลบ พบว่าทั้งจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั้งสองช่องทางมีความแตกต่างกันในหลายด้าน

จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านเสาหิน ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เปิดใช้จุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2005 ฝั่งตรงข้ามเป็นบ้านโห้จืต เมืองลอยกอ รัฐกะยา ประเทศเมียนมา เส้นทางการเดินทางจากจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียงไปยังจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนบ้านเสาหินมีระยะทาง 92 กิโลเมตร (จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียง, 2560) เมื่อเดินทางจนถึงจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ช่องทางบ้านเสาหินแล้ว จะมีการขนส่งสินค้าข้ามแดนไปยังฝั่งเมียนมาและบรรทุกด้วยรถยนต์ผ่านถนนฝั่งประเทศเมียนมาก่อนจะข้ามแม่น้ำสาละวินไปยังเมืองผาซอ รัฐกะยา ในขณะที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าช่องทางบ้านแม่สามแลบ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ฝั่งตรงข้ามคือ เมืองผาปูน รัฐกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมา จุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบเปิดทำการเมื่อวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 2006 แม้ช่องทางบ้านแม่สามแลบจะอยู่ในเขตอำเภอสบเมย โดยเส้นทางดังกล่าวมีศักยภาพในการขนถ่ายสินค้าไปยังเมืองผาจอง เมืองที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกับถนนทางหลวงเมียนมาหมายเลข 5 (National Highway 5) และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางเข้าไปยังเมืองตองอู และเมืองบอละแคของประเทศไทยอีกทั้งบริเวณใกล้เคียง ๆ ตัวเมืองผาซอยังมีเหมือนมอซีที่ถือว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ของประเทศไทยอีกด้วย

ผู้วิจัยเห็นว่า จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั้งสองจุดมีความแตกต่างกันในแง่ของวิธีการขนส่งสินค้าไปยังจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า โดยจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแม่สามแลบใช้การขนส่งสินค้าทางเรือ ในขณะที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหินใช้รถในการขนถ่ายสินค้าเป็นหลัก ประกอบกับสภาพภูมิประเทศระยะทางจากทางหลวง และสภาพถนนสู่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั้งสองจุดที่มีความแตกต่างกัน นอกจากลักษณะที่ตั้ง และวิธีการค้าที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญของจุดผ่อนปรนทางการค้าแล้ว ตลอดเส้นทางสู่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้ายังถูกแวดล้อมไปด้วยชุมชน และผู้คนอีกด้วย

ผู้คนและชุมชนบริเวณ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแม่สามแลบ ประกอบด้วยบ้านเรือนจำนวน 692 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 1,178 คน ประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ, 2561) ในขณะที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหิน ประกอบด้วย บ้านเรือนจำนวน 63 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 629 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเสาหิน, 2561) ผู้คนและชุมชนที่ดำรงชีวิตอยู่บนจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าล้วนมีความสัมพันธ์กับการค้าชายแดน เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนได้ถูกใช้เป็นพื้นที่ที่ให้สินค้าไหลผ่าน และผู้คนในชุมชนยังมีความสามารถในการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในระบบการค้าชายแดน การพัฒนาจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าจึงมีความสัมพันธ์กับผู้คนและชุมชนที่ดำรงอยู่บนพื้นที่ชายแดนเป็นสำคัญ ปัจจัยเหล่านี้นอกจากจะส่งผลต่อรูปแบบและลักษณะของการค้าชายแดน และความสัมพันธ์ระหว่างการค้าชายแดนกับชุมชนแล้ว นโยบายของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนยังเป็นอีกหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการค้าชายแดนอีกด้วย

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงที่ตั้งของจุดผ่อนปรนช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหินรวมทั้งจุดส่งสินค้าบ้านผาของ
ที่มา : ภาพจาก Google Maps เพิ่มข้อมูลโดยผู้วิจัย

ปัจจุบันการกำหนดนโยบายพัฒนาการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงกับแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ประเด็นที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ประเด็นที่ 9 การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ประเด็นที่ 10 ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา และเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาล ประเด็นที่ 6 การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ กับประเด็นที่ 7 การส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน ความเชื่อมโยงกับนโยบายที่อยู่สูงกว่าอำนาจของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในลักษณะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่เหนือกว่า ทำให้นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการค้าชายแดนบนพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ถูกบรรจุลงในแผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2561 - 2564 โดยยุทธศาสตร์การค้าชายแดนเป็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เน้นการส่งเสริมและพัฒนาการค้า การลงทุน และการค้าชายแดน อาทิ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาจุดผ่อนปรนด้วยการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ เพื่อรองรับการเปิดด่านสู่ประเทศเมียนมา

ในขณะที่ประเทศเมียนมาได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการค้าชายแดนผ่านช่องทางจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน มีนโยบายในการปรับปรุงถนนเส้นทางการค้าการลงทุน โดยรัฐบาลได้มีการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาถนนในรัฐกะยา ระยะทางยาวกว่า 350 ไมล์ 7.36 เฟลลอง (ประมาณ 560 กิโลเมตร) และมีแผนการในการขยายถนนให้กว้างมากขึ้น โดยถนนเส้นดังกล่าวจะทำให้การเดินทางในรัฐกะยาสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีการวางแผนเพื่อสร้างถนนทั้งหมด 19 เส้นทาง และ 10 ใน 19 เส้นทางนี้จะเป็ถนนที่สามารถเชื่อมเส้นทางระหว่างเมืองอยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นเมืองที่ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการค้าชายแดนของรัฐ ได้แก่ เมืองลอยก่อ เมืองดีเมาะโส้ เมืองพะหยูโส้ เมืองบอละแค เมืองผาซอง เมืองหม่มแซะ และเชื่อมไปยังจุดผ่านแดนหมายเลข 13 (ကော့ပြည်နယ်နှင့်ရှမ်းပြည်နယ်တို့, 2018) นอกจากถนนจะมีอิทธิพลสำคัญในการเคลื่อนย้ายผู้คนและสิ่งของ รัฐบาลเมียนมายังมีการปรับปรุงสะพานจำนวนมากเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายคนและสิ่งของ

ระหว่าง ค.ศ. 2017 - 2018 ประเทศเมียนมายังได้มีการสำรวจพื้นที่ในรัฐกะยาและปรับปรุงสะพานทั้ง 13 แห่ง โดยมีสะพานที่สำคัญ เช่น สะพานตันลวีน (ผาซอง) บริเวณอำเภอผาซอง ซึ่งเปิดใช้ใน ค.ศ. 2015 เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กที่เชื่อมระหว่างเมืองผาซองและเมืองหม่มแซะ สะพานแห่งนี้มีความยาวถึง 1,260 ฟุต ความกว้าง 30 ฟุต และสะพานปี้ลู (ช่วงฉาน) บริเวณเมืองลอยก่อ ที่มีความยาว 270 ฟุต ซึ่งเป็นสะพานข้ามคลองปี้ลู รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง และในปีงบประมาณ 2017 - 2018 รัฐบาลเมียนมายังมีแผนการพัฒนาสะพานคอนกรีต จากสะพานไม้ให้เป็นสะพานคอนกรีตความยาว 200 ฟุต ความกว้าง 24 ฟุต เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการค้าชายแดนอีกด้วย (ကော့ပြည်နယ်

จุฬาริธีการเคลื่อนย้ายผู้คนและสิ่งของบนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา
นอกเหนือจากการใช้เส้นทางในการเคลื่อนย้ายทางบกแล้ว ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ยังทำให้การเคลื่อนย้าย
ของผู้คน และสิ่งของโดยใช้การขนส่งทางน้ำมีความน่าสนใจ และรัฐบาลเมียนมายังให้ความสำคัญกับ
เส้นทางดังกล่าว

รัฐบาลเมียนมามีแผนดำเนินการพัฒนาสภาพการจราจรทางน้ำของรัฐกะยา โดยเห็นว่า
นอกจากแม่น้ำสายสำคัญอย่างแม่น้ำตันลวีน (สาละวิน) แล้ว รัฐกะยามีพื้นที่ที่แม่น้ำไหลผ่านน้อยเกินไป
จึงมีการวางแผนเพื่อพัฒนาการจราจรเส้นทางคลองปี้ลู โดยรัฐบาลมีความคาดหวังว่า หลังจากที่มีการ
เปิดเขื่อนโม้พแยะอย่างเป็นทางการ จะสามารถพัฒนาและปรับปรุงการจราจรทางน้ำให้สามารถเดินทาง
จากคลองปี้ลู ไปยังทะเลสาบอินเลได้

นอกจากการปรับปรุงถนนเส้นทางการค้าการชายแดนแล้ว รัฐเมียนมายังมีการตั้งศูนย์
กระจายสินค้า การวางผังเมืองบนพื้นที่จุดผ่อนปรน รวมทั้งการยกระดับความสัมพันธ์กับประเทศเมียน
มาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และมุขมนตรีรัฐมนตรัฐกะยา ได้ร่วมลง
นามสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน กับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา มีการ
จัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ การนำบุคลากรภาครัฐและเอกชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
เดินทางไปเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศเมียนมา ทั้งนี้ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเมียนมา
ณ กรุงย่างกุ้ง ยังเล็งเห็นความสำคัญของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าแม่สามแลบ โดยมีการตรวจเยี่ยมจุด
ผ่อนปรนดังกล่าวเพื่อเตรียมเชื่อมโยงการค้ากับการท่องเที่ยว และพัฒนาสู่การเป็นจุดผ่อนปรนการค้า
ชายแดนถาวร (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่, 2560) ผู้วิจัยเห็นว่า นโยบายเหล่านี้ถือเป็น
หนึ่งในบทบาทของรัฐที่ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั้ง
2 แห่ง

นอกจากบทบาทของรัฐในการพัฒนาพื้นที่เขตจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าจะก่อให้เกิดการ
พัฒนาเชิงพื้นที่ รวมถึงมีความสัมพันธ์กับผู้คนและชุมชนแล้ว การพัฒนาจุดผ่อนปรนเพื่อการค้ายัง
ก่อให้เกิดการไหลเวียนของสินค้าและผู้คนเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนและ
ส่งผ่านไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของรัฐไทย แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2561 - 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 5
การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในและตามแนวชายแดน สอดคล้องกับนโยบายความมั่นคง
แห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 ที่มองนโยบายความมั่นคงเป็นนโยบายระดับชาติ และการบริหารจัดการ

พื้นที่ชายแดนได้ถูกบรรจุลงเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าเมือง ปัญหาแรงงานข้ามชาติ การก่อการร้าย การค้าของผิดกฎหมาย การค้ามนุษย์ โรคระบาด และโรคติดต่อร้ายแรง (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ประกอบกับพื้นที่ของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเสาทินมีวิธีการค้าที่มีการนำเข้าสัตว์ที่มีชีวิต สัตว์ดังกล่าวอาจเป็นพาหะในการนำพาเชื้อโรคที่ติดเข้ามาพร้อมกับโค กระบือ และอาจก่อให้เกิดโรคระบาดต่อปศุสัตว์ในประเทศไทย อีกทั้งการหลบหนีคนเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายไม่ว่าจะเป็น การหลบหนีจากภัยสงครามระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐบาลเมียนมา การหลบหนีเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติ รวมถึง การเข้ามาของสิ่งผิดกฎหมายตามประกาศของรัฐบาลไทย ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่อพื้นที่ชายแดน และส่งผ่านไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของรัฐไทย ในทิศทางตรงกันข้ามหากมีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน และรัฐเข้ามาบังคับใช้กฎหมายให้มีระดับความเข้มข้นในการตรวจตราการเข้าออกของสินค้าและผู้คน ทั้งภาคส่วนหน่วยงานศุลกากร ตรวจคนเข้าเมือง เกษตรจังหวัด และด่านกักกันสัตว์ หน่วยงานเหล่านี้จะมีบทบาทและสามารถส่งเสริมให้พื้นที่ชายแดนในจุดดังกล่าวมีความมั่นคงเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดเมืองชายแดนที่มีภาคส่วนของประชาชนคอยสอดส่อง และเป็นหนึ่งในกลไกของรัฐในการเสริมสร้างความมั่นคงของพื้นที่ชายแดน มากกว่าการดำรงอยู่ในสถานะของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าที่มีหน่วยงานของภาครัฐเพียงบางหน่วยงานคอยบังคับใช้กฎหมายบนพื้นที่ชายแดน ดังนั้นการวางยุทธศาสตร์พื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนจึงควรดำเนินการอย่างรอบคอบทุกด้านเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การค้าชายแดนมีความสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทย รวมทั้งเศรษฐกิจของท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนชายแดนขนาดเล็กสู่การเป็นเมืองชายแดน พัฒนาการเหล่านี้ล้วนเกิดจากความร่วมมือระหว่างประเทศของผู้ค้าชายแดน หอการค้าระหว่างเมือง ผู้คนภายในท้องถิ่น ภาครัฐ และการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนทั้งสิ้น กระทั่งการค้าชายแดนมีลักษณะของความราบรื่น สร้างความไว้วางใจต่อผู้ค้าชายแดน ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีความพยายามในการเดินทางไปสำรวจพื้นที่ทั้งจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านแม่สามแลบ และบ้านเสาทิน ช่วงเวลาปลายเดือน กรกฎาคม ค.ศ. 2018 โดยผู้วิจัยเลือกใช้เส้นทางจากอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง แยกออกจากถนนเอเชียหมายเลข 1 ไปยังอำเภอแม่สะเรียง บางจุดของเส้นทางเต็มไปด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนจำกัดระยะมองเห็นในการขับรถ แม้เส้นทางจะมีความยากลำบาก แต่ผู้วิจัยกลับพบเห็นรถบรรทุกสินค้าจำนวนมากใช้เส้นทางดังกล่าวในการขนส่งสินค้า ขณะที่เส้นทางที่ผู้วิจัยใช้

เดินทางกลับจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยเลือกใช้เส้นทางอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน – อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก พบว่ามีการสร้างถนนใหม่ขึ้นมาในสภาพที่ดีมาก แต่มีบางช่วงของถนนที่มีความสูงชัน และเห็นว่าเส้นทางดังกล่าวมีศักยภาพในการลดความแออัดของการส่งออกสินค้าจากด่านแม่สวด รวมทั้งการใช้จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในทางเลือกของการส่งออกสินค้าไปยังภาคกลางและภาคเหนือของประเทศเมียนมา เนื่องจากมีระยะทางที่ใกล้กว่าการขนส่งจากด่านแม่สวด อย่างไรก็ตามการเดินทางของผู้วิจัยไปยังจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเสาหินกลับพบเส้นทางในการเดินทางที่ขาดขาดและไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังจุดผ่อนปรนได้ เนื่องจากเกิดภัยพิบัติฝนตกหนัก ส่งผลให้แผ่นดินทรุดตัว ดินสไลด์ลงสู่ถนน ต้นไม้ล้มทับขวางทางจราจร ภัยพิบัติดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาในการค้าชายแดนอย่างชัดเจน เนื่องจากสินค้าไม่สามารถขนส่งเข้าไปยังพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าได้ และสร้างความไม่มั่นใจให้แก่ผู้ค้าชายแดน ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการค้าชายแดน

จากข้อมูลและปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า จุดผ่อนปรนทั้งสองจุดมีศักยภาพทางการค้าชายแดน แม้ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบนจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า และ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธกับรัฐบาลเมียนมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะส่งผลให้เกิดการชะงักงันของการค้าชายแดนในบางช่วงเวลา แต่มูลค่าการค้าในจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าทั้งสองจุดยังมีปริมาณมากกว่าชายแดนจุดอื่น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาบทบาทของรัฐบาลไทยในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานและผลกระทบจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมาที่ส่งผลกระทบต่อการค้าข้ามพรมแดน

นอกจากนี้ยังเห็นว่า การศึกษาบทบาทของรัฐบาลเมียนมาอยู่ในภาวะขาดแคลนคำอธิบาย การศึกษาบทบาทของรัฐบาลเมียนมาและรัฐบาลไทยจึงเป็นไปเพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาชายแดนอย่างสอดคล้องและอยู่ในทิศทางเดียวกัน อีกทั้ง ผู้วิจัยยังศึกษาผลกระทบต่อความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน ได้แก่ โรคระบาดต่อปศุสัตว์ การหลบหนีจากภัยสงครามการหลบหนีเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติ รวมถึงการเข้ามาของสิ่งของที่ผิดกฎหมาย ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญของพื้นที่ชายแดน และพื้นที่ชายแดนถือเป็นจุดแรกในการส่งผ่านปัญหาที่กระทบกับความมั่นคงไปยังจุดอื่น ๆ ของประเทศไทย การวิจัยโครงการนี้จึงเป็นไปเพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการค้าชายแดนอย่างรอบด้าน สอดรับกับความต้องการของพื้นที่ และก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

คำถามวิจัย

1. การดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานได้ส่งผลต่อวิธีการค้าขายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหินอย่างไร
2. การพัฒนาพื้นที่เพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงอย่างไร
3. รูปแบบและลักษณะการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ กับช่องทางบ้านเสาหินมีลักษณะอย่างไร และชุมชนในบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าได้รับประโยชน์อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิธีการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อความมั่นคงเมื่อมีการการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน
3. เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน รวมทั้งประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการค้าชายแดน

กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ

1. แผนกิจกรรมหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งผลลัพธ์ (Output) ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก	ช่วงระยะเวลา ดำเนินการ	จำนวน วันที่ใช้	ผู้รับผิดชอบ
1. เพื่อศึกษารูปแบบและ ลักษณะการค้าชายแดน บนพื้นที่จุดผ่อนปรน การค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่ สามแลบ และช่องทาง บ้านเสาหิน รวมทั้ง ประโยชน์ของชุมชนที่ ได้รับจากการค้าชายแดน	1.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ราชการ งานวิจัย และบทความ วิชาการที่เกี่ยวข้อง	3 เดือนแรกของ โครงการ	3 เดือน	กฤษณะ
	1.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล สัมภาษณ์ ผู้ประกอบการการค้าชายแดน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และ ประชากรในชุมชน บนพื้นที่จุดผ่อน ปรนการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และ ช่องทางบ้านเสาหิน		6 เดือน	กฤษณะ ณัฐราพร
	1.3 สรุปข้อค้นพบ และจัดทำ รายงานการวิจัย	เดือนสุดท้าย ของโครงการ	3 เดือน	กฤษณะ ณัฐราพร
2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อ ความมั่นคงเมื่อมีการการ พัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริม การค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่ สามแลบ และช่องทาง บ้านเสาหิน				
3. เพื่อการศึกษาดำเนิน นโยบายของรัฐไทยและ รัฐเมียนมาในการพัฒนา	3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ราชการ งานวิจัย และบทความ วิชาการที่เกี่ยวข้อง	3 เดือนแรกของ โครงการ	3 เดือน	ณัฐราพร

โครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิธีการค้าชายแดน บนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน	3.2 สรุปข้อค้นพบ และจัดทำรายงานการวิจัย	3 เดือนสุดท้ายของโครงการ	3 เดือน	กฤษฎา ณ์รัฐพร

หมายเหตุ จำนวนวันที่ใช้เป็นการคาดการณ์จำนวนเวลาที่จะต้องดำเนินการจริง โดยเทียบ 1 วันเท่ากับ 8 ชั่วโมง อย่างไรก็ตามท่านต้องคำนึงถึงงานประจำที่ท่านมีความรับผิดชอบอยู่ด้วย

2. ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา

(แบ่งเป็นราย 6 เดือน หรือ ราย 3 เดือน ขึ้นอยู่กับระยะเวลาโครงการ)

เดือนที่	กิจกรรม (Activities)	ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ (Outputs)
3 เดือนที่ 1	รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สำรวจพื้นที่การวิจัย	ได้ข้อมูลรูปแบบ และลักษณะของการค้าชายแดนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อมูลนโยบายของประเทศไทยและรัฐเมียนมา ในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิธีการค้าชายแดน
3 เดือนที่ 2	ดำเนินการลงภาคสนาม	ได้ข้อมูลรูปแบบ และลักษณะของการค้าชายแดนจากการสัมภาษณ์
3 เดือนที่ 3	ดำเนินการลงภาคสนาม (ต่อ)	1. ได้ข้อมูลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการค้าชายแดน ได้ข้อมูลผลกระทบต่อความมั่นคงเมื่อมีการพัฒนาพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน

3 เดือนที่ 4	1. ดำเนินการลงภาคสนาม (ต่อ) และจัดทำรายงานวิจัย	1. ได้งานวิจัยที่สามารถนำไปเผยแพร่ได้

แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสมมุติฐานการวิจัย พื้นที่ที่ศึกษา และวิธีการวางแผนการดำเนินงานรวมทั้งวิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) วิธีการเก็บข้อมูล ฯลฯ

งานวิจัยชิ้นนี้กำหนดพื้นที่การศึกษาหลักคือบริเวณที่ตั้งของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน ช่องทางการค้า 2 ช่องทาง ภายใต้การปฏิบัติพิธีการศุลกากรของจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียง และพื้นที่ฝั่งประเทศเมียนมาที่มีอิทธิพลต่อการค้าชายแดน ได้แก่

1. จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนช่องทางบ้านแม่สามแลบ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ตรงข้ามกับ บ้านผาปูน เมืองพะอาน รัฐกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมา เปิดทำการเมื่อวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 2006
2. จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนช่องทางบ้านเสาหิน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลเสาหิน อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ตรงข้ามบ้านโหล่จัต เมืองลอยกอ รัฐกะยา เปิดทำการเมื่อวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 2005
3. พื้นที่เมืองลอยกอ เมืองบอละแค เมืองผาซอ และเมืองหม่มแซะ ประเทศเมียนมา ชุมชนชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนทั้งสองแห่ง

ในส่วนของวิธีการวิจัย ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ (Documentary research) ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน การกำหนดนโยบายโครงสร้างชั้นพื้นฐานลงพื้นที่ชายแดนของไทยและเมียนมา และความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน และใช้รูปแบบการศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork research) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)

แนวทางวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการลงพื้นที่ภาคสนามในพื้นที่เป้าหมาย จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ ช่องทางบ้านเสาหิน และพื้นที่ เมืองลอยกอ

เมืองบอละแค เมืองผาซอง และเมืองหม่มแซะ ประเทศเมียนมา ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน และความมั่นคง ผู้ประกอบการทางการค้าชายแดน และผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นที่ชายแดน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตการณ์ในช่วงเวลาที่มีกิจกรรมการค้าชายแดน และกิจกรรมที่ส่งผลต่อการค้าชายแดน

กระบวนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ตอบคำถามการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้คำถามที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในด้านการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน และความมั่นคง ผู้ประกอบการทางการค้าชายแดน และผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นที่ชายแดน เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการพัฒนา ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของภาครัฐบนพื้นที่การค้าชายแดน ทั้งการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน และผลกระทบด้านความมั่นคง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการในการจัดการพื้นที่ชายแดน

แผนการทำงาน

รายละเอียดกิจกรรม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ประชุมทีมวิจัย												
สำรวจพื้นที่การวิจัย												
ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง												
ลงภาคสนาม												
สรุปและจัดทำรายงานวิจัย												

ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 9 – 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 2020

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ โดยการสังเกตลักษณะชุมชนและหน่วยงานราชการที่อยู่รอบ ๆ บริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า และเข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำด่านศุลกากรแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าส่งออกสินค้า

ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 10 - 18 มกราคม ค.ศ. 2020

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านเสาหิน และแพสบางะ ด้วยการสัมภาษณ์ชาวบ้าน สังเกตลักษณะชุมชนและหน่วยงานราชการที่อยู่รอบ ๆ บริเวณจุดผ่อนปรน และจุดขนส่งโคกระบือบริเวณบ้านแม่สามแลบ ในการเดินทางไปยังบ้านเสาหิน ผู้วิจัยใช้วิธีการเดินทางร่วมกับชาวบ้านส่งสินค้า เนื่องจากไม่มีรถประจำทางสำหรับเดินทางไปยังตำบลเสาหิน ประกอบกับเส้นทางที่มีสภาพแย่ การเดินทางต้องผ่านจุดที่สูงชันเล็กน้อย หรือบางจุดจำเป็นที่จะต้องวิ่งรถบนลำห้วย ผู้ขับขี่จึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการขับรถและรู้จักเส้นทางเป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถนำรถส่วนตัวเพื่อเดินทางไปยังตำบลเสาหินได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของกรมทหารพรานที่ 36 ค่ายเทพสิงห์ และสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 สาขาแม่สะเรียง เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนและการบริหารจัดการพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเพื่อสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การค้าชายแดน การนำเข้าส่งออกสินค้า และปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างประกอบธุรกิจ

ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 26 พฤษภาคม - 14 มิถุนายน ค.ศ. 2020

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจ จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ โดย ช่องทางบ้านเสาหิน และแพสบางะ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่ อาทิ เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ หลังจากประสบปัญหาไม่สามารถนำเข้าส่งออกสินค้าได้เนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและชาวบ้าน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบที่ได้รับจากการปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชั่วคราวด้วย

ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่เป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะการค้าชายแดนพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาหิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน

กระบวนการผลิตต้นผลงานดังกล่าวออกสู่การใช้ประโยชน์

ผลิตหนังสือ/บทความวิชาการ จากรายงานการวิจัย

ผลงานที่ส่งต่อ สกว. (ผลงานสมบูรณ์ที่ใช้ในการตรวจรับงาน)

รายงานการวิจัย

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาไปยังการดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีบทบาทและส่งผลต่อพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย – เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาทิน ผ่านการวิเคราะห์ 3 กรอบแนวคิด ได้แก่ หนึ่ง กระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยม และเสรีนิยมกับการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดน เพื่ออธิบายให้เห็นปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อพื้นที่ชายแดน สอง รัฐกับความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน เพื่ออธิบายให้เห็นถึงแนวทางการวิเคราะห์ความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไป สาม รัฐกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่ชายแดน เพื่ออธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐต่อการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน

2.1 นิยามความมั่นคงกับบทบาทของรัฐในการจัดการความมั่นคง

ความมั่นคงได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาเนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาภัยความมั่นคงต่างส่งผลต่อสถานะการดำรงอยู่ของรัฐ นับตั้งแต่ศาสนจักรในยุโรปมีอำนาจทางการเมืองเหนือดินแดน กระทั่งต่อมาอิทธิพลของศาสนจักรถูกแทนที่ด้วยการสถาปนารัฐที่มีอำนาจสูงสุด และมีความชอบธรรมผ่านสนธิสัญญาสันติภาพแห่งเวสต์ฟาเลีย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเทคโนโลยี นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันส่งผลให้นิยามความมั่นคงได้กลายเป็นสิ่งท้าทายในแวดวงวิชาการเป็นอย่างมาก และภัยของความมั่นคงยังถูกยึดโยงอำนาจการจัดการผ่านกองทัพ ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อบทบาทของกองทัพอยู่ตลอดเวลา

แนวคิดความมั่นคง ถือว่าเป็นหนึ่งในแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ Arnold Wolfers (1952) ได้ชี้ให้เห็นว่า ผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) ที่ถูกตีความด้วยความมั่นคง (security interpretation) ทำให้ในทางปฏิบัติผลประโยชน์แห่งชาติถูกใช้อย่างพ้องความหมายกับความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งในฐานะเป้าหมายเชิงนโยบายและการเลือกเครื่องมือในการนำไปปฏิบัติ (ภวีน บุนยะเวชชีวิน, 2558) การปรับเปลี่ยนวิธีการทำสงครามจากการทำสงครามโดยตรงในช่วงสงครามโลกมาเป็นการทำสงครามตัวแทนบนพื้นที่อื่นในช่วงสงครามเย็น กระทั่งหลังสงครามเย็น

ได้สิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต บริบทการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวได้ส่งผลให้ประเด็นเรื่องความมั่นคงกลายเป็นประเด็นศึกษาที่มีการโต้เถียงเป็นอย่างมาก

ความพยายามของนักวิชาการที่อธิบายความมั่นคงตลอดช่วงสงครามโลกและสงครามตัวแทนที่ยึดโยงกับกองกำลังทางทหาร และความมั่งคั่งที่ผูกติดกับสงครามได้ถูกตั้งคำถามถึงขอบเขตและประเด็นที่ใช้ในการศึกษา Joseph S. Nye, Jr. and Sean M. Lynn-Jones (1988) ได้เสนอความหมายของการศึกษาความมั่นคงในอดีตที่ให้ความสำคัญการศึกษา “ภัยคุกคาม การใช้กองกำลังทางทหารและการควบคุมกองกำลังทางทหาร” โดยเน้นขอบเขตการศึกษายุทธศาสตร์มากเกินไปจนแยกขาดจากบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และประวัติศาสตร์ งานศึกษาส่วนมากให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า การมองความสัมพันธ์ระหว่างอเมริกาที่กำลังแข่งขันกับมหาอำนาจอื่น ๆ การควบคุมปัญหานิวเคลียร์ และการอภิปรายนโยบายของอเมริกา การเน้นการศึกษาข้างต้นทำให้นักศึกษาได้ละเลยการทำความเข้าใจต่อภูมิภาคอื่นที่นอกเหนือไปจากยุโรปตะวันตก การเมืองภายในประเทศของแต่ละประเทศ และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (pp. 26 - 27) แตกต่างจากข้อเสนอหลักของ Stephen M. Walt (1991) ที่มองว่า การศึกษาความมั่นคงควรเน้นการศึกษาอำนาจทางการเมืองเป็นแกนกลางในการศึกษา Walt ยังมองการศึกษาความมั่นคงในประเด็นของมลพิษ โรค การทารุณกรรมเด็ก หรือการถดถอยทางเศรษฐกิจ ประเด็นเหล่านี้อาจถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง แต่การขยายขอบเขตในประเด็นดังกล่าวอาจทำลายการเชื่อมต่อของความรู้ เนื่องจากประเด็นที่ขยายขอบเขตมีลักษณะที่กว้างเกินไป จนทำให้คิดค้นวิธีการแก้ปัญหาความมั่นคงยากยิ่งขึ้น (pp. 212 - 213)

ข้อถกเถียงระหว่างการขยายขอบเขตในการศึกษาความมั่นคงให้กว้างออกไปกับการสงวนขอบเขตการศึกษาความมั่นคงที่ยึดโยงกับกองทัพ Ole Wæver (1995) กลับมองว่าการศึกษาจากเดิมที่เคยอ้างอิงการศึกษาไปยังรัฐหรือความมั่นคงแห่งชาติไปสู่การเน้นการอ้างอิงประเด็นที่กว้างขึ้น ทั้งความมั่นคงของมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคล ระดับโลก หรือระดับระหว่างประเทศ ความมั่นคงของมนุษย์อาจได้รับผลกระทบจากหลายด้าน ทั้งด้านสวัสดิการทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าประเด็นทางด้านกองทัพ จนทำให้ขอบเขตในการศึกษามีความคลุมเครือ Wæver จึงเสนอให้มีการให้มีการเน้นอ้างอิงความมั่นคงกับรัฐก่อนที่จะขยายขอบเขตไปยังประเด็นที่กว้างออกไป และต้องยึดโยงความสัมพันธ์กับความมั่นคงที่มีพลวัตในระดับปัจเจกบุคคล และระดับโลก (pp. 48-49)

นอกเหนือจากข้อถกเถียงในประเด็นที่ใช้เป็นแกนกลางในการศึกษา พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษายังถือเป็นหนึ่งในคำถามสำคัญที่ใช้ในการทำความเข้าใจความมั่นคงบนพื้นที่อื่นนอกเหนือจากยุโรป ตะวันตก และอเมริกา Mohammed Ayooob (1986) มองว่า โลกที่สามตลอดช่วงสงครามเย็นได้ถูกกีดกันออกจากการศึกษาความมั่นคงทั้งในเชิงนโยบายและในแวดวงวิชาการ รัฐโลกที่สามปรากฏขึ้นโดยปราศจากวิสัยความสามารถที่จะรับประกันการระบุลักษณะประเพณีนิยมของประชาชนด้วยโครงสร้างหลังอาณานิคม ที่เกิดภายในพรมแดน อันกำหนดโดยความเป็นอาณานิคม (pp. 9-10) ในทิศทางเดียวกันกับข้อเสนอดังกล่าว Amitav Acharya เป็นอีกหนึ่งในนักวิชาการที่ได้ตั้งคำถามต่อการศึกษาความมั่นคงในอดีตที่ยึดโยงกับขอบเขตในการศึกษาเพียง 3 ประการ ได้แก่ หนึ่ง การมุ่งให้ความสำคัญกับการกระทำในระดับระหว่างรัฐในฐานะจุดกำเนิดของภัยคุกคามด้านความมั่นคง สอง การยกเว้น “ปรากฏการณ์ที่ไม่ใช่ทางทหาร” ออกจากประเด็นการศึกษาด้านความมั่นคง และสาม ความเชื่อมั่นต่อดุลอำนาจของโลกในฐานะเครื่องมือที่ถูกต้องตามกฎหมายและมีประสิทธิภาพในการจัดระเบียบระหว่างประเทศ Acharya ได้ใช้งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับโลกที่สามในการโต้แย้งขอบเขตในการศึกษาความมั่นคงโดยเขาพบว่า สงครามเย็นที่เกิดขึ้นในโลกที่สามมีต้นกำเนิดมาจากความขัดแย้งของโลก จนเกิดเป็นความขัดแย้งภายในรัฐ อีกทั้งการขาดแคลนทรัพยากร ความด้อยพัฒนา และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นหัวใจสำคัญของความไม่มั่นคง โดยพื้นฐานแล้วภัยคุกคามที่ไม่ใช่ทหารกลับมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความมั่นคงของโลกที่สามมากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว (1995, pp. 4 - 6) ดังนั้นพื้นที่โลกที่สามจึงเป็นพื้นที่ที่คอยยืนยันถึงข้อจำกัดในการสร้างคำอธิบายต่อพื้นที่ที่ไม่ใช่ยุโรปหรือมหาอำนาจผ่านการนิยามความมั่นคงแบบดั้งเดิมที่ยึดโยงความมั่นคงเข้าไว้กับกองกำลังทางทหาร การกระทำระหว่างรัฐ และการมองไปยังองค์กรระหว่างประเทศ นอกจากนี้บนพื้นที่ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่งานศึกษาจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของการศึกษาความมั่นคง

บริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แม้จะมีความพยายามในการศึกษาประเด็นที่ขยายการให้ความสำคัญและไม่ได้จำกัดขอบเขตเพียงการศึกษาของบทบาทกองทัพ แต่ Amitav Acharya (2001) มองว่า แม้การศึกษาความมั่นคงของมนุษย์จะถือเป็นแนวคิดที่โดดเด่นของอาเซียนในยุคหลังที่เกิดจากการนิยามใหม่และขยายความเข้าใจด้านความมั่นคงดั้งเดิมของอาเซียน เช่นเดียวกับการมองความมั่นคงในฐานะของการป้องกันอธิปไตย และภัยคุกคามทางทหาร แม้ Acharya จะมีการขยายประเด็นในการมองความมั่นคงที่กว้างออกไป แต่อย่างไรก็ดีเขายังคงเน้นย้ำในประเด็นของการป้องกันอธิปไตย และภัยคุกคามทางทหารที่ยังถือเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจความมั่นคงในอาเซียน (2001, p. 443)

ส่งผลให้การหิบบัมือเครื่องมือในการศึกษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือการใช้ตัวแบบจากองค์การด้านความมั่นคงของตะวันตกในการวิเคราะห์บทบาทของอาเซียนต้องมีความระวังให้มาก เนื่องจากอาเซียนถูกก่อตั้งเพื่อประกันความอยู่รอดของรัฐ ทำให้อาเซียนไม่มีกลไกในการจัดการความขัดแย้งที่มีอำนาจเหนือรัฐ นอกจากนี้หลายรัฐยังอยู่ในสภาวะของการสร้างชาติและรัฐที่ไม่สมบูรณ์ กิจกรรมภายในจึงเต็มไปด้วยความไร้เสถียรภาพและเปราะบาง (ภูวิน บุญยะเวชชีวิน, 2555 น. 44 - 45) ความมั่นคงภายในรัฐจึงถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ Jusuf Wanandi (1984) เน้นย้ำถึงปัจจัยภายในของรัฐในแต่ละรัฐที่สัมพันธ์กับอาเซียน หากแต่ละประเทศสมาชิกบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาและเอาชนะภัยคุกคามภายในประเทศ ความยืดหยุ่นในระดับภูมิภาคจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ลักษณะเดียวกันกับความแข็งแกร่งของโซ่ที่เกิดจากความแข็งแกร่งของชิ้นส่วน (p.305) จนความมั่นคงภายในเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความมั่นคงให้กับอาเซียนภายใต้บริบทที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น

แม้ว่างานศึกษาความมั่นคงบนพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีงานศึกษาความมั่นคงในประเด็นอื่น ๆ ที่ไปไกลกว่าประเด็นของกองกำลังทหาร แต่ความมั่นคงภายใต้บริบทของอาเซียนถือเป็นความมั่นคงที่เต็มไปด้วยลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น อีกทั้งองค์กรระหว่างประเทศที่ก่อตั้งภายในประเทศกลับไร้ซึ่งกลไกในการจัดการความขัดแย้งที่มีอำนาจเหนือรัฐ ส่งผลให้ความมั่นคงภายในกลายเป็นทางรอดเดียวในการสร้างความมั่นคงในระดับอาเซียน อีกทั้งการป้องกันอธิปไตย และภัยคุกคามทางทหารยังถือเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในการศึกษาความมั่นคง ดังนั้นการศึกษาความมั่นคงของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงมีความน่าสนใจในการศึกษาความมั่นคงในมิติอื่น ๆ ที่วางอยู่บนพื้นฐานของการป้องกันอธิปไตย และภัยคุกคามทางทหาร

การนิยามความมั่นคงที่มีความหลากหลายทั้งความมั่นคงรูปแบบเดิมที่ผูกตรึงไว้กับการใช้กองกำลังทหาร หรือความมั่นคงที่เน้นขยับให้ความสัมพันธ์กับมิติต่าง ๆ นอกเหนือจากองค์กรระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อจัดการความมั่นคงแล้ว ความมั่นคงภายในประเทศที่ถูกนิยามอย่างหลากหลายยังถือเป็นเงื่อนไขหลักในการยื้อแย่งอำนาจในการจัดการประเทศระหว่างรัฐบาลพลเรือนกับกองทัพ รวมถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจ เงื่อนไขเหล่านี้ถือเป็นส่วนสำคัญอันนำไปสู่การปรับเปลี่ยนอำนาจในการปกครองประเทศ

ตลอดช่วงสงครามที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ปรากฏการณ์หรือการฉายภาพให้เห็นถึงความไม่มั่นคงภายใต้การจัดการของรัฐบาลพลเรือน หรือความไร้ศักยภาพของรัฐบาลพลเรือน ได้ส่งผลให้เกิด

การยื้อแย่ง ช่วงชิงอำนาจระหว่างพลเรือนและกองทัพมานับตั้งแต่อดีต Samuel P. Huntington (1957) มองว่าวิธีการที่สามารถทำให้ผู้นำฝ่ายพลเรือนสามารถมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง และไม่ทำให้ศักยภาพของกองทัพลดลง สามารถกระทำได้โดยการสร้างทหารมืออาชีพ เพิ่มวิชาชีพทางทหาร เพิ่มงบประมาณทางทหาร ขยายกองทัพ คิดค้นอาวุธที่ทันสมัย สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ทหารมีความสนใจต่อวิชาชีพมากยิ่งขึ้น และวางตัวเป็นกลางในทางการเมือง อีกทั้งทหารมืออาชีพยังทำให้ประเทศชาติอยู่รอด เนื่องจากทหารเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มที่มีความจงรักภักดี แตกต่างจาก Samuel E. Finer (1962) ที่มองว่าความเป็นทหารมืออาชีพจะส่งผลให้ทหารเข้าแทรกแซงการเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะการเมืองยังไม่แข็งแกร่ง อีกทั้งทหารมีความต้องการรับใช้รัฐมากกว่ารับใช้รัฐบาล และวัฒนธรรมทางการเมืองถือเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการแทรกแซงโดยทหาร ทั้งนี้วัฒนธรรมทางการเมืองที่สูงจะประกอบด้วย ผู้นำได้รับการยอมรับจากประชาชน กระบวนการและสถาบันทางการเมืองได้รับการยอมรับให้มีอำนาจในการบริหารประเทศ และประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งผลให้ความอ่อนแอของรัฐบาลพลเรือนเกิดจากการมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ต่ำ ดังนั้นความเป็นทหารอาชีพพัฒนาการของประเทศ และวัฒนธรรมทางการเมืองถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ส่งผลต่อการแทรกแซงอำนาจทางการเมืองโดยกองทัพ

กระทั่งการสิ้นสุดของสงครามเย็น การสิ้นสุดของลัทธิคอมมิวนิสต์ และชัยชนะของทุนนิยมเสรี พร้อม ๆ กับการเติบโตของรัฐทุนนิยมอุตสาหกรรม Christopher Dandeker มองว่าบริบทดังกล่าวทำให้รัฐมีแนวโน้มที่จะทำสงครามน้อยลง (1994, p.117) อีกทั้งอำนาจอธิปไตยที่คอยปกป้องผลประโยชน์แห่งรัฐได้ถูกท้าทายจากตัวแสดงที่ปราศจากอำนาจอธิปไตย ได้แก่ บริษัทข้ามชาติ ชุมชนข้ามชาติ องค์กรระหว่างประเทศ และกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม กลุ่มเหล่านี้ไม่ได้มีขอบหรือทิศทางที่สัมพันธ์กับรัฐอย่างสมบูรณ์ การที่รัฐต้องเผชิญหน้ากับตัวแสดงดังกล่าวถือเป็นภัยคุกคามที่รัฐจำเป็นต้องได้รับชัยชนะ ในอดีตรัฐได้ใช้อำนาจทางการเมืองในการเผชิญหน้ากับภัยคุกคาม แต่ด้วยตัวแสดงที่มีความหลากหลาย และภัยคุกคามที่มีหลากหลายรูปแบบ ส่งผลให้การใช้อำนาจทางการเมืองไม่เพียงพอต่อการจัดการภัยคุกคาม

Charles C. Moskos และ James Burk ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตัวแปรที่มีผลต่อกองกำลังทหารออกเป็นสามยุค ได้แก่ ยุคก่อนสมัยใหม่ ยุคปลายสมัยใหม่ และยุคหลังสมัยใหม่ *ด้าน การรับรู้ต่อภัยคุกคาม* ในช่วงก่อนสมัยใหม่ การบุกรุกของศัตรูถือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ ปลายสมัยใหม่

กลับมุ่งเน้นไปยังสงครามนิวเคลียร์ และยุคหลังสมัยใหม่ คือตัวแสดงภายในประเทศและตัวแสดงที่ไม่ใช่ กองกำลังทหาร *ด้านโครงสร้างของกองกำลัง* ก่อนสมัยใหม่ เน้นปริมาณของกองกำลัง ขณะที่ปลาย สมัยใหม่เน้นกองกำลังอาชีพขนาดใหญ่ และหลังสมัยใหม่เน้นกองกำลังมืออาชีพซึ่งมีขนาดเล็กลง (1994, p.147) อย่างไรก็ตามก็ได้บริบทของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เต็มไปด้วยลักษณะ พิเศษที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ประกอบกับองค์กระระหว่างประเทศที่ก่อตั้งภายในประเทศที่ไร้ซึ่งกลไก ในการจัดการความขัดแย้งที่มีอำนาจเหนือรัฐ หรือพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ส่งผล ให้บทบาทของกองทัพยังถือเป็นหนึ่งในตัวแสดงที่สำคัญในการจัดการปัญหาความมั่นคง

บทบาทของกองทัพหลังจากประเทศในเอเชียได้รับเอกราช ได้กลายเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญ ที่ใช้ในการรักษาความมั่นคงในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับการเมือง Jongseok Woo ได้ ศึกษาเชิงเปรียบเทียบในประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย นับตั้งแต่ยุคสร้างชาติ จนถึงหลังการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย และได้เสนอความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือน ทหาร และ ประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบที่สำคัญ 3 ประการ คือ *ประการแรก* ความมั่นคงภายในและความ มั่นคงภายนอกทำให้บทบาทของทัพขยายตัว อย่างไรก็ตามก็ดีผู้นำพลเรือนของเกาหลีใต้และไต้หวันมีบทบาท ในการควบคุมกองทัพเนื่องจากภัยคุกคามของทั้งสองมาจากภายนอกแตกต่างจากอินโดนีเซียและ ฟิลิปปินส์ที่ภัยคุกคามเกิดจากภายใน *ประการที่สอง* ระบบเผด็จการของเกาหลีใต้และไต้หวันมี พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด มีการเติบโตของชนชั้นกลางที่สนับสนุนประชาธิปไตย ใน ทิศทางตรงกันข้ามระบอบเผด็จการในฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับปาน กลางและเปราะบาง ส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบ ส่งผลให้เสถียรภาพของผู้นำพล เรือนในการควบคุมกองทัพจะประสบความสำเร็จหากมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ภายในประเทศ *ประการที่สาม* ผู้นำพลเรือนที่สามารถควบคุมกองทัพได้ต้องจัดระเบียบกองทัพใหม่ให้ เป็นสถาบันที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากกองทัพภายใต้ผู้นำเผด็จการมีลักษณะของสถาบัน ที่ขาดเอกภาพ มีการแย่งกลุ่มก้อน ในกรณีของเกาหลีใต้ และไต้หวันมีความสำเร็จในการจัดระเบียบ กองทัพใหม่แตกต่างจากฟิลิปปินส์กับอินโดนีเซีย (pp.194 - 198)

ในส่วนของผู้นำที่มีลักษณะของเผด็จการ Terence Lee (2015) มองว่า การเป็นผู้นำเดี่ยว ส่งผลให้ผู้นำเผด็จการสูญเสียการสนับสนุนจากกองทัพและออกมายืนเคียงข้างประชาชน จนเกิดการล่ม สลายของประธานาธิบดีมาร์กอสของฟิลิปปินส์ใน ค.ศ. 1986 และประธานาธิบดีซูฮาร์โตของอินโดนีเซีย

ใน ค.ศ. 1998 ในทิศทางตรงกันข้ามการอยู่รอดของผู้นำเผด็จการจะสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์การประท้วงได้ หากผู้นำเผด็จการเลือกจัดสรรอำนาจบางส่วนให้แก่ชนชั้นสูง และกองทัพ อาทิ ประเทศจีน ใน ค.ศ. 1989 และประเทศเมียนมาโดยรัฐบาล SPDC ได้มีการจัดสรรอำนาจบางส่วนให้แก่ชนชั้นนำ และกองทัพ กระทั่งการประท้วงใน ค.ศ. 2007 ทั้งชนชั้นนำและกองทัพต่างออกมาปกป้องระบบเผด็จการ (p. 170) ดังนั้น ภัยคุกคามจากภายใน พัฒนาการทางเศรษฐกิจ การจัดระเบียบกองทัพ และการจัดสรรอำนาจให้แก่ชนชั้นสูงกับกองทัพถือเป็นปัจจัยหลักในการดำรงอยู่ของผู้นำพลเรือน

จากข้อถกเถียงในการศึกษาด้านความมั่นคงที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงมติดในการศึกษาให้มีมิติในการศึกษาที่กว้างออกไปจากการศึกษาบทบาทของกองทัพ แต่ด้วยลักษณะของบริบททางด้านการเมือง พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ และองค์การระหว่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้การอธิบายความมั่นคงถูกยึดโยงไปยังรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับพลเรือน ยังคงถือเป็นหนึ่งในแกนกลางที่สำคัญที่ใช้ในการทำความเข้าใจความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันในประเทศเมียนมาที่แม้จะมีการเปลี่ยนผ่านจากผู้นำที่มาจากฐานอำนาจเดิมในกองทัพมาเป็นรัฐบาลพลเรือน กับประเทศไทยที่มีรัฐบาลที่มาจากฐานอำนาจเก่าจากกองทัพ บนพื้นที่ชายแดนที่ขอบเขตอำนาจของสองประเทศมาบรรจบกันจึงมีความน่าสนใจในการศึกษาเนื้อหาในส่วนนี้จึงเน้นการศึกษาไปยังข้อเสนอที่ชี้มองรัฐในฐานะผู้มีความชอบธรรมในการจัดการพื้นที่ชายแดน พร้อม ๆ กับบทบาทของรัฐในการจัดการการค้าข้ามแดน

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับความมั่นคงแห่งชาติและการค้าบนพื้นที่ชายแดน

เส้นเขตแดนที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ทั้งแนวสันเขา แม่น้ำ ทะเล หรือการขีดเส้นบนพื้นที่ราบ สิ่งเหล่านี้ได้สร้างขอบเขตอำนาจอธิปไตยให้แก่รัฐ จนรัฐมีความสามารถในการจัดการบางประการภายใต้ขอบเขตของเส้นเขตแดน อีกทั้งเส้นเขตแดนยังทำหน้าที่แยกความเป็น “พวกเรา” ออกจาก “ผู้อื่น” ขณะที่ในแต่ละประเทศมีทรัพยากรที่แตกต่างกัน อีกทั้งพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยี ยังเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ทำให้มูลค่าสินค้า และความต้องการสินค้าของแต่ละประเทศแตกต่างกัน พื้นที่ชายแดนจึงทำหน้าที่เป็นจุดในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่งจนมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล ในทางกลับกัน กระแสดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน และแนวคิดชายแดนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดความมั่นคงแห่งชาติ ในด้านการศึกษาความมั่นคงและการค้าบนพื้นที่ชายแดนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า

แนวคิดที่ใช้ในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงกับพื้นที่ชายแดนในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกันออกไป

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพื้นที่ชายแดนในมิติของความมั่นคง David B. Carter & H. E. Goemans (2014) เสนอว่า เส้นเขตแดนได้สร้างความรับรู้โดยทั่วไปถึงอำนาจศาลของรัฐหนึ่งสิ้นสุดที่ใด และอำนาจศาลของอีกรัฐหนึ่งเริ่มต้นที่ใด นอกจากนี้ภายในเส้นเขตแดน James Anderson and Liam O' Dowd (1999) ยังแสดงให้เห็นความพยายามของรัฐที่ต้องการให้ผู้คนภายในเส้นเขตแดนมีความเป็นเนื้อเดียวกัน แต่กระบวนการดังกล่าวกลับต้องเผชิญหน้ากับความหลากหลายที่มักปรากฏบนพื้นที่ชายแดน (p. 598) ขณะที่ David Newman (2003, p. 20) ได้อธิบายกระบวนการการสร้างความเป็นชายแดน ด้วยการใช้เส้นเขตแดนในการแยก “ความเป็นตนเอง” ออกจาก “ความเป็นผู้อื่น” และมีกระบวนการในการสร้างการรับรู้ “ชายแดน” ที่ไม่ได้เกิดจากการรับรู้ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่อยู่บนพื้นที่ชายแดน แต่เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้จากบนลงล่างหรือศูนย์กลางของสังคม ผ่านการให้ภาพของความแตกต่าง ภาพของความกลัว และภัยคุกคาม กระบวนการดังกล่าวมีการสร้างภาพของกำแพงและรั้วเป็นกลไกที่ทำให้เห็นถึงความแตกต่าง รวมถึงการแสดงความต่างผ่านสิ่งต่าง ๆ อาทิ วรรณกรรม สื่อศิลปะ แผนที่ แสตมป์ เนื้อเพลง จนกลายเป็นหนึ่งในกระบวนการขจัดเกลางทางสังคมที่สะท้อนภาพ “เรา” กับ “เขา” และเป็นหนึ่งในจินตนาการทางวัฒนธรรม สังคม และการเมือง

พื้นที่ชายแดนในมุมมองของรัฐจึงเสมือนเป็นพื้นที่ที่รัฐพยายามตัดขาดความหลากหลายที่ดำรงอยู่ข้ามเส้นเขตแดน สร้างความเป็นหนึ่งเดียวภายในเส้นเขตแดน พร้อม ๆ กับการสร้างภาพความแตกต่าง และภัยคุกคามที่อยู่นอกเส้นเขตแดน ในอดีตที่ตั้งของพื้นที่ชายแดนในเชิงภูมิศาสตร์ ชายแดนถือเป็นด่านแรกในการป้องกันผู้คนและทรัพยากรภายในประเทศจากการรุกรานรูปแบบต่าง ๆ และคอยเฝ้าป้องกันให้แก่อธิปไตย ความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนจึงไม่ได้มีความสัมพันธ์เพียงบนพื้นที่ชายแดนเท่านั้น แต่พื้นที่ชายแดนยังมีความสามารถในการส่งผ่านภัยความมั่นคงไปยังจุดอื่น และกระทบกับผู้คนในวงกว้าง (Moraczewska, 2010) การกำหนดหรืออนุญาตให้คนและสิ่งของไหลข้ามเส้นเขตแดนอาจส่งผลกระทบต่อพื้นที่ส่วนในจนกลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงแห่งชาติได้ มุมมองดังกล่าว Vladimir Kolossov (2005) ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในการรักษาความมั่นคงที่ถูกจัดวางไว้ภายใต้เงื่อนไขของการป้องกันภัยคุกคามทางทหาร ด้วยเหตุผล 4 ประการ ได้แก่ หนึ่ง เพื่อประสิทธิภาพในการขจัดความก้าวร้าวของศัตรูที่อาจเกิดขึ้น สอง การเป็นแนวหน้าใน

การหยุดบุคคล สินค้า รวมทั้งข้อมูลที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ให้เข้าไปในอาณาเขตของรัฐ และการควบคุมชายแดนจะทำได้ง่ายขึ้น หากบนพื้นที่ชายแดนมีจำนวนประชากรน้อย และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เบาบาง สาม แนวทางดั้งเดิมในการรักษาความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน คือ ความพยายามจากสถาบันของรัฐในการคาดการณ์ และยับยั้งปัญหาที่มีความเป็นไปได้ สุดท้าย แนวคิดชายแดนเป็นรั้วของความมั่นคง ถือเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ มุมมองดังกล่าวถือเป็นมุมมองที่เน้นการป้องปรามภัยคุกคามความมั่นคงจากภายนอกจนละเลยความสำคัญของชายแดนในมิติอื่น ๆ

แม้เส้นเขตแดนจะทำหน้าที่ในการเป็นเส้นหยุดอำนาจอธิปไตย และป้องกันความมั่นคงภายในประเทศ ในทางกลับกันความแตกต่างระหว่างรัฐ ในด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตสินค้า ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายทรัพยากร สินค้า และแรงงานข้ามเส้นเขตแดนที่สัมพันธ์กับอุปสงค์และอุปทานในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้เส้นเขตแดนที่อำนาจการจัดการอยู่ภายใต้เงื้อมมือของรัฐ ได้ทำหน้าที่ในการป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก และทำหน้าที่ในการค้าข้ามแดนไปพร้อม ๆ กัน

งานศึกษาจำนวนมากได้อธิบายปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดน ได้แก่ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ระเบียบการปกครอง และความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยรัฐถือเป็นตัวแสดงสำคัญในการผลักดันการค้าข้ามแดน Charles R. Boehmer and Sergio Peña (2012) มองไปยังที่ตั้งของรัฐ และระบบการเมืองที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ โดยการมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐจะเกิดขึ้นกับรัฐที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากลดต้นทุนการขนส่ง รัฐที่มีระบอบการเมืองใกล้เคียงกันจะมีแนวโน้มที่เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะสร้างเสถียรภาพให้แก่การค้าชายแดน เนื่องจากการจัดระเบียบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยกฎหมายและศาล รวมทั้งมีความขัดแย้งภายในต่ำ และรัฐอาจพึ่งพากันทางเศรษฐกิจต่อกันในลักษณะที่ช่วยลดความแตกต่างในการพัฒนา ถือได้ว่าการลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า และระบบการปกครองเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่คอยสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการค้าข้ามแดน ในขณะที่ Gowa (1994) ได้แสดงให้เห็นถึงการจัดการของรัฐในมิติของการเลือกประเทศคู่ค้า โดยรัฐมักจะทำการค้าขายกับรัฐที่เป็นพันธมิตรมากกว่าค้าขายกับรัฐที่เป็นศัตรู ในทิศทางเดียวกันงานศึกษาของ Michaels and Zhi (2010) ได้แสดงให้เห็นถึง

ความสัมพันธ์ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการค้าระหว่างประเทศ โดย ค.ศ. 2003 – 2008 ความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างอเมริกากับฝรั่งเศสได้ส่งผลไปสู่การลดปริมาณการค้าระหว่างกัน

ขณะเดียวกันปัจจัยในการร่วมมือในการพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างประเทศ พบว่าการค้าระหว่างประเทศในอดีตมีการค้าระหว่างรัฐที่มั่งคั่ง ถือเป็นส่วนแบ่งขนาดใหญ่ในการค้าระดับโลก อย่างไรก็ตามในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาการค้าระหว่างประเทศที่มั่งคั่งกับประเทศที่ยากจนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่การค้าระหว่างรัฐที่ยากจนเกิดขึ้นน้อยมาก ความมั่งคั่งจึงเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่สุดที่รัฐจะเปิดหรือปิดพรมแดนไปยังประเทศเพื่อนบ้าน บทบาทการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน (infrastructure) ของแต่ละรัฐจึงถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการค้าชายแดน และสร้างความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน

ความหมายและหน้าที่ของโครงสร้างขั้นพื้นฐาน คือ การเป็นระบบหรือบริการขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน โครงสร้างขั้นพื้นฐานสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ โครงสร้างขั้นพื้นฐานทางกายภาพ (hard infrastructure) มีลักษณะเป็นรูปธรรมและจับต้องได้ อาทิ ถนน รถไฟ ท่าเรือ สนามบิน สะพานข้ามแม่น้ำ และโครงสร้างขั้นพื้นฐานขั้นระบบและกระบวนการ (soft infrastructure) อาทิ ระเบียบ ข้อบังคับ ระบบราชการ กระบวนการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนการทำงาน หรือลดข้อยุ่งยากในการทำงาน โครงสร้างขั้นพื้นฐานในระดับประเทศจึงทำหน้าที่ในการยกระดับความสามารถของรัฐในการสร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ ผ่านการแผ่ขยายอำนาจจากศูนย์กลางไปยังส่วนภูมิภาคโดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นตัวแทนของรัฐในส่วนภูมิภาคเพื่อกำหนดทิศทาง ลดระยะเวลาในการติดต่อสื่อสารระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค และสร้างศักยภาพในการสร้างรายได้ให้แก่รัฐผ่านการจัดเก็บภาษี อย่างไรก็ตามการตัดสินใจพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในแต่ละพื้นที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของผลประโยชน์ของชาติ เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานมีต้นทุนที่รัฐต้องจ่าย และมีความเสี่ยงต่อการลงทุน นอกจากโครงสร้างขั้นพื้นฐานจะสนับสนุนประสิทธิภาพในการทำงานภายในรัฐแล้ว การค้าชายแดนยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เรียกร้องโครงสร้างขั้นพื้นฐานในการสนับสนุนการทำงานการค้าชายแดนเช่นกัน

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่ชายแดนเพื่อการค้าถือได้ว่ามีลักษณะพิเศษมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในประเทศ เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานจะมีความเสี่ยงในการลงทุนแล้ว ปัจจัยภายนอกประเทศยังถือเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทวีคูณความคุ้มค่าในการ

ลงทุน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่ ปัจจัยการกำหนดนโยบายภายในประเทศ ปัจจัยการเมืองภายในประเทศ ปัจจัยการเมืองระหว่างประเทศ และปัจจัยการเมืองของกลุ่มประเทศ งานศึกษาของธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank) ที่ศึกษาโดย Bhattacharyay (2010) มองไปยังความจำเป็นของโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านการคมนาคมในการพัฒนาประชาคมเอเชีย เนื่องจากโครงสร้างขั้นพื้นฐานด้านการคมนาคมได้ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการทั้งภายในประเทศ และข้ามเขตแดนให้เป็นไปอย่างราบรื่น และลดต้นทุนในการขนส่ง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเปิดเสรีในการค้าและบริการระหว่างประเทศ ดังนั้น การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่ชายแดนจึงถูกห้อมล้อมไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าต่อการลงทุน และผลประโยชน์ของรัฐที่ได้รับจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่ชายแดน

2.3 บทบาทของรัฐกับพื้นที่ชายแดนที่เปลี่ยนแปลง

พื้นที่ชายแดนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อรัฐทั้งทางด้านการมั่นคง และเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน หลังจากพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่ร่นระยะเวลาในการเชื่อมต่อสถานที่ต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

อำนาจของรัฐได้ถูกท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ และการเชื่อมต่อกันทางเศรษฐกิจ โดยกระแสโลกาภิวัตน์ที่บีบอัดเวลาและพื้นที่เป็นผลมาจากนวัตกรรมทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและเศรษฐกิจศาสตร์ ส่งผลให้สินค้า การลงทุนทางการเงิน และการเคลื่อนย้ายประชากรข้ามชาติด้วยความเร็วและขยายวงกว้างกว่าในอดีต (Harvey, 1990) ส่งผลให้โลกมีลักษณะเชื่อมติดกันด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ Manuel Castells (1997) เสนอว่า เครือข่ายการเงินทั่วโลกได้ถูกขับเคลื่อนโดยการผสมผสานกันระหว่างกฎระเบียบทางการเงิน และการปฏิบัติด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ กระทั่งมีการเพิ่มขึ้นของเครือข่ายกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ภายใต้ขอบเขตของโลกที่กว้างออกไป และมีการเพิ่มระดับความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับสังคม (Amin, 1997, p.129) ข้อเสนอของ James Anderson (1995) ที่มองว่ารัฐสูญเสียบทบาทสำคัญในระบบโลกเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์และนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกำลังทำให้พื้นที่ทางภูมิศาสตร์มีความซับซ้อนแปรผัน และสัมพันธ์กันมากขึ้นเรื่อย ๆ และแนวความคิดแบบเดิม ๆ ที่อิงจากพื้นที่สัมบูรณ์ ถูกแยกออกจากความเป็นจริงมากขึ้น ในส่วนของความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนที่มีสถานะของพื้นที่บ่อน้ำปรามความ

มันคงไม่ให้ไหลทะลักเข้าไปภายในรัฐ Charles C. Moskos และ James Burk (1994) ได้ตั้งคำถามสำคัญต่อภัยความมั่นคง โดยเขาทั้งสองมองว่าสงครามระหว่างประเทศในอดีตนั้นถูกแทนที่ด้วยสงครามภายในประเทศ ส่งผลให้เส้นเขตแดนไม่ได้เป็นศูนย์กลางของความมั่นคงอีกต่อไป (p.149)

ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ได้กลายเป็นแรงปะทะสำคัญต่อการดำรงอยู่ของเส้นเขตแดนในฐานะความมั่นคง และบทบาทของรัฐที่คอยจัดการพื้นที่ชายแดน Kenichi Ohmae (1993) มองความสำคัญของเศรษฐกิจในลักษณะที่ไร้พรมแดน เขาได้ตั้งคำถามไปยังบทบาทของรัฐ และเสนอสิ่งที่เรียกว่า “รัฐภูมิภาค (Region state)” แทน Ohmae มองว่า เส้นเขตแดนของรัฐภูมิภาคที่อยู่เหนือรัฐไม่ได้ถูกกำหนดจากคำตัดสินทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม เส้นเขตแดนของรัฐภูมิภาคจะปรากฏขึ้นโดย “มือที่มองไม่เห็น” ของตลาดโลก อีกทั้งความพยายามของรัฐที่คอยจัดการและคุ้มครองเศรษฐกิจภายในประเทศยิ่งเป็นผลร้าย ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2545, น. 3 - 4) เสนอว่าพรมแดนถูกนิยามและตีความใหม่เสมออยู่ตลอดเวลา เนื่องจากพรมแดนที่ยึดแนวคิดรัฐชาติได้ถูกท้าทายอย่างมากในยุคการข้ามชาติที่ผู้คนและวัฒนธรรมมีการเคลื่อนที่และเลื่อนไหลไปมาอย่างกว้างขวางไร้ซึ่งขอบเขต นอกจากนี้พื้นที่ชายแดนยังเป็นพื้นที่ที่สามารถทะลุผ่านได้ง่ายขึ้นในยุคเสรีนิยม ด้าน ยศ สันตสมบัติ (2551, น. 80) มองว่า พรมแดนของรัฐชาติปรับเปลี่ยนไป ตามอิทธิพลทางการค้า การสร้างเขตการค้าเสรี และกระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้พรมแดนลดความสำคัญลง

แม้สภาวะโลกาภิวัตน์จะคอยกีดกีดการดำรงอยู่ของเส้นเขตแดนอยู่ตลอดเวลา แต่ Markus Perkmann and Ngai-Ling Sum (2002) เสนอเงื่อนไขของการกีดกีดเส้นเขตแดนที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยชายแดนที่มีสภาพการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคที่บรรจบกันและมีลักษณะที่เปิดกว้างระหว่างกัน สภาพดังกล่าวจะค่อย ๆ กีดกีดเส้นเขตแดนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการร่วมมือข้ามแดนในระดับภูมิภาค ยกตัวอย่างเช่น สหภาพยุโรป ขณะที่การคงอยู่ของชายแดนที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างรัฐ จนเกิดลักษณะของการได้ผลประโยชน์ แม้จะเปิดให้มีการทำธุรกรรมบางอย่าง แต่แรงเสียดทานยังคงมีอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ชายแดนขยายการทำธุรกรรมไปยังกิจกรรมประเภทอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้เส้นเขตแดนต้องเผชิญหน้ากับแรงเสียดทานอยู่ตลอดเวลา

กระทั่ง Vladimir Kolossov (2005) ได้เสนอแนวทางในการศึกษาชายแดนในรูปแบบใหม่ ด้วยการมองพรมแดนระหว่างรัฐทั้งหมด ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ อย่างเข้มข้น ด้วยวิธีนี้ ชายแดนจึงเปลี่ยนหน้าที่จากรั่วที่ป้องกันภัยคุกคามกลายเป็นหัว

รถจักรสำคัญในขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และเป็นศูนย์กลางของนวัตกรรม เนื่องจากภัยคุกคามที่มีผลต่อความมั่นคงของประเทศและภูมิภาคได้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป Kolossov ได้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน ได้แก่ หนึ่ง มองว่าไม่มีความเป็นไปได้ที่ใช้กองกำลังทหารหรือตำรวจในการรับมือกับการย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมาย การก่อการร้ายระหว่างประเทศ การขนส่งยาเสพติดและอาวุธ ความเสี่ยงต่อโรคระบาด มลพิษข้ามพรมแดน หรือภัยพิบัติด้านสิ่งแวดล้อมระดับโลก สอง ความพยายามที่จะทำให้กระแสการข้ามแดนที่กำลังเติบโตอยู่ภายใต้การควบคุมด้วยวิธีเดิม มีผลร้ายต่อสังคมและเศรษฐกิจ สาม ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาความร่วมมือข้ามพรมแดนในระดับท้องถิ่น สี่ การต่อสู้กับการอพยพแบบผิดกฎหมาย กับยาเสพติดไม่สามารถทำได้เพียงการป้องกันชายแดน ห้า ความมั่นคงของเขตแดนไม่ได้เป็นเพียงประเด็นของรัฐเท่านั้น ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มองค์กรและผู้กระทำในท้องถิ่นและนานาชาติ หก การมองความมั่นคงชายแดนแนวใหม่ ไม่เพียงแต่เป็นความพยายามที่จะคาดการณ์หรือขัดขวางสถานการณ์ทั้งหมด แต่ควรพร้อมในการตอบสนองต่อความท้าทายอย่างรวดเร็วและยืดหยุ่น

การจัดการของรัฐบนพื้นที่ชายแดนเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกที่แสดงให้เห็นอย่างรูปธรรม คือ การสร้างกำแพงบนเส้นเขตแดนเพื่อป้องกันปัญหาข้อพิพาทระหว่างรัฐ หรือป้องกันความขัดแย้งภายในของรัฐหรือประเทศเพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่นอกกำแพงไม่ให้ไหลทะลักเข้ามาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง แต่ David B. Carter and Paul Poast (2014, pp. 240 - 241) มองว่าการสร้างกำแพงกลับเกิดจากประเด็นเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าภัยคุกคามจากสงครามกลางเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน โดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเคลื่อนย้ายคน และสินค้า จากประเทศที่ยากจนกว่าไปยังประเทศที่ร่ำรวยกว่า จนประเทศที่ร่ำรวยกว่าต้องมีการควบคุมการเคลื่อนย้ายอย่างเข้มงวด อีกทั้ง Carter & Poast (2014, p.264) ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างด่านเขตแดนกับธุรกิจลักลอบขนสินค้าผ่านการสัมภาษณ์ตำรวจตระเวนชายแดนในเมืองซานติเอโก พบว่า “การที่ข้ามผ่านแดนที่ยากยิ่งขึ้น กลับส่งผลดีต่อธุรกิจลักลอบขนของข้ามเส้นเขตแดน” ดังนั้นความพยายามสร้างชายแดนให้อยู่ในลักษณะที่ปิดกลับทำให้กลไกของชายแดนในระนาบที่ไม่เป็นทางการไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาบนพื้นที่ชายแดนได้

การเปลี่ยนแปลงของรัฐและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครองให้สัมพันธ์กับบริบทโลก แม้จะมีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกัน ในทิศทางตรงกันข้ามบทบาทของรัฐในการ

จัดการพื้นที่ชายแดนในบางกรณีกลับแสดงให้เห็นถึงบทบาทของรัฐที่ผลักดันให้การเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนเกิดสถานะที่มีผู้แพ้และผู้ชนะบนพื้นที่ชายแดน งานศึกษาของ Allan M. Williams, Vladimír Balaž and Bernadina Bodnárova (2001) ที่ศึกษาการจัดการพื้นที่ชายแดนของรัฐบาลสโลวาเกีย ที่มีความหลากหลายของพื้นที่ชายแดนในแต่ละจุด เนื่องจากการมีพื้นที่เชื่อมติดกับยูเครน ฮังการี ออสเตรีย สาธารณรัฐเช็ก และโปแลนด์ ซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างระบอบการเมือง เศรษฐกิจ โดยสโลวาเกียถือเป็นเป็นจุดนัดพบสำหรับการปะทะกันของระบบเศรษฐกิจที่ต่างกันในช่วงเวลาก่อนและหลัง ค.ศ. 1989 อย่างไรก็ดี การเปิดเสรีการค้า ทุน และอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งนำไปสู่การเลือกการบูรณาการบางพื้นที่ชายแดนเข้ากับเศรษฐกิจโลก โดยมีข้อตกลงในระดับทวิภาคีและพหุภาคีเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงอยู่ของพื้นที่ชายแดนในแต่ละจุด ในขณะที่พื้นที่อื่นได้กลายเป็นชายขอบทางเศรษฐกิจ และยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

ขณะที่ความพยายามในการยกระดับการค้าระหว่างประเทศกลับปรากฏกระแสการต่อต้านจากท้องถิ่น การสร้างถนนเพื่อการเคลื่อนย้ายสินค้า และผู้คน ที่เหมือนจะเป็นเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศผ่านเศรษฐกิจกลับมีความสัมพันธ์อย่างอื่นเข้ามาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ งานศึกษาของ Harvey & Knox (2012) ที่ศึกษาการสร้างถนนในเปรู 2 เส้นทาง พบว่า การสร้างถนนเกิดจากการโน้มอำนาจเชิงนามธรรมโดยวิศวกรและนักการเมือง ด้วยการแสดงให้เห็นข้อมูลผ่านเทคโนโลยี และมูลค่าผ่านสถิติตัวเลข เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถของถนน 3 ประการ ได้แก่ ความรวดเร็วในการเคลื่อนย้าย การบูรณาการทางการเมือง และการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับการค้าระหว่างประเทศ ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ และมอบโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้ที่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมกับการถนน โดยการจัดการดังกล่าวมีรัฐเป็นศูนย์กลางในการสร้างผ่านการให้คำสัญญา อย่างไรก็ตาม การสร้างถนนกลับล้มเหลวในเชิงปฏิบัติ ทั้งความล่าช้าในการสร้างที่เกิดจากการขู่ของผู้ต่อต้านรัฐบาล ความไม่คุ้มค่าของการลงทุน ฤดูกาลที่ไม่สัมพันธ์กับวัสดุของถนน

ด้านงานศึกษาของ Dimitris Dalakoglou ที่อ้างอิงงานศึกษามาจากงานวิจัยในระดับปริญญาเอก โดยศึกษาไปยังเมืองเล็ก ๆ ของ Gjirokastër ในแอลเบเนีย และทางหลวง Kakavia - Gjirokastër ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมโยง Gjirokastër กับทางผ่านหลักข้ามพรมแดนไปยังกรีซ การสร้างถนนในแอลเบเนียทำหน้าที่ในการปราบปรามและเผยแพร่อุดมการณ์ โดยถนนถือเป็นเทคโนโลยีทางการเมืองของรัฐสังคมนิยม การสร้างถนนในยุคสังคมนิยมเกิดจากการสร้างโดยใช้แรงงานที่ไม่ได้รับ

ค่าจ้างด้วยการใช้ชุดมาตรการแบบสังคมนิยมด้วยการสร้างความรู้สึกร่วมของการเป็นเจ้าของ (pp. 45 – 47) อย่างไรก็ตามก็มีการมีข้อห้ามในการครอบครองพาหนะส่วนบุคคล และความยากลำบากในการได้หนังสือเดินทางส่งผลให้ถนนที่ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายกลับไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว กระทั่งหลังยุคสังคมนิยมล่มสลาย ความคับข้องใจ และความผิดหวังของประชาชนที่มีต่อถนนทำให้ชาวแอลเบเนียไม่มีความพยายามในการสร้างถนน อีกทั้งการสร้างถนนยังทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของการไหลเข้ามาของสิ่งที่ไม่อันตรายและความมั่งคั่งของชาวแอลเบเนียได้ไหลออกไป การสร้างถนนยังถูกสร้างโดยบริษัทกรีซและใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ซื้อจากประเทศกรีซ (p.163) ทำให้ชาวแอลเบเนียมองว่าเป็นการบุกรุกของชาวกรีก (Dalakoglou, 2017)

ด้านงานศึกษาที่ยังคงให้ความสำคัญต่อบทบาทของรัฐที่ยังทำลายกระแสโลกาภิวัตน์ งานศึกษาของ Henry Wai-chung Yeung (1998) กลับมองว่า แม้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริษัทข้ามชาติจะพยายามเร่งสร้างสภาวะ “ไร้พรมแดน (borderless)” แต่รัฐยังคงมีความสำคัญในการตัดสินใจ และการเข้าถึงทุนในระดับโลก ทุนยังมีลักษณะของการผูกติดเข้ากับพื้นที่ ความแตกต่างของพื้นที่ยังถือเป็นอุปสรรคสำคัญของกระบวนการโลกาภิวัตน์ เนื่องจากพลวัตถูกก่อตัวจากความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐ ทุน และสถาบันทางสังคมรูปแบบอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเวลา และโลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์เหล่านั้น มีลักษณะของวิภาษวิธีระหว่างพลวัตระหว่างการบูรณาการเชิงพื้นที่ อีกทั้งรัฐยังคงมีสิทธิทางการเมือง และทางกฎหมาย สิทธิเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐในการเผชิญหน้ากับโลกาภิวัตน์ การบูรณาการภูมิภาค และระบบการปกครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ Parker and Adler-Nissen (2012) ได้เปลี่ยนคำถามจากการที่มองว่ารัฐกำลังเหี่ยวเฉาลงเพียงใด เขากลับมองว่าทฤษฎีแนวปฏิบัติของรัฐมีความต้องการในการมองไปยังการกระทำระหว่างกันของหน้าที่ที่แตกต่างกันในระนาบต่าง ๆ บนพื้นที่ชายแดน โดยรัฐพยายามที่จะเติมเต็มด้วยการเชื่อมต่อชายแดนด้วยระนาบต่าง ๆ ความแตกต่างของชายแดนช่วยสร้างลักษณะภูมิประเทศของแต่ละรัฐที่มีความเฉพาะ อัตลักษณ์ทางสังคมที่แยกออกจากรัฐอื่น รวมทั้งพื้นที่ทางเศรษฐกิจ

โลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และรัฐยังคงถือครองสิทธิในการจัดการพื้นที่ชายแดน James N. Rosenau (1997) ได้นิยามสภาวะดังกล่าวว่า “ความแตกแยกภายใต้การบูรณาการ (framegration)” ส่งผลให้ภารกิจการกำกับดูแลพื้นที่ชายแดนมีความซับซ้อน

เพิ่มมากขึ้น ในลักษณะของความย้อนแย้งระหว่างการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นของกิจกรรมข้ามแดน กับ ความล่าช้าในการปฏิบัติงานของรัฐบาล ดังนั้นจึงควรมีการบรรเทาข้อขัดแย้งดังกล่าวด้วยการเพิ่ม อำนาจให้แก่บุคคล และหน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถรักษาผลประโยชน์ของตน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของท้องถิ่นได้ถูกให้ความสำคัญในการศึกษา โดย Newman (2003, p.15) มองว่าปรากฏการณ์ของพื้นที่ชายแดนที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งการที่รัฐได้รับแรงกดดันจาก ภายนอกหรือโลกาภิวัตน์ กับแรงกดดันจากข้างล่างหรือกระแสท้องถิ่นนิยม ส่งผลให้การศึกษาชายแดน ถือเป็นการศึกษาในสิ่งที่มีพลวัต นอกจากการศึกษาแนวทางดั้งเดิมที่ศึกษาจากบนลงล่าง โดยเน้น การศึกษาไปยังบทบาทของตัวกระทำที่เป็นสถาบัน ควรมีการศึกษากระบวนการที่เปลี่ยนแปลง “จากล่างขึ้นบน” ซึ่งเป็นการปฏิบัติการอันธรรมาของผู้คนที่อาศัยบนพื้นที่ชายแดน Anderson and O' Dowd (1999, p. 594) พื้นที่ชายแดนทุกจุดมีลักษณะเฉพาะ ความหมายและนัยสำคัญของพื้นที่ เหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในเชิงเวลาและพื้นที่ จนทำให้การศึกษาการจัดการบนพื้นที่ชายแดนโดย รัฐในแต่ละพื้นที่เรียกร้องการศึกษาทั้งในลักษณะของพื้นที่ที่มีความเฉพาะพร้อม ๆ กับความสัมพันธ์ของ พื้นที่กับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

2.4 บทบาทของรัฐบาลไทยในการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมา

ความสัมพันธ์ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่ชายแดนแม้จะมีการปรับเปลี่ยนการให้ คำอธิบายถึงบทบาทของรัฐในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเติบโตของเศรษฐกิจ และการขยายตัวของ ท้องถิ่นบนพื้นที่ชายแดน จนพื้นที่ชายแดนแต่ละแห่งที่มีลักษณะเฉพาะ อย่างไรก็ตามพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา กลับมีลักษณะพิเศษ เนื่องจากพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา เต็มไปด้วยที่ตั้งของกองกำลังติด อาวุธกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นหนึ่งในตัวแสดงสำคัญบนพื้นที่ชายแดน จนดึงดูดให้นักวิชาการเข้ามาสร้าง คำอธิบายในมิติต่าง ๆ คณะผู้วิจัยได้เลือกการศึกษารูปแบบของประเทศไทย และรัฐเมียนมาในการจัดการ พื้นที่ชายแดนในมิติของความมั่นคงและการค้าข้ามแดนเป็นงานศึกษาหลัก

หากย้อนกลับมาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมาซึ่งมีภูมิศาสตร์เชื่อมติดกัน และมีความสัมพันธ์ทางทั้งด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน งานศึกษารูปแบบของ รัฐบาลไทยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดนเมียนมาภาพรวมมีการเน้นงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของ รัฐบาลระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมาที่แสดงออกผ่านนโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีพื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวพันกับการดำเนินนโยบาย งานศึกษาของพรพิมล ตรีโชติ

(2551) ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมาในลักษณะของช่วงเวลาอันยาวนาน นับตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคมจนถึงรัฐบาลทักษิณ โดยการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงเวลา พรพิมล ตรีโชติ ได้อธิบายไปยังการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของเมียนมา รวมถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างรัฐบาลเมียนมากับรัฐบาลไทยในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมาได้ส่งผลต่อพื้นที่ชายแดนที่มีกลุ่มกองกำลังติดอาวุธซึ่งถือเป็นอัตรากำลังสำคัญบนพื้นที่ชายแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ด้านงานศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เน้นการศึกษาช่วงเวลาของรัฐบาลไทยในแต่ละรัฐบาล ล้วนนำเสนอภาพของความแตกต่างของนโยบายของรัฐในแต่ละช่วงเวลา รวมถึงกลุ่มที่มีอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการดำเนินนโยบายในแต่ละช่วงเวลา แตกต่างกันไป งานศึกษาของ เวณิกา บุญมาคลี (2536) ที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อเมียนมา ในช่วงรัฐบาลชาติชาย ชุณหะวัณ พบว่า ผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ สภาความมั่นคงแห่งชาติ และกองทัพ ต่างมองสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง และปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน ถือเป็นปัญหภายในเมียนมา และไทยไม่ควรเข้าไปแทรกแซง อีกทั้งหากไทยเป็นมิตรกับเมียนมา จะเปิดโอกาสให้นักลงทุนไทยเข้าไปลงทุนทั้งการสัมปทานไม้และประมง อย่างไรก็ตามก็ติดกลับมีข้อสังเกตบางประการ คือ นโยบายดังกล่าวเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของนักการเมือง ผู้เกี่ยวข้องกับนักการเมืองหรือฝ่ายทหาร

ขณะที่ ทวี อร่ามเรืองกุล (2539) ที่เน้นการศึกษาไปยังช่วงรัฐบาลเดียวกัน ได้นำเสนอปัญหาที่รัฐไทยเผชิญหน้าไม่แตกต่างจากงานศึกษาของเวณิกา บุญมาคลี แต่ ทวี อร่ามเรืองกุล ได้พยายามแสดงให้เห็นปัจจัยที่รัฐไทยต้องเข้าไปสัมพันธ์กับปัญหภายในเมียนมา เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมของไทยยังคงเรียกร้องทรัพยากร และแรงงานจากเมียนมาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐไทยจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลเมียนมา นอกจากนี้การแสวงหาสัตว์น้ำของไทยเป็นไปเพื่อตอบสนองตลาดสัตว์น้ำระดับโลก ยังสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงภายในเมียนมา ประเทือง สุขเกษม (2540) ให้เหตุผลว่า เมื่อสัตว์น้ำในไทยขาดแคลน ปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การลักลอบและการเข้าไปทำสัมปทานประมงในน่านน้ำของเมียนมา ขณะเดียวกันภายในประเทศเมียนมา มีการเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1988 หลังจากการเมืองภายในเริ่มคลี่คลาย และมีการเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการประมง

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเมียนมาได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายของรัฐไทยอย่างปฏิเสธไม่ได้ รัชนิดา ยืนยง (2539) ศึกษาในยุครัฐบาลเปรม ติณสูลานนท์ กับยุคหลังตั้งแต่ ค.ศ. 1988 – 1995 โดยใช้การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกในระดับระหว่างประเทศ พบว่า ยุคของรัฐบาลเปรม ใช้การดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมาเน้นไปยังผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านความมั่นคง ขณะที่หลังรัฐบาลเปรม ช่วง ค.ศ. 1988 - 1995 มีการเน้นผลประโยชน์แห่งชาติทางด้านเศรษฐกิจแทน

อย่างไรก็ดีหลังจากประเทศไทยเกิดการรัฐประหารจนไร้เสถียรภาพทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมาจนมีลักษณะของการดำเนินความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การเสนอหลักการ “การเกี่ยวพันอย่างยืดหยุ่น” ของรัฐบาลชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (ค.ศ. 1997 - 2001) ต่อที่ประชุมประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสมาคมอาเซียน ซึ่งแตกต่างจากหลักการดั้งเดิมของอาเซียนที่เน้นการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศสมาชิก ซึ่งรัฐบาลเมียนมาถือว่าการแทรกแซงกิจการภายในของรัฐบาลเมียนมา งานศึกษาของ นิสรียา ทองกลีบ (2545) พบว่า การเสนอนโยบายดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลเมียนมาความสัมพันธ์เชิงลบต่อรัฐบาลไทยด้วยการตอบโต้อย่างรุนแรง เช่น การห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน และการยกเลิกการให้สัมปทานประมง อย่างไรก็ดี นโยบายไทยต่อเมียนมาในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (ค.ศ. 2001 - 2004) กลับมีทิศทางการดำเนินนโยบายที่ต่างออกไป โดยงานศึกษาของ ลลิตทิพย์ ครุรุ่งโรจน์รัตน์ (2547) พบว่า การก้าวขึ้นมามีอำนาจของทักษิณในช่วงแรกต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งบนพื้นที่ชายแดนและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมาไม่ราบรื่น กระทั่งการเลือกใช้นโยบายทางการทูตที่ก้าวไปข้างหน้า ส่งผลให้ความขัดแย้งต่าง ๆ ได้คลี่คลายลง และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี

ขณะที่บทบาทของกองทัพบนพื้นที่ชายแดนถือเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ความมั่นคงชายแดนโดยตรง และกองทัพได้ถูกจัดวางบทบาทการรักษาความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน ปัญหาเรื่องพรมแดนถือเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่เกิดจากการที่ทั้งสองประเทศยึดแผนที่คนละฉบับกัน เจษฎา หุ่นเฮง (2541) ได้ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยหลวง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491 จากการเปรียบเทียบการจัดการปัญหาการรุกล้ำเขตแดนทั้งสามจุดในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน พบว่า การตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหามีการกำหนดนโยบายและแนวทางที่แตกต่างกัน แต่การแก้ปัญหาของหน่วยงานต่างๆ เจษฎา หุ่นเฮง มองว่าการแก้ไขปัญหาของแต่ละหน่วยงานจะ

สอดคล้องกับนโยบายหลักของรัฐบาล อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานอาจมีระเบียบและขั้นตอนที่แตกต่างไปจากนโยบายของรัฐบาล รวมถึงในบางครั้งการตัดสินใจของหน่วยงานเดียวกันอาจมีการตัดสินใจหรือการดำเนินการที่แตกต่างกัน นอกจากนี้พระราชดำรัสของกษัตริย์รัชกาลที่ 9 ยังมีอิทธิพลในการแก้ไขปัญหา เน้น 491 นอกจากนี้ความซับซ้อนของปัญหามนุษย์ที่ชายแดนยังส่งผลต่อการจัดการชายแดนโดยกองทัพ

ด้านสุนทร ชูตินธรรานนท์ พรพิมล ตรีโชติ และณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์ (2556) ศึกษาไปยังบทบาทของกองทัพไทยกับการจัดการความมั่นคงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจบนพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา งานศึกษาชิ้นดังกล่าวได้พยายามอธิบายการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมข้ามพรมแดน จนมีการเติบโตของมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่กลับต้องเผชิญหน้ากับความมั่นคงรูปแบบใหม่ ทั้งเรื่องของยาเสพติด แรงงานผิดกฎหมาย และการบุกรุกป่า จนกองทัพที่มีหน้าที่หลักบนพื้นที่ชายแดนต้องขยายบทบาท อย่างไรก็ตาม การขยายบทบาทของกองทัพกลับไม่ได้รับความร่วมมือ เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ และภาคส่วนประชาชนให้ความสำคัญกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และหน่วยงานราชการอื่น ๆ บนพื้นที่ชายแดนต่างมีหน้าที่ และเป้าหมายที่แตกต่างกัน

ความขัดแย้งระหว่างกองกำลังติดอาวุธและรัฐบาลกลางเมียนมาที่ส่งผลต่อชายแดนหลังจากอังกฤษได้มอบเอกราชให้แก่เมียนมา งานศึกษาในระยะเวลาต่อมาได้พยายามอธิบายความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเมียนมากับกองกำลังติดอาวุธกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง พบว่า ความแย้งดำรงอยู่นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป (Martin Smith, 1999) (Ashley South, 2011) และ (พรพิมล ตรีโชติ, 2542, 2551) ¹ นอกจากนี้งานศึกษาหลังจากรัฐบาลเมียนมาได้ลงนามข้อตกลงหยุดยิงกับกองกำลังชาติพันธุ์ พบว่า กองกำลังติดอาวุธต้องเผชิญหน้ากับการจัดการของรัฐรูปแบบใหม่ คือ “ทุนนิยมหยุดยิง” โดยงานศึกษาของ Lee Jones (2016) และ Kevin M. Woods (2016) ที่ศึกษาไปยังรัฐคะฉิ่น โดยรัฐบาลกลางได้ร่วมมือกับกองกำลังคะฉิ่นอิสระที่ได้รับประโยชน์บางส่วนจากการลงทุน กระทำดังกล่าวของรัฐบาลกลับทำให้กองกำลังคะฉิ่นอิสระอ่อนแอลง

¹ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเมียนมาทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ด้านกองกำลังติดอาวุธมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทั้งภายในองค์กรของกลุ่มกองกำลังกับการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น และการแสวงหาความร่วมมือกับภายนอก การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลเมียนมาหลัง ค.ศ. 1988 ที่มีการเปิดประเทศและแสวงหาความร่วมมือกับต่างชาติฯ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของกลุ่มกองกำลังติดอาวุธ

และการลงทุนของจีนได้ใช้ผู้บัญชาการกองทัพในส่วนภูมิภาคเป็นสื่อกลางในการลงทุนแทน เช่นเดียวกับพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงในเมืองเมียวดี งานศึกษาของขวัญชีวัน บัวแดง (2561) พบว่า ปัจจุบันพื้นที่เมืองเมียวดีมีการลงทุนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่แตกต่างจากรัฐคะฉิ่น เนื่องจากกองกำลังติดอาวุธกะเหรี่ยงมีหลายกลุ่ม และมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมาในระดับที่แตกต่างกัน

2.5 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องทางบ้านแม่สามแลบ และบ้านเสาหิน

การศึกษาพื้นที่ชายแดนที่เกี่ยวข้องกับจุดผ่อนปรนการค้าช่องทางบ้านแม่สามแลบและช่องทางบ้านเสาหินที่ผ่านมา พบว่า พื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าทั้งสองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างคำอธิบายปรากฏการณ์ชายแดน และเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญ งานศึกษาของ สุมาลี สุขदानนท์ (2557) ได้จัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย - เมียนมา โดยมุ่งเน้นไปยัง การอธิบายถึงที่ตั้ง การเดินทาง การนำเข้า - ส่งออกสินค้า สภาพการค้า สภาพการขนส่งของจุดผ่อนปรนการค้าทั้งสองแห่ง

ต่อมาใน ค.ศ. 2015 สุมาลี สุขदानนท์ (2558) ได้มีการประเมินศักยภาพช่องทางการค้าการขนส่งชายแดนไทย - เมียนมา ด้วยการประเมินปัจจัยสนับสนุนการค้าชายแดน และศักยภาพการค้าทั้งหมด 18 ช่องทางการค้า พบว่า จากช่องทางการค้าทั้งหมด 5 ช่องทางการค้าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จุดผ่อนปรนการค้าช่องทางบ้านเสาหินและช่องทางบ้านแม่สามแลบที่อยู่ภายใต้ด่านศุลกากรแม่สะเรียงมีปัจจัยสนับสนุนช่องทางการค้าเป็นอันดับ 4 ผลการประเมินอยู่ในระดับแย่ โดยการประเมินประกอบด้วยศักยภาพเมืองคู่ค้า ภูมิศาสตร์เมืองที่ตั้ง เส้นทางขนส่ง การเมือง กฎระเบียบ และข้อบังคับ (2558, หน้า 50 - 51)

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยพบว่า ตัวเลขของมูลค่าการค้าชายแดน ค.ศ. 2015 ระบุว่า ช่องทางการค้าบ้านเสาหินและช่องทางการค้าบ้านแม่สามแลบมีมูลค่าการค้าชายแดนที่มีจำนวนมากกว่าด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอนเกือบ 3 เท่าตัว (กองความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ, ม.ป.ป., หน้า 19) นอกจากนี้ สิทธิพร ภู่นริศ และคณะ (2550) ได้อธิบายถึงศักยภาพของผู้ประกอบการการค้าพบว่า ผู้ประกอบการการค้าส่วนใหญ่ทำการค้ามาอย่างยาวนาน มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ค้า มีความสามารถในการพูดภาษาท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งงานศึกษาของสิทธิพร ภู่นริศ ยังสะท้อนให้เห็นปัญหาที่ถือว่ายังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการค้าชายแดน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเส้นทางคมนาคมที่ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการค้าชายแดน ดังนั้น ปัญหาด้านการคมนาคมจึง

ถือเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการค้าชายแดนช่องทางการค้าบ้านเสาหินและบ้านแม่สามแลบที่ยังคงดำรงอยู่นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้การมองพื้นที่ชายแดนในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่ห้อมล้อมไปด้วยอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสทุนนิยม และเสรีนิยม เพื่ออธิบายการดำรงอยู่ของพื้นที่ชายแดนทั้งสองแห่ง รวมทั้งผู้วิจัยจะใช้แนวคิดความมั่นคงแห่งชาติทั้งแบบดั้งเดิมและหลังสมัยใหม่ในการมองการจัดการปัญหาบนพื้นที่ชายแดน ภายใต้นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาการค้าชายแดนของทั้งสองรัฐเพื่อแสดงให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องกับการดำรงอยู่ของพื้นที่ชายแดน

บทที่ 3

ไทย-เมียนมา : นโยบายของรัฐในการส่งเสริมการค้าข้ามแดนและพัฒนาความมั่นคง

การส่งเสริมและการพัฒนาทางด้านการค้าข้ามแดนและความมั่นคงถือเป็นหนึ่งในบทบาทและหน้าที่หลักของรัฐบาลเพื่อพัฒนาประเทศควบคู่กันไปกับการรักษาความมั่นคง เนื่องจากพื้นที่ชายแดนเป็นเสมือนปราการด่านแรกในการเข้ามาของภัยคุกคามจากภายนอก และพื้นที่ชายแดนยังถือเป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าทั้งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ข้ามไปมาระหว่างประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตลาดภายในประเทศ เนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยจึงรวบรวมนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการค้าข้ามแดนและการพัฒนาความมั่นคงทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงกลไกระหว่างประเทศที่คอยผลักดันเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

3.1 รัฐบาลไทยกับความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมาหลังยุคเอกราช

ช่วงเวลาหลังจากที่ประเทศเมียนมาได้รับเอกราชจากรัฐบาลอังกฤษได้มีการประกาศให้ “เจ้าส่วยเต็ก” (Sao Shwe Thaik) ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรก และมี “อูนู” “U Nu” ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรก ช่วงหลังจากได้รับเอกราชสถานการณ์ของประเทศเมียนมามีความผันผวนทางการเมืองสูงเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับบริบทการเมืองภายในประเทศเมียนมาในช่วงเวลาดังกล่าว มีการแบ่งกลุ่มทางการเมืองออกเป็นกลุ่มทางการเมืองเชิงอุดมการณ์ และกลุ่มทางการเมืองเชิงชาติพันธุ์ และประเทศเมียนมาภายใต้อำนาจของกลุ่มสันนิบาตเสรีภาพประชาชนต่อต้านฟาสซิสต์ (Anti-Fascist People's Freedom League; AFPFL) ซึ่งนำโดยอูนู เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่ม สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศสมัยรัฐบาล AFPFL เกิดสงครามกลางเมืองขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความเห็นในทางการเมืองและการปกครองไม่ตรงกัน บางกลุ่มต้องการร่วมงานกับรัฐบาล บางกลุ่มต้องการแยกตัวเป็นอิสระ นอกจากนี้กลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ต่างรวมกลุ่มกันจับอาวุธเพื่อต่อต้านการปกครองของรัฐบาล AFPFL ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและความไม่สงบในประเทศ ความขัดแย้งดังกล่าวทำให้รัฐบาล AFPFL กลายเป็นรัฐบาลที่ไร้เสถียรภาพ และสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศได้ส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ

ภายหลัง ค.ศ. 1948 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของเมียนมาและประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาล AFPFL ได้ส่งวนท่าที่ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีการประกาศออกนโยบายเป็นกลาง แต่รัฐบาล AFPFL มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตะวันตก และอินเดีย เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ และการทหาร (เทย์เลอร์, 2550, หน้า 364)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลเมียนมากับรัฐบาลไทยที่มีการปฏิสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน โดยทั้งสองประเทศมีการปฏิสัมพันธ์กันในหลายมิติ อาทิ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์แบบมิตรภาพ ความสัมพันธ์แบบประเทศเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและศุลกากร เป็นต้น ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเมียนมาก็ยังคงดำเนินสืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน

ตลอดช่วงเวลาของรัฐบาล AFPFL ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง 2 ประเทศมีทั้งทิศทางบวก และทิศทางลบ โดยความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเห็นได้จากการแสดงออกทางการทูตในระดับรัฐ อาทิ การเดินทางเยือนไทยของนายกรัฐมนตรีอุโน ใน ค.ศ. 1947 หรือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยือนสหภาพเมียนมา (ชื่อในขณะนั้น) ใน ค.ศ. 1960 ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานาธิบดีแห่งสหภาพเมียนมา ในการเสด็จฯ เยือนครั้งนั้นได้เสด็จฯ ไปนมัสการพระเจดีย์ชเวดากอง และทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดเยี่ยม (เกษมสันต์ วีระกุล, 2558)

ในขณะที่ ความสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างประเทศไทยและเมียนมาเกิดจากความสัมพันธ์ที่มีปัจจัยภายนอกเข้าแทรกแซงจนเกิดเป็นกรณีพิพาท อาทิ ช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยภายใต้อิทธิพลของอเมริกาให้ความช่วยเหลือ กลุ่มก๊กมินตั๋ง หรือ จีนคณะชาติ ที่เคลื่อนไหวทางการเมืองและการทหารในเมียนมา จนรัฐบาล AFPFL ถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงภายใน เนื่องจากพรรคคอมมิวนิสต์ถือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดของพรรครัฐบาล AFPFL ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1957 ได้เกิดกรณีของเครื่องบินเมียนมาได้โจมตีทางอากาศทางอากาศในพื้นที่บริเวณ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่งผลให้มีคนไทยเสียชีวิต 3 คน และได้รับบาดเจ็บ 3 คน จากเหตุการณ์ดังกล่าว อุบัติเหตุไทยประจำกรุงย่างกุ้งได้รายงาน

มายังรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ แจ้งว่า “โฆษกรัฐมนตรีรัฐบาลเมียนมาได้แถลงว่า ได้ทำการโจมตีทั้งระเบิดหมู่บ้านไทย เพราะสำคัญผิดว่าเป็นที่มั่นของจีนคณะชาติ”²

ระหว่างประเทศของเมียนมาได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้งหลังการรัฐประหารที่นำโดยเนวินใน ค.ศ. 1962 ด้วยการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และมีทิศทางการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศของรัฐบาล BSPP (Burma Socialist Programme Party) ในลักษณะโน้มเอียงไปยังการปิดประเทศ และแยกตนเองออกจากเวทีการเมืองระหว่างประเทศ เห็นได้จากการประกาศไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้าไปมีอิทธิพลในเมียนมา เนื่องจากปัญหาการเมืองภายในเมียนมา และการยึดกิจการของต่างชาติมาเป็นของรัฐบาล BSPP การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาล BSPP ในระดับทางการปรากฏภาพเสมือนภาพความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดกัน ทั้งการพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นมงคลยิ่งราชมิตรราภรณ์ใน ค.ศ. 1962 ให้แก่ เนวิน³ เพื่อเจริญสันถวไมตรีกับต่างประเทศ หรือแม้กระทั่งการเยือนไทยอย่างเป็นทางการของ เนวิน ใน ค.ศ. 1979 และได้รับการต้อนรับจากกษัตริย์และรัฐบาลไทย แต่อีกด้านหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาล BSPP มีความแตกต่างจากรัฐบาล AFPFL

รัฐบาล BSPP มีความหวาดระแวงต่อรัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก เหตุผลดังกล่าวเกิดจากการที่ไทยให้ที่พักพิงแก่ อนุ อติตผู้นำ รัฐบาล AFPFL ซึ่งถูกรัฐประหารโดย เนวิน ขณะเดียวกัน ในช่วงสงครามเย็น รัฐบาลไทยเลือกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอเมริกา และทำหน้าที่ป้องปรามการขยายตัวของอิทธิพลคอมมิวนิสต์ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยเลือกสนับสนุนกองกำลังชาติพันธุ์ เพื่อทำหน้าที่ในการป้องปรามการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง CPT กับ CPB จนเกิดเติบโตของตลาดมืดบนพื้นที่ชายแดน ซึ่งถือเป็นท่อน้ำเลี้ยงสำคัญของกลุ่มกองกำลังชาติพันธุ์ที่ต่อต้านรัฐบาล BSPP กระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับโลก และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศ ปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อทิศทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

² สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง. (13 มกราคม 2597). เครื่องบินทหารพม่าโจมตีทั้งระเบิดในเขตไทยที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ที่ ต. 52/2497.

³ ราชกิจจานุเบกษา, แจ้งความสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ราชมิตรราภรณ์, เล่ม 80, ตอน 4ง, 8 มกราคม พ.ศ. 2506, หน้า 43

หลังสิ้นสุดสงครามเย็น การล่มสลายของ CPB การถ่ายโอนอำนาจในเชิงสัญลักษณ์จากการประกาศลาออกของเนวิน และการยึดอำนาจอีกครั้งโดยกองทัพเมียนมา ซึ่งนำโดยชอหม่าวาร์ ต่อมาได้ก่อตั้งคณะผู้บริหารประเทศในนาม SLORC (สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ -State Law and Order Restoration Council) นโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวของ SLORC ได้เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เห็นได้จากการออกกฎหมายว่าด้วยการลงทุนจากต่างประเทศเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1988⁴ การเปลี่ยนแปลงภายในเมียนมา ส่งผลต่อการปรับท่าทีของรัฐบาลไทยที่มีต่อ SLORC และกองกำลังติดอาวุธที่อยู่ในแนวตะเข็บชายแดน

หลังจากรัฐบาลเมียนมาได้ปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจจากการปิดประเทศนับตั้งแต่ ค.ศ. 1962 มาเป็นการเปิดให้มีการลงทุนในรัฐบาล SLORC ที่ทำการรัฐประหารอีกครั้งใน ค.ศ. 1988 การเยือนเมืองย่างกุ้งในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ของชวลิต ยงใจยุทธ ได้สร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยและเมียนมา ด้วยการผลักดันการขอสัมปทานการตัดไม้โดยบริษัทของไทย จนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา

3.2 นโยบายระดับชาติ และยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันประเทศไทยและเมียนมาได้มีการวางนโยบายในการบริหารประเทศที่มีความก้าวหน้าและสอดคล้องกับสังคม เศรษฐกิจ ทั้งภายในและภายนอกมากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยแบ่งการอธิบายออกเป็นสองส่วน ดังนี้ หนึ่ง นโยบายระดับชาติของประเทศไทย และ สอง นโยบายระดับชาติของประเทศไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนด้วยนโยบายบริหารประเทศที่มีผลต่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา

3.2.1 นโยบายระดับชาติของประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้นโยบายในการบริหารจัดการประเทศที่เน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ มีการจัดแผนและกรอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ใน

⁴ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်. (1988). မြန်မာနိုင်ငံတော်ဥပဒေပြုမှု တည်ဆောက်ရေးဥပဒေ.

ส่วนนี้คณะผู้วิจัยเห็นว่ายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565 เป็นนโยบายที่มีความเชื่อมโยงกับการจัดการค้าชายแดนของไทยมีการใช้นโยบายดังกล่าวเป็นกรอบใช้ในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้อง มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนให้พัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2.1.1) วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ระบุว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย” (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560, น.17) ยุทธศาสตร์ชาติ จึงเป็นเป้าหมายในดำเนินการ และนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยปัจจุบันประเทศไทยใช้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 2017

วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามความต้องการสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม มุ่งเน้นการปรับสมดุลในด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความมั่นคง 2. ด้านความสามารถในการแข่งขัน 3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4. ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5. ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6. ด้านการปรับสมดุล และการพัฒนาระบบการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ.

2561-2580 ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดน ได้แก่ ด้านความมั่นคง และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง พ.ศ. 2561-2580 นั้น มีการกำหนดนิยามความมั่นคงเรียกว่า “ความมั่นคงแบบองค์รวม” โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อบริหารจัดการสถานะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน ไปจนถึงระดับความมั่นคงของมนุษย์ และทุกมิติการพัฒนา มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือ เทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูล ขนาดใหญ่ให้มีความพร้อมสามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลก บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อมุ่งที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านอื่น ๆ ให้สามารถขับเคลื่อนไปได้ตาม ทิศทางและเป้าหมายที่กำหนด (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561, 11)

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน พ.ศ. 2561-2580 ภายใต้พื้นฐานแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ "ต่อยอดอดีต ปรับปัจจุบัน และสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต" แนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดนไทย-เมียนมา คือ "สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต" โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคู่มือใหม่ รวมถึงปรับโมเดลธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ผสมผสานกับยุทธศาสตร์ที่รองรับอนาคต บนพื้นฐานของการต่อยอดอดีตและปรับปัจจุบัน พร้อมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ จะทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างฐานรายได้และการจ้างงานใหม่ ขยายโอกาสทางการค้าและการลงทุนในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการยกระดับรายได้และการกินดีอยู่ดี รวมถึงการเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลางในประเทศได้ในคราวเดียวกัน (ประกาศราชกิจจานุเบกษา, 2561, น. 18)

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่

1. การเกษตรสร้างมูลค่า
2. อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต
3. สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

4. โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก

5. พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่

ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดน คือ ประเด็นที่ 4 โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก รายละเอียดของประเด็นยุทธศาสตร์ในส่วนนี้ครอบคลุมถึงการพัฒนาก่อสร้างพื้นฐานในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านโครงข่ายคมนาคม ด้านเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ

ปัจจุบันภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว ประเทศไทยได้มีการพัฒนาด้านการคมนาคมเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่งสินค้าและบริการ ภายใต้การดูแลของกรมทางหลวง ได้แก่ การพัฒนาภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

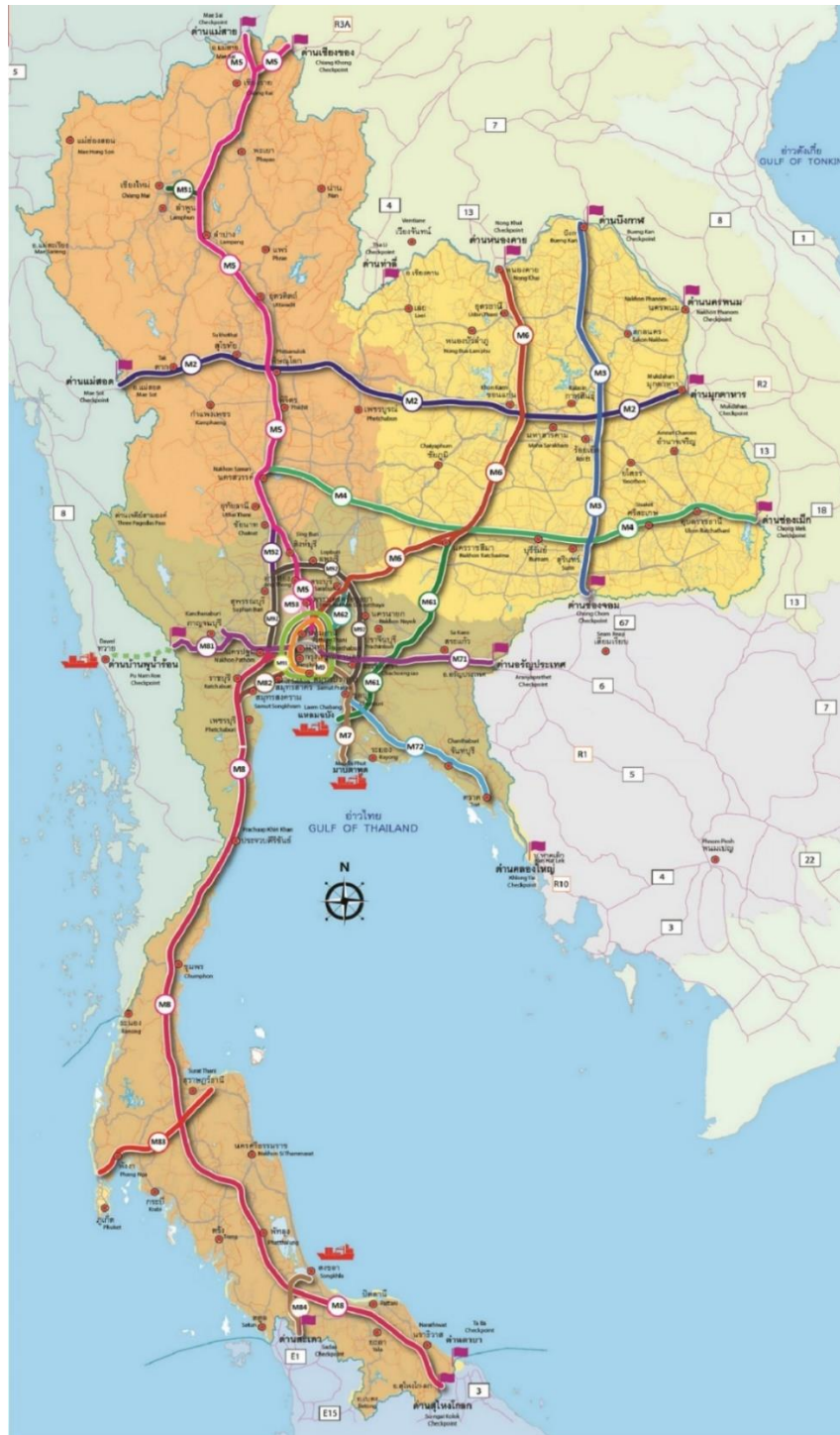
การพัฒนาภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) รวมทั้งสิ้น 21 เส้นทาง รวมระยะทางทั้งสิ้น 6,612 กิโลเมตร ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ การพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองมีแนวคิดการกำหนดโครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง เน้นเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้านการค้าชายแดน พื้นที่อุตสาหกรรม ฐานการผลิตต่าง ๆ และรองรับการเดินทาง การขนส่งสินค้าทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ มีการกำหนดให้โครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองให้ทำหน้าที่เชื่อมโยงเมืองหลักและพื้นที่หลักต่าง ๆ ได้แก่ จังหวัดหลักที่มีความหนาแน่นของประชากรหรือมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดสูง พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้านการค้าชายแดนและประตูการค้าระหว่างประเทศ และพื้นที่แหล่งอุตสาหกรรมหนาแน่น (กรมทางหลวง, 2559, น.50) ปัจจุบันมีทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองที่ก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดให้บริการแล้ว จำนวนรวม 3 เส้นทาง ได้แก่

1. ทางหลวงพิเศษหมายเลข 7 สายกรุงเทพมหานคร – บ้านฉาง

2. ทางหลวงพิเศษหมายเลข 9 สายวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร (ถนนกาญจนาภิเษก) ตอนบางปะอิน – บางพลี และตอนพระประแดง – บางแค ช่วงพระประแดง – ต่างระดับบางขุนเทียน

3. ทางหลวงสัมปทาน สายทางยกระดับอุตราภิมุข

นอกจากนี้ ยังมีโครงการที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง จำนวน 3 เส้นทาง และอยู่ระหว่างการศึกษา
รูปแบบการลงทุนและเตรียมความพร้อมในการเสนอขออนุมัติเห็นชอบการดำเนินการก่อสร้าง จำนวน
4 เส้นทาง (กรมทางหลวง, 2564)

ภาพที่ 2 โครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (Intercity Motorways) ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579)
ที่มา : กรมทางหลวง. (2564). แผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง. สืบค้น 30 เมษายน 2564. จาก

<http://www.doh-motorway.com/master-plan/highway-network/>

คณะผู้วิจัยพบว่าตามรายละเอียดภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองเส้นทางการเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมา มีจำนวน 2 เส้นทาง ได้แก่ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข M2 สายแม่สอด (ตาก) – พิชณุโลก – ขอนแก่น – มุกดาหาร ระยะทางประมาณ 704 กิโลเมตร และทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข M5 ทางยกระดับอุตราภิมุข – บางปะอิน – นครสวรรค์ – พิชณุโลก – อุตรดิตถ์ – ลำปาง – ด่านแม่สาย/ด่านเชียงของ (เชียงราย) ระยะทางประมาณ 908 กิโลเมตร

โดยทั้งสองเส้นทางการวางตัวในแนวที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข M2 วางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตก ในลักษณะของการเชื่อมเส้นทางระหว่างภูมิภาค สอดรับกับโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มน้ำโขงแนว East-West Economic Corridor เชื่อมการเดินทางระหว่างประเทศ และเชื่อมต่อกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดตาก (กรมทางหลวง, 2559, น.134) ในขณะที่ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข M5 วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมเส้นทางระหว่างกรุงเทพมหานคร สู่ภาคเหนือของประเทศไทย เชื่อมโยงไปยังต่างประเทศ โดยแนวเส้นทางถูกกำหนดภายใต้กรอบความคิดเชื่อมโยงเมืองหลักต่าง ๆ ด้านการค้าชายแดน และต่างประเทศ แนวเส้นทางผ่านพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญเพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายโลจิสติกส์ (กรมทางหลวง, 2559, น.137)

3.2.1.2) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564

ในขณะทีนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564 นั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ใหม่ ระบุว่า “ชาติมีเสถียรภาพและเป็นปึกแผ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต ประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปลอดภัยจากภัยคุกคามข้ามพรมแดน พร้อมเผชิญวิกฤติการณ์ มีบทบาทเชิงรุกในประชาคมอาเซียน และดำเนินความสัมพันธ์กับนานาประเทศอย่างมีดุลยภาพ” โดยให้ความสำคัญกับเรื่องเสถียรภาพของประเทศในด้านต่าง ๆ

เนื่องจากที่ตั้งของประเทศไทยนั้น ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ อาทิล้อมรอบด้วยประเทศเพื่อนบ้าน มีทะเลสองฝั่ง เป็นต้น การถูกห้อมล้อมด้วยประเทศเพื่อนบ้านนั้น ส่งผลให้ประเทศไทยมีจุดแข็งในฐานะของจุดเชื่อมโยงในการขนส่ง หรือการแพร่กระจายของสิ่งต่าง ๆ

นอกจากนี้ การมีที่ตั้งที่ดีส่งผลทำให้ตกอยู่ภายใต้ภาวะกดดันจากมหาอำนาจเช่นกัน และการเปลี่ยนแปลงนิยามของ “ความมั่นคง” โดยนโยบายความมั่นคงแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2558 - 2564 ได้กำหนดและเรียงลำดับความสำคัญด้านความมั่นคงโดยพิจารณาความเสี่ยงและผลกระทบต่อความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ (นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564, น. 1) เน้นการสร้าง ความมั่นคงและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ประเทศ มีวัตถุประสงค์และนโยบาย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 นโยบายเสริมสร้างความมั่นคงที่เป็นแก่นหลักของชาติ

นโยบายที่ 1 เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นโยบายที่ 2 สร้างความเป็นธรรม ความปรองดอง และความสมานฉันท์ในชาติ

นโยบายที่ 3 ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนที่ 2 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติทั่วไป

นโยบายที่ 4 จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน

นโยบายที่ 5 สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ

นโยบายที่ 6 ปกป้อง รักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล

นโยบายที่ 7 จัดระบบ ป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง

นโยบายที่ 8 เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน

นโยบายที่ 9 เสริมสร้างความมั่นคงของชาติจากภัยการทุจริตคอร์รัปชัน

นโยบายที่ 10 เสริมสร้างความมั่นคงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและไซเบอร์

นโยบายที่ 11 รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นโยบายที่ 12 เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร

นโยบายที่ 13 พัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความมั่นคง
ของชาติ

นโยบายที่ 14 เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ

นโยบายที่ 15 พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ

นโยบายที่ 16 เสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

3.2.1.3) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565

ใน ค.ศ. 2019 ได้มีการประกาศใช้แผนนโยบายความมั่นคงฉบับใหม่ คือ “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565” ที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้ ซึ่งแตกต่างจากแผนนโยบายความมั่นคงฉบับอื่น ๆ ที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้อนุมัติ โดยมีข้อความระบุในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562 ระบุว่า “เพื่อเป็นแผนหลักของชาติที่เป็นกรอบทิศทางการดำเนินการป้องกัน แจ่งเตือน แก้ไขหรือระงับยับยั้งภัยคุกคามเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติ”

โดยนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565 ได้นิยามความหมายของ “ความมั่นคงแห่งชาติ” ไว้ว่า “ภาวะที่ประเทศปลอดจากภัยคุกคามต่อเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิต โดยปกติสุขของประชาชน หรือที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งความพร้อมของประเทศที่จะเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจาก ภัยคุกคามทุกรูปแบบ” (นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565, น. 11)

ทั้งนี้ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565 มีวัตถุประสงค์และนโยบายเหมือนกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 แต่มีกรอบแนวคิดของนโยบายที่ต่างกัน คือ นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 ใช้กรอบแนวคิดที่คำนึงถึงค่านิยมหลักของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชาติจะต้องยึดถือและพึงรักษาไว้ร่วมกัน และผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งเป็นความมุ่งประสงค์ของชาติที่จะทำให้ค่านิยมหลักของชาติดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ต่อเนื่อง ในขณะที่ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2562 – 2565 นั้น มีกรอบแนวคิด 7 ชุด ดังนี้

กรอบแนวคิดชุดที่ 1 ขอกกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 52 พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 และพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 5

กรอบแนวคิดชุดที่ 2 น้อมนำศาสตร์พระราชเป็นหลักการทำงานด้านความมั่นคง อาทียุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นหลักการ ปฏิบัติงานด้านความมั่นคง

กรอบแนวคิดชุดที่ 3 การให้ความสำคัญกับความมั่นคงแบบองค์รวม อาทิตามความมั่นคงของมนุษย์ และความมั่นคงของรัฐในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าควบคู่กับความอยู่ดีมีสุขของคนในชาติและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ

กรอบแนวคิดชุดที่ 4 ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติ แผนระดับชาติและยุทธศาสตร์ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดชุดที่ 5 ประชาธิปไตย

กรอบแนวคิดชุดที่ 6 ความมั่นคงภายในประเทศ

กรอบแนวคิดชุดที่ 7 การรักษาดุลยภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับนานาประเทศ

3.2.2 นโยบายระดับชาติของประเทศเมียนมา

3.2.2.1) นโยบายเศรษฐกิจ 12 ประการ

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2016 ได้มีการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ เป็นกรอบโดยรวมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมียนมา และถูกใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนการพัฒนายั่งยืนของเมียนมา หรือ The Myanmar Sustainable Development Plan (MSDP) ค.ศ. 2018 - 2030 ระบุว่า นโยบายเศรษฐกิจ 12 ประการได้ให้ความสำคัญกับการมองประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีเป้าหมายในการพัฒนาที่มีครอบคลุมและต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกรอบเศรษฐกิจแห่งชาติ และสร้างสมดุลในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (pp. 6-7) โดยมีรายละเอียด 12 ประการ ดังนี้

1. การบริหารทรัพยากรทางการเงินอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ
2. การปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ และการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพ ส่งเสริมและช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสนับสนุนให้เกิดการจ้างงาน
3. ส่งเสริมด้านทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นสำหรับการเติบโตของเศรษฐกิจ ปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมสายอาชีพ

4. จัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตไฟฟ้า ถนน ท่าเรือ และการจัดทำระบบบัตรประจำตัวข้อมูลยุทธศาสตร์แบบดิจิทัลและระบบอิเล็กทรอนิกส์
5. สร้างโอกาสในการจ้างงานสำหรับประชาชนทุกคน รวมทั้งผู้ที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ และให้ความสำคัญในการพัฒนาในระยะสั้นแก่องค์กรทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างโอกาสในการทำงาน
6. สร้างรูปแบบเศรษฐกิจที่สร้างความสมดุลระหว่างการเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาภาคเกษตรกรรม ปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมแบบองค์รวมเพื่อให้สามารถพัฒนาได้อย่างรอบด้าน มีความมั่นคงทางด้านอาหารและการส่งออกที่เพิ่มขึ้น
7. สิทธิของบุคคลในการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างเสรีเพื่อให้ภาคเอกชนเติบโตตามระบบเศรษฐกิจตลาด มีการกำหนดนโยบายเฉพาะเพื่อเพิ่มการลงทุนจากต่างประเทศ และเสริมสร้างสิทธิในทรัพย์สินและหลักนิติธรรม
8. มีเป้าหมายในเรื่องความมั่นคงทางการเงิน ผ่านระบบการเงินที่สามารถสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาครัวเรือนของเกษตรกร และธุรกิจในระยะยาวอย่างยั่งยืน
9. การสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการยกระดับบริการสาธารณะและระบบสาธารณูปโภคการขยายพื้นที่สาธารณะ การปกป้อง และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
10. สร้างระบบภาษีที่เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มรายได้ของรัฐบาล รวมทั้ง ปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในทรัพย์สินด้วยการออกกฎหมายและข้อบังคับ
11. การจัดทำระบบและขั้นตอนทางเทคนิคเพื่อสนับสนุนทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถส่งเสริมนวัตกรรมและการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง
12. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่กำลังพัฒนาทั้งในอาเซียนและต่างประเทศเพื่อให้ธุรกิจของเมียนมาสามารถมีพื้นที่และใช้ประโยชน์จากโอกาสที่อาจเกิดขึ้นได้

3.2.2.2) แผนการพัฒนายั่งยืนของเมียนมา ค.ศ. 2018 - 2030

แผนการพัฒนายั่งยืนของเมียนมา ค.ศ. 2018 - 2030 (မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဓနုဉာဏ်တည်တံ့ ခိုင်မြဲပြီး ဘန်ဂျက်ညီဆောင်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစီမံကိန်း ၂၀၁၈ - ၂၀၃၀) หรือ The Myanmar Sustainable Development Plan (MSDP) เป็นแผนการพัฒนามีความสอดคล้องกับนโยบายนี้เศรษฐกิจ 12

ประการ ซึ่งประกาศใช้ใน ค.ศ. 2016 ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย (Goals) 28 กลยุทธ์ (Strategies) และแผนปฏิบัติการ (Action plans) จำนวน 251 แผน ภายใต้ 3 เสาหลัก (Pillars) ได้แก่

เป้าหมายที่ 1 การสร้างสันติภาพ ความปรองดอง ความมั่นคง และธรรมาภิบาลที่ดี

เป้าหมายที่ 2 เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการสร้างความเข้มแข็งในการบริหารเศรษฐกิจมหภาค

เป้าหมายที่ 3 การสร้างอาชีพ และการเติบโตของภาคเอกชน

เป้าหมายที่ 4 การพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสอดคล้องกับศตวรรษที่ 21

เป้าหมายที่ 5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงของรัฐ

โดย เป้าหมายที่ 1 และ 2 อยู่ภายใต้กรอบเรื่องความสงบและความมั่นคง เป้าหมายที่ 3 อยู่ภายใต้กรอบของความเหมาะสมและแสวงหาความร่วมมือ และเป้าหมายที่ 4 และ 5 อยู่ภายใต้กรอบประชาชนและโลก (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ, 2018, p.10) โดยกรอบในการดำเนินการของแผนการพัฒนาย่างยั่งยืนของเมียนมามีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) นโยบายเศรษฐกิจ 12 ประการของประเทศเมียนมา และพันธะสัญญาต่าง ๆ ในระดับภูมิภาคที่เมียนมาได้ทำไว้ อาทิ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) ซึ่งประกอบด้วย ประกอบไปด้วย ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และการดำเนินโครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนการพัฒนาย่างยั่งยืน ค.ศ. 2018 - 2020 มีการนำเสนอรายละเอียดโครงการต่าง ๆ ผ่านทางเว็บไซต์ Myanmar Project Bank ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์ข้อมูลของโครงการทั้งหมด ปัจจุบันมีอยู่ระหว่างการดำเนินโครงการแล้วทั้งสิ้น จำนวน 129 โครงการ (Myanmar Project Bank, สืบค้นวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 2020) โครงการที่เกี่ยวข้องกับรัฐกะยา มีดังนี้

การพัฒนาถนนตองอู - แล็ตโท - หย่าโด - ลอยก่อ - โฮโปง โครงการนี้จะพัฒนาถนนระยะทาง 78 กิโลเมตรที่เชื่อมระหว่างภาคพะโค รัฐกะเหรี่ยง รัฐกะยา และรัฐฉานเข้าด้วยกัน โดยโครงการดังกล่าวได้เริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ ค.ศ. 2020 - 2021 จะแล้วเสร็จในปีงบประมาณ ค.ศ. 2023 - 2024 รัฐบาลเมียนมาคาดหวังว่า โครงการนี้จะทำให้การขนส่งสินค้าได้อย่างปลอดภัยและสามารถเพิ่มมูลค่าในการขนส่งสินค้าของกลุ่มชาติพันธุ์จากรัฐกะยา รัฐฉาน และรัฐกะเหรี่ยง และเป็นประโยชน์

ในการสำรวจไปมาของประชาชนมากยิ่งขึ้น (Myanmar Project Bank, สืบค้นวันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 2020)

ငြိမ်းချမ်း၍ သာယာဝပြောသော ဒီမိုကရေစီ မြန်မာနိုင်ငံ				
ပန်းတိုင် (၁) ငြိမ်းချမ်းရေး၊ အမျိုးသား ပြန်လည် သင့်မြတ်ရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်မှု	ပန်းတိုင် (၂) စီးပွားရေး တည်ငြိမ်မှုနှင့် နိုင်ငံ အားကောင်းသည့် မေ့ရုံစီးပွားရေး စီမံခန့်ခွဲမှု	ပန်းတိုင် (၃) အလုပ်အကိုင် ဖန်တီးရေး နှင့် ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍဦးဆောင်သည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး	ပန်းတိုင် (၄) ၂၁ ရာစု လူမှုအသိုက်အဝန်း အတွက် လူသား အရင်းအမြစ်များ နှင့် လူမှုဘဝ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး	ပန်းတိုင် (၅) နိုင်ငံ၏အနာဂတ် မျိုးဆက်များ အတွက် သယံဇာတနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်
မဏ္ဍိုင် (၁) ငြိမ်းချမ်းရေး နှင့် တည်ငြိမ်မှု		မဏ္ဍိုင် (၂) သာယာဝပြောမှု နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု	မဏ္ဍိုင် (၃) ပြည်သူများ နှင့် ကမ္ဘာမြေ	

ภาพที่ 3 แผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ที่มา : ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2018). မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး
တော်လှန်သောဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစီမံကိန်း ၂၀၁၈ - ၂၀၃၀. မြန်မာ. စီမံကိန်းနှင့်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန

ในส่วนของเป้าหมายที่ 3 เป้าหมายที่ 3 การสร้างอาชีพ และการเติบโตของภาคเอกชน ภายใต้
กรอบของความเหมาะสมและแสวงหาความร่วมมือ โดยยุทธศาสตร์ที่ 3.4 : ปฏิรูปภาคการค้าและ
เสริมสร้างความร่วมมือและความเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยประเทศเมียนมาได้
มีการทำข้อตกลงในระดับภูมิภาคเกี่ยวกับระเบียบเศรษฐกิจ รวมถึงการขนส่งสินค้าและบริการข้าม
พรมแดน โดยจะมีบทบาทของกรอบของกฎหมายที่ควบคุมการค้าในประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้ง
การดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการกระจายการส่งออกซึ่งจะส่งผลให้
บรรยากาศการค้าและการลงทุนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น นอกจากนี้จะมีการปรับปรุงการ
เชื่อมต่อของประเทศเมียนมากับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงประเทศที่อื่น ๆ ด้วยการทำข้อตกลงเรื่อง
ความชัดเจนของขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง มีแผนในการปรับปรุงศุลกากรและบริการด้านการขนส่ง การนำ
ระบบไอทีและฐานข้อมูลที่ทันสมัยเข้ามาใช้ประโยชน์ ในลักษณะของศูนย์แบบครบวงจร และการระบบ
ศุลกากรแบบจุดเดียวที่จะทำความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน (ပြည်ထောင်စု သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်
အစိုးရ, 2018, pp.51-55) เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งข้อมูล ณ จุดเดียว ที่รวบรวมมาตรการทางการค้าและ

กฎระเบียบของประเทศสมาชิกในอาเซียนทั้งหมด โดยผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลนี้ได้โดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ มีการระบุแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการค้าเพื่อให้บรรลุกลยุทธ์ไว้ ดังนี้

1. เสริมสร้างลำดับความสำคัญของการส่งออก การสร้างงาน และสร้างความเชื่อมโยงกับบริษัทต่างชาติและผู้ซื้อให้มีความสอดคล้องกัน
2. การปรับปรุงประสิทธิภาพและความโปร่งใสของศุลกากรและการขนส่ง
3. ดำเนินการด้านภาษีเพื่อสนับสนุนภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement : ATIGA)
4. มีนโยบายและกฎหมายที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้น
5. การลดช่องว่างในการออกกฎหมายและทบทวนคำสั่ง รวมถึงโครงสร้างองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการค้า
6. ลดความซับซ้อนของกฎระเบียบและขั้นตอนการค้า การพัฒนาให้ระบบศุลกากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
7. ดำเนินการตามความตกลงว่าด้วยการอำนวยความสะดวกการขนส่งข้ามแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Cross-Border Transport Facilitation Agreement: GMS CBTA)
8. ดำเนินการตามประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) 2025 เกี่ยวกับแผนปฏิบัติการเชิงยุทธศาสตร์เสริมสร้างความมั่นคงให้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
9. พัฒนานโยบายการค้าพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพในการเจรจาการค้าในระดับทวิภาคี
10. พัฒนาและดำเนินการแผนงานโครงสร้างพื้นฐานคุณภาพแห่งชาติ ทั้งมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) และมาตรการที่ไม่ใช่ SPS

3.2.2.3) แผนพัฒนาพลเมืองด้านการค้าชายแดน

แผนพัฒนาพลเมือง 5 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ ค.ศ. 2016-2017 จนถึง ปีงบประมาณ ค.ศ. 2020-2021 โดยกระทรวงแผนงานและพัฒนาเศรษฐกิจ (Ministry of National Planning and Economic Development) ระบุว่า แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าชายแดนของประเทศเมียนมา

นั้น มีแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก (GMS East-West Economic Corridor) และแผนงานการค้าชายแดน รวมถึงด้านต่าง ๆ ให้มีแบบแผนมากยิ่งขึ้น (อမျိုးวาระธิดากีร์รุดธิ์ประยูร, ๒๕๖๑, pp. 201-203)

ภาพที่ 4 ภาพแสดงแผนงานเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจสายตะวันออก-ตะวันตก (GMS East-West Economic Corridor)
ที่มา : (อမျိုးวาระธิดากีร์รุดธิ์ประยูร, ๒๕๖๑, pp. 203)

แนวทางการทำการค้ากับต่างประเทศของเมียนมามีด้วยกัน 3 แบบ คือ การนำเข้าส่งออกทางทะเล การนำเข้าส่งออกทางอากาศ และการนำเข้าส่งออกทางชายแดนต่าง ๆ (ธีระยุทธฤทธิกุลวรงค์ ฤทธิธรรม ฤทธิธรรม, 2015, pp.16) ในการพัฒนาด้านการค้าชายแดน รัฐบาลเมียนมาได้มีความคิดที่จะสร้างเครือข่ายการค้ากับประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ 3 กลุ่ม คือ จีน อินเดีย และประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อเพิ่มโอกาสในความก้าวหน้าและพัฒนาด้านเศรษฐกิจของรัฐและภาคต่าง ๆ และเป็นการลดระยะเวลาการขนส่งด้วยการพัฒนาเส้นทางให้สั้นลง

3.2.2.4) ด้านศุลกากร

รัฐบาลเมียนมาวางแผนเพิ่มด้านศุลกากรที่เปิดบริการอย่างเป็นทางการและถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการพัฒนาในด้านการค้าชายแดนมากยิ่งขึ้น โดยระหว่างปีงบประมาณ ค.ศ. 2011-2013 จนถึง ปีงบประมาณ ค.ศ. 2015-2016 รัฐบาลเมียนมามีแผนงานที่จะก่อตั้งด้านศุลกากรทั่วทั้งประเทศเพื่อยกระดับการค้าและเพื่อส่งเสริมสินค้าอุตสาหกรรม วัตถุดิบ และสินค้าเกษตรกรรมให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น จากเดิมประเทศเมียนมามีด้านศุลกากรทั้งหมด 16 แห่ง จะเพิ่มเป็น 24 แห่ง (อภัยวาระธีระฤทธิธรรม ธีระยุทธฤทธิกุลวรงค์ ฤทธิธรรม, 2015, pp.203) ได้แก่

ด้านศุลกากรชายแดนเมียนมา – จีน

1. ด้านศุลกากรมูแซ (105) ไมล์ (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
2. ด้านศุลกากรบานหม่อ หรือ ลั่วหว่ แจ๋ (มูแซ / มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
3. ด้านศุลกากรกุน โหล่ง หรือ ชิ่น ซเว่ ฮั่ว (มูแซ / มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
4. ด้านศุลกากรกัน ไป่ ตี (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
5. ด้านศุลกากรจาย โต่ง (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))

ด้านศุลกากรชายแดนเมียนมา – ไทย

1. ด้านศุลกากรท่าช้างเหล็ก (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
2. ด้านศุลกากรเมียวดี (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
3. ด้านศุลกากรเกาะสอง (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕))
4. ด้านศุลกากรมะริด (FOB) (มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕) มูแซ(๑๐๕)) (FOB)

5. ด้านศุลกากรหมูต่อง (မောတောင်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

6. ด้านศุลกากรทီး (ထီးခီးနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

ด้านศุลกากรชายแดนเมียนมา – อินเดี

1. ด้านศุลกากรตะมู (တမူးနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

2. ด้านศุลกากรเยะ (ရိဒ်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

ด้านศุลกากรชายแดนเมียนมา – บังคลาเทศ

1. ด้านศุลกากรชิตตเว (စိတတောင်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

2. ด้านศุลกากรหม่องตอ (မောင်တောင်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

ด้านศุลกากรชายแดนเมียนมา – ลาว

1. ด้านศุลกากรชั่วคราวจาย ลัต (ကျိုင်းလပ်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

โดยด้านศุลกากรที่จะก่อตั้งเพิ่มเติมขึ้น มีทั้งหมด 7 แห่ง ได้แก่ บริเวณชายแดนเมียนมา – จีน จำนวน 2 แห่ง คือ ด้านศุลกากรปันชาน (ဝေး) (ဝန်ဆန်း (ဝ) နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) และด้านศุลกากรมาย ลา (မိုင်းလားနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) บริเวณชายแดนเมียนมา – ไทย จำนวน 3 แห่ง คือ ด้านศุลกากรหม่มแซะ (မယ်စုံနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) ด้านศุลกากรพะยาโตงสู (ဘုရားသုံးဆူနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) และด้านศุลกากรโป่งปาจัน (BP1) (ပုံပါကျွန်းနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) บริเวณชายแดนเมียนมา – อินเดี จำนวน 2 แห่ง คือ ด้านศุลกากรทันตะหลัน (ထန်တလန်နယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) และด้านศุลกากรปะแล็กวะ (ပလက်ဝနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း)

สำหรับศุลกากรที่ก่อตั้งเพิ่มเติมบริเวณชายแดนเมียนมา-ไทย นั้น มีเพียงด้านศุลกากรหม่มแซะ จังหวัดบอละแค รัฐกะยา ซึ่งมีบทบาทในการควบคุมดูแลเส้นทางการค้าชายแดนเมียนมา - ไทย 2 เส้นทาง ได้แก่ BP 13 – บ้านห้วยต้นนุ่น และ BP 14 – บ้านเสาหิน ที่ได้มีการประกาศเปิดบริการอย่างเป็นทางการไปแล้ว เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2016 (ပြည်သူ့သတင်း, 2018) ในขณะที่ด้านศุลกากรพะยาโตงสู (ဘုရားသုံးဆူနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) และด้านศุลกากรโป่งปาจัน (BP1) (ပုံပါကျွန်းနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) นั้นยังคงมีสถานะเป็นด้านศุลกากร (ชั่วคราว) อยู่

3.2.2.5) สินค้าที่ห้ามส่งออกจากประเทศเมียนมา

ประเทศเมียนมาได้มีการกำหนดสินค้าที่ห้ามส่งออก ตามประกาศเลขที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်း

๑๙๙๙, pp. 1 - 4) เรื่อง ข้อกำหนดสินค้าที่ห้ามส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยห้ามมีการจำหน่ายและนำสินค้าออกไปยังต่างประเทศในทุกช่องทาง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางชายแดน ประกอบด้วยสินค้า 6 กลุ่ม ดังนี้

1. สินค้าเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าวสาร และผลิตภัณฑ์จากข้าวสาร เช่น ข้าวสาร ข้าวท่อน เส้นหมี่ขาว รำข้าว น้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง ถั่วลิสง น้ำมันถั่วลิสง งา น้ำมันงา เมล็ดไนเจอร์ น้ำมันเมล็ดไนเจอร์ มัสตาร์ด น้ำมันมัสตาร์ด ทานตะวัน น้ำมันทานตะวัน น้ำมันพืชทุกชนิด ฝ้าย และผลิตภัณฑ์จากฝ้าย เช่น ปุยฝ้าย เส้นด้าย

2. สินค้าจากการเจาะ และแร่ธาตุ ได้แก่ น้ำมันปิโตรเลียม อัญมณี ทอง หยก ไข่มุก เพชร ตะกั่ว ดีบุก

ทั้งสแตน ดีบุกผสมเงิน ทองแดง สังกะสี ถ่านหิน แร่หรือโลหะอื่นๆ ทั้งหมด

3. สินค้าประเภทสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ได้แก่ งาม้าง กระบือ โค ช้าง ม้า สัตว์หายากอื่นๆ และหนังสัตว์

4. สินค้าประเภทผลิตภัณฑ์จากน้ำ ได้แก่ กุ้งปน

5. สินค้าเบ็ดเตล็ด ได้แก่ อาวุธ หรือสรรพาวุธ และวัตถุโบราณ

6. สินค้าจากป่าไม้ ยางพารา และไม้สัก

ใน ค.ศ. 2011 ได้มีประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (กระทรวงพาณิชย์) เลขที่ 1/2011 ลงวันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 2011 (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဝန်ကြီးဌာန, 2011, 1) ได้มีการประกาศให้สามารถส่งออกสินค้าบางประเภท ได้แก่ ถั่วลิสง น้ำมันถั่วลิสง และน้ำมันงา

ใน ค.ศ. 2016 ได้มีประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (กระทรวงพาณิชย์) เลขที่ 62/2016 ลงวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ. 2016 (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဝန်ကြီးဌာန, 2016, 1) ได้มีการประกาศผ่อนปรนให้สามารถส่งออกสินค้าบางประเภท ได้แก่ น้ำมันเมล็ดไนเจอร์ มัสตาร์ด น้ำมันมัสตาร์ด ทานตะวัน น้ำมันทานตะวัน น้ำมันทั้งหมด และกุ้งปน

แต่หากมีสินค้าที่ไม่ได้รับอนุญาตชนิดใด ที่มีความจำเป็นในการส่งออกไปยังต่างประเทศ รัฐบาลจะมีการพิจารณาตามความเหมาะสม

3.2.2.6) สินค้าห้ามนำเข้าประเทศเมียนมา

ตามประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 2/2000 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 เรื่อง คำสั่งกำหนดสินค้าที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศด้วยเส้นทางน้ำ (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2000, pp. 1-2) ได้ระบุว่า ตามที่ได้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมการนำเข้าและส่งออก (ชั่วคราว) ค.ศ. 1947 ได้ระบุถึงการขนส่งทางน้ำไว้นั้น รัฐบาลเมียนมาและกระทรวงพาณิชย์จะมีการกำหนดไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศด้วยเส้นทางน้ำ ได้แก่ ผงชูรส น้ำหวาน ขนหมูปังกรอบ หมากฝรั่ง เค้ก เวเฟอร์ ช็อคโกแลต อาหารกระป๋อง (เนื้อและผลไม้) เส้นหมี่ต่าง ๆ เหล้า เบียร์ บุหรี่ ผลไม้ต่าง ๆ และสินค้าที่ถูกห้ามและจำกัดตามกฎหมาย

ประเทศเมียนมาได้มีการกำหนดสินค้าที่ห้ามนำเข้าสินค้า ตามประกาศเลขที่ 2/2011 ลงวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2011 (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2011, pp. 1-2) ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เรื่องข้อกำหนดสินค้าที่ห้ามนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ได้แก่ ผงชูรส น้ำหวาน ขนหมูปังกรอบ ผลไม้และเนื้อสัตว์บรรจุกระป๋อง เส้นหมี่ต่าง ๆ

ทั้งนี้ หากตลาดภายในประเทศมีความต้องการสินค้าห้ามนำเข้าต่าง ๆ เหล่านี้จากต่างประเทศ ก็สามารถดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมในแต่ละครั้งและในวันถัดไป กระทรวงพาณิชย์ได้มีการประกาศรายชื่อสินค้าห้ามนำเข้าเพิ่มเติมประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 3/2011 ลงวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ. 2011 เรื่อง คำสั่งกำหนดเปลี่ยนแปลงสินค้าที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศ โดยได้อ้างอิงถึงพระราชบัญญัติควบคุมการนำเข้าและส่งออก (ชั่วคราว) ค.ศ. 1947 นั้น และมีการกำหนดเปลี่ยนแปลงรายการสินค้าที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศใหม่ ได้แก่ หมากฝรั่ง เค้ก เวเฟอร์ ช็อคโกแลต เหล้า เบียร์ บุหรี่ และสินค้าที่ถูกห้ามและจำกัดตามกฎหมาย

กระทรวงพาณิชย์ได้ระบุว่า หากมีสินค้าที่ไม่ได้รับอนุญาตชนิดใดที่มีความจำเป็นในท้องตลาด กระทรวงพาณิชย์จะพิจารณาให้นำเข้าตามความเหมาะสม และยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 9/1999 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 และ 2000 รวมถึงยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 2/2000 ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2000 อีกด้วย

ใน ค.ศ. 2013 ได้มีประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 8/2013 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2013 (ဝိပဿနာဝိသေသနာ၊ 2013, p. 1) ได้มีการประกาศห้ามนำเข้าสินค้าบางประเภท ได้แก่ เหล้า เบียร์ และบุหรื

ใน ค.ศ. 2013 ได้มีประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 9/2013 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2013 (ဝိပဿနာဝိသေသနာ၊ 2013, 1) ได้มีการประกาศผ่อนปรนให้สามารถนำเข้าสินค้าบางประเภท ได้แก่ หมากฝรั่ง ขนมเค้ก ขนมเวเฟอร์ และช็อกโกแลต และในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2020 ได้มีประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (กระทรวงพาณิชย์) เลขที่ 38/2020 ลงวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 2020 เรื่อง คำสั่งกำหนดเปลี่ยนแปลงสินค้าที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศ ได้อ้างอิงตามกฎหมายการนำเข้าส่งออก มาตรา 13 (อ) ได้มีการกำหนดเปลี่ยนแปลงรายการสินค้าที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าจากต่างประเทศใหม่ ได้แก่ เบียร์ บุหรื และสินค้าที่ถูกห้ามและจำกัดตามกฎหมาย และยกเลิกประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เลขที่ 8/2013 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2013 ด้วย

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่ารายการสินค้านำเข้าส่งออกของเมียนมา มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้เห็นถึงความไม่แน่นอนและความไม่มั่นคงทางการค้า การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่นมีผลโดยตรงต่อนโยบายการค้าชายแดน

3.2.2.7) การนำเข้าส่งออกที่ต้องขออนุญาต

นอกจากนี้ ยังมีสินค้าบางประเภทที่รัฐบาลเมียนมาไม่ได้อนุญาตให้มีการนำเข้าส่งออกได้อย่างเสรี ก่อนทำการนำเข้าส่งออกจะต้องขออนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมาย (ဝိပဿနာဝိသေသနာ၊ 2015, pp. 41 - 42) ดังนี้

1. สินค้าเกษตรกรรม เมล็ดพันธุ์ พืชพันธุ์ ยาฆ่าแมลง และปุ๋ย จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงการเกษตรและการชลประทาน
2. สินค้าประเภทกล้วยไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่า และสารต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดมลพิษในอากาศ จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. อาหาร ยาสีฟัน พรอท วัตถุติด ยา เวชภัณฑ์ สินค้าอุปโภค จะต้องขออนุญาตจากกรมอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
4. ผลิตภัณฑ์จากเหมืองแร่ และโอดีเอ็มไฮยาไนด์ จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงเหมืองแร่
5. สัตว์ ลูกกุ้ง ยารักษากุ้ง อาหารปลา งานที่มีชีวิต ยารักษาสัตว์ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เครื่องมือสำหรับรักษาสัตว์ จะต้องขออนุญาตจากกรมปศุสัตว์และการรักษา และกรมประมง ของกระทรวงปศุสัตว์ การประมง และพัฒนาชนบท
6. สารควบคุมที่สามารถนำไปผลิตยาเสพติด จะต้องขออนุญาตจากกองการป้องกันปราบปรามอันตรายจากยาเสพติดและยาที่ทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ กระทรวงกิจการภายใน
7. Liquefied Petroleum Gas จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงพลังงาน
8. ภาพยนตร์ต่างประเทศ จะต้องขออนุญาตจากกิจการภาพยนตร์เมียนมา กระทรวงข้อมูลข่าวสาร
9. เครื่องโทรสาร โทรศัพท์ไร้สาย โทรศัพท์ดาวเทียม เครื่องรับส่งสัญญาณดาวเทียม และอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ วิทยุ เครื่องรับสัญญาณวิทยุ จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ
10. ยานพาหนะต่าง ๆ จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงการขนส่ง
11. อุปกรณ์ตกแต่งยานพาหนะ จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงอุตสาหกรรม
12. เครื่องฉายรังสี จะต้องขออนุญาตจากกระทรวงวิทยาศาสตร์

3.2.2.8) การส่งออกกระป๋อง และโคมีชีวิต

ค.ศ. 2017 กระทรวงเศรษฐกิจและการค้าได้ออกประกาศ เลขที่ 49/2017 ลงวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2017 เรื่อง การอนุญาตให้ส่งออกกระป๋อง และโคมีชีวิตไปยังต่างประเทศ โดยให้ปฏิบัติตามแนวทางการซื้อขายรวบรวมและการตรวจโรคสัตว์ โดยกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจและการค้า และกรมปศุสัตว์และการรักษา กระทรวงการเกษตร ปศุสัตว์ และการชลประทาน (ဝိပဿနာဦးစီးဌာန, 2017, 1) ทำให้ตลาดโค กระป๋องในประเทศเติบโตมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่น่าสนใจคือ ตลาดโค กระป๋อง และสัตว์อื่น ๆ บางแห่งได้มีการเปิดอย่างเป็นทางการและถูกต้องตามกฎหมาย ก่อนที่จะมีการประกาศอนุญาตให้ส่งออกกระป๋อง และโคมีชีวิตไปยังต่างประเทศ

และตลาดดังกล่าวได้รับการควบคุมดูแลโดยหน่วยงานท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ อาทิ ตลาดโคกระบือที่เมืองเนปิดอร์ ตลาดโคกระบือที่เมืองมะเกว ตลาดโคกระบือที่เมืองย่างกุ้ง

กรณีของตลาดโคกระบือที่เมืองเนปิดอร์ มีการเปิดตลาดโค กระบือ และสัตว์อื่น ๆ ตามคำสั่งเทศบาลเมืองเนปิดอร์ เลขที่ 40/2016 ลงวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 2016 (နေပြည်တော်စည်ပင်သာယာရေးကော်မဝီ, 2016, pp. 1-8) นอกจากนี้โค กระบือ ตลาดดังกล่าวยังมีการซื้อขายสัตว์อื่น ๆ เช่น ช้าง ม้า แกะ แพะ และหมู อีกด้วย ลักษณะของตลาดโค กระบือ ในประเทศ การซื้อขายสัตว์ผ่านนายหน้าที่มีใบอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย และมีข้อกำหนดในการซื้อขายที่ชัดเจน

ผู้ที่มาซื้อขายสัตว์ในตลาดแห่งนี้จะต้องไปรับใบอนุญาตจากตลาดเสียก่อน ใบอนุญาตดังกล่าวมีค่าใช้จ่าย 10,000 จัตต่อคน/ต่อปี (နေပြည်တော်စည်ပင်သာယာရေးကော်မဝီ, 2016, p. 3) รวมทั้งการเข้ามาซื้อขายทางเทศบาลจะเก็บค่าใช้จ่ายในการเข้าตลาด การนำโคหรือกระบือ 1 ตัว มาจำหน่ายที่ตลาดแห่งนี้จะมีค่าใช้จ่ายที่ต้องให้กับตลาด 500 จัตต่อตัว กรณีที่เป็นแกะ แพะ หรือหมู จะต้องจ่ายให้กับตลาด 200 จัตต่อตัว เมื่อมีการซื้อขายสำเร็จจะมีค่าขึ้นทะเบียนสัตว์ที่ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องจ่าย กรณีที่เป็นโคหรือกระบือ ผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องจ่ายค่าขึ้นทะเบียนสัตว์ 3,000 จัตต่อตัว กรณีที่เป็นแกะ แพะ หรือหมู ผู้ซื้อจะต้องจ่ายค่าขึ้นทะเบียนสัตว์ 500 จัตต่อตัว (နေပြည်တော်စည်ပင်သာယာရေးကော်မဝီ, 2016, p. 3) หลังจากนั้นจะต้องนำเอกสารไปแจ้งที่อำเภออีกครั้ง และดำเนินการตรวจโรคต่าง ๆ

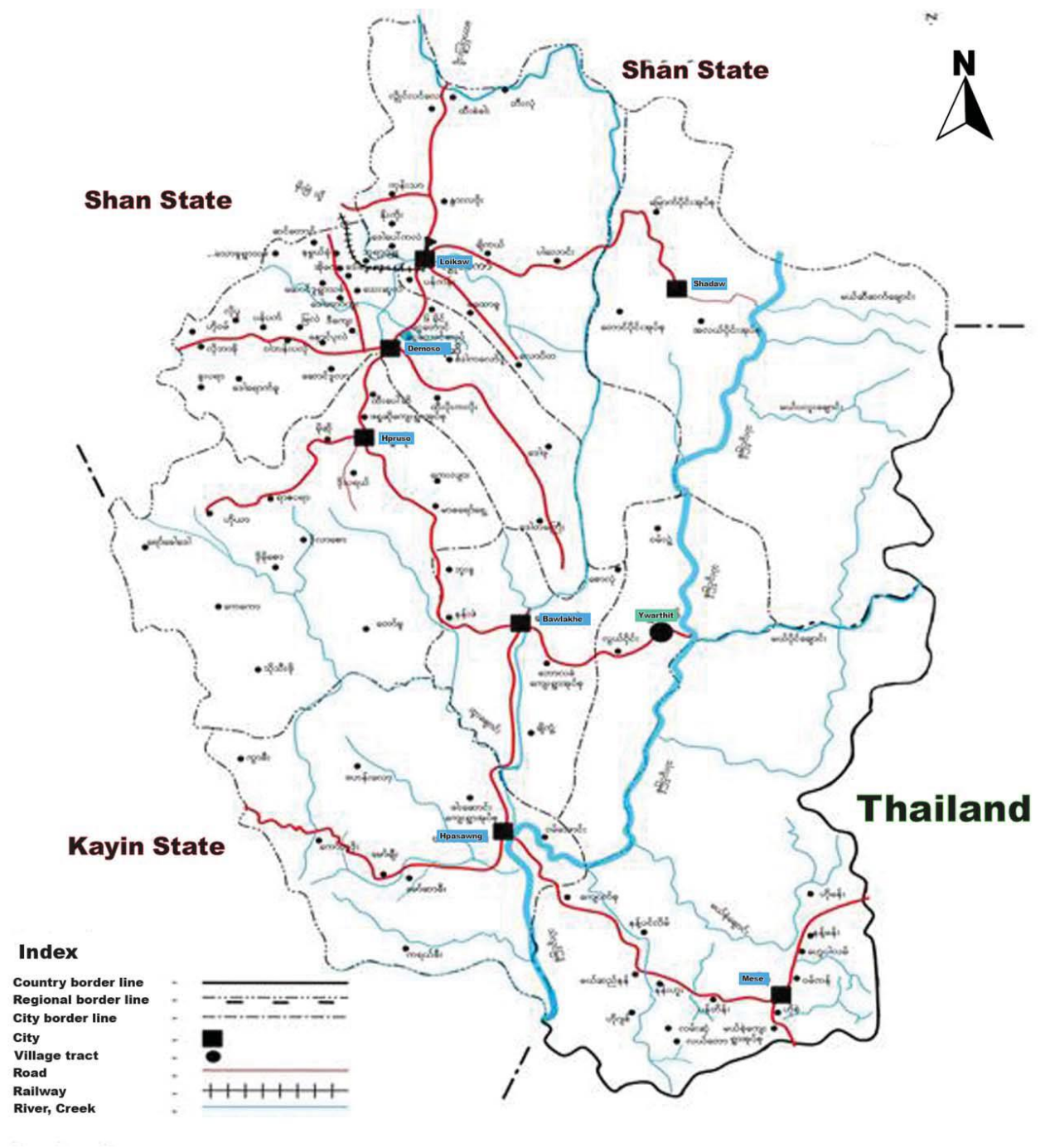
3.2.2.9) การพัฒนาด้านการคมนาคมภายในรัฐกะยา

กระทรวงแผนงานและพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ระบุว่า มีการวางแผนพัฒนาด้านการคมนาคมภายในรัฐกะยาเพื่อรองรับและต่อยอดการเข้าส่งออกสินค้าจากประเทศไทย โดยเงินลงทุนในการพัฒนาด้านคมนาคมนั้นมาจากทั้งรัฐบาลส่วนกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในสัดส่วนที่เท่า ๆ กัน ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2016 – 2021 รวมทั้งสิ้น 8 เส้นทาง (အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန, 2015, pp. 382 - 383) ได้แก่

1. ถนนอ่องปาน - ปิ่นลอง - ไม้บแย - ลอยก่อ
2. ถนนตองอู - လေးတီး - หย่าไต - ลอยก่อ - โฮโปง
3. ถนนตองอู - หม่อซี - ลอยก่อ

4. ถนนผาจอง - แหม่แสนั้น - แหม่แซะ - นานมาน
5. ถนนนานมาน - BP 13
6. ถนนลอยก่อ - ปุ่นซอ - ซาตอ
7. ถนนพะหยูโส - หมูโส - โฮหย่า
8. ถนนบอละแค - ยว่าดีด - โซ๊ะปาย

ในส่วนท้องถิ่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการค้าชายแดนผ่านช่องทางจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน มีนโยบายในการปรับปรุงถนนเส้นทางการค้าการลงทุน โดยรัฐบาลได้มีการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาถนนในรัฐกะยา ระยะทางยาวกว่า 350 ไมล์ 7.36 เฟลลอง (ประมาณ 560 กิโลเมตร) และมีแผนการในการขยายถนนให้กว้างมากขึ้น โดยถนนเส้นดังกล่าวจะทำให้การเดินทางในรัฐกะยาสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีการวางแผนเพื่อสร้างถนนทั้งหมด 19 เส้นทาง และ 10 ใน 19 เส้นทางนี้จะเป็ถนนที่สามารถเชื่อมเส้นทางระหว่างเมืองอยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นเมืองที่ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการค้าชายแดนของรัฐ ได้แก่ เมืองลอยก่อ เมืองดีเมาะโส เมืองพะหยูโส เมืองบอละแค เมืองผาจอง เมืองแหม่แซะ และเชื่อมไปยังจุดผ่านแดนหมายเลข 13 (ကုမ္ပဏီဗဟိုဦးစီးဌာန, 2018) นอกจากนี้ถนนจะมีอิทธิพลสำคัญในการเคลื่อนย้ายผู้คนและสิ่งของ รัฐบาลเมียนมายังมีการปรับปรุงสะพานจำนวนมากเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายคนและสิ่งของ

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงเส้นทางถนนในรัฐกะยา

ที่มา : ကယားပြည်နယ်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မတီ. (2018). ကယားပြည်နယ်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အခွင့်အလမ်းလေ့လာမှု အစီရင်ခံစာ ၂၀၁၈ ခုနှစ်.

ระหว่าง ค.ศ. 2017 - 2018 ประเทศเมียนมายังได้มีการสำรวจพื้นที่ในรัฐกะยาและปรับปรุงสะพานทั้ง 13 แห่ง โดยมีสะพานที่สำคัญ เช่น สะพานตันลวีน (ผาจอง) บริเวณอำเภอผาจอง ซึ่งเปิดใช้ใน ค.ศ. 2015 เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กที่เชื่อมระหว่างเมืองผาจองและเมืองหม่แซะ สะพานแห่งนี้มีความยาวถึง 1,260 ฟุต ความกว้าง 30 ฟุต และสะพานปี้ลู (ช่วงฉาน) บริเวณเมืองลอยก่อ ที่มีความยาว 270 ฟุต ซึ่งเป็นสะพานข้ามคลองปี้ลู รวมทั้งสิ้น 6 แห่ง และในปีงบประมาณ ค.ศ. 2017 - 2018 รัฐบาลเมียนมายังมีแผนการพัฒนาสะพานตอโนกู จากสะพานไม้ให้เป็นสะพานคอนกรีต ความยาว 200 ฟุต ความกว้าง 24 ฟุต เพื่อรองรับการพัฒนาด้านการค้าชายแดนอีกด้วย (www: ပြည်နယ်ဒီမိုကရေစီပြန်လှူဒါန်းမှုကော်မတီ, 2018) วิธีการเคลื่อนย้ายผู้คนและสิ่งของบนพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมานอกจากการใช้เส้นทางในการเคลื่อนย้ายทางบกแล้ว ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ยังทำให้การเคลื่อนย้ายของผู้คน และสิ่งของโดยใช้การขนส่งทางน้ำมีความน่าสนใจ และรัฐบาลเมียนมายังให้ความสำคัญกับเส้นทางดังกล่าว

รัฐบาลเมียนมามีแผนดำเนินการพัฒนาสภาพการจราจรทางน้ำของรัฐกะยา โดยเห็นว่า นอกจากแม่น้ำสายสำคัญอย่างแม่น้ำตันลวีน (สาละวิน) แล้ว รัฐกะยามีพื้นที่ที่แม่น้ำไหลผ่านน้อยเกินไป จึงการวางแผนเพื่อพัฒนาการจราจรเส้นทางคลองปี้ลู โดยรัฐบาลมีความคาดหวังว่า หลังจากที่มีการเปิดเขื่อนไม้พแออย่างเป็นการ จะสามารถพัฒนาและปรับปรุงการจราจรทางน้ำให้สามารถเดินทางจาก คลองปี้ลู ไปยังทะเลสาบอินเลได้

นอกจากการปรับปรุงถนนเส้นทางการค้าการชายแดนแล้ว รัฐเมียนมายังมีการตั้งศูนย์กระจายสินค้า การวางผังเมืองบนพื้นที่จุดผ่อนปรน รวมทั้งการยกระดับความสัมพันธ์กับประเทศเมียนมาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และมุขมนตรีรัฐมนตรัฐกะยา ได้ร่วมลงนามสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน กับเมืองลอยก่อ รัฐกะยา มีการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ การนำภาครัฐและเอกชนจังหวัดแม่ฮ่องสอนเดินทางไปเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศเมียนมา ทั้งนี้ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศเมียนมา ณ กรุงย่างกุ้ง ยังเล็งเห็นความสำคัญของจุดผ่อนปรนการค้าแม่สามแลบ โดยมีการตรวจเยี่ยมจุดผ่อนปรนดังกล่าวเพื่อเตรียมเชื่อมโยงการค้ากับการท่องเที่ยว และพัฒนาสู่การเป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนถาวร (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่, 2560) ผู้วิจัยเห็นว่า นโยบายเหล่านี้ถือเป็นหนึ่งในบทบาทของ รัฐที่ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนจุดผ่อนปรนการค้าทั้ง 2 แห่ง

3.3 หน่วยงานที่ขับเคลื่อน ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การเติบโตของการค้าชายแดนไทย-เมียนมาตลอดช่วงเวลาหลายสิบปี และมีที่ท่าว่าจะพัฒนาและเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลเมียนมาเล็งเห็นถึงความสำคัญของพื้นที่และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในพื้นที่ดังกล่าว ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศเพื่อร่วมดำเนินงาน หรือ ทำข้อตกลงด้านการค้าชายแดนไทย-เมียนมาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3.1 กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ตามแผนการดำเนินงานปีงบประมาณ ค.ศ. 2020 ของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ คือ “ความสามารถในการแข่งขันด้านการค้าระหว่างประเทศของไทยเป็น 1 ใน 5 ของเอเชียภายในปี 2564” และได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และหนึ่งในข้อกำหนดมาตรการผลักดันการส่งออกเร่งด่วน คือ การผลักดันการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมียนมา และมาเลเซีย (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2563)

3.3.2 สำนักงานกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

สำนักงานกิจการชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นหน่วยงานเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงชายแดน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ กัมพูชา เมียนมา ลาว มาเลเซีย และอินโดนีเซีย มีหน่วยงานย่อย ได้แก่ กองกิจการชายแดนไทย - กัมพูชา กองกิจการชายแดนไทย - เมียนมา กองกิจการชายแดนไทย - ลาว กองกิจการชายแดนไทย - มาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยแต่ละกองจะรับผิดชอบหน้าที่ในการประสานงานกับทหารประเทศเพื่อนบ้าน และดูแลด้านความมั่นคงชายแดนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามข้อตกลง หรือผลการประชุมร่วม

3.3.3 กลไกความร่วมมือทวิภาคีที่สำคัญ

- คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (Thailand-Myanmar Joint Commission on Bilateral Cooperation – JC) มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้ง

สองฝ่ายเป็นประธานร่วม โดยคณะกรรมการร่วมไทย-เมียนมา ฝ่ายไทย (กระทรวงการต่างประเทศ, มปป, น.2) ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ	ประธานกรรมการ
2. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
3. ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
4. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
5. ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
6. ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
7. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
8. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
9. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
10. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
11. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ	กรรมการ
12. เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
13. เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด	กรรมการ
14. เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน	กรรมการ
15. รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (ฝ่ายกิจการภูมิภาค)	กรรมการ
16. เอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง	กรรมการ
17. ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
18. อธิบดีกรมศุลกากร	กรรมการ
19. อธิบดีกรมวิเทศสหการ	กรรมการ
20. อธิบดีกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน	กรรมการ
21. อธิบดีกรมประมง	กรรมการ
22. อธิบดีกรมป่าไม้	กรรมการ
23. ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	กรรมการ
24. ผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	กรรมการ
25. อธิบดีกรมเศรษฐกิจ	กรรมการ

26. อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการธิการ
27. อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก	กรรมการธิการ
28. รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก	กรรมการธิการ/เลขานุการ
29. ผู้อำนวยการกรมเอเชียตะวันออก	กรรมการธิการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

- คณะกรรมการระดับสูง (High-Level Committee – HLC) เป็นกลไกความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม โดยคณะกรรมการ HLC ไทย-เมียนมา ฝ่ายไทย (กองแผนงานและโครงการ กรมกิจการชายแดนทหาร, 2561, น. 28) ประกอบด้วย

1. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	ประธานกรรมการ
2. ผู้บัญชาการทหารบก	รองประธาน
3. ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
4. ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
5. รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด (1)	กรรมการ
6. เสนาธิการทหาร	กรรมการ
7. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม	กรรมการ
8. เจ้ากรมข่าวทหาร	กรรมการ
9. เจ้ากรมยุทธการทหาร	กรรมการ
10. แม่ทัพภาคที่ 1	กรรมการ
11. แม่ทัพภาคที่ 3	กรรมการ
12. เจ้ากรมกิจการชายแดนทหาร	กรรมการ/เลขานุการ

- คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee – RBC) มีแม่ทัพภาคที่ 3 และผู้บัญชาการสำนักปฏิบัติการพิเศษที่ 3 ของเมียนมาเป็นประธานร่วม เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน โดยคณะกรรมการ RBC ไทย-เมียนมา พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (กองแผนงานและโครงการ กรมกิจการชายแดนทหาร, 2561, น. 29) ฝ่ายไทย ประกอบด้วย

1. แม่ทัพภาคที่ 3	ประธานกรรมการ
2. ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 5	กรรมการ
3. ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ 6	กรรมการ
4. ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ 4	กรรมการ
5. ผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3	กรรมการ
6. ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย	กรรมการ
7. ผู้แทนกรมศุลกากร	กรรมการ
8. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
9. ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	กรรมการ
10. ผู้อำนวยการกองกิจการชายแดน ไทย-เมียนมา กรมกิจการชายแดนทหาร	กรรมการ/เลขานุการ

คณะกรรมการ RBC เมียนมา-ไทย (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 2016, pp.12 - 13)

ฝ่ายเมียนมา ประกอบด้วย

1. ผู้บัญชาการสำนักปฏิบัติการพิเศษ สำนักงานเสนาธิการทหาร (กองทัพบก) ที่ 4 สำนักปฏิบัติการพิเศษ	ประธานกรรมการ
2. ผู้บัญชาการสำนักปฏิบัติการพิเศษ สำนักงานเสนาธิการทหาร (กองทัพบก) ที่ 2 สำนักปฏิบัติการพิเศษ	รองประธานกรรมการ
3. แม่ทัพภาค กองบัญชาการภาคตะวันออก	กรรมการ
4. แม่ทัพภาค กองบัญชาการภาคตะวันออกตอนกลาง	กรรมการ
5. แม่ทัพภาค กรมการทหารภาคที่ 3	กรรมการ
6. แม่ทัพภาค กองบัญชาการภาคตะวันออกเฉียงใต้	กรรมการ
7. แม่ทัพภาค ปัญชาการ กองบัญชาการภูมิภาคชายฝั่ง	กรรมการ
8. ผู้อำนวยการ สำนักงานกองทหารรักษาการณ์และ กองกำลังชายแดน	กรรมการ
9. ผู้อำนวยการ กองบัญชาการทหารเรือตะนาวศรี	กรรมการ
10. ผู้อำนวยการ กองบัญชาการทหารอากาศหน้ันสัน	กรรมการ

11. ผู้อำนวยการ กองบัญชาการทหารอากาศมหาริด	กรรมการ
12. รองผู้บัญชาการตำรวจ กรมตำรวจแห่งประเทศไทย	กรรมการ
13. อธิบดี กระทรวงต่างประเทศ	กรรมการ
14. อธิบดี กรมบริหารงานทั่วไป กระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
15. อธิบดี กระทรวงแรงงาน คนเข้าเมือง และประชากร	กรรมการ
16. รองผู้อำนวยการ สำนักงานอัยการสูงสุด	กรรมการ
17. หัวหน้า สำนักงานฝ่ายความมั่นคงกองทัพเมียนมา	เลขานุการ
18. ผู้บัญชาการทหารบก (ระดับหนึ่ง)	ผู้ช่วยเลขานุการ
สำนักเลขาธิการทหาร (บก) กองปฏิบัติการ	

- คณะกรรมการพิจารณาปัญหาเขตแดนร่วม (Joint Boundary Committee – JBC) เป็นกลไกหารือประเด็นเขตแดนของสองประเทศ ฝ่ายไทยมีผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน ฝ่ายเมียนมามีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน โดยคณะกรรมการ JBC ไทย-เมียนมา ฝ่ายไทย (กระทรวงการต่างประเทศ, มปป, น.3) ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	ประธานกรรมการ
2. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
3. เอกอัครราชทูตประจำกรุงย่างกุ้ง หรือผู้แทน	กรรมการ
4. ผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
5. เจ้าหน้าที่กรมแผนที่ทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้แทน	กรรมการ
6. อธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
7. อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก หรือผู้แทน	กรรมการ
8. อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ
9. เจ้ากรมยุทธศาสตร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
10. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
11. เจ้าหน้าที่กรมเอเชียตะวันออก	กรรมการ
12. เจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ
13. เจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ/เลขานุการ

คณะกรรมการชายแดนร่วมเมียนมา-ไทย ฝ่ายเมียนมา (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 2016, pp.1 - 3) ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีช่วยว่าการ (หรือปลัด) กระทรวงการต่างประเทศ	ประธานกรรมการ
2. เอกอัครราชทูตประจำสถานทูตเมียนมา ณ กรุงเทพฯ	กรรมการ
3. ผู้บัญชาการ กองสำรวจบ้านทหารเรือ สำนักอำนวยการป้องกัน (ทางน้ำ) กระทรวงกลาโหม	กรรมการ
4. ผู้อำนวยการ กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
5. ผู้อำนวยการ กรมการกงสุลและนิติการ กระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
6. ผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารทั่วไป กระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
7. ผู้อำนวยการ ฝ่ายชลประทานและบริหารจัดการน้ำ กระทรวงเกษตร ปศุสัตว์ และชลประทาน	กรรมการ
8. ผู้อำนวยการ กรมพัฒนาทรัพยากรน้ำและลำน้ำ กระทรวงคมนาคม	กรรมการ
9. ผู้อำนวยการ กรมสำรวจที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
10. ผู้อำนวยการ ฝ่ายที่ปรึกษากฎหมาย สำนักงานอัยการสูงสุดของรัฐบาลกลาง	กรรมการ
11. ตัวแทน สำนักงานเสนาธิการทหาร (กองทัพบก) กระทรวงกลาโหม	กรรมการ
12. ตัวแทน ภูมิภาค/รัฐบาลของรัฐที่เกี่ยวข้อง	กรรมการ
13. กรรมการ กรมกิจการชายแดน กรมการกงสุลและนิติการ กระทรวงการต่างประเทศ	เลขานุการ
14. ตัวแทน กรมกิจการชายแดน กรมการกงสุลและนิติการ กระทรวงการต่างประเทศ	ผู้ช่วยเลขานุการ

- คณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (Township Border Committee – TBC) มีทั้งหมด 5 แห่งตามแนวชายแดนไทย - เมียนมา ได้แก่ (1) อ.แม่สาย จ.เชียงราย (2) อ.เมืองแม่ฮ่องสอน จ.แม่ฮ่องสอน (3) อ.แม่สวด จ.ตาก (4) อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี และ (5) อ.เมืองระนอง จ.ระนอง มีผู้บังคับการหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่เกี่ยวข้องของไทยและผู้บังคับกองพันที่เกี่ยวข้องของเมียนมาเป็นประธานร่วม เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนในระดับท้องถิ่น โดยสองฝ่ายมีการประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยคณะกรรมการ TBC ไทย-เมียนมา พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน (กองแผนงานและโครงการ กรมกิจการชายแดนทหาร, 2561, น. 30) ประกอบด้วย

1. ผู้บังคับการหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 7	ประธานกรรมการ
2. นายอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	กรรมการ
3. หัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน	กรรมการ
4. ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 33	กรรมการ
5. ผู้แทนสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาคเหนือ	กรรมการ
6. นายด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน	กรรมการ
7. ผู้แทนหน่วยและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	กรรมการ
8. หัวหน้าหน่วยประสานงานชายแดนไทย-เมียนมา	กรรมการ/เลขานุการ

คณะกรรมการ TBC เมียนมา-ไทย พื้นที่จังหวัดผาซอง และจังหวัดบอละแค (ပြည်ထောင်စု
သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 2016, p. 14) ฝ่ายเมียนมา ประกอบด้วย

1. ผู้บังคับกองพัน	ประธาน
2. นายอำเภอ	กรรมการ
3. ผู้กำกับสถานีตำรวจอำเภอ	กรรมการ
4. ผู้อำนวยการ กองตรวจคนเข้าเมือง และทะเบียนราษฎร	กรรมการ
5. ผู้บัญชาการทหารบก (ระดับสาม)	เลขานุการ

กลุ่มยุทธศาสตร์ทางทหาร (ฐาน) บอละแค / ผาซอง

- กลไกด้านความร่วมมือการค้า ประกอบด้วย

(1) คณะกรรมการร่วมด้านการค้า (Joint Trade Commission – JTC) โดยบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมด้านการค้า เมียนมา - ไทย ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ และได้มีการลงนามโดยรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่าย เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1990 และได้มีการจัดประชุมครั้งแรกในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1998 ณ กรุงเทพมหานคร (ธีรยุทธฤทธิกุล, 2013)

(2) คณะกรรมการร่วมด้านการค้าชายแดน (Joint Committee on Border Trade – JBTC)

การเคลื่อนย้ายของคน และวัตถุดิบพื้นที่ชายแดนนั้น มีมาตั้งแต่อดีต ก่อนการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ แต่หลังจากการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ เส้นเขตแดนได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายคนและวัตถุดิบข้ามเส้นเขตแดน และเขตแดนได้กลายเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการใช้อำนาจอภายในรัฐ และการป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก ส่งผลให้รัฐเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายของคน และวัตถุดิบพื้นที่ชายแดนในมิติต่าง ๆ อย่างมากมาย

3.4 นโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนาความมั่นคงในระดับท้องถิ่น

นอกจากนโยบายระดับประเทศแล้ว ประเทศไทยยังได้ให้อำนาจจังหวัดต่าง ๆ ที่มีเขตแดนติดกับประเทศเมียนมาให้สามารถกำหนดนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการ ส่งเสริมการลงทุน และพัฒนาการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้คณะผู้วิจัยจึงได้อธิบายให้เห็นถึงบทบาทในการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.4.1 นโยบายจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้บรรจุนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการค้าชายแดนบนพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในแผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ค.ศ. 2018 – 2021 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและการค้า การลงทุน และการค้าชายแดน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบ Logistic เพื่อรองรับการเปิดด่านสู่ประเทศเมียนมา กลุ่ม ASEAN และกลุ่ม BIMSTEC และเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน และยกระดับให้เป็นด่านถาวร

ในระยะเวลา 4 ปี จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มีการวางแผนงานเพื่อดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ อาทิ การพัฒนาโครงสร้างชั้นพื้นฐานที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาจุดผ่อนปรนการค้าด้วยการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ เพื่อรองรับการเปิดด่านสู่ประเทศเมียนมา

จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน 5 ช่องทาง ได้แก่

1. จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนช่องทางบ้านห้วยต้นนุ่น
2. จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนช่องทางบ้านห้วยผึ้ง
3. จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนช่องทางบ้านน้ำเพียงดิน
4. จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนช่องทางบ้านเสาหิน
5. จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนช่องทางบ้านแม่สามแลบ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้พยายามสร้างสมรรถนะและขยายช่องทางการค้ากับเมียนมา ซึ่งกำหนดไว้ในโครงการตามแผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (ค.ศ. 2018 – 2021) เพื่อพัฒนาและยกระดับการค้าชายแดนไทย-เมียนมาให้มีมูลค่าสูงมากขึ้น ทางจังหวัดจึงได้มีแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน มีการก่อสร้างจุดผ่อนปรนทางการค้า ปรับปรุงถนนเส้นทางการค้า ปรับปรุงตลาดค้าชุมชน พัฒนาตลาดการค้าชายแดน พัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสินค้า ก่อสร้างตลาดกลางเพื่อรับซื้อสินค้าพืชผลทางการเกษตร ก่อสร้างตลาดจำหน่ายสินค้า และจัดตั้งศูนย์กระจาย พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการค้าชายแดนไทย-เมียนมาในอนาคต

ผู้วิจัยเห็นว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนและรัฐกะยา ได้มีความพยายามแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนร่วมกัน มีการปรับปรุงถนนเส้นทางการค้า ทั้งนี้ ใน ค.ศ. 2019 ได้มีการประชุมหารือเพื่อเปิดถนนระหว่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน และรัฐกะยา เพื่อเป้าหมายด้านการค้าและการยกระดับการค้าชายแดน ณ รัฐกะยา (ကယားပြည်နယ်, 2019) ทั้งสองฝ่ายได้หารือเกี่ยวกับการค้าชายแดนและเกี่ยวกับปัญหาชายแดนระหว่างสองประเทศ นโยบายการส่งเสริมการค้า มีการหารือถึงเงื่อนไขในการปฏิบัติตามขั้นตอนแล้วมีการหารือกันว่าทั้งสองประเทศจะยังคงพยายามหาจุดการค้าชายแดนที่ดีต่อไปเช่นเดียวกับจุดการค้าชายแดนที่สำคัญอื่น ๆ ที่เปิดระหว่างทั้งสองประเทศ

ทั้งนี้ แผนพัฒนาจังหวัด (ค.ศ. 2018 – 2022) (ฉบับทบทวน ปี ค.ศ. 2021) จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน “มีความประสงค์ชัดเจนในการผลักดันยกระดับจุดผ่อน

ปรนห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดในการเชื่อมต่อไปยังเมืองหลวงเนปิดอว์ระยะทางเพียง 220 กิโลเมตร และเมืองหลักที่มีศักยภาพด้านการค้าของสหภาพเมียนมา อีกทั้งพื้นที่นี้ ไม่มีปัญหาการสู้รบภายในประเทศเมียนมา และอยู่ในความดูแลของกองกำลังทหารเมียนมาโดยตรง”

สรุปรายงานประจำปี จังหวัดแม่ฮ่องสอน ค.ศ. 2018 ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2018 พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนากการค้า การลงทุน และการค้าชายแดน รวม 3 โครงการ งบประมาณรวม 61,654,000 บาท โดยได้มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน การยกระดับผลิตภัณฑ์จังหวัดให้ได้มาตรฐาน และพัฒนาผู้ประกอบการ (แม่ฮ่องสอน, 2561)

บทที่ 4

บนพื้นที่รอยต่อ: ความเป็นมา ความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่แม่สะเรียง และรัฐกะยา

ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ส่งผลให้อำเภอแม่สะเรียงและรัฐกะยามีความสัมพันธ์กัน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถมองย้อนกลับไปได้ถึงยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคม กระทั่งพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ เพื่อให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของทั้งสองพื้นที่ที่ส่งผลต่อความมั่นคง และการพัฒนาการค้าชายแดน ผู้วิจัยจึงแบ่งคำอธิบายโดยใช้การเปลี่ยนแปลงออกเป็น *หนึ่ง* กะเหรี่ยงแดง และแม่สะเรียง: การดำรงอยู่ภายใต้อำนาจต่าง ๆ ในยุคจารีต *สอง* แม่สะเรียง กับ กะเหรี่ยงแดง: การเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจ และการเคลื่อนย้ายสินค้าในยุคอาณานิคม *สาม* กะยา กะเหรี่ยง และพม่า กับการได้รับเอกราชจากอังกฤษ

4.1 กะเหรี่ยงแดง และแม่สะเรียง: การดำรงอยู่ภายใต้อำนาจต่าง ๆ ในยุคจารีต

รัฐกะยา ในปัจจุบันมีสถานะเป็น 1 ใน 7 รัฐตามระบบการปกครองรูปแบบ 7 รัฐ 7 มณฑล ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 2008 ของประเทศพม่า ขณะที่เมืองแม่สะเรียงในปัจจุบัน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่หากมองย้อนกลับไป ทั้งอำเภอแม่สะเรียง และรัฐกะยาถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและโครงสร้างการปกครองตลอดมา ทั้งในลักษณะของรัฐอิสระที่มีเจ้าฟ้าเป็นผู้ปกครอง และการตกเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์กลางอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไป จากการอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรล้านนาสู่อาณาจักรพม่าในเวลาต่อมา ตลอดช่วงเวลาในยุคจารีตเมืองแม่สะเรียงได้ปรากฏตัวตนในประวัติศาสตร์ในสถานะของพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับกษัตริย์อาณาจักรล้านนา และการต่อต้านอังกฤษ รวมถึงการเป็นเมืองที่ดำรงอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจของอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรพม่าที่มีการต่อสู้กันตลอดเวลา ก่อนที่พม่าจะตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ส่งผลให้ในช่วงเวลานับตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงช่วงอาณานิคม รัฐกะยาและอำเภอแม่สะเรียงมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของอาณาจักรล้านนา อาณาจักรพม่า รัฐสยาม และเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

4.1.1 วีรบุรุษเมืองแม่สะเรียงกับการเปลี่ยนแปลงภายในอาณาจักรล้านนายุคจารีต

การก่อตัวของอาณาจักรพม่านั้นตั้งแต่ยุคก่อนพุกามจนถึงก่อนตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ภายในอาณาจักรพม่ามีการเติบโตของอาณาจักร การขยายอำนาจ การล่มสลาย และการรวบรวมฟื้นฟูอาณาจักรในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกัน ด้านอาณาจักรล้านนามีการเปลี่ยนแปลงอำนาจในแต่ละช่วงเวลาไม่แตกต่างจากอาณาจักรพม่าที่เปลี่ยนแปลงจากอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ก่อนจะถูกอาณาจักรพม่ายึดครองและต่อมาได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐสยาม ในยุคจารีตพื้นที่ของรัฐกะยาและอำเภอแม่สะเรียงตั้งอยู่ระหว่างพื้นที่ของอาณาจักรล้านนาและอาณาจักรพม่าและมีความสัมพันธ์นับตั้งแต่ยุคจารีต

ชื่อเมืองยวมใต้ หรือเมืองยวม (แม่สะเรียง) ได้ปรากฏหลักฐานที่แสดงถึงการดำรงอยู่ของเมืองในยุคจารีตโดยกษัตริย์ล้านนาได้เนรเทศลูกมาয়เมืองยวมใต้ก่อนลูกที่ถูกเนรเทศจะกลายเป็นกษัตริย์ในเวลาต่อมา “หลังจากท้าวลก (พระเจ้าติโลกราช) ในราชวงศ์มังราย ซึ่งครองเมืองพริ้วของอาณาจักรล้านนาได้ถูกเนรเทศหลังจากโดยพญาสามฝั่งแกนผู้เป็นพ่อให้มาอยู่ที่เมืองยวมใต้ ก่อนที่ท้าวลกจะกลับไปแย่งสมบัติจากพญาสามฝั่งแกนในปี ค.ศ. 1441 และสถาปนาเป็นกษัตริย์ล้านนา” (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ, น. 60 - 61) จากหลักฐานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเมืองยวมใต้ และความสัมพันธ์ของเมืองยวมใต้กับอาณาจักรล้านนา นอกจากนี้ อาณาจักรล้านนาในสมัยพระเจ้าติโลกราชได้มีการขยายอำนาจของอาณาจักรผ่านการยึดครองเมืองต่างๆ ได้มากมายจนมีการเผชิญหน้าและสู้รบกับอาณาจักรอยุธยาที่อยู่ทางตอนใต้ของอาณาจักรล้านนา ขณะที่อาณาจักรพม่าตกอยู่ในช่วงเวลาที่ยังคงพุกามล่มสลายหลังจากพ่ายแพ้ต่อกองทัพมองโกล ทำให้การขยายอำนาจของพระเจ้าติโลกราชไม่ได้ถูกขัดขวางจากอาณาจักรพม่าที่กำลังอ่อนแอ แต่หลังจากพม่าได้มีการรวบรวมเมืองและสถาปนาอาณาจักร ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอาณาจักรล้านนาโดยตรง

ในสมัยราชวงศ์ตองอูตอนต้น พระเจ้ามังจโยได้ทำการรวบรวมหัวเมืองเล็กใหญ่ที่อยู่รายรอบก่อร่างสร้างอาณาจักรขึ้นมาใหม่ และได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ตองอู และอาณาจักรตองอูได้ขยายดินแดนจนกว้างขวางในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง การขยายอาณาเขตเป็นไปเพื่อยืนยันถึงความเป็นจักรพรรดิราช ป้องกันภัยรุกรานจากภายนอกรอบทิศทาง และขยายอำนาจไปยังเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางการค้า กระทั่งการขยายอำนาจของพระเจ้าบุเรงนองได้เข้ามาประชิด

อาณาจักรล้านนาและพื้นที่ของชาวคะเรนนี ค.ศ. 1557 กองทัพของกษัตริย์บุเรงนองได้ยึดครองเมืองในบริเวณรัฐฉานแถบแม่น้ำสาละวิน ซึ่งเมืองที่ถูกบุเรงนองยึดครองยังมีสถานะเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรล้านนาและยังคงมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา เป็นผลให้เมืองจำนวนมากที่ถูกกษัตริย์บุเรงนองยึดครองได้แสดงการต่อต้านหลังจากบุเรงนองยกทัพกลับและมีการร่วมมือกับเมืองล้านนาในการต่อต้านอาทิ กรณีของเมืองนาย หลังจากที่ถูกกษัตริย์บุเรงนองยึดครองและมีการแต่งตั้งเจ้าเมืองเพื่อทำหน้าที่ปกครองเมืองแทน ได้ถูกเจ้าเมืองคนเก่าประหาร โดยภายหลังเมื่อถูกกษัตริย์บุเรงนองส่งทหารมาปราบปรามก็ได้ขอความช่วยเหลือจากพระเมกุฏิสุทิวังค์ แห่งอาณาจักรล้านนา ซึ่งพระเมกุฏิสุทิวังค์เคยเป็นเจ้าเมืองนายก่อนจะขึ้นเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่อาณาจักรล้านนาได้แผ่ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้ถูกเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับพื้นที่จนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ก่อให้เกิดภัยคุกคามต่ออาณาจักรตองอู จนบุเรงนองได้เคลื่อนกองทัพเข้ามายึดครองอาณาจักรล้านนา

ใน ค.ศ. 1558 บุเรงนองได้เข้ามายึดอาณาจักรล้านนา สรัสวดี อ๋องสกุล (2558, น. 260) มองว่าเงื่อนไขการขยายอำนาจของบุเรงนองประกอบด้วยเหตุผลของการเมือง และเศรษฐกิจ โดยทางด้านการเมืองการยึดครองล้านนามีผลดีต่อการควบคุมรัฐฉาน เพราะทำให้เจ้าฟ้าไทใหญ่ตามชายแดนพม่าและจีนยอมจำนน บทบาทล้านนาที่คอยช่วยเหลือไทใหญ่ตามสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ นั้นขัดขวางตอนนโยบายของพม่า นอกจากนี้ล้านนายังเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการช่วยให้พม่าขยายอำนาจไปยังล้านช้างได้อย่างสะดวก โดยเชียงใหม่ได้เป็นแหล่งเสบียงอาหาร อาวุธ และกำลังคน ขณะที่ทางด้านเศรษฐกิจ การยึดครองเมืองเชียงใหม่ที่เป็นศูนย์กลางการค้าภายในภาคพื้นทวีป จากหัวเมืองเมาะตะมะไปยังเมืองเชียงใหม่ยังสามารถเชื่อมไปยังเชียงแสน เชียงตุง และเชียงรุ่ง สินค้าของป่าจากภายในซึ่งต่างประเทศเป็นที่ต้องการ ถูกส่งต่อลงมาเป็นทอด ๆ จนถึงเมืองท่าชายฝั่ง ดังนั้นอาณาจักรล้านนาจึงถือว่ามีความสำคัญต่อพม่าเป็นอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

หลังจากอาณาจักรล้านนาต้องอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรพม่านับตั้งแต่ ค.ศ. 1558 จนถึง ค.ศ. 1774 สถานะของเมืองล้านนาในแต่ละช่วงเวลามีสถานะที่แตกต่างกันออกไป โดยราชวงศ์ตองอูปครองล้านนาในฐานะเมืองประเทศราชระหว่าง ค.ศ. 1558 ถึง ค.ศ. 1596 ราชวงศ์ยองยานปกครองล้านนาแบ่งสถานะออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ล้านนายังคงมีอำนาจในการปกครองตนเองในฐานะเมืองประเทศราชของพม่าระหว่าง ค.ศ. 1614 ถึง ค.ศ. 1663 และล้านนาได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่าโดยสมบูรณ์ ด้วยการใช้ระบบการปกครองเดียวกับพม่าระหว่าง ค.ศ. 1664 ถึง 1774

ซึ่งล้านนาได้รับเอกราชจากพม่าในช่วงราชวงศ์คองบอง (ลัทธิวาลย์ แซ่เซียว, 2545, น.66) ตลอดช่วงเวลาที่ย่านนาอยู่ใต้อำนาจของพม่าได้ปรากฏบุคคลหรือกลุ่มคนจำนวนมากพยายามต่อต้านการปกครองของพม่า กระทั่งเมืองยวมได้ถูกบันทึกในประวัติศาสตร์ล้านนาอีกครั้ง เมื่อมีบุคคลที่มีพื้นเพเป็นชาวเมืองยวม ชื่อว่าเทพสิงห์ เป็นผู้ต่อต้านมั่งแระระผู้ปกครองเมืองเชียงใหม่ใน ค.ศ. 1727 และได้กลายเป็นกษัตริย์ในเวลาต่อมา อีกทั้งเทพสิงห์ยังได้ตามล่าชาวพม่าและเม็ง “ลูกม่านลูกเมงอยู่บ้านใด หื้อเอามาส่งนับเสี้ยง จักใส่คอกไฟเผาเสีย ว่าอัน ลูกม่านลูกเมงทั้งหลาย มีจาเรนแตก” (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ, น.101) อย่างไรก็ตามเหล่าชาวพม่าและเม็งมาสนับสนุนเจ้าองค์นกยี่ดอำนาจจากเทพสิงห์ได้สำเร็จ และล้านนาได้ถูกปกครองโดยผู้ที่อาณาจักรพม่าแต่งตั้ง

ภูมิศาสตร์ของเมืองยวมและเมืองกะเหรี่ยงแดงที่มีเทือกเขาตองอูและทิวเขาถนนธงชัย กั้นระหว่างกลาง ทำให้เมืองทั้งสองมีลักษณะคล้ายเป็นพื้นที่กั้นกลางระหว่างอาณาจักรพม่าและอาณาจักรล้านนา ส่งผลให้ไม่ปรากฏเส้นทางของการเดินทางหรือการยึดครองโดยอาณาจักรพม่า แต่อย่างไรก็ดีในช่วงเวลาดังกล่าว เมืองยวมได้ปรากฏในบันทึกทางประวัติศาสตร์ในฐานะของสถานที่ที่เป็นพื้นหลังชีวิตของกษัตริย์ล้านนาที่ถูกแวดล้อมด้วยบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน คือ พระเจ้าติโลกราชที่ขยายอาณาจักรล้านนา ขณะที่เทพสิงห์ที่ต่อสู้กับอาณาจักรพม่าที่ปกครองล้านนา กระทั่งเมืองล้านนาเริ่มเป็นอิสระจากพม่าหลังจากผู้นำได้เข้ามาสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้ากรุงธนบุรีและเป็นประเทศราชให้แก่รัฐสยาม ส่งผลบทบาทของเมืองแม่สะเรียงและเมืองกะเหรี่ยงแดงที่มีต่อรัฐสยามและอาณาจักรพม่าได้เปลี่ยนแปลง

4.1.2 แม่สะเรียงกับการเป็นส่วนหนึ่งของสยาม และพัฒนาการทางด้านการเมืองของเมืองกะเหรี่ยงแดง

หลังจากอาณาจักรอยุธยาเสียกรุงครั้งที่ 2 ให้กับพม่า ได้เกิดกรุงธนบุรีที่นำโดยพระเจ้าตาก และพระเจ้าตากได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับไล่พม่าออกจากอาณาจักรล้านนา กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรีได้มีการแต่งตั้งพระยาวชิรปราการเป็นเจ้านครเชียงใหม่ โดยนครเชียงใหม่มีสถานะเป็นประเทศราชของสยามมีข้อผูกพันในการส่งเครื่องราชบรรณาการ ส่งส่วย และเกณฑ์สงคราม ขณะที่อำนาจในการจัดการปกครองนครเชียงใหม่มีอิสระในการปกครอง อย่างไรก็ตามช่วงเวลาแห่งสงครามส่งผลให้พื้นที่อาณาจักรล้านนาขาดผู้คนภายในอาณาจักร จนต้องมีการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองต่าง ๆ รวมถึงเมืองแม่สะเรียงกับเมืองกะเหรี่ยงแดงเข้าสู่นครเชียงใหม่ พร้อม ๆ กับการทำข้อตกลงแบบจารีตในการสร้างไมตรีต่อกันระหว่างนครเชียงใหม่กับเมืองต่าง ๆ ด้านเมืองกะเหรี่ยงยังมีการแยกตัว

อิสระจากการขึ้นตรงเมืองปายของไทใหญ่ และความขัดแย้งภายในยังส่งผลต่อการแบ่งแยกภายในเมืองกะเหรี่ยงแดง

ตามบันทึกประวัติศาสตร์พบว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบเมืองแม่สะเรียง ต่างเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” และภายหลังที่พระยาวิชิตปราการ (กาวิละ) ได้พยายามรวบรวมแรงงานเพื่อฟื้นฟูเมือง และสร้างกำลังพลเพื่อรับข้าศึก พบว่า “หมุ่โปกหัวแดงของอุปราชก่อนแก้วที่ถูกพระยาเชียงใหม่จำบ้านฆ่าได้หนีไปยังเมืองปอน เมืองยวม ท่าต่าฝ่ง ท่าสือทอ ท่าสือแท บ้านแม่ปะผากู๋ (ริมแม่น้ำสาละวิน) และเมืองทलग (เมืองผาปูน) จน ค.ศ. 1783 พระยาวิชิตปราการได้แต่งตั้งให้พระยาสามล้านกับไพร่ 30 คน เอาถ้วยชามดี 40 ใบไปกำนัลให้ยางก้างหัวตาดนายด่านกะเหรี่ยงแดงเข้าสวามิภักดิ์ แล้วจัดถ้วยชามงามดี 30 ใบกับเสื้อแพรผืนหนึ่งให้ขุนมีชื่อคุมไปเกลี้ยกล่อมก้างแสนหลวงยางหัวหน้ากะเหรี่ยง ฟากตะวันตกแม่น้ำคง (สาละวิน) ยางก้างแสนหลวงยอมสมัครแล้วส่งหนังสือไปให้นายน้อยหมวดเมืองทलग (ผาปูน) ก็ยอมสวามิภักดิ์ ปีเดียวกันได้แต่งตั้งนายจันทราชาคุมกำลังไพร่ยกไปตีบ้านท่าต่าฝ่งฟากตะวันตกแม่น้ำคง ได้ตัวพ่อเมืองทุ พ่อเมืองกิติ พ่อเมืองยานอาจารย์นันโท กวาดครัวอพยพมาสู่เมือง” (ประชาภิจักรจักร, 2450, น. 452 - 453) ความพยายามในการรวบรวมแรงงานเพื่อฟื้นฟูเมือง และสร้างกำลังพลเพื่อรับข้าศึกของพระยาวิชิตปราการได้แสดงให้เห็นถึงการรวบรวมผู้คนจากเมืองรายรอบอาณาจักรล้านนา ควบคู่ไปกับการสร้างไมตรีด้วยเช่นกัน โดยการสร้างไมตรีของพระยาวิชิตปราการ ได้ใช้วิธีการมอบของกำนัลแก่เมืองที่อยู่รายล้อม และในปีเดียวกันนั้นความเป็นอิสระของกะเหรี่ยงแดงได้ปรากฏเด่นชัดขึ้นเนื่องจากบางส่วนของเมืองมีการแยกตัวออกจากการปกครองของไทใหญ่

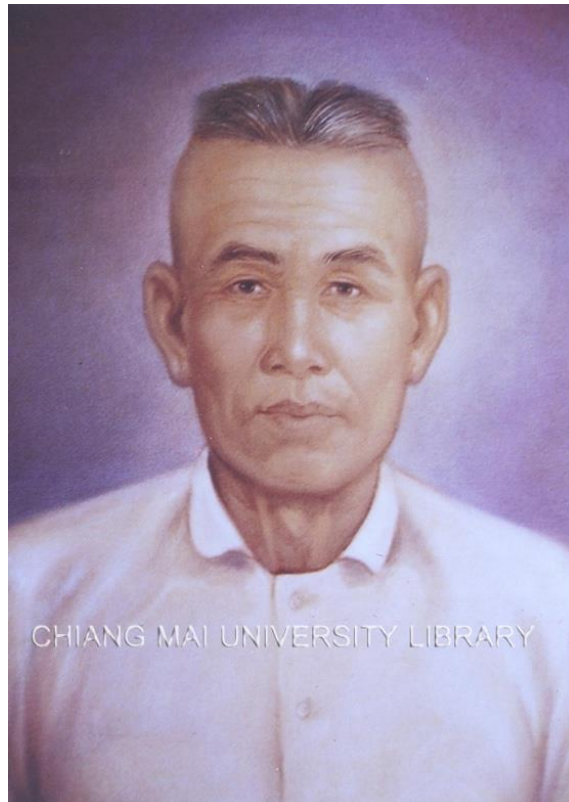
ด้านฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวินฝั่งตรงข้ามเมืองแม่สะเรียง ตามบันทึกของสก๊อต ได้กล่าวถึง การที่เมืองกะเหรี่ยงแดงแยกตัวออกการปกครองออกจากเจ้าฟ้าเมืองปาย (Mong Pai) ระบุว่า “กะเหรี่ยงแดง แยกออกจากเมืองปาย (Mong Pai) และแยกจากระบบการกินเมือง (Myo - za) การเก็บภาษี (Ngwe - kun - hmu) และไม่มีการบันทึกสำโนประชากร (Sit - tans) จากเมืองปาย ตั้งแต่ ค.ศ. 1783 - 1802 ไม่ปรากฏว่าเมืองและหมู่บ้านเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของเมืองปาย” (Scott, 1901, p. 442) ผู้วิจัยพบว่า ข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดง และเมืองพม่า และแสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระของเมืองกะเหรี่ยงแดงที่แยกตัวเองออกจากเมืองที่ปกครองภายใต้ระบบเจ้าฟ้าไทใหญ่และขึ้นตรงกับพม่านั้นเอง นอกจากนี้บันทึกของสก๊อต ได้ระบุว่า เมืองบอละ

แคะ (Bawlake) มี โป บยู หล่า (Po Byu Hla) เป็นผู้นำของเมืองบอละแคะตั้งแต่ ค.ศ. 1810 (Scott, 1901, p. 443) และในช่วงเวลาเดียวกันนั้นเมืองกะเหรี่ยงแดงยังมีการสร้างความสัมพันธ์เมืองอื่น ๆ อาทิ การสร้างความสัมพันธ์กับเจ้านครเชียงใหม่ในรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์แบบจารีต ประเพณีพื้นถิ่นอีกครั้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดงกับล้านนาปรากฏเด่นชัด “เมื่อ ค.ศ. 1809 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ ฝ่ายเจ้าพระเจ้านครเชียงใหม่ แต่งตั้งให้เจ้าอุปราช (เจ้าธรรมลังกา) ออกไปตรวจด่านท่าเมืองยวมฝ่ายตะวันตกเมืองเชียงใหม่ถึงฝั่ง ฟากแม่น้ำคง (สาละวิน) เห็นว่าเมืองยางแดงอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคง ไม่ได้ขึ้นต่อกรุงอังวะ เจ้าอุปราชจึงเกลี้ยกล่อมฟ้าผ่อ (พระพ่อ) เจ้าเมืองยางแดงเป็นมิตรไมตรีต่อกัน (ประชากรจักรจักร, 2450, น. 478 - 479) ในยุคดังกล่าวการสร้างไมตรีระหว่างเมืองถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างเมืองสามารถก่อให้เกิดการขยายปรกการให้กว้างออกไป และเป็นเสริมปรกการให้เข้มแข็งเพื่อ ป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก เมื่อเมืองที่อยู่ภายนอกได้รับการคุ้มครองจากเมืองภายใน หากเมือง ภายนอกถูกรุกรานจากศัตรู นอกจากมีกระบวนการในการเจรจาไกล่เกลี่ย ยังอาจได้รับการสนับสนุน ด้านกำลังพลอีกด้วย สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าเมืองล้านนา และเจ้าเมืองยางแดง นอกจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสองเมืองแบบการเจรจาหารือแล้ว ยังมีการกระทำการโดยใช้พิธี การอันศักดิ์สิทธิ์ในยุคจารีตเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์อีกด้วย

“เจ้าอุปราชและเจ้าเมืองยางแดงได้ตั้งพิธีทำสัตย์ตามจารีตกะเหรี่ยงยางแดงที่ตำบลท่าสะ ยา อันเป็นท่าข้ามแม่คง (สาละวิน) วิธีนั้นล้้มกระปือลงหนึ่งกระปือ เอาโลหิตกระปือผสมสุราเป็นน้ำสัจ จบาน เขากะปือนั้น ผ่าออกเป็นสองซีก ๆ หนึ่งฝ่ายเมืองยางแดงรักษาไว้ อีกซีกฝั่งเมืองเชียงใหม่รักษา ตั้งคำสัตย์ปฏิญาณต่อกันไว้ว่า ตราบใดแม่น้ำคงบ่หาย เขากะปือบ่ซื้อ ถ้าช้างเผือกบ่อยู่บ่ เมือง เชียงใหม่กับเมืองยางแดงคงเป็นไมตรีกันอยู่ตราบนั้น แต่นั้นมาเมืองยางแดงกับเมืองเชียงใหม่ก็เป็นมิตร ไมตรีกันสืบมา” (ประชากรจักรจักร, 2450, น. 479) นอกจากนี้ การเสกสมรสระหว่างเจ้านายชั้นสูง ยัง ถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่ง อาทิ กรณีของเจ้าคำฝั้นที่เสกสมรสกับแม่เจ้าตาเวย พระ ราชธิดาในเจ้าฟ้าเมืองยางแดง (หรือเมืองกันตรวด) ภายหลังพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้รับพระราชทานพระนามแก่แม่เจ้าตาเวย ว่า “แม่เจ้าเนตรนารีไวย” ในฐานะธิดาเจ้าฟ้าเมืองยางแดง แม่เจ้าตาเวยได้รับมรดกส่วนพระองค์ เป็นที่ดินป่าไม้ขุนยวม บริเวณอำเภอแม่สะเรียง จังหวัด

แม่ฮ่องสอน จำนวนกว่า 400,000 ไร่ อย่างไรก็ตาม แม้ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดงและเมืองเชียงใหม่จะมีการดำเนินการทั้งในรูปแบบของการใช้พิธีการในยุคนจาริต และการเสกสมรสระหว่างเจ้านายชั้นสูง แต่กลับไม่มีการทำสัญญาแบบเป็นลายลักษณ์อักษร และการแต่งงานจึงเป็นการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดงและนครเชียงใหม่ได้กระชับความสัมพันธ์ระหว่างเมืองให้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 8 ภาพเจ้าคำพัน ผู้ที่เสกสมรสกับแม่เจ้าตาเวย ธิดาเจ้าฟ้าเมืองยางแดง

ที่มา: https://lannainfo.library.cmu.ac.th/picturelanna/detail_picturelanna.php?picture_id=1981

แม้ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดงกับนครเชียงใหม่ที่ จะมีความแน่นแฟ้นและสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่เมืองกะเหรี่ยงแดงได้เป็นอย่างดี แต่ภายหลังเมืองกะเหรี่ยงแดงก็ถูกโจมตีโดยผู้ปกครองจากเมืองเยแมตติง รัฐพม่าอีกครั้ง ใน ค.ศ. 1810 ผู้ปกครองจากเมืองเยแมตติง ได้เข้ามาโจมตีและยึดครองเมืองชะ กเว (Sagwe) และเมือง โม้ บเว (Moby) ที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองกะเหรี่ยงแดง และใน ค.ศ. 1820 ผู้ปกครองของพม่าได้ส่งกัน หล่าย (Kan Hlaining) เข้ามาปกครองเมืองทั้งสองก่อนที่กะเหรี่ยงแดงจะสามารถนำกองกำลังเข้ามายึดคืนทั้งสองเมืองใน ค.ศ. 1823 และขับไล่กัน หล่าย (Kan Hlaining) ออกจากเมือง หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ความขัดแย้งระหว่างกะเหรี่ยงแดง

และพม่าปรากฏขึ้นบ่อยครั้ง จนกระทั่งภายหลังจากอังกฤษเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในพม่า เมืองกะเหรี่ยงแดงจึงหันไปสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษที่เมืองมะละแหม่ง และเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือพื้นที่ของกะเหรี่ยงแดงในเวลาต่อมา

พื้นที่บริเวณแม่น้ำสาละวินในบริเวณอำเภอแม่สะเรียงและเมืองกะเหรี่ยงแดงในยุคจารีตจึงถูกผูกติดความสัมพันธ์กับรัฐที่ตั้งอยู่โดยรอบที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยมีความสัมพันธ์ในแต่ละยุคสมัยที่แตกต่างกันออกไป โดยยุคที่อาณาจักรล้านนารุ่งเรือง และช่วงเวลาที่ยานจักรล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรพม่า เมืองแม่สะเรียงได้ถูกบันทึกในสถานะสถานที่ที่สัมพันธ์กับกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา กระทั่งหลังจากพม่าถูกขับไล่ออกจากล้านนาและการก่อตัวของนครเชียงใหม่ที่เป็นประเทศราชของกรุงธนบุรี ในช่วงเวลาดังกล่าวเมืองแม่สะเรียง และเมืองโดยรอบแม่น้ำสาละวินได้กลายเป็นแหล่งของผู้คนที่ถูกกวาดต้อนนำไปพื้นพูนนครเชียงใหม่ ขณะที่เมืองยางแดงได้เป็นอิสระจากเมืองปายของไทยใหญ่ ด้านความมั่งคั่งของเมืองระหว่างนครเชียงใหม่กับเมืองกะเหรี่ยงแดงได้วางอยู่บนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าเมืองตามวิธีการในยุคจารีต และการสร้างความสัมพันธ์ผ่านแต่งงานระหว่างกัน อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างพม่ากับเมืองกะเหรี่ยงได้ปรากฏบ่อยครั้ง กระทั่งอำนาจของเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้แผ่เข้ามายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อิทธิพลของเจ้าอาณานิคมได้ส่งผลให้เมืองแม่สะเรียงและเมืองกะเหรี่ยงแดงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง และการค้าที่สัมพันธ์กับตลาดโลกในเวลาต่อมา

4.2 แม่สะเรียง กับ กะเหรี่ยงแดง: การเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจ และการเคลื่อนย้ายสินค้าในยุคอาณานิคม

การเข้ามาของอังกฤษในประเทศพม่ามีวัตถุประสงค์เพื่อดึงทรัพยากร และดักตวงผลประโยชน์จากพม่าเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม แต่ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบการปกครองเดิมที่ไม่มีความซับซ้อน และลักษณะภูมิประเทศที่มีความแตกต่าง ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดึงทรัพยากร และดักตวงผลประโยชน์จากพม่าเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ดังนั้นเจ้าอาณานิคมอังกฤษจึงมีความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง เพื่อสร้างกลไกในการจัดการเชิงพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของอังกฤษ พร้อม ๆ กับการดึงทรัพยากรภายในพื้นที่

4.2.1 แม่สะเรียง กับ กะเหรี่ยงแดง: ความสัมพันธ์กับรัฐต่างๆ ในยุคอาณานิคมอังกฤษ

นับตั้งแต่สงครามอังกฤษพม่าครั้งที่ 1 ช่วงเวลาหลังจากอังกฤษเข้ามายึดครองพม่า ใน ค.ศ. 1826 จนถึง 1 เมษายน ค.ศ. 1937 และประเทศพม่าได้ถูกผนวกเข้าเป็นมณฑลหนึ่งของจักรวรรดิอินเดีย อังกฤษได้นำรูปแบบการปกครอง 2 รูปแบบ มาใช้ในดินแดนของพม่า รูปแบบที่หนึ่ง คือ การปกครองทางตรงบนดินแดนที่ราบ และศูนย์กลางอำนาจของพม่าในยุคจารีต และรูปแบบที่สอง คือ การปกครองทางอ้อมต่อดินแดนบนพื้นที่สูงในบริเวณชายแดน และกำหนดให้ผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงดำรงสถานะของผู้ปกครองดินแดน ภายใต้การกำกับดูแลและการบริหารจัดการโดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษอย่างเคร่งครัด เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายและอำนาจบนพื้นมีเจ้าหน้าที่ของอังกฤษกับอินเดียเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้ปฏิบัติ และกลไกของเจ้าอาณานิคมขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กับการนำระบบราชการ ระบบเงินตรา เข้ามาใช้บริหารจัดการ เพื่อการบริหารบุคคล และการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ สรรหาบุคคลเข้ามามีจัดการพื้นที่เพื่อเปิดทางให้แก่การตั้งทรัพยากรจากท้องถิ่นไปยังกลไกการผลิตของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

ภาพที่ 9 ภาพแสดงการยึดครองดินแดนโดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษในแต่ละช่วงเวลา

ที่มา : britannica. (2564). Myanmar. Retrieved May 28, 2020, From://www.britannica.com/place/Myanmar/The-administration-of-dynastic-Myanmar

นับตั้งแต่ช่วงเวลา que เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนพม่าผ่านการทำศึกสงครามในครั้งแรกนับตั้งแต่ ค.ศ. 1824 กระทั่งมีการลงนามสนธิสัญญายันดาโบ (Treaty of Yandabo)

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1826 สนธิสัญญาดังกล่าวได้ส่งผลให้เจ้าอาณานิคมอังกฤษเข้ามามีอิทธิพลในพื้นที่บางส่วนของพม่า รวมไปถึงเมืองเมะละแหม่งซึ่งเป็นพื้นที่ แม่น้ำสาละวิน ปากแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลจากประเทศจีนลงสู่ทะเลอันดามันบริเวณเมืองมอญ จนพื้นที่ภายใต้การปกครองของอังกฤษได้เข้ามาประชิดดินแดนรัฐสยาม และในเดือน มิถุนายน ค.ศ. 1826 อังกฤษได้ทำสนธิสัญญาเบอร์นีกับรัฐสยาม ตลอดช่วงดังกล่าวอำนาจการปกครองบนพื้นที่อาณานิคมถือเป็นสิทธิขาดของบริษัทอีสต์อินเดีย (East India Company) รวมไปถึงการสำรวจและกำหนดเขตแดนแบบรัฐชาติสมัยใหม่ รวมถึงการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่นับเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่

ในขณะที่บริเวณเมืองยวม ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของนครเชียงใหม่ที่มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของรัฐสยาม ถูกปกครองโดยเจ้านครเชียงใหม่ โดยรัฐสยามได้มอบสิทธิขาดในการตัดสินใจและการบริหารจัดการให้แก่เจ้านครเชียงใหม่ แตกต่างจากสถานการณ์ของเมืองกะเหรี่ยงแดงที่แม้จะมีอิสระในการปกครองในนามของเมืองบอละแคะ (Bawlake) โดยมี โป บยู หล่า (Po Byu Hla) เป็นผู้นำของเมืองบอละแคะ (Scott, 1901, p. 443) ภายหลังเมืองบอละแคะถูกแบ่งออกเป็น 2 เมือง โดยใช้แม่น้ำปุงเป็นแนวเขตแดน และตั้งชื่อว่า เมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันออก และเมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันตก “ชาวมอญ ชื่อหม่อง ปอน (Mg Pon) กล่าวกันว่ามีสายเลือดกษัตริย์มาจากพม่าตอนล่าง และตั้งถิ่นฐานในเมืองบอละแคะ ต่อมาหม่อง ปอนมีอิทธิพลสูง จนโป บยู หล่า ได้ตระหนักคิดถึงคำพูดที่ว่า กระบือสองตัวไม่สามารถถือกกกลิ้งในปลักโคลนบ่อเดียวกันได้ ทำให้แบ่งหม่อง ปอน ได้ไปรับผิดชอบเมืองด้านตะวันออกของแม่น้ำนามพาวน์ ” (Sao Saimong Mangrai, 1965, p. 169) เมืองกะเหรี่ยงแดงจึงถูกแบ่งเขตการปกครองออกเป็นเมืองบอละแคะ หรือมีชื่อเรียกอีกชื่อว่า เมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันตก และเมืองกันตรวดี หรือเมืองกะเหรี่ยงตะวันออก โดยใช้แม่น้ำนามพาวน์เป็นแนวกันพื้นที่ทั้งสองออกจากกัน

สถานการณ์ภายในของเมืองกะเหรี่ยงแดงหลังจากมีการแบ่งแยกดินแดน พบว่า เจ้าเมืองมีความพยายามในการขยายอำนาจของตนเอง และเกิดความขัดแย้งภายในเมืองกะเหรี่ยงแดง เป็นผลให้ผู้คนบางส่วนได้ตัดสินใจเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินมาอยู่ดำรงชีวิตภายใต้อำนาจของเจ้านครเชียงใหม่ โดยภายหลังได้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่เมืองบริเวณรอบ ๆ นครเชียงใหม่ทำให้กลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้าสู่เมืองล้านนา “ปี ค.ศ. 1836 ระส่ำผู้เป็นญาติของภ่าผ่อ เจ้าเมืองยางแดง ไร่ฉานกันทั้งภ่าผ่อ จึงข้ามคง (แม่น้ำสาละวิน) เข้ามาถึงเมืองเชียงใหม่ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารขอยกครัวข้ามคง เข้ามาตั้งในพระราชอาณาเขตที่ห้วยแม่สะมาดแขวงแม่ฮ่องสอนฯ (แม่ฮ่องสอน) ในเวลานั้น ยังหาเป็น

เมืองไม่ ปี ค.ศ. 1837 เจ้าเชียงใหม่มหากษัตริย์ อนุญาตให้ระสาอาศัยอยู่ไป ถ้าระสาและภว่อ เจ้าเมืองยางแดงเป็นสามัคคีเมื่อใดแล้ว จะกลับข้ามไปอยู่ด้วยกันตามเดิมก็ไม่ห้าม” (สงวน โชติสุขรัตน์, 2556, น.316) บันทึกเกี่ยวกับความขัดแย้งดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงสถานะของแม่น้ำสาละวินที่ถูกใช้ ทำหน้าที่เป็นเส้นเขตแดน เนื่องจากหลังจากการข้ามเขตแม่น้ำสาละวินแล้ว จะต้องทำการขออนุญาต จากเจ้าเชียงใหม่ และแม้ระสาทำการอพยพผู้คนเข้ามาอยู่ในดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของเจ้านคร เชียงใหม่แล้ว แต่ภว่อก็ยังคงดำเนินการขยายดินแดนต่อไป และได้รับการรับรองพื้นที่ที่ปกครองโดย พม่าและสยาม ก่อนที่จะมีการขยายเขตอำนาจจนถูกพม่ารุกรานในที่สุด ส่งผลให้เมืองภายใต้การ ปกครองของกะเหรี่ยงแดงถูกแบ่งแยกอำนาจการปกครองในเวลาต่อมา

การยืนยันถึงอำนาจบนพื้นที่และเขตแดน ภายหลังจากการที่ตัวแทนของกะเหรี่ยงแดงได้รับการ ยืนยันและยอมรับจากทั้งฝั่งสยามและพม่า “ภว่อยังได้ส่งลูกชายไปยังสภาแห่งเมืองอังวะและได้รับ คำสั่ง (Ameindaw) ยืนยันดินแดนของเขาทางด้านตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน และเดินทางไปยังสภาที่ กรุงทพจนได้รับการรับรองดินแดนที่เขาตั้งรกรากในฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ช่วงเวลาเดียวกัน กะเหรี่ยงแดงได้มีความพยายามในการรุกรานพื้นที่ของฉาน จันอังวะ (พม่า) ได้เพิ่มกองกำลังของกองทัพ ฉานได้เข้ามาจัดการจนถึงเมืองกันบอจี กระทั่งตัวแทนจากเมืองแจโผจี และ หนองปะแล (Nawngpale) เดินทางไปยังเมืองอังวะ และได้รับสิทธิในการปกครองจนเป็นอิสระจากเมืองบอละแคะอย่างถาวร” (Sao Saimong Mangrai, 1965, p. 170) สถานะของเมืองกะเหรี่ยงแดงในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็น เสมือนการแบ่งแยกดินแดนในการปกครองออกเป็นเมืองต่าง ๆ ได้แก่ เมืองบอละแคะ เมืองกันตรวดิ เมืองแจโผจี และเมืองหนองปะแล โดยตำแหน่งที่ตั้งของเมืองเหล่านี้ตั้งอยู่ระหว่างสองรัฐที่มีอำนาจ เหนือกว่า ได้แก่ รัฐสยามและรัฐพม่า ประกอบกับเมืองต่าง ๆ มีดินแดนประชิดเมืองประเทศราชของทั้ง สองรัฐ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในเมืองกะเหรี่ยงแดงและส่งผลต่อขอบเขตอำนาจของรัฐ สยามและรัฐพม่าเสมอ ทำให้ทั้งสองรัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ

ค.ศ. 1853 ภายหลังจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้รับชัยชนะเหนือดินแดนพม่าครั้งที่ 2 อังกฤษและพม่าไม่ได้มีการทำสนธิสัญญาใด ๆ เพิ่มเติม แต่ช่วงเวลาดังกล่าวอังกฤษได้ทำการยึดดินแดน พม่าตอนล่างทั้งหมด ส่งผลให้รัฐบาลอังกฤษเข้ามามีบทบาทหลักในฐานะเจ้าอาณานิคม ภายหลังได้มีการตราพระราชบัญญัติรัฐบาลอินเดีย ค.ศ. 1858 (Government of India Act 1858) และใช้ พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการรัฐพม่า และถ่ายโอนอำนาจการปกครอง

อาณานิคมจากบริษัทอีสต์อินเดียมาเป็นราชสำนักอังกฤษแทน ในขณะที่สถานะของเมืองกะเหรี่ยงแดงที่ถูกแบ่งเป็นเมืองกะเหรี่ยงแดงฝั่งตะวันออกและเมืองกะเหรี่ยงแดงฝั่งตะวันตก รวมถึงอยู่ภายใต้ครอบครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษนั้น อังกฤษระบุว่า พื้นที่ของเมืองกะเหรี่ยงแดงฝั่งตะวันตกเป็นพื้นที่อิสระ ในขณะที่กะเหรี่ยงตะวันออกบริหารการปกครองโดยข้าราชการพม่า กระทั่ง ค.ศ. 1866 พื้นที่ของเมืองกะเหรี่ยงแดงได้ปรากฏในประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับความขัดแย้งภายในราชสำนักพม่า ในฐานะของพื้นที่หลบหนีของเจ้าชายมยินกัน และน้องชายที่พยายามยึดอำนาจจากพระเจ้ามินดงผู้เป็นพ่อ ทั้งสองถูกสันนิษฐานว่าการยึดอำนาจเกิดจากการที่อังกฤษเป็นผู้สนับสนุนการยึดอำนาจ (หม่อง ทินออง, 2551, น. 247)

หลังจากที่กลุ่มของเจ้าชายมยินกัน และน้องชายไม่สามารถยึดอำนาจได้สำเร็จ จึงหลบหนีไปยังเมืองกะเหรี่ยงแดง ทำให้ดู ซอลาปอ (Sawlapaw) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองกันตรวดี (กะเหรี่ยงตะวันออก) ในระบบกินเมืองของพม่าและได้รับคำสั่งจากอังวะเข้าทำการปราบปราม ภายหลังเจ้าชายมยินกัน และน้องชายได้หลบหนีไปยังดินแดนของอังกฤษ สองปีถัดไป ซอลาปอได้ไปเมืองมณฑลทะเลและได้รับคำชื่นชมจากกษัตริย์ และขอสนับสนุนกำลังทหารจากพม่าเพื่อรวบรวมเมืองกะเหรี่ยงแดงที่แบ่งแยกอาณาเขตกันอยู่ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน แต่กลับถูกปฏิเสธจากกษัตริย์พม่าในขณะนั้น ทางด้านความสัมพันธ์กับนครเชียงใหม่ กะเหรี่ยงแดงตะวันออกได้มีความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเมืองเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่มีรูปแบบของการบันทึกข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร

“เมื่อปี ค.ศ. 1871 พระเจ้านครเชียงใหม่ได้จัดตัวแทน 6 คน ไปทำสัตยสัญญาับเมืองยางแดง ครั้นไปถึงตัวแทนเมืองยางแดง 3 คนได้ออกมาต้อนรับ แจ้งว่าให้ไปทำสัตยสัญญาที่บ้านอ่องตามเดิม ฝ่ายข้างเชียงใหม่ให้ยกเข้ามาทำที่เมืองขุนยวม เพราะจะได้ทำตามสัตยกันตามจารีตทั้งสองฝ่าย เรื่องเขตแดนได้ตกลงเอาแม่น้ำสาละวินเป็นเขตแดน ตามที่ได้ทำสัตยสัญญากันมาแต่ก่อน ๆ มา ฝ่ายยางแดงได้ตกลงและพากันมาที่เมืองขุนยวม ตั้งพิธีทำสัตยตามจารีตไทย มีพระเป็นประธาน อ่านคำแข่งตามภาษาลาว แล้วจึงเอาหอก ดาบ ปืน แหวนน้ำ ฝ่ายเมืองเชียงใหม่ และเมืองยางแดงกินน้ำทั้งสองฝ่าย วันรุ่งขึ้น ฝ่ายยางแดงได้ขอให้ทำตามจารีตยาง จึงได้ไปทำพิธีในป่าตะวันตกเมืองขุนยวม วิธีของยางคือมีน้ำฝั้นละจอก ยกน้ำอธิฐานปฎิญาณสัญญากันแล้วจึงเทน้ำด้วยกันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้นางธรณีเป็นพยาน ครั้นทำพิธีเสร็จจึงล้มกระบือลงเลี้ยงตัวหนึ่ง ขวนกันรับประทาน เมื่อเสร็จสิ้นแล้วทั้งสองฝ่ายจึงพากันกลับเมือง” (นคร พันธุ์ณรงค์, 2540, หน้า 356 - 357)

ข้อมูลดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของเมืองเชียงใหม่และเมืองกะเหรี่ยงแดง การเลือกใช้แม่น้ำสาละวินเป็นเส้นเขตแดนดั้งเดิม แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำพิธีกรรมของทั้งสองฝ่าย ซึ่งแตกต่างจากความสัมพันธ์ก่อนหน้านี้ที่พิธีกรรมส่วนใหญ่เน้นไปทางพิธีกรรมตามจารีตของกะเหรี่ยงแดง ต่อมาใน ค.ศ. 1874 การยกสถานะของเมืองบนพื้นที่ชายแดน คือเมืองแม่ฮ่องสอนได้ถูกยกสถานะเป็นเมืองหน้าด่านและยกสถานะของเมืองปาย เมืองขุนยวมให้เป็นเมืองรอง ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่ออำนาจของเมืองเชียงใหม่ ทำให้ขอบเขตอำนาจของเมืองเชียงใหม่เข้ามาประชิดติดเมืองกะเหรี่ยงแดงมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐสยามมีชายแดนที่เผชิญหน้ากับอำนาจของเมืองกะเหรี่ยงแดงและเจ้าอาณานิคมอังกฤษโดยตรง

การปะทะกันของอำนาจบนพื้นที่ใกล้เคียงแม่น้ำสาละวินได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนใน ค.ศ. 1875 โดยซอลาปอ เจ้าเมืองกันตรวดี ที่ทำการผนวกดินแดนทั้งหมดของเมืองกะเหรี่ยงแดง รวมถึงเมืองผาจอง และเมืองทางด้านตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน นอกจากนี้ทั้งที่เมืองลอยก่อ และเมืองเมื่อนานหมะโขง ได้มีฐานปฏิบัติการของพม่าจำนวน 2 แห่งนับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1872 (Sao Saimong Mangrai, 1965, p. 171) การเข้ามาผนวกดินแดนและรวบรวมอำนาจของซอลาปอ เจ้าเมืองกันตรวดี แสดงให้เห็นถึงการฝ่าฝืนคำสัตย์ที่กระทำระหว่างตัวแทนของกะเหรี่ยงแดง และตัวแทนของเจ้าเมืองเชียงใหม่ โดยการขยายอำนาจในครั้งนั้นมีการยึดครองกะเหรี่ยงตะวันตกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษอีกด้วย จนเจ้าอาณานิคมอังกฤษต้องเข้ามาไกล่เกลี่ย การสร้างข้อตกลงกับรัฐบาลพม่า และแสดงบทบาทในฐานะเจ้าอาณานิคมผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองพื้นที่ของเมืองกะเหรี่ยงแดงอย่างชัดเจน

ความขัดแย้งในพื้นที่ของเมืองกะเหรี่ยงแดงส่งผลให้เจ้าอาณานิคมอังกฤษเกิดความไม่มั่นใจ จนต้องส่งตัวแทนเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด โดยรัฐบาลอังกฤษได้ส่งเซอร์ ดักลาส ฟอร์ไซธ ไปเจรจากับรัฐบาลพม่าที่เมืองมันตะเลย์ และมีการลงนามในข้อตกลง การทำข้อตกลงในครั้งนี้ มี กิงหุ่่น เมงจี (Kinwoon Mengyee) เป็นตัวแทนในการลงนามในของรัฐบาลพม่า “ข้อตกลงเกี่ยวกับเอกราชของกะเหรี่ยงแดงตะวันตก ค.ศ. 1875 โดยมีการตกลงกันระหว่างรัฐบาลอังกฤษและพม่าว่า รัฐกะเหรี่ยงแดงตะวันตกจะยังคงแยกเป็นอิสระและไม่มีการอ้างอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจการปกครองใด ๆ หรือใช้อำนาจเหนือรัฐนั้น ลงวันที่ 21 มิถุนายน 1875” (Aitchison, 1909, pp. 84 - 85) การลงนามทำข้อตกลงดังกล่าวจึงกลายเป็นหลักฐานสำคัญในการยืนยันถึงสถานะที่มีความเป็นอิสระจากรัฐพม่า

ของเมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันตก อย่างไรก็ตามในเชิงปฏิบัติเมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันตกกลับเป็นพื้นที่ที่ถูก
เข้าอาณานิคมอังกฤษเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์อย่างมากมาย

ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษเกี่ยวกับเส้นแบ่งเขตแดน
แบบสมัยใหม่ ได้มีการกำหนดและแบ่งเขตแดนสยาม - พม่า โดยกำหนดตามหนังสือสัญญาที่ทำระหว่าง
สยามกับ อังกฤษ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ช่วงตอนล่างตั้งแต่บริเวณสบเมยทางตอนเหนือ ไปจนถึง
ปากน้ำกระบุรี ทางตอนใต้ ทั้งนี้สยามกับอังกฤษได้มีการทำหลักฐานทางกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร
ในรูปของอนุสัญญาระหว่างกษัตริย์สยามกับข้าหลวงใหญ่แห่งอินเดีย ว่าด้วยเรื่องการทำหนดเขตแดน
บนผืนแผ่นดินใหญ่ระหว่างราชอาณาจักรสยาม และมณฑลของอังกฤษ คือ เทนเนสเซอร์ิม (ตะนาวศรี)
ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1868 โดยกำหนดเขตแดนตั้งแต่สบเมย ลงไปทางใต้ผ่าน
แม่น้ำ และเทือกเขาก่อนจะไปเชื่อมสู่ทะเลอันดามัน ช่วงตอนบนตั้งแต่สบเมยเหนือขึ้นไป ในรัชสมัย
รัชกาลที่ 5 มีการทำสนธิสัญญาระหว่างตัวแทนรัฐบาลสยามกับตัวแทนรัฐบาลอินเดียเพื่อส่งเสริมการ
ติดต่อทางด้านพาณิชย์ระหว่างพม่าของอังกฤษ กับอาณาเขตเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง และเมืองลำพูน
ลงนาม ณ เมืองกัลกัตตา วันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1874 และหนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับอังกฤษ
ว่าด้วยเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองลำพูน วันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1883

แม้หนังสือสัญญาทั้งสองฉบับแม้เนื้อหาหลักจะเน้นไปยังการทำป่าไม้ การค้า การคุ้มครอง
ผู้ค้า และการส่งผู้ร้ายข้ามแดน แต่ภายในหนังสือสัญญายังมีข้อความที่สามารถตีความถึงดินแดนทิศ
ตะวันออกของแม่น้ำสาละวินว่าเป็นของไทย และแม่น้ำสาละวินด้านตะวันตกเป็นของพม่าที่อยู่ภายใต้
อำนาจของอังกฤษ ในขณะที่นครเชียงใหม่ เป็นเมืองที่อยู่ในสถานะประเทศราชของสยามแต่สยามได้
มอบอิสระในการบริหารจัดการภายในให้แก่เจ้าผู้ครองนคร จนกระทั่งภายหลังที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษ
ได้แผ่อิทธิพลปกคลุมพม่า และเข้ามามีอิทธิพลกับสยามผ่านสนธิสัญญาและข้อตกลงต่าง ๆ ทำให้บทบาท
ของสยามที่มีต่อนครเชียงใหม่ในช่วงระยะเวลาต่อมาเกิดเปลี่ยนแปลงไปผ่านกระบวนการกระชับอำนาจ
เข้าสู่ส่วนกลาง พร้อมไปกับการส่งผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน และข้าราชการจากส่วนกลางมา
จัดการปกครอง และดูแลความมั่นคงเชิงพื้นที่โดยตรง

ตามรายละเอียดของสนธิสัญญาเชียงใหม่เป็นการยืนยันถึงสถานะของแม่น้ำสาละวินใน
ฐานะเส้นเขตแดนนครเชียงใหม่ นับตั้งแต่เป็นเมืองประเทศราชสยาม และสถานะของเมืองเชียงใหม่ที่มี
อำนาจในการดำเนินกิจการภายในที่มีลักษณะเป็นอิสระจากสยาม ในขณะที่พื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน

เมืองยวม รวมไปถึงพื้นที่บริเวณใกล้เคียง อยู่ในสถานะเมืองที่ทำหน้าที่เสมือนเมืองแนวชายแดนของนครเชียงใหม่ ภายหลังจากการทำสนธิสัญญาอังกฤษ – สยาม ประกอบกับรัฐพม่าตกอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษโดยสมบูรณ์ สยามได้เริ่มปรับเปลี่ยนท่าทีในการควบคุมดูแล และบริหารจัดการเมืองประเทศราชใหม่ อาทิ การปฏิรูปการปกครอง การแก้ไขปัญหาเรื่องเขตแดน และการส่งข้าราชการส่วนกลางเข้ามาจัดการการปกครองโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีของการส่งกรมหมื่นพิชิตปรีชากร ขึ้นมาจัดการการปกครองใน ค.ศ. 1884 เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับกรณีชายแดนเมืองยวม เมืองแม่ฮ่องสอน และบริเวณฝั่งตรงข้ามเมืองกะเหรี่ยงแดงที่มีแม่น้ำสาละวินเป็นเขตแดน โดยรัฐสยามได้เข้ามาจัดการการปกครองใหม่ และให้ความสำคัญกับเรื่องความมั่นคงที่เกิดจากชาวกะเหรี่ยงแดงได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยในเขตของนครเชียงใหม่

“ชาวกะเหรี่ยงแดงได้เข้ามาในของเมืองหม่มแซะ (ปัจจุบันอยู่ในประเทศพม่า) เมืองขุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน ใน ค.ศ. 1888 รัชกาลที่ 5 จึงส่งพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตยมาระงับปัญหาที่นครเชียงใหม่ โดยให้เจ้านายท้าวพระยาทั้งหลายป้องกันเขตแดนด้วยการไปตั้งด่านฉางข้าวตามเมืองชายแดน ได้แก่ เมืองขุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน ปางยอก บ้านวางสองสบ และเมืองหม่มแซะ นอกจากนี้ยังพบว่ามีท่า 10 ท่าที่กะเหรี่ยงแดงฝั่งตะวันตกสามารถใช้ในการข้ามแม่น้ำสาละวินได้จึงมีการจัดคนออกไปรักษาท่า และมีการออกระเบียบสำหรับข้าหลวงกองตรวจ และข้าหลวงกำกับด่านในเขตแขวงเมืองแจะ เมืองขุนยวม เมืองยวม เมืองใหม่ และเมืองแม่ฮ่องสอน (นคร พันธุ์รงค์, 2540, หน้า 128 - 130) สถานการณ์หลังจากการเดินทางข้ามสาละวินเข้ามาในเขตนครเชียงใหม่ของชาวกะเหรี่ยงแดงตลอดจนพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และอังกฤษได้เข้ามาอิทธิพลกับสยามผ่านการทำสนธิสัญญาต่าง ๆ ส่งผลให้สยามปรับเปลี่ยนท่าทีในการจัดการพื้นที่ชายแดนอย่างเข้มข้น ด้วยการปรับปรุงเชิงโครงสร้างอำนาจในการจัดการพื้นที่ชายแดน และมีการตั้งข้าหลวงกองตรวจ และข้าหลวงกำกับด่านไว้สำหรับบังคับใช้กฎหมาย

ขณะที่สถานการณ์ของเมืองกะเหรี่ยงแดง ภายหลังจากที่ประเทศพม่าหลังจากตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษโดยสมบูรณ์ เมืองกะเหรี่ยงแดงกลับเกิดเหตุจลาจลขึ้นอีกหลายครั้ง จากกรณีของซอลาปอ เจ้าเมืองกันตรวดี มีปัญหาความขัดแย้งกับเมืองหมอกใหม่ รวมถึงนำกองกำลังเข้าโจมตีและเผาเมืองหมอกใหม่ใน ค.ศ. 1888 หลังจากโจมตีสำเร็จแล้วซอลาปอได้ขับไล่เจ้าฟ้าเมืองหมอกใหม่ออกจากเมืองและตั้งเจ้าเมืองขึ้นใหม่ด้วยตนเอง ช่วงเวลาดังกล่าวเมืองหมอกใหม่จึงตกอยู่ในสถานะเมืองขึ้นของเมือง

กันตรวดีนั่นเอง กระทั่งเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ออกมาดำเนินการปราบปรามและควบคุมสถานการณ์ทั้งหมด ทำให้ภายหลังผู้นำของกะเหรี่ยงแดงต้องหนีมายังเมืองสยาม และกลับไปโจมตีเมืองหมอกใหม่อีกครั้ง แต่โดนปราบปรามอย่างง่ายดาย จนเวลาต่อมา ซอลาวิ (Saw la wi) ผู้เป็นหลานชายของซอลาปอได้รับเลือกเป็นเจ้าเมืองกันตรวดีแทนที่ซอลาปอ (India., & Paget, W. H., 1907, pp. 419 - 422)

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมอังกฤษกับเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่นในบริเวณเขตเทือกเขาสูงของพม่าถูกกำหนดผ่านข้อตกลงที่เรียกว่า ซานาด (Sanad) ในกรณีของเมืองกันตรวดีอำนาจการเป็นเจ้าเมืองกะเหรี่ยงตะวันตกของ ซอลาวิ ได้ถูกยืนยันสถานะการเป็นเจ้าเมืองอีกครั้งหลังจากอังกฤษได้ยึดครองพม่าโดยสมบูรณ์ โดย ค.ศ. 1890 ข้าหลวงแห่งเมืองย่างกุ้งได้ส่งการรับรองสถานะเจ้าเมืองกันตรวดีและชำระเบี้ยบ้ายติ ซอลาวิ แต่ในเอกสารยังเต็มไปด้วยเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติตามเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ได้แก่ การจ่ายเงินให้แก่รัฐบาลอังกฤษทุกปี เป็นระยะเวลา 5 ปี ปีละ 5,000 รูปี การเปิดเส้นทางคมนาคมให้แก่อังกฤษ การให้ที่ดินในการสร้างทางรถไฟโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในกรณีที่รัฐบาลแห่งอินเดียต้องการสร้างทางรถไฟ และข้อบังคับอื่น ๆ อีกมากมาย (Aitchison, 1909, pp. 85 - 87)

กระบวนการต่าง ๆ ของเจ้าอาณานิคมอังกฤษส่งผลให้เมืองกะเหรี่ยงแดงได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษและถูกบังคับใช้ด้วยกฎระเบียบและเงื่อนไขที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ตั้งขึ้น โดย ค.ศ. 1892 หัวหน้าเมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันตกทั้ง 4 เมือง และเมืองกะเหรี่ยงแดงตะวันออกได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการถึงสถานะของการขึ้นตรงกับรัฐบาลอินเดีย ประกอบกับความมั่งคั่งทางทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และการมีอาณาเขตที่เชื่อมต่อกับรัฐสยาม ส่งผลให้เจ้าอาณานิคมอังกฤษมีการเรียกร้องการแบ่งปันเขตใหม่ในระยะเวลาต่อมา

แม่น้ำสาละวิน คือ แม่น้ำสายสำคัญที่ได้รับการยอมรับระหว่างเมือง และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งอาณาเขต นับตั้งแต่ช่วงเวลาที่เจ้าเมืองเชียงใหม่กับเจ้าเมืองกะเหรี่ยงแดงได้ให้สัตยาบันต่อกัน รวมถึงสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลสยามกับรัฐบาลอินเดียเพื่อส่งเสริมการติดต่อทางพาณิชย์ระหว่างพม่าของอังกฤษ กับอาณาเขตเมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง และเมืองลำพูน ลงนาม ณ เมืองกัลกัตตา วันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1874 ยังเป็นหลักฐานยืนยันสถานะการเป็นเส้นเขตแดนของแม่น้ำสาละวิน แต่การเข้าไปจัดการการปกครองในบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินทั้งการแบ่งเขตการปกครอง การตั้งข้าหลวงกองตรวจ และข้าหลวงกำกับด้านใน ค.ศ. 1888 กลับถูกเจ้าอาณานิคมอังกฤษเรียกร้องให้มีการปักปันเขตแดนใหม่อีกครั้ง หลังจากอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการความ

ขัดแย้งภายในเมืองกะเหรี่ยงแดงได้สำเร็จ โดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษมีความต้องการพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวินอย่างชัดเจน และต้องการให้พื้นที่บางส่วนที่ยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของสยามเพื่อเป็นรัฐกันชนระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส

กระบวนการเจรจาระหว่างอังกฤษและสยามจึงได้เริ่มต้นขึ้น และมีการต่อรองระหว่างรัฐบาลหลายครั้ง “กระทั่งได้มีการตกลงระหว่างกรมหลวงเทเวศร์วัชรปรีชาเสนาบดีต่างประเทศของสยามกับมิสเตอร์โยนส์กงสุลอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ในปลายเดือนมกราคม ค.ศ. 1891 โดยมิสเตอร์โยนส์เสนอว่าจะยกเมืองเชียงแขงให้สยาม และขอแลกเอาเมืองแฉะไว้ ด้านฝ่ายสยามได้เสนอเรื่องเพิ่มเติมโดยให้อังกฤษช่วยเหลือสยามหากสยามมีภัยสงคราม แต่กระบวนการต่อรองยังคงดำเนินต่อไปกระทั่ง ค.ศ. 1892 จึงได้ข้อสรุปในเรื่องเขตแดน โดยเมืองแฉะเป็นหนึ่งในเมืองที่ถูกยกให้อังกฤษ และมีการถอนคนรักษาด่านออกจากด่านแม่แฉะในเวลาต่อมา และมีการปักปันเขตแดนตั้งแต่ตำบลปากน้ำแม่เมยใช้แม่น้ำสาละวินเป็นเขตแดนไปจนถึงเมืองผาจองตัดขึ้นตามแนวสันเขาปันน้ำมาทางทิศตะวันออกถึงดอยเสาหิน ดอยขุนแม่แฉะ จนถึงเมืองเชียงแสน (นคร พันธุ์รงค์, 2540, หน้า 257 - 282)

หลังจากการเจรจาทกลงระหว่างรัฐสยามกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษเส้นเขตแดนจึงปรากฏชัดเจนขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองยวมกับเมืองกะเหรี่ยงแดงจึงอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ในสองระนาบ คือ ความสัมพันธ์ภายในประเทศ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสยามกับเมืองยวม เจ้าอาณานิคมอังกฤษกับเมืองกะเหรี่ยงแดง โดยความสัมพันธ์ภายในประเทศของเมืองชายแดนทั้งสองถูกขับเคลื่อนด้วยข้อตกลงระหว่างรัฐสยามกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

การสถาปนาเส้นเขตแดนตามข้อตกลงของรัฐสยามกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ รัฐสยามได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในอีกครั้ง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นเสมือนความพยายามในการลดอำนาจเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่น สยามได้ทำการปฏิรูปการปกครอง เปลี่ยนการปกครองระบบเมืองประเทศราชเป็นแบบระบบมณฑลเทศาภิบาล ในกรณีของนครเชียงใหม่ที่เป็นเมืองประเทศราชแม้จะมีการปฏิรูปบางส่วนแล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงสถานะอย่างแท้จริงเป็นมณฑลพายัพใน ค.ศ. 1899 ด้วยการสถาปนาระบบราชการที่มีข้าราชการทำหน้าที่เป็นกลไกของรัฐแทนที่กลุ่มผลประโยชน์เดิม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกลุ่มผลประโยชน์เดิมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มผลประโยชน์เดิมและนำไปสู่การเกิดกบฏ ในขณะที่ชายแดนฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือมีการรวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองปาย และเมืองยวม เป็น บริเวณเชียงใหม่ตะวันตก มีการจัดตั้งที่ว่าการ

แขวง ขึ้นที่เมืองขุนยวม ก่อนจะย้ายมาที่เมืองยวมใน ค.ศ. 1903 เปลี่ยนชื่อเป็น บริเวณพ่ายพเหนือ และใน ค.ศ. 1910 ได้ย้ายที่ทำการแขวงมายังเมืองแม่ฮ่องสอนอีกครั้ง

ระหว่างอยู่ภายใต้ข้อตกลงระหว่างเจ้าเมืองกับเจ้าอาณานิคม เมืองกะเหรี่ยงแดงมีการปรับเปลี่ยนการปกครองอีกครั้ง เจ้าอาณานิคมอังกฤษมีความพยายามในการลดบทบาทเจ้าผู้ปกครองท้องถิ่น ใน ค.ศ. 1922 เมืองกะเหรี่ยงแดง ซึ่งประกอบด้วย เมืองบอละคะ เมืองกันตรวดี และเมืองแจบอจี ถูกจัดวางให้อยู่ภายใต้การปกครองของสหพันธรัฐไทใหญ่ (Federated Shan States) ซึ่งเป็นการลดสถานะความเป็นเอกเทศของผู้ปกครองเดิม และกำหนดอำนาจให้อยู่ภายใต้กลไกการปกครองที่อังกฤษได้สถาปนาขึ้น นอกจากนี้อังกฤษได้กำหนดเงื่อนไขในการเก็บภาษีจากเมืองต่าง ๆ จนอำนาจในการควบคุมการปกครองและด้านเศรษฐกิจเกือบทั้งหมดตกอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ อย่างไรก็ตามเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้มีการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างชั้นพื้นฐานให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น อาทิ การสร้างถนนในช่วง ค.ศ. 1930 เส้นทางจากเมืองมณฑะเล่ย์สู่รัฐไทใหญ่ และแยกเป็นสองสาย โดยสายทิศเหนือมุ่งตรงไปยังเมืองแสนหวีจนถึงมณฑลยูนนาน และสายทิศใต้มีการสร้างถนนมาสิ้นสุดยังเมืองล่อเกอของกะเหรี่ยงแดง

ใน ค.ศ. 1932 การเปลี่ยนแปลงการปกครองของสยามจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ส่งผลให้มีการยกเลิกหน่วยการปกครองระดับมณฑลให้เป็นการปกครองระดับจังหวัด และอำเภอ ในขณะที่เมืองกะเหรี่ยงแดงยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่สะเรียง และเมืองกะเหรี่ยงแดงจึงถูกขับเคลื่อนภายใต้อำนาจและความสัมพันธ์ของสยามกับอังกฤษเป็นสำคัญ กระทั่งความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้งภายหลังการเกิดขึ้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งเมืองกะเหรี่ยงแดงและแม่สะเรียงได้กลายเป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายกำลังพลของทหารญี่ปุ่น ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลสยามได้อนุญาตให้ญี่ปุ่นใช้พื้นที่ของประเทศไทย เคลื่อนย้ายกองกำลังไปยังพม่า และช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน ค.ศ. 1942 รัฐบาลสยามได้มีคำสั่งให้จังหวัดแม่ฮ่องสอนอำนวยความสะดวกในการเดินทัพแก่กองทัพญี่ปุ่นเพื่อเดินทางผ่านอำเภอขุนยวมไปยังพม่า การเดินทัพของญี่ปุ่นมี 2 เส้นทาง คือ เส้นทางแม่มาลัย ปาย ถึง ขุนยวม และเส้นทางแม่แจ่ม ขุนยวม แตกต่างจากเจ้าเมืองกะเหรี่ยงแดงที่เข้าร่วมรบกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ส่งผลให้สถานะทางสงครามของทั้งสองเมืองแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และเมืองกะเหรี่ยงแดงยังถือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐพม่า เนื่องจากกลุ่มชาตินิยมพม่าเลือกการร่วมรบกับญี่ปุ่นเพื่อเรียกร้องเอกราชจากเจ้าอาณานิคม

อังกฤษ กระทั่งใน ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นได้พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้พื้นที่ผ่านแดนจุดต่าง ๆ รวมถึงบ้านเสาทิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน กลายเป็นเส้นทางที่ทำหน้าที่ในการยกทัพกลับของทหารญี่ปุ่น ช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สอง จึงส่งผลให้พื้นที่ของกะเหรี่ยงแดงกับแม่ฮ่องสอนที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ก่อนที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษจะมอบเอกราชให้แก่พม่าใน ค.ศ. 1948 และเมืองกะเหรี่ยงแดงได้ถูกเปลี่ยนสถานะเป็นรัฐหนึ่งของประเทศพม่าตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1948

4.2.2 อาณานิคม การค้า และผู้คน: การเปลี่ยนแปลงของเมืองแม่สะเรียงกับเมืองกะเหรี่ยงแดง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองของเมืองแม่สะเรียงและเมืองกะเหรี่ยงแดงนับตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงยุคอาณานิคมได้แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของทั้งสองเมืองภายใต้บริบทและเงื่อนไขในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะของเมืองทั้งสองที่มีภูมิศาสตร์ และทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการของโลกในยุคอาณานิคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองภายใต้บริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเมืองแม่สะเรียงกับเมืองกะเหรี่ยงแดงในด้านการค้าและชีวิตของผู้คน

ในอดีตผู้คนจากเมืองแม่สะเรียงและเมืองบริเวณแม่น้ำสาละวินจำนวนหนึ่งถูกเกณฑ์ในยุคพระเจ้ากาวิละโยกย้ายถิ่นฐานไปยังนครเชียงใหม่ ส่งผลให้ผู้คนในเมืองแม่สะเรียงมีจำนวนน้อยลง ตามบันทึกพบว่า “ปี ค.ศ. 1829 แม่สะเรียงเกือบจะเป็นเมืองร้าง มีคนอยู่น้อย ต่อมาปี ค.ศ. 1856 มีวัดกิตติวงศ์เป็นวัดเก่าแก่ เป็นศูนย์กลางชุมชน ค.ศ. 1886 มีคนในเวียงประมาณ 88 ครอบครัว” (ย้อนอดีตแม่สะเรียง, 2536, น. 22 - 28) ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับบันทึกการเดินทางของ ดร.ริชาร์ดสัน (Dr. Richardson) ที่เป็นทั้งนายแพทย์ นักการทูต และนักสำรวจ ถูกย้ายจากเมืองมัทราส ของอินเดีย มาประจำการที่เมืองมะละแหม่ง “ดร.ริชาร์ดสันเคยเดินทางมาเมืองไมลองจี (Maing Loongyi -แม่สะเรียง) ในปี ค.ศ. 1829 นับเป็นสามปีหลังจากอังกฤษได้ยึดครองมะละแหม่ง พบว่าเมืองแทบร้างผู้คน มีชาวเขา 200 หลังคาเรือน กระจายตัวใน 8 หมู่บ้าน ที่ตั้งของเมืองมีเพียง 10 หรือ 12 หลังคาเรือนเท่านั้น” (Hallett, 1988, p. 30) จากข้อมูลข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงสภาพของเมืองที่ร้างหลังจากถูกเกณฑ์ไปฟื้นฟูเมืองล้านนาในยุคพระเจ้ากาวิละ และผู้คนในบริเวณดังกล่าวมีการเคลื่อนย้ายไปมาแก่งอิสระ

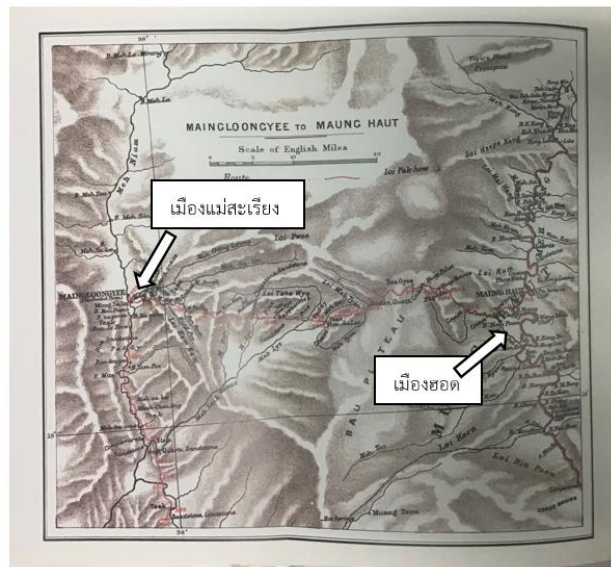
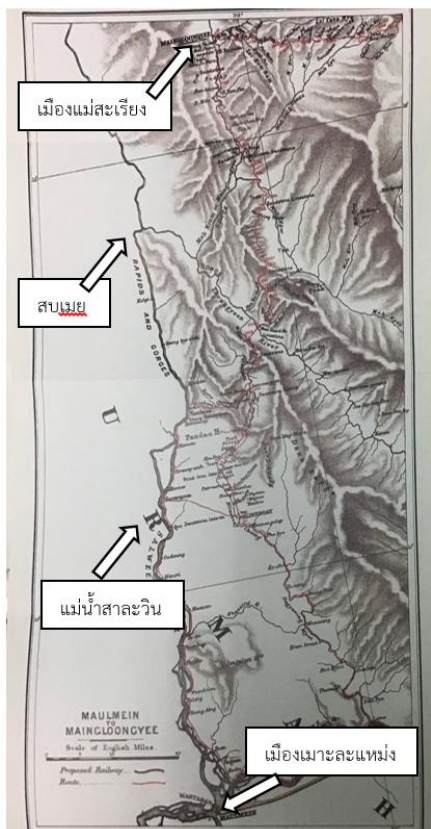
เมืองแม่สะเรียงได้ถูกรุกรานจากชาวฉานพม่า และชาวกะเหรี่ยงแดง จนชาวฉานสยามและเจ้าหน้าที่ของอังกฤษไม่สามารถเดินทางไปไหนได้นอกจากจะไปเป็นกลุ่มใหญ่พอที่จะป้องกันตัวได้ การ

รุกรานกินระยะเวลา 9 – 10 ปี และสงบลงใน ค.ศ. 1866 กระทั่งเวลาต่อมาเมืองแม่สะเรียงได้มีการฟื้นฟูกลับมาอีกครั้ง “ดร. คุชิงผ่านเมืองยวมเมื่อ ค.ศ. 1870 เมื่อ ดร.คุชิง ถามถึงผู้ดูแลเมืองชาวสยามพบว่า ไม่มีการทำสำมะโนประชากร แต่น่าจะมีชาวเชียงใหม่อย่างน้อย 3,000 คน ลัวะ 4,000 คน และกะเหรี่ยงประมาณ 5,000 คน ส่วนใหญ่จะเป็นเผ่าสะกอ โป และ Sho ส่วนกะเหรี่ยงแดง (Keraen Yain) พวกเขาไม่สามารถประมาณการได้เพราะมีเยอะมาก” (Hallett, 1988, p. 30) ขณะที่ลักษณะของการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และพลังทางด้านเศรษฐกิจในช่วงอาณานิคมได้กลายเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการพัฒนาเมืองในเวลาต่อมา

พื้นที่บริเวณเมืองแม่สะเรียง และรอบ ๆ แม่น้ำสาละวินมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของนครเชียงใหม่ที่เป็นประเทศราชของรัฐสยาม นครเชียงใหม่มีหน้าที่ในการถวายเครื่องบรรณาการทุก ๆ 3 ปี เมื่อกษัตริย์สยามเปลี่ยนคนเจ้าเมืองต้องลงมาร่วมงานศพและเข้าเฝ้ากษัตริย์องค์ใหม่ และการถือน้ำพิพัฒน์สัจจา พิธีกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในฐานะของการยอมรับอำนาจของกษัตริย์สยามในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการถูกควบคุมอำนาจทางตรง ทำให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ของนครเชียงใหม่มีความสามารถในการจัดการภายใน และมีอิสระในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติโดยตรง ขณะที่เมืองกะเหรี่ยงแดงได้มีการแยกการปกครองออกเป็นกะเหรี่ยงแดงตะวันออกที่ขึ้นกับรัฐพม่า และมีการทำสัญญากับตัวแทนจากเจ้านครเชียงใหม่ที่แสดงถึงการมีไมตรีต่อกัน รวมถึงเรื่องของเขตแดนตามรูปแบบของจาริตั้งเดิม ขณะที่กะเหรี่ยงแดงตะวันตกมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ และมีการสำรวจเมืองกะเหรี่ยงแดงเพื่อใช้เป็นเส้นทางสำหรับการค้าโดย ดร.ริชาร์ดสัน ได้เดินทางจากเมืองเมะละหมั่งไปยังเมืองอังวะ ผ่านเมืองกะเหรี่ยงแดง (Richardson, 1836) ขณะเดียวกันความอิสระของเจ้าเมืองนครเชียงใหม่ได้ส่งผลให้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

ความเป็นอิสระของเจ้าเมืองนครเชียงใหม่ในการเชื่อมต่อกับความสัมพันธ์กับรัฐภายนอกถูกยืนยันหลังจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้รับชัยชนะจากการทำสงครามกับพม่า ครั้งที่ 1 และเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ตั้งสถานีการค้าที่เมืองเมะละหมั่งที่อยู่บริเวณปากแม่น้ำสาละวินจนเมืองกลายเป็นศูนย์กลางในการค้า ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกของนครเชียงใหม่กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษเป็นไปเพื่อการค้า โดยมีเมืองแม่สะเรียงเป็นทางผ่านเส้นทางของการค้า “ในปี ค.ศ. 1828 เจ้านครลำพูนได้ส่งหนังสือถึงข้าหลวงอังกฤษที่เมะละหมั่ง เชื้อเชิญให้ข้าราชการอังกฤษมาค้าขายกับนครเชียงใหม่ กระทั่ง ค.ศ. 1829 ดร.ริชาร์ดสัน กับพ่อค้าชาวพื้นเมืองได้ออกมาสร้างสัมพันธ์และติดต่อ

ค้าขาย เมื่อมาถึงเมืองลำพูนเห็นโคกระบือจำนวนมาก จึงขอซื้อเพื่อเอาไปเลี้ยงกองทัพอังกฤษที่เมะละ
 แหม่ง เจ้าเมืองเห็นว่าได้กำไรมากจึงยอมขาย” (Brailley, 1969, pp. 63 - 64) สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของ
 เมืองเมะละแหม่งและนครเชียงใหม่วางอยู่บางเส้นทางที่ลัดเลาะไปตามแม่น้ำสาละวิน อีกทั้งนคร
 เชียงใหม่ยังเป็นศูนย์กลางทางการค้าตอนในของภูมิภาค ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าที่เชื่อมต่อกับญวนนาน
 และการเดินทางเพื่อเชื่อมต่อการค้าทางทะเลกับเมืองเมะละแหม่งใช้เวลาในการเดินทางน้อยกว่าการ
 ล่องเรือผ่านแม่น้ำปิงมายังสยาม ส่งผลให้เมืองแม่สะเรียงที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าได้ถูกยกระดับจาก
 ความสัมพันธ์เข้ากับระบบเศรษฐกิจโลกผ่านการค้าข้ามแดนและการเป็นแหล่งไม้สักให้แก่เจ้าอาณานิคม
 อังกฤษในช่วงเวลาต่อมา

ภาพที่ 10 ซ้าย ภาพแสดงเส้นทางที่ใช้ในการเดินทางจากเมืองเมะละแหม่งมายังเมืองแม่สะเรียง

ขวา ภาพแสดงการเดินทางจากแม่สะเรียงไปยังเมืองฮอด

ที่มา Hallett, Holt S. (1988). *A Thousand Miles on an Elephant in the Shan States*. Bangkok: White Lotus Co,

พื้นที่ที่อังกฤษยึดครองหลังจากชนะสงครามอังกฤษ - พม่า ครั้งที่ 1 คือ พื้นที่ทางตอนใต้
 ของประเทศพม่าเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ยึดครองพื้นที่เมืองเมะละแหม่ง ยาวไปจนถึงเมืองกะเหรี่ยง
 ดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และไม้สักที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในขณะนั้น คุณสมบัติของไม้สัก

ที่ทั้งน้ำหนักเบา มียางที่แมลงไม่ชอบ มีเนื้อละเอียดจนสามารถตัด ดัดได้ง่าย เหมาะแก่การต่อเรือ และสร้างเครื่องใช้ในครัวเรือน ส่งผลให้เจ้าอาณานิคมอังกฤษและบริษัทต่าง ๆ เลือกดำเนินกิจการค้าไม้ขึ้น เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้มีการจัดตั้งโรงเลื่อยขึ้นที่เมืองมะละแหม่ง ทำการตัดไม้ และเลื่อยเป็นไม้กระดานส่งออกไปขายยังต่างประเทศ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพและพระยาราชเสนา, 2495, น. 66) ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการผลิตไม้สักที่สำคัญในประเทศพม่า

ด้วยคุณสมบัติ และการเติบโตของตลาด ทำให้ความต้องการไม้สักมีเพิ่มมากขึ้น สวนทางกับปริมาณไม้สักในประเทศพม่าที่ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บรรดาบริษัทที่อยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้เข้ามาตัดไม้สักในบริเวณของรอยต่อระหว่างพม่ากับรัฐสยามมากขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็นเพียงเมืองประเทศราชของรัฐสยาม และป่าไม้ยังถือเป็นทรัพย์สินของเจ้านายฝ่ายเหนือซึ่งเป็นมรดกที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ส่งผลบริษัทต่าง ๆ ต้องจ่ายเงินค่าต่อเพื่อให้ได้รับการอนุญาตจากเจ้าเมือง หรือลูกหลานของเจ้าเมือง กระทั่งบริษัทบริติชเบอร์เนียวนับเป็นบริษัทแรกที่เข้ามาตัดไม้สักในฝั่งสยาม บริษัทต่อมา คือ บอมเบย์เบอร์มา และบริษัท สยามฟอร์เรสต์ (ปลาย อ้อ ชนชนนท์, 2529, หน้า 19) ในขณะที่พื้นที่แม่สะเรียง มีบริษัทบอมเบย์เบอร์มา เข้ามาเปิดสาขาตั้งแต่ ค.ศ. 1884 ก่อนสงครามอังกฤษ - พม่าครั้งที่ 3 โดยใช้แม่น้ำสาละวินในการขนส่งไม้สักไปยังเมืองมะละแหม่ง และกลับทางแผ่นดินผ่านเมืองบิลิน ฝ่าปูน และท่าต่าฝิง (Takada Mineo, 2015, p.342) กระบวนการตัดไม้สักมีขั้นตอนที่ชัดเจน มีการทำไม้สักให้แห้ง และมีน้ำหนักเบา ก่อนจะตัด ตีตรา และใช้ช่างชักลากลงสู่แม่น้ำสาละวิน และปล่อยให้ไม้สักไหลตามแม่น้ำไปยังเมืองมะละแหม่ง ยิ่งความต้องการของไม้สักในช่วงเวลาดังกล่าวมีเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการแย่งชิงพื้นที่และการอ้างสิทธิ์ความเป็นเจ้าของบริเวณป่าไม้สักเกิดขึ้น

ในปัจจุบันพื้นที่เมืองแม่สะเรียงซึ่งตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำสาละวินถูกผนวกได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐกะยา แต่ในอดีตพื้นที่บริเวณดังกล่าวนับเป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ และอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของกษัตริย์เชียงใหม่ “ที่พงแม่แจะนั้น เดิมเป็นที่เจ้าเชียงใหม่ช้างเผือก ๆ (พระยาธรรมลังกา) มอบให้เจ้านานมawangษ์ผู้บุตร คือ พระเจ้ามโหตร ๆ ยังเป็นอุปราช เจ้าราชวงศ์ปิตดาพระเจ้าเชียงใหม่ (มหาพรหมคำคง - โอรสของพระยาคำพันธ์กับแม่เจ้าตาเวย ราชธิดาในเจ้าฟ้าเมืองยางแดง) เดียวนี้มาขอที่พงแม่แจะนั้นกับเจ้าอุปราช ๆ มีหนังสืออาชญาให้เลี้ยวคนหนึ่ง ชื่อจองตะกำหม่อง เข้าตัด

พันขอนแก่นในพมแม่แจะนั้นมาได้หลายปี เงินค่าตอพมแม่แจะก็ขึ้นที่เจ้าราชวงศ์ทั้งสิ้น” (สงวน โชติสุขรัตน์, 2556, น.317)

อีกทั้งพื้นที่ป่าจำนวนมากในบริเวณดังกล่าวยังถูกจัดสรรให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ได้รับสิทธิในการครอบครอง หรือมรดกตามสิทธิ และป่าส่วนใหญ่ที่ได้มีการทำไม้ล้วนเป็นป่าของเจ้าครองนครทั้งสิ้น เช่น เจ้าทิพโกสกร เป็นเจ้าของป่าเมืองปายและป่าแม่ฮ่องสอน เจ้ามะโหดประเทศ เป็นเจ้าของป่าขุนยวมและป่าเมืองยวม พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เป็นของป่าแม่แหะ(แม่แหะ) ป่าท่าตาดึง และป่าท่าสองยาง ผู้ที่เข้าไปตัดไม้ในเขตป่าเหล่านี้จะต้องจ่ายเงินค่าตอดันละ 3-5 รูปี กิจกรรมไม้ในช่วงนั้นจะจ่ายเงินอินเดีย หากเจ้าของป่ามีอันเป็นไป ก็จะตกเป็นของลูกหลาน นอกจากป่าแม่เมยที่เดียวที่ให้สิทธิแก่ผู้ปกครองเมือง (สุรีย์ ภูมิภมร, 2548, น.232 – 233) สิทธิในการครอบครองป่าไม้ของบรรดาตระกูลเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้สร้างความมั่งคั่งในเวลาต่อมา

ปริมาณของไม้สักมีจำนวนมากจนกระทั่งข้าหลวงอังกฤษ ประกาศว่า “เหมาะละเหม่งเป็นเมื่อทำสำคัญในการค้าไม้สัก และ 95 เปอร์เซ็นต์ของไม้สักมาจากเขตแดนเมืองเชียงใหม่” (Brailey, 1969, p. 122) กระทั่งภายหลังรัฐบาลสยามได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการไม้สักด้วยการส่งข้าหลวงมาดูแลการจัดการโดยตรง ทำการจัดเก็บภาษีส่งไปยังรัฐบาลส่วนกลาง และความต้องการไม้สักจำนวนมากของเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทในเรื่องดินแดนจนเกิดการโต้แย้งและก่อให้เกิดการเจรจาปักปันเขตแดนใหม่ ภายหลังเมืองแม่แหะจึงได้ตกเป็นของอังกฤษ นอกจากนี้การเข้ามาของเจ้าอาณานิคมอังกฤษยังส่งผลให้เกิดปริมาณการค้าข้ามแดนที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย

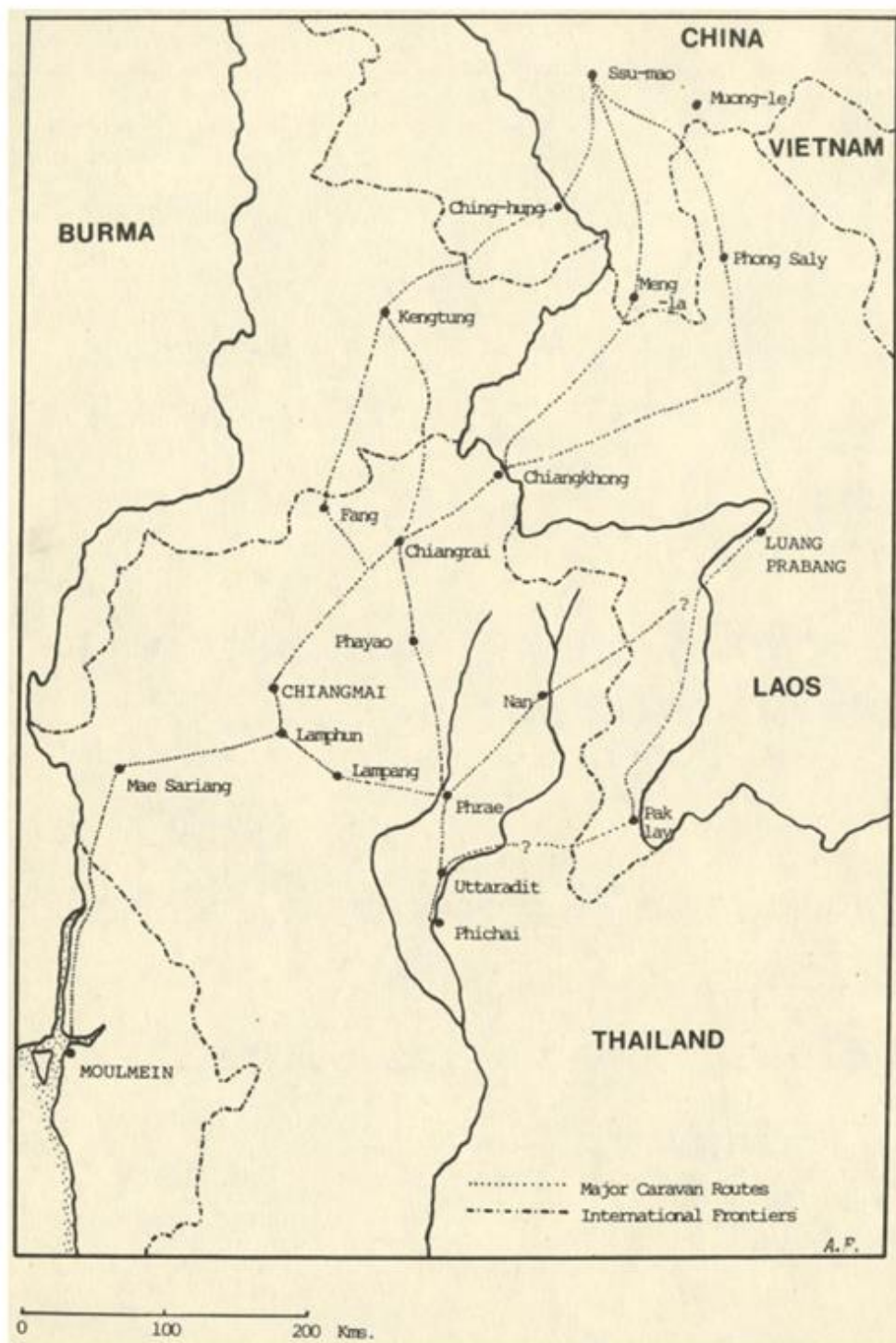
เมืองแม่ละเหม่งที่ถูกยกสถานะเป็นเมืองท่าในยุคอาณานิคม ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนสินค้าในยุคอาณานิคม โดยมีไม้สักเป็นสินค้าส่งออกสำคัญ นอกจากนั้นเมืองแม่ละเหม่งยังทำหน้าที่เป็นเมืองที่นำเข้าสินค้าที่ถูกผลิตด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงเข้าสู่เมืองในภาคเหนือของสยาม และส่งออกสินค้าประเภทของป่า และวัตถุดิบเพื่อการแปรรูปไปยังเมืองแม่ละเหม่ง

ลักษณะของการค้าในระยะแรกบนพื้นที่ แม่สะเรียงจากบันทึกการเดินทางของ ดร.ริชาร์ดสัน พบว่า ใน ค.ศ. 1829 ตอนนั้นยังไม่มีการทำไม้สัก สินค้าส่งออกสำคัญคือ โคดำ (Black Cattle) 2,000 – 8,000 ตัว ต่อปี ใช้ในการแลกเปลี่ยนกับทาส ลา แร่ และครั่งดิบ กับชาวกะเหรี่ยงแดง โดยโค 7 ตัวสามารถแลกชายหนุ่มได้ 1 คน โค 8 – 10 ตัวสามารถแลกหญิงสาวได้ 1 คน และโคตัวที่ดี

ที่สุดมีมูลค่า 8 ชิลลิง”(Hallett, 1988, p. 30) จากบันทึกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นลักษณะการค้าในรูปแบบของการใช้สินค้าแลกเปลี่ยนและความสัมพันธ์ของผู้ค้าเป็นความสัมพันธ์ระดับเมืองที่มีเขตแดนใกล้ชิดกัน ในขณะที่การค้าโคที่มีการใช้เงินตราในการแลกเปลี่ยนแสดงให้เห็นถึงการเป็นสินค้าเพื่อการส่งออก สอดคล้องกับความพยายามของเจ้านครลำพูนที่ขายโคให้แก่เจ้าอาณานิคมอังกฤษ กระทั่งต่อมาการค้าข้ามแดนมีความหลากหลายและมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น

การติดต่อระหว่างพม่ากับหัวเมืองภาคเหนือของไทยมีการค้าขายกันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน บันทึกสถิติการค้าข้ามพรมแดนใน ค.ศ. 1918 - 1921 พบว่า สินค้าที่นำเข้ามาในภาคเหนือของไทยทุกเส้นทาง เป็นเหรียญเงิน ผ้า ผ้าไหม เสื้อผ้า และสินค้าอื่น ๆ ด้านสินค้าส่งออกเป็น ข้าว น้ำตาล และยาสูบ (ปลายอ้อ ชนชนนท์ , 2529, หน้า 24 - 25) รวมถึงสินค้าประเภทน้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เทียนไข และเกลือ จากเมืองเมะละแหม่ง ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว ลักษณะของสินค้าที่มีการนำเข้าภาคเหนือของไทยจะมีรูปของสินค้าที่ผ่านการใช้เทคโนโลยีในการผลิต ด้านส่งออกจะเป็นสินค้าที่เป็นสินค้าที่ไม่ได้มีการแปรรูปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง

ด้านสกุลเงินที่มีการใช้หมุนเวียนในพื้นที่ หลังจากอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลในภาคเหนือของไทยมีการนำสกุลเงินรูปีเข้ามาทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนสินค้า เนื่องจากสกุลเงินดังกล่าวเป็นสกุลเงินที่ใช้ร่วมกันในพม่าและอินเดีย ต่อมาธนาคารเบงกอลเข้ามาเปิดที่เมืองเมะละแหม่ง ใน ค.ศ. 1865 (Orbell, J., Turton, A., & Pressnell, 2017) ถือว่าเมืองเมะละแหม่งได้กลายเป็นศูนย์กลางทางการเงินในช่วงเวลาดังกล่าว และในพื้นที่ยังมีการใช้เงินสกุลอื่น ๆ แต่มีปริมาณที่น้อยกว่า ด้านความแตกต่างของทรัพยากรธรรมชาติ และเทคโนโลยีในการผลิต ส่งผลให้การเคลื่อนที่ของสินค้ามีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น จนเกิดแรงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคน ทั้งพ่อค้าและแรงงาน ทั้งพ่อค้าไทใหญ่ พ่อค้าจีนฮ่อ แรงงานชาวพม่า แรงงานชาวมุข ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้ามามีอิทธิพลสำคัญในภาคเหนือของสยาม

ภาพที่ 11 ภาพแสดงเส้นทางคาราวานการค้า

ที่มา: The 'Cīn-Hō' (Yunnanese Chinese) Caravan Trade with North Thailand during the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries

เส้นทางการค้าระหว่างเมะละแหม่งกับหัวเมืองภาคเหนือของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ประกอบด้วยสองเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเมะละแหม่ง ฮอด แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงใหม่ น่าน และ ลำปาง และเส้นทางเมะละแหม่ง ะแหวง ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แพร่ และน่าน การค้าส่วนใหญ่เป็นการค้าเส้นทางเมะละแหม่ง ฮอด ข้ามแม่น้ำสาละวิน ประมาณร้อยละ 75 ของการค้าทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นการค้าสายเมะละแหม่ง ะแหวง (ปลาย้อ ชนชนนธ์ , 2529, น. 39 อ้างตาม Anan Kanjanapan, 1984, น. 102)

4.3 กะยา กะเหรี่ยง และพม่า กับการได้รับเอกราชจากอังกฤษ

สถานะทางการเมืองของพม่าได้กลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพม่าหลังจากอังกฤษมีชัยชนะต่อญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 และในช่วงเวลาหลังสิ้นสุดการทำสงคราม ความต้องการเอกราชของชาวพม่า ความพยายามในการดำเนินการต่าง ๆ ของกลุ่มชนชั้นนำชาวพม่า รวมถึงการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมพม่าและการเมืองโลกได้ส่งผลให้รัฐบาลอังกฤษเห็นด้วยกับการมอบเอกราชให้แก่พม่าภายใต้เงื่อนไขที่อังกฤษเป็นผู้กำหนดขึ้น ได้แก่ กระบวนการในการสร้างข้อตกลงระหว่างกลุ่มผู้นำชาวพม่ากับผู้นำของเขตที่ราบสูง และกระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในการพัฒนาของแต่ละพื้นที่และกลุ่มคนส่งผลให้สถานะทางสังคม และอำนาจในการต่อรองทางการเมืองของชาวกะเหรี่ยงมีเหนือกว่าชาวพม่า ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีกระบวนการในการเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษแตกต่างจากกลุ่มผู้นำทางการเมืองภายในประเทศพม่ากลุ่มอื่น ๆ

การริเริ่มหรือ ณ เมืองปางโหลง และข้อตกลงปางโหลงที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของข้อตกลงระหว่างกลุ่มคนที่เป็นพม่าแท้ กับกลุ่มผู้นำพื้นที่ราบสูง โดยในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1947 ข้อตกลงดังกล่าวมีผู้ลงนามในข้อตกลงหลายกลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชาวไทใหญ่ ผู้นำชาวกะฉิ่น ผู้นำชาวจีน และตัวแทนของรัฐบาลพม่า อย่างไรก็ตามผู้นำกะเหรี่ยงได้ทำเพียงส่งผู้สังเกตการณ์มาร่วมประชุมแทน เนื่องจากกะเหรี่ยงต้องการแยกตัวจากการปกครองของอังกฤษโดยตรง จนกระทั่งภายหลังมีการเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และเกิดการร่างรัฐธรรมนูญ จนมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1947 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดสถานะของรูปแบบในการปกครองใหม่ โดยมีการระบุสิทธิ เงื่อนไข และข้อกำหนดในการแยกการปกครองในอนาคตของแต่ละรัฐโดยตรงอย่างชัดเจน

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญพม่า ฉบับ ค.ศ. 1947 ของประเทศพม่าได้ส่งผลกระทบโดยตรง ทั้งรัฐกะเหรี่ยง และรัฐกะเหรี่ยงแดง (กะยา) โดย หมวด 1 เรื่องรูปแบบของรัฐ มาตรา 2 ได้อ้างอิงไปยัง การรวมดินแดนทั้งหมดที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษผ่านผู้ปกครองของพม่า และวรรค 2 ของ มาตรา 2 ยังรวมรัฐกะเหรี่ยงแดง เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพพม่า (the Union of Burma) และ มาตรา 7 ได้กำหนดขอบเขตของดินแดน ได้แก่ เมืองกันตรวดี เมืองบอละแค และเมืองแกโปจี รวมกัน เรียกว่า รัฐกะเหรี่ยงแดง ขณะที่ มาตรา 180 และ มาตรา 181 ของรัฐธรรมนูญได้มีกำหนดพื้นที่ของรัฐ กะเหรี่ยงในบริเวณจังหวัดสาละวิน รัฐกะเหรี่ยงแดง และ พื้นที่ใกล้เคียง ถือว่าในเวลาดังกล่าวยังไม่มี การกำหนดอาณาเขตของรัฐกะเหรี่ยงที่ชัดเจน ด้านรัฐกะเหรี่ยงแดงตามมาตรา 182 ได้มีการรวมเมือง โมแป ของไทใหญ่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกะเหรี่ยงแดงหากประชาชนมีความต้องการ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญที่ถูกบังคับใช้บนพื้นที่และครอบคลุมไปยังชาวพม่า และกลุ่มชาติพันธุ์ กลับไม่ได้ทำให้เกิด ความพึงใจต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เนื่องจากเกิดประเด็นสงสัยหลายประการ กระทั่งหลังจากพม่าได้รับ เอกราชจากอังกฤษ ความขัดแย้งระหว่างกองกำลังต่าง ๆ กับรัฐบาลพม่าได้ปรากฏเป็นความขัดแย้งใน เชิงกายภาพ กระทั่งกลายเป็นสงครามกลางเมือง

สรุป

นับตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงยุคอาณานิคม พื้นที่เมืองกะเหรี่ยงแดง กับเมืองแม่สะเรียง ถือเป็น เมืองขนาดเล็ก ซึ่งมีที่ตั้งของเมืองตั้งอยู่ระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ ทั้งพม่า ล้านนา ไทใหญ่ สยาม และ นครเชียงใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของเมืองทั้งสอง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านความมั่นคง ทางทหาร หรือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ต่างสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของอาณาจักรต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป ขณะเดียวกัน การเข้ามาของเจ้าอาณานิคมได้มีการปรับเปลี่ยน กฎระเบียบ เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านทรัพยากร และสนับสนุนการค้าเป็นสำคัญ จนเป็นฐาน รากสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ

ในยุคจารีตก่อนยุคอาณานิคม เมืองแม่สะเรียงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ในขณะที่ เมืองกะเหรี่ยงแดงได้แยกตัวออกจากเมืองปายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของไทใหญ่ ที่ตั้งของเมืองที่มีความโดดเด่นในฐานะของเส้นทางการค้าภายในได้ทำให้เมืองทั้งสองมีบทบาททางเศรษฐกิจ และความมั่นคง ประกอบกับความต้องการในการขยายอำนาจของอาณาจักรต่าง ๆ มีผลผลักดันให้เมืองกะเหรี่ยงแดงกับ เมืองแม่สะเรียงกลายเป็นส่วนหนึ่งของความต้องการในการยึดครองพื้นที่ เพื่อเป็นจุดยุทธศาสตร์ทาง

สงคราม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจของเมืองแม่สะเรียงได้เปลี่ยนไปจากเดิม หลังอาณาจักรล้านนาถูกยึดครองโดยอาณาจักรพม่า กระทั่งการเปลี่ยนแปลงได้ก่อตัวอีกครั้ง ภายหลังพระเจ้าตากได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับไล่พม่าออกจากอาณาจักรล้านนา และมีการตั้งนครเชียงใหม่ ซึ่งมีสถานะเป็นประเทศราชของสยาม

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกะเหรี่ยงแดง กับเมืองแม่สะเรียง ได้ถูกถักทอความสัมพันธ์กับรัฐภายนอก อาทิ การตั้งนครเชียงใหม่ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากริมแม่น้ำสาละวินไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนครเชียงใหม่ การแยกเมืองกะเหรี่ยงแดงออกจากไทใหญ่ การสร้างไมตรีระหว่างนครเชียงใหม่กับเมืองกะเหรี่ยงแดงผ่านพิธีกรรมแบบจารีต การยอมรับแม่น้ำสาละวินเป็นเส้นเขตแดน การอนุญาตให้ผู้คนจากเมืองกะเหรี่ยงแดงเข้ามาลี้ภัยสงคราม การแต่งงานระหว่างเจ้าคำฝั้นที่เสกสมรสกับแม่เจ้าตาเวย พระราชธิดาในเจ้าฟ้าเมืองยางแดง และความสัมพันธ์ดังกล่าวสัมพันธ์กับรัฐสยามโดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้รับพระราชทานพระนามแก่แม่เจ้าตาเวย ว่า "แม่เจ้าเนตรนารีไวย" และได้มอบที่ดินเป็นที่ดินป่าไม้ขุนยวม จนความสัมพันธ์ระหว่างสยาม นครเชียงใหม่ที่มีต่อแม่สะเรียงเป็นไปในลักษณะของการเข้ามาควบคุมพื้นที่ และทรัพยากร ขณะที่เมืองกะเหรี่ยงแดงได้ใช้การสร้างความสัมพันธ์ผ่านพิธีกรรม และการแต่งงานสร้างเครือญาติเพื่อให้นครเชียงใหม่กับสยาม ให้ความคุ้มครองจากการรุกรานจากภายนอก

ภายหลังการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความโดดเด่นของเส้นทางการค้าภายใน ทำให้เจ้าอาณานิคมอังกฤษพยายามขยายอิทธิพลเข้ามาภายในพื้นที่เมืองทั้งสองอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับรัฐสยามที่พยายามขยายอำนาจในการปกครอง และบรรจุเจ้าหน้าที่ของรัฐลงในพื้นที่ โดยกฎระเบียบ การปักปันเขตแดนตามรูปแบบรัฐสมัยใหม่ และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่อังกฤษได้สร้างข้อตกลงร่วมกับเมือง หรือรัฐต่าง ๆ เป็นไปเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าอาณานิคม ทั้งการค้า พ่อค้า และป่าไม้ ขณะเดียวกันเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่เมืองกะเหรี่ยงแดง กับเมืองแม่สะเรี่ยงยังถูกผนวกรวมกับเศรษฐกิจเข้ากับพื้นที่เมืองเมะละแหม่งอันเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า และได้มีการใช้สกุลเงินจัดเป็นสกุลเงินหลักภายในพื้นที่ โดยพ่อค้าจะนำสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตจากเมะละแหม่งมากระจายในพื้นที่ตอนใน ขณะเดียวกันมีการนำสินค้าที่ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ปศุสัตว์ หรือของป่าหายากจากพื้นที่ตอนในส่งออกไปยังเมืองเมะละแหม่ง เพื่อแปรรูป หรือนำไปขายยังต่างประเทศ ด้านพื้นที่บ้านแม่แจ่มที่อุดมไปด้วยไม้สัก ซึ่ง

ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำสาละวิน ยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษปรารถนาและใช้เป็นข้อแลกเปลี่ยนกับรัฐสยาม จนพื้นที่บ้านแม่แจ่มตกเป็นของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ และเป็นส่วนหนึ่งของพม่าหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษจบจนยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองภายในพม่านั้นตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษ ได้ส่งผลให้วิถีการค้าเดิมในยุคอาณานิคมเดิมเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่สวนทางกัน โดยสินค้าที่ผ่านการผลิตโดยเทคโนโลยีได้หลังจากไทยเข้าสู่พม่า ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการแปรรูปได้หลังไหลจากพม่าเข้าสู่ไทย

บทที่ 5

รัฐกับชุมชน: การส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนาความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนการค้า บ้านแม่สามแลบ

การค้ากับความมั่นคงข้ามแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ได้ก่อตัวนับตั้งแต่ยุคจารีต และมีบทบาทสำคัญในฐานะของสมรภูมิแห่งความขัดแย้งระหว่างองค์กร KNU กับรัฐบาลเมียนมา โดยองค์กร KNU ได้เลือกพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากเป็นพื้นที่ของรอยต่อระหว่างอำนาจรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมา อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรภายในประเทศเมียนมา ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ความแตกต่างของราคาสินค้า การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลกลาง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองทั้งภายในพื้นที่ และภายนอกพื้นที่ ปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลโดยตรงกับการค้าและความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาในบทนี้ คณะผู้วิจัยได้แบ่งการอธิบายออกเป็น สี่ ส่วน ประกอบด้วย หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร KNU กับรัฐบาลเมียนมานับแต่อดีตถึงปัจจุบัน สอง บ้านแม่สามแลบกับการก่อร่างสร้างเมืองริมแม่น้ำสาละวิน สาม ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบในยุคปัจจุบัน สี่ รัฐกับการพัฒนาการค้าข้ามแดน และความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

5.1 KNU กับ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมานับตั้งแต่ยุคเอกราชจนถึงยุคปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร KNU กับรัฐบาลเมียนมาได้ก่อตัวในเชิงความขัดแย้งนับตั้งแต่การจัดตั้งกลุ่มชาตินิยมของทั้งสองฝ่าย กระทั่งเมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ ความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น กระทั่งกลายเป็นความขัดแย้งทางกายภาพ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร รัฐบาล และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการได้รับเอกราชจากอังกฤษ การรัฐประหารของเนวิน อิทธิพลของสงครามเย็น การลงนามหยุดยิง และการมอบผลประโยชน์จากรัฐบาลเมียนมาเพื่อสร้างความขัดแย้งภายในองค์กร KNU การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

5.1.1 KNU กับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจหลังเมียนมาได้รับเอกราช

หลังจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษได้ยึดครองเมียนมา เจ้าอาณานิคมอังกฤษได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 รูปแบบ คือ เขตเมียนมาแท้กับเขตชายแดน โดยเจ้าอาณานิคมได้สถาปนาระบบราชการลงในพื้นที่ภายใต้เขตแดนตามรูปแบบของรัฐบาลสมัยใหม่ ขณะเดียวกัน การเข้ามาของระบบการศึกษา การเผยแพร่ศาสนาที่มีลักษณะแตกต่างจากระบบของเมียนมาในยุคจารีต การตอบรับการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมได้ส่งผลให้ผู้คนกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ได้รับโอกาสในการบรรจุเข้าเป็นเจ้าหน้าที่ราชการของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ แตกต่างจากชาวเมียนมาที่ยังคงยึดการศึกษาในรูปแบบจารีต กระทั่งกลุ่มชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงได้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง และแสดงจุดยืนในการสนับสนุนเจ้าอาณานิคมอังกฤษ แตกต่างจากนักชาตินิยมชาวเมียนมาที่มีท่าทีในการต่อต้านเจ้าอาณานิคม พร้อม ๆ กับสนับสนุนกลุ่มประเทศที่เป็นฝ่ายตรงข้ามเจ้าอาณานิคมอังกฤษ อย่างไรก็ตาม หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เจ้าอาณานิคมอังกฤษกลับเลิกระบอบเอกราชให้แก่กลุ่มชาตินิยมเมียนมา ถือเป็นมูลเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเวลาต่อมา

การเคลื่อนไหวของกลุ่มชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงได้ปรากฏเมื่อชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงได้มีการรวมกลุ่ม ก่อตั้งสมาคม KNA (Karen National Association) ใน ค.ศ. 1881 การเคลื่อนไหวในระยะแรกของสมาคมเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นสำคัญ แต่ยังไม่ปรากฏการเคลื่อนไหวเรื่องชาตินิยมความเป็นกะเหรี่ยงอย่างเปิดเผย (Smith 1999, p. 45) ต่อมากลุ่มผู้นำชาวกะเหรี่ยงได้มีการปรับเปลี่ยนทิศทางการเคลื่อนไหว โดยกลุ่มได้พยายามเรียกร้องเอกราชในการปกครองจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ แต่กลับไม่ได้รับการตอบรับ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงกับกลุ่มชาตินิยมเมียนมากลับมีความสัมพันธ์เชิงลบ พบเห็นได้จากการประชุมหารือเรื่องตัวแทนชาวกะเหรี่ยงในรัฐบาลเจ้าอาณานิคม

“ความขัดแย้งระหว่างผู้นำกะเหรี่ยงกับชาวเมียนมาปรากฏเด่นชัดขึ้นในคณะกรรมการไวท์ (Whyte Committee) ที่มีการหารือเรื่องตัวแทนชาวกะเหรี่ยงในรัฐบาลเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ระหว่างการประชุมได้มีการโต้เถียงที่รุนแรงระหว่างชาวกะเหรี่ยงกับนักชาตินิยมชาวเมียนมา” (San C. Po, 1928) ความขัดแย้งระหว่างนักชาตินิยมชาวเมียนมากับกะเหรี่ยงได้ปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้น หลังจากตัวแทนชาวกะเหรี่ยงคัดค้านการแยกการปกครองของเมียนมาออกจากอินเดียอันเป็นข้อเสนอหลักของกลุ่มชาตินิยมชาวเมียนมา (Smith 1999, p.51) กระทั่งในช่วงเวลาของสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่ม

ชาตินิยมชาวมียนมาได้ตัดสินใจเข้าร่วมกับญี่ปุ่น ขณะที่ผู้นำชาวกะเหรี่ยงและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ยังคงเลือกสนับสนุนเจ้าอาณานิคมอังกฤษ

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมอังกฤษกับกลุ่มชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงได้มีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงไป แม้การร่วมมือระหว่างกลุ่มชนชั้นนำชาวกะเหรี่ยงกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษในการต่อต้านการรุกรานจากญี่ปุ่นที่ร่วมมือกับกลุ่มชาตินิยมชาวมียนมา แต่หลังความพ่ายแพ้ของจักรวรรดิญี่ปุ่น เจ้าอาณานิคมอังกฤษกลับแสดงทิศทางในการมอบเอกราชให้กับกลุ่มนักชาตินิยมชาวมียนมา จนผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ กลุ่ม KNA (Karen National Association) กลุ่ม BKNA (Buddhist Karen National Association) กลุ่ม KCO (Karen Central Organisation) และ กลุ่ม KYO (Karen Youth Organisation) ได้รวมตัว และก่อตั้งกลุ่มสหภาพกะเหรี่ยง Karen National Union (KNU) โดยมีเป้าหมายเพื่อเรียกร้องเอกราชในการปกครองตนเอง

การประชุมเพื่อสร้างข้อตกลงระหว่างกลุ่มผู้นำในเขตชายแดนกับเขตมียนมาแท้ หรือที่เรียกว่าการประชุมปางโหลง ซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญของการได้รับเอกราชจากอังกฤษ แต่กลุ่มผู้นำชาวกะเหรี่ยงกลับทำหน้าที่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ และไม่ได้ร่วมลงนามในข้อตกลงปางโหลง (Walton 2008, 901) หลังจากการลงนามในข้อตกลงปางโหลง ผู้นำกลุ่มต่างๆ ได้เข้าร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1947 เนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญได้แสดงการปกครองในรูปแบบสหภาพ แต่สถานะของรัฐกะเหรี่ยงมีการนิยามเพียงพื้นที่ของชาวกะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยบริเวณแม่น้ำสาละวิน เรียกว่า “กอทุเลย์ (Kawthoolei)” โดยไม่มีขอบเขตชัดเจน และรัฐกะเหรี่ยงไม่ได้รับสิทธิในการหารื้อเพื่อแบ่งแยกการปกครองตนเองออกจากสหภาพมียนมาหลังจากรวมตัวกัน 10 ปี แตกต่างจากรัฐฉาน และรัฐกะยา ที่ได้รับสิทธิในการหารื้อเรื่องการแบ่งแยกตนเองออกจากสหภาพ (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 1947) ความขัดแย้งระหว่างมียนมากับกะเหรี่ยงได้ทวีความรุนแรงกระทั่ง ค.ศ. 1947 องค์กร KNU ได้จัดตั้งกองกำลังติดอาวุธในนาม “องค์กร KNDO” (Karen National Defense Organisation) เป็นกองกำลังสนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม KNU

ความขัดแย้งระหว่างผู้นำกลุ่มชาตินิยมมียนมาที่ได้เป็นรัฐบาลพรรค AFPFL (Anti - Fascist People's Freedom League) กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ต้องการได้รับสิทธิในการปกครองด้วยตนเองโดยสมบูรณ์ได้พัฒนากลายเป็นความรุนแรงเชิงกายภาพหลังจากมียนมาได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ ส่งผลให้ภายในประเทศมียนมาเต็มไปด้วยภาวะสงครามกลางเมือง ชาวกะเหรี่ยงที่เคยเป็น

เจ้าหน้าที่ของรัฐในยูคอรานิคัมได้ถูกรัฐบาล AFPFL เรียกคืนอาวุธ และมีการเข้าจับกุมผู้นำกองกำลัง KNDO กระทั่ง ค.ศ. 1949 รัฐบาล AFPFL ได้ประกาศให้องค์กร KNU เป็นองค์กรผิดกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการต่อสู้ระหว่างกองทัพเมียนมากับองค์กร KNU อย่างเต็มรูปแบบ ทั้งในพื้นที่ปากแม่น้ำอิรวดี เทือกเขาพะโค และบริเวณแม่น้ำสาละวิน โดยกองกำลัง KNDO ได้ตอบโต้รัฐบาล AFPFL ด้วยการบุกเข้ายึดเมืองอินเส่ง แต่ในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1949 รัฐบาล AFPFL สามารถยึดเมืองอินเส่งคืนกลับมาได้ และเข้าโจมตีทำลายหมู่บ้านในบริเวณปากแม่น้ำอิรวดีอย่างหนักหน่วง

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล AFPFL กับองค์กร KNU ได้ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลเมียนมา สมิต์ ดัน ผู้มีเชื้อสายกะเหรี่ยง เป็นทหารสังกัดกองทัพเมียนมา นับตั้งแต่ยูคอรานิคัม และได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาล AFPFL ให้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดคนแรกนับตั้งแต่เมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล AFPFL กับองค์กรกะเหรี่ยง ได้ส่งผลให้สมิต์ ดันประกาศยุติบทบาทผู้บัญชาการทหารสูงสุด (Smith Dun, 1980) และเนวินได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดคนถัดไปในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1949 ความขัดแย้งระหว่าง KNU กับรัฐบาล AFPFL ได้ยืดเยื้อดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แม้รัฐบาล AFPFL ทำการแก้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1951 ด้วยการกำหนดอาณาเขตของรัฐกะเหรี่ยงใหม่ และกำหนดให้เมืองพะอานเป็นเมืองหลวงของรัฐกะเหรี่ยง (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 1951) แต่ความขัดแย้งยังคงดำเนินต่อไป โดยการดำรงอยู่ขององค์กร KNU ในช่วงเวลาดังกล่าวขึ้นอยู่กับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในตัวองค์กร การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลกลุ่มอื่นๆ และการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับการเมืองระดับโลก

ช่วง ค.ศ. 1953 องค์กร KNU ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายใน ด้วยการให้องค์กร KNU ทำหน้าที่เป็นองค์กรส่วนหน้า ด้านพรรค KNUP (Karen National Unity Party) ทำหน้าที่เป็นพรรคการเมือง และกองกำลัง KAF (Kawthoolei Armed Forces) ทำหน้าที่เป็นกองกำลังติดอาวุธ กระทั่ง ค.ศ. 1956 กองกำลัง KAF ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกองกำลัง KPLA (Kawthoolei People's Liberation Army) (Lintner, 20019, p. 428) ด้านความร่วมมือระหว่างองค์กร KNU กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ พบว่า ค.ศ. 1956 บริเวณใกล้เมืองผาปูน องค์กร KNU ได้หารือกับกองกำลังชาติพันธุ์ฯ MPF KNPP และ PNLO จนมีการแสวงหาความร่วมมือ และจัดตั้งองค์กร Democratic Nationalities United Front (DNUF) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือต่อต้านรัฐบาล AFPFL อีกทั้ง ค.ศ. 1960 องค์กร KNU ได้ร่วมตัว

กับ กองกำลัง KIO KRC KNPP และ SNUF ในการจัดตั้งองค์กร Nationalities Liberation Alliance (NLA) (Lintner, 20019, p. 436)

ขณะการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับโลกยังส่งผลต่อทิศทางการดำเนินงานขององค์กร KNU ท่ามกลางอิทธิพลในยุคสงครามเย็น CPB ถือเป็นหนึ่งในการก่อกำลังติดอาวุธที่ต่อต้านรัฐบาล AFPFL และมีกองกำลังเคลื่อนไหวกบฏบริเวณปากแม่น้ำอิรวดี เช่นเดียวกับองค์กร KNU ที่มีการเคลื่อนไหวในบริเวณใกล้เคียงกัน การที่พรรค CPB กับองค์กร KNU ซึ่งมีรัฐบาล AFPFL เป็นศัตรูร่วม และป้องกันการสูญเสียกำลังพลจากการปะทะ ได้นำไปสู่การสร้างข้อตกลงระหว่างกัน

“ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1952 ตะซิน ซิน คณะกรรมการบริหารพรรคการเมือง CPB ได้เดินทางมาพบ มาห์น บะ ซาน ผู้นำของ KNU ในเขตปากแม่น้ำอิรวดีที่เมืองตาบอง ซึ่งเป็นพื้นที่การปกครองของกองกำลัง KNU และได้ทำข้อตกลงซิน ซาน (Zin Zan Agreement) เพื่อหยุดความขัดแย้งระหว่างกัน และร่วมมือต่อต้านรัฐบาล AFPFL” (Smith 1999, p. 150) ขณะที่องค์กร KNU ในบริเวณแม่น้ำสาละวินกลับเอนเอียงไปในทิศทางของการต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยกับอเมริกา และ KNU ในแถบแม่น้ำสาละวินทำหน้าที่ในการป้องกันปรามการเชื่อมต่อระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ไทยกับเมียนมา

5.1.2 การรัฐประหารปี 1962 ภัยคอมมิวนิสต์ บทบาทของประเทศไทย การต่อรองบนพื้นที่ชายแดน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเมียนมาได้ปรากฏอีกครั้งในช่วงต้นทศวรรษ 1960 หลังจากการรัฐประหารโดยกองทัพเมียนมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อกองกำลังติดอาวุธผู้ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา และพื้นที่ชายแดนเป็นอย่างมาก อำนาจของกองทัพทางการปกครองซึ่งได้รับการทำการรัฐประหาร ได้เข้าโจมตีกองกำลังผู้ต่อต้านอย่างต่อเนื่อง กระทั่งฐานปฏิบัติการของกองกำลังผู้ต่อต้านที่กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของเมียนมา ได้ถอยร่นไปตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองกำลัง KNU ที่สูญเสียพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำอิรวดี อันเป็นความล้มเหลวในการบริหารจัดการทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลเมียนมา KNU กับรัฐบาลไทย และการแสวงหาพันธมิตรของ KNU ในยุคสงครามเย็น ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเติบโต และอำนาจในการต่อรองขององค์กร KNU

หลังจากเนวิน ผู้นำทางการทหารของกองทัพเมียนมาได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล AFPFL เนวินผู้นำการรัฐประหารได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ต่อมาได้ประกาศตั้งพรรค BSPP (Burma Socialist Programme Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองถูกกฎหมายเพียงพรรคเดียวให้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ในเชิงนโยบาย รัฐบาล BSPP ได้โอนย้ายกิจการของชาวต่างชาติ รวมถึงกิจการของนายทุนเอกชน ให้เข้ามาเป็นสมบัติของรัฐบาล มีการปิดประเทศและวางตัวเป็นกลางในยุคสงครามเย็น พร้อม ๆ กับการประกาศใช้นโยบายที่มีการผสมผสานระหว่างอุดมการณ์มาร์กซิสชาตินิยม และพุทธศาสนาแบบสุตโด่ง ในส่วนนโยบายการจัดการกลุ่มกองกำลังผู้ต่อต้าน โดยรัฐบาล BSPP เลือกใช้การทหารนำการเมือง และใช้นโยบายตัดสี่⁵ เป็นนโยบายหลักในการปราบปรามกองกำลังติดอาวุธ

กองกำลังทหารที่รัฐบาล BSPP ส่งเข้าโจมตีกองกำลังที่สังกัดองค์กร KNU อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการปรับเปลี่ยนทิศทางในการต่อสู้ของผู้นำกลุ่มกะเหรี่ยงในเขตลุ่มน้ำอิรวดี ได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา กลายเป็นพื้นที่หลักในการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชทดแทนพื้นที่ส่วนกลางที่ยอมจำนนต่อรัฐบาล BSPP “การต่อสู้ของกองทัพเมียนมาได้ส่งผลให้ช่วง ค.ศ. 1963 ฮันเตอร์ ต่า มเว่ (Hunter Tha Hmwe) ประธานของสภา KRC (Karen Revolutionary Council) นำทหารไม่กี่ร้อยคน ยอมจำนนต่อรัฐบาล BSPP ขณะที่กองกำลังอีกกว่า 5,000 คนยังคงเคลื่อนไหวใต้ดิน ด้านพื้นที่ฝั่งตะวันออกของเมียนมาในบริเวณแม่น้ำสาละวิน ในปี ค.ศ. 1968 โบเมียได้แยกตัวออกและก่อตั้งกองกำลัง KNUF (Karen National United Front) โดยมี มาห์น บะ ซาน เป็นประธาน และมีโบเมียเป็นรองประธาน แต่หลังจากการสลายตัวของ KNUF ที่มีอุดมการณ์เอนเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ กองกำลังกะเหรี่ยงได้รวมตัวกันอีกครั้งในปี ค.ศ. 1975 ภายใต้ชื่อ KNLA (Karen National Liberation Army) และโบเมียได้ก้าวขึ้นเป็นประธานในปี ค.ศ. 1976” (Lintner, 2019, p. 428)

บนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา ได้ปรากฏฐานที่มั่นสำคัญของกองกำลัง KNLA ที่นำโดยโบเมีย ชื่อว่า “มานอปลอว์” (Mannerplaw) ซึ่งตั้งอยู่บนภูเขาสูงระหว่างมีแม่น้ำสองสาย ได้แก่ แม่น้ำสาละวินกับแม่น้ำเมย ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของฐานถือเป็นปราการด่านสำคัญที่คอยหยุดยั้งการโจมตีจากกองทัพเมียนมา โดยด้านหน้าของฐานเป็นแม่น้ำสาละวินที่ไหลเชี่ยวกราด ด้านหลังของค่ายเป็น

⁵ นโยบายตัดสี่ คือ การตัดเงินช่วยเหลือ ตัดเส้นทางลำเลียงอาหาร ตัดการติดต่อสื่อสาร และตัดกำลังพลของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่างๆ

แม่น้ำเมยซึ่งทำหน้าที่เป็นเส้นเขตแดนระหว่างรัฐไทยกับเมียนมา อีกทั้งการเมืองโลกภายใต้บริบทของสงครามเย็นกับการค้าข้ามแดนในยุคที่รัฐบาล BSPP ที่มีการปิดประเทศ การห้ามนำเข้าสินค้า และการบริหารงานล้มเหลว ต่างถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้องค์กร KNU มีความแข็งแกร่งและเฟื่องฟูบนพื้นที่ชายแดน

อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่แพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือเป็นหนึ่งในภัยคุกคามสำคัญต่อรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอเมริกา โดยพื้นที่ภายในประเทศไทยกับเมียนมา ต่างมีการก่อตัวและการเคลื่อนไหวของกองกำลังคอมมิวนิสต์ทั้งสองประเทศ และกองกำลังทั้งสองต่างมีความพยายามแสวงหาความร่วมมือเชื่อมความสัมพันธ์ข้ามแดน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอเมริกาได้มีการเจรจาต่อรองและเลือกสนับสนุนองค์กร KNU ให้ทำหน้าที่ป้องกันปรามการร่วมมือระหว่างกองกำลังคอมมิวนิสต์ทั้งสองประเทศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ถูกยืนยันจากโบเมียะในช่วง ค.ศ. 1976 โดยโบเมียะได้ออกแถลงข่าวแสดงสถานะขององค์กร KNU ที่มีต่อรัฐบาลไทย และได้เปรียบเทียบกับองค์กร KNU เป็น "กองทหารต่างชาติ" ของประเทศไทยที่ทำหน้าที่ปกป้องพรมแดน และป้องกันการเชื่อมโยงระหว่างกองกำลังของ CPT กับ CPB ส่งผลให้บางครั้งกองกำลัง KNU ได้เข้ามาฝั่งไทยเพื่อเพื่อปล้นชาวกะเหรี่ยงที่ถูกจัดตั้งโดยพรรค CPT (Smith, 1999, pp. 346 - 347) ความสัมพันธ์ระหว่าง KNU กับรัฐบาลไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้ส่งผลให้องค์กร KNU มีรัฐบาลไทยเป็นพันธมิตรสำคัญ ที่คอยสนับสนุนทั้งยุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัยกว่ากองทัพเมียนมา มีการให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขแก่องค์กร KNU อีกทั้งการสู้รบระหว่างกองทัพเมียนมากับองค์กร KNU ทหารที่สังกัดองค์กร KNU ได้เลือกหนีภัยเข้ามาในไทย และกองทัพเมียนมาไม่สามารถข้ามเส้นเขตแดนเข้ามาจัดการได้ จนรัฐบาล BSPP แสดงท่าทีไม่พอใจต่อการกระทำของรัฐบาลไทย

ในห้วงเวลาเดียวกัน การดำเนินนโยบายทางที่ผิดพลาดของรัฐบาล BSPP ทั้งการปิดประเทศของรัฐบาล BSPP โดยมีการออกมาตรการห้ามนำเข้าส่งออกสินค้าข้ามแดน ประกอบกับความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านเทคโนโลยี และผลกระทบจากการผูกขาดการผลิตสินค้าโดยรัฐ ได้ส่งผลให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในประเทศเมียนมามีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ชีวิต ขณะพื้นที่ชายแดนถือเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นแร่ ไม้สัก และสินค้าการเกษตรแต่ไม่สามารถส่งสินค้าออกนอกประเทศได้ สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างความมั่งคั่งให้แก่องค์กร KNU

สภาวะสงครามบนพื้นที่ชายแดนด้านตะวันตกของไทยที่เกิดจากการต่อสู้ระหว่างกองทัพเมียนมา กับ องค์กร KNU ได้ทำให้พื้นที่ส่วนนี้ปราศจากหน่วยงานพลเรือนของรัฐบาล BSPP ทั้งศุลกากร หรือตำรวจตรวจคนเข้าเมืองเข้ามาบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่ ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวปราศจากอำนาจรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดน และบุคคลข้ามแดน จนความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคของผู้คนภายในประเทศเมียนมา ความต้องการทรัพยากรภายในเมียนมา โดยนายทุนไทย และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร KNU กับรัฐบาลไทย สิ่งเหล่านี้ได้ยกระดับพื้นที่ที่องค์กร KNU ครอบครองให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความสามารถในการนำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน หรือที่เรียกว่า “ตลาดมืด” จนสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทยจำนวนมากได้ไหลผ่านพื้นที่ที่องค์กร KNU ครอบครองเข้าสู่เมียนมา ขณะเดียวกัน ไม่สัก แร่ โค กระบือ และผลผลิตทางการเกษตรจากเมียนมาได้ไหลผ่านพื้นที่ KNU เข้าสู่ไทย

การนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านช่องทางที่องค์กร KNU ครอบครอง ได้ส่งผลให้องค์กร KNU มีสถานะเสมือนศุลกากรที่คอยทำหน้าที่เก็บภาษีจากผู้ประกอบการที่นำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน และปกป้องคุ้มครองสินค้าไม่ให้ถูกบังคับใช้กฎหมายจากรัฐบาลเมียนมาที่ได้ประกาศห้ามนำเข้าส่งออกสินค้า จนพื้นที่ภายใต้อำนาจของ KNU กลายสภาพเป็นตลาดมืด และกองกำลัง KNU ได้รับภาษีหรือค่าผ่านทางจากการนำเข้าและส่งออกสินค้าเป็นจำนวนมาก

ด้านทรัพยากรภายในพื้นที่ที่องค์กร KNU ครอบครอง พบว่า “นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 แหล่งรายได้สำคัญของ KNU คือการค้าไม้ในเขตที่ KNU ยึดครอง นอกจากนี้ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 มีกิจการเหมืองแร่ดีบุกเป็นแหล่งรายได้สำคัญอีกแหล่งหนึ่งก่อนจะล่มสลายในทศวรรษ 1980” (Bryant, 1997, pp. 167 - 168) การส่งออกไม้สักและแร่ถั่วเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงองค์กร KNU จนพื้นที่ตลอดริมแม่น้ำสาละวินกับแม่น้ำเมย ได้กลายสภาพเป็นโรงเลื่อยไม้กับท่าเรือสำหรับการนำเข้าไม้จากเมียนมา ความเฟื่องฟูทางด้านเศรษฐกิจในยุคมานีโอปโลได้ส่งผลให้ชุมชนบนพื้นที่ชายแดนจำนวนมากยกสถานะจากชุมชนริมแม่น้ำให้กลายเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ และดึงดูดผู้คนให้เข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน รายได้จำนวนมากได้เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่องค์กร KNU

5.1.3 หลังสงครามเย็นสิ้นสุด: การปรับเปลี่ยนทิศทางของรัฐบาลไทย และการล่มสลายของมาเนอพลอ

“ความมั่นคงและความมั่งคั่ง” ทั้งด้านกองทัพและเศรษฐกิจขององค์กร KNU ในยุคสงครามเย็นที่มีรัฐบาลไทยเป็นพันธมิตรหลัก ได้ผลักดันให้ช่วงเวลาดังกล่าวกลายเป็นยุคทองขององค์กร KNU จนกลายเป็นศัตรูสำคัญของกองทัพเมียนมา และเป็นหนึ่งในองค์กรหลักที่ทำหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือกับกองกำลังอื่น ๆ ที่ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา แต่หลังจากยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง ความพ่ายแพ้ของพรรคคอมมิวนิสต์ไทยกับเมียนมา การปรับเปลี่ยนทิศทางในการดำเนินนโยบายของทั้งรัฐบาลเมียนมากับรัฐบาลไทย ปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กร KNU และการช่วงชิงการจัดการพื้นที่ชายแดน สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการดำรงอยู่ขององค์กร KNU บนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา

กระทั่งความพ่ายแพ้ของพรรคคอมมิวนิสต์และชัยชนะของโลกเสรีในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ได้ทำให้ช่วงต้นหลังสิ้นสุดสงครามเย็น รัฐบาลอเมริกันลดระดับความสำคัญของภูมิภาคอาเซียนลง ขณะเดียวกัน ค.ศ. 1988 การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศของเมียนมาได้ก่อตัวขึ้น และความมั่นคงของรัฐบาล BSPP ได้ถูกท้าทายจากขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่มีนักศึกษาเป็นแกนนำ และกระแสด้านรัฐบาล BSPP ได้ลุกลามทั่วประเทศเมียนมา กระทั่ง ขบวนการ ทหารคนสนิทของเนวิน ตัดสินใจทำการรัฐประหารรัฐบาล BSPP และจัดตั้งรัฐบาล SLORC แม้สมาชิกภายในรัฐบาล SLORC จะประกอบด้วยนายทหารชุดเดิม จนเสมือนเป็นการสืบทอดอำนาจจากชั่วคราวเมืองเดิม⁶

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเมียนมากับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายแดนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ กองกำลัง KNU ได้เลือกสนับสนุนขบวนการนักศึกษา “นายพลโบเมียะ กล่าวว่า ฝ่ายกะเหรี่ยงพร้อมที่จะให้การสนับสนุนด้านอาวุธให้แก่ขบวนการนักศึกษาในการต่อสู้กับรัฐบาล ถ้าหากว่ากะเหรี่ยงได้รับการร้องขอ”⁷ กระทั่งนักศึกษาจำนวนมากได้เข้าร่วมกับกองกำลังติดอาวุธ “โฆษก KNU แถลงว่า นศ. จากย่างกุ้งและเมืองใหญ่ ๆ ได้มาถึงค่ายของพวกเขาแล้ว และคาดว่าในสัปดาห์นี้จะมีตามมาอีกหลายพันคน”⁸ และบางส่วนได้หลบหนีเข้าสู่ประเทศไทย

⁶ ความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการกับเนวิน พบว่า ตัวของขบวนการถือเป็นหนึ่งในทายาททางการเมืองของเนวินนับตั้งแต่ก่อนการรัฐประหาร และหลังการรัฐประหาร บ่อยครั้งได้มีภาพขบวนการเคียงคู่กับเนวิน

⁷ กรุงเทพธุรกิจ (26 สิงหาคม 2531)

⁸ กรุงเทพธุรกิจ (10 ตุลาคม 2531)

การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการใช้ความรุนแรงปราบปรามผู้เรียกร้องประชาธิปไตยได้ทำให้ชาติตะวันตกจำนวนมากกดดันและเลือกคว่ำบาตรรัฐบาล SORC ในทิศทางตรงข้าม รัฐบาลไทยที่นำโดยชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” เป็นแกนกลางในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน หลังจากการปราบปรามขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ในวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1988 ซอหม่องได้เชื้อเชิญชวลิต ยงใจยุทธ ผบ.ทบ. ในสมัยรัฐบาลชาติชาย และถือเป็นประเทศแรกหลังจากเกิดการรัฐประหารที่เยือนเมียนมา⁹ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมาได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป “คำเชิญของ พล.อ.ซอหม่อง ผู้นำของรัฐบาลเมียนมา เสนอแผนการส่ง นศ. ที่สมัครใจจะกลับประเทศให้สามารถกลับประเทศได้โดยปลอดภัยภายใต้การประสานงานของกองทัพบก และตอนนี้ได้กลับเมียนมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว”¹⁰

ด้านนักศึกษาที่อยู่เพื่อพลีภัยในประเทศไทยได้ตอบโต้การกระทำของรัฐบาลไทยด้วยการจับตัวปลัดป้องกัน อ.พบพระ และ อ.ส. โดยนักศึกษา อ้างว่า “พล.อ.ชวลิตได้ทำตามคำเรียกร้องของ พล.อ.ซอหม่อง และ น.ศ.ที่ส่งตัวกลับไม่ใช่ น.ศ. ทั้งหมด แต่เป็นพวกที่เดินทางออกจากเมียนมาแล้วเข้าหาทาง จนท. ของไทยเพื่อจัดฉากให้ต่างประเทศเข้าใจว่า น.ศ. พร้อมใจกันกลับเมียนมา เป็นการหาทางลบภาพพจน์ของรัฐบาลเมียนมาเอง”¹¹ ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในระนาบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมา จนรัฐบาลไทยได้รับผลประโยชน์จากการค้าไม้ ประมง และเหมืองแร่ “ตั้งแต่ปลาย ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา บริษัทเอกชนไทยรวม 40 บริษัทได้รับสัมปทานทำไม้ 52 สัมปทาน มีการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อนำไม้เข้าไทยไม่น้อยกว่า 3 ล้านลบ.ม. (ประพาส ลิ้มปะพันธุ์, ม.ป.ป.) การนำเข้าไม้ในช่วงเวลาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการทำให้การค้าในตลาดมืดเข้ามาอยู่ในระบบการจัดการของรัฐบาล SORC

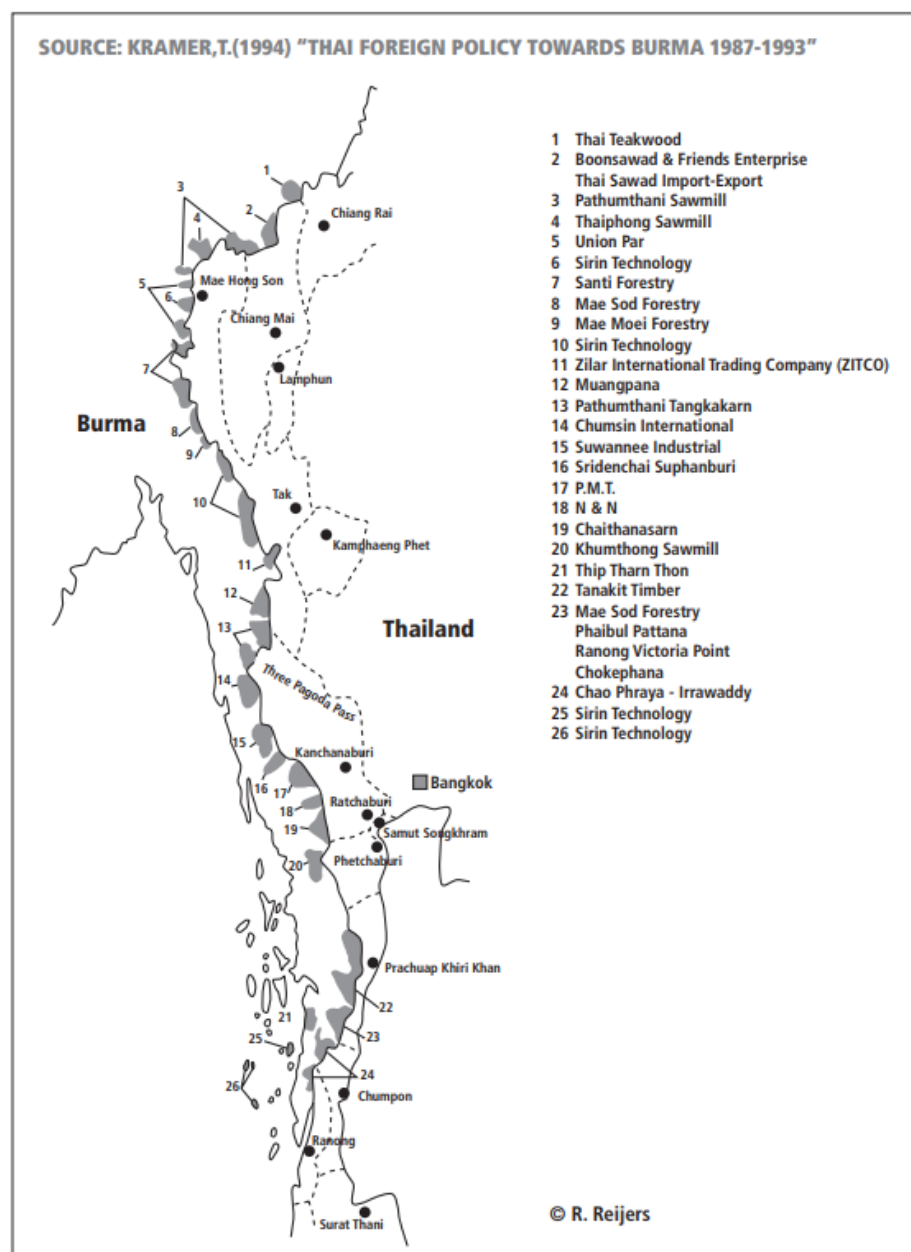
การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย กับ รัฐบาล SORC หลังยุคสงครามเย็น ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์บนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมาเป็นอย่างมาก เนื่องจากยุคสงครามเย็น รัฐบาลไทยได้ให้การสนับสนุนองค์กร KNU ในการป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ แต่หลังยุค

⁹ ความสัมพันธ์ไทย – พม่าหลังยุครัฐบาล BSPP ได้เริ่มพัฒนาความสัมพันธ์อีกครั้งในยุครัฐบาลเปรม ที่แสดงท่าทีความเป็นมิตรกับพม่า ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (2530)

¹⁰ กรุงเทพธุรกิจ (26 ธันวาคม 2531)

¹¹ กรุงเทพธุรกิจ (27 ธันวาคม 2531)

สงครามเย็น รัฐบาลไทยกลับเลือกเชื่อมความสัมพันธ์กับรัฐบาล SLORC ซึ่งเป็นศัตรูหลักขององค์กร KNU การมอบสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ KNU โดยรัฐบาล SLORC ให้แก่รัฐบาลไทย ได้ส่งผลให้ความมั่งคั่งจากการค้าข้ามแดนที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ที่องค์กร KNU ครอบครอง และความมั่นคงขององค์กร KNU ที่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยบนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา ได้ถูกรัฐบาล SLORC แทรกแซงผ่านการเชื่อมความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย

ภาพที่ 12 ภาพพื้นที่สัมปทานป่าไม้ที่ไทยได้รับจากรัฐบาล SLORC

ที่มา: Kramer, T. 1994. Thai Foreign Policy Towards Burma 1987-1993.

หลังยุคสงครามเย็นพื้นที่ป่าไม้ที่อยู่ภายใต้อำนาจขององค์กร KNU ได้มีรัฐบาล SLORC เข้ามามีส่วนแบ่งกับกิจกรรมการค้าไม้ข้ามแดน หลังจากรัฐบาลมอบพื้นที่สัมปทานป่าไม้ให้แก่ไทย บรรดาบริษัทต่าง ๆ ของไทยได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าไม้ โดยบริษัทส่วนใหญ่มักเป็นบริษัทที่มีความสัมพันธ์กับนักการเมืองกับข้าราชการระดับสูงของไทย จนทำให้รัฐบาล SLORC มีความสัมพันธ์กับนักการเมือง ข้าราชการ และนายทุนไทย

“ยุคที่ KNU คุณทั้งหมด เวลาเข้าไปตัดไม้ เราเคลียร์แค่ฝั่งไทย กับ ฝั่ง KNU ก็จบ เข้าไปตัดไม้เอาไม้ออกมาได้เลย แต่ยุคสัมปทาน เราต้องไปเคลียร์ทั้งฝั่งไทย KNU บริษัทที่ได้สัมปทาน ทั้งฝั่งทหารเมียนมา มันวุ่นวายมากขึ้น แล้วช่วงนี้แหละที่บริษัทของพวกเขาข้าราชการไทยบางกลุ่มได้ประโยชน์เยอะมาก ๆ เพราะเขาได้รับสิทธิโดยตรงจากรัฐบาลเมียนมา ปล่อยให้รัฐบาลเมียนมาเสร็จ มาคุยกับ KNU เอาไม้ออกได้ทันที แต่คนที่เสียประโยชน์คือ KNU เพราะเหมือนโดนบีบมากขึ้น”¹²

นอกเหนือจากรัฐบาล SLORC ที่ได้รับเงินจากการสัมปทานเป็นจำนวนมาก การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาล SLORC ยังทำให้องค์กร KNU สูญเสียรัฐบาลไทยซึ่งทำหน้าที่เป็นแนวหลัง และให้ความช่วยเหลือแก่องค์กร KNU ตลอดยุคสงครามเย็น โดยรัฐบาลไทยค่อย ๆ ลดความสัมพันธ์กับองค์กร KNU พร้อม ๆ กับการเพิ่มความสัมพันธ์กับรัฐบาล SLORC และเงื่อนไขการส่งออกไม้จากประเทศเมียนมาเข้าสู่ไทยได้มีเงื่อนไขของสองรัฐบาลที่สร้างข้อตกลงระหว่างกัน จนอำนาจรัฐบาลของสองประเทศค่อย ๆ ผลักให้อำนาจในการจัดการพื้นที่ขององค์กร KNU ลดลง กระทั่งการค้าไม้ข้ามแดนที่เป็นหนึ่งในท่อน้ำเลี้ยงสำคัญขององค์กร KNU เริ่มมีรายได้ที่ลดลง ขณะเดียวกันรัฐบาล SLORC กลับมีรายได้จากการให้สัมปทานป่าไม้เป็นจำนวนมาก

การส่งออกไม้จากเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทยตามระบบราชการจำเป็นต้องใช้ใบแสดงถิ่นกำเนิด (CO) ที่ออกโดยรัฐบาลเมียนมา นำมาแสดงต่อกรมศุลกากรตามกฎหมายกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 53 หากไม่มีจะไม่สามารถนำเข้าไม้ได้ อย่างไรก็ตามกระบวนกรขอใบ CO จากรัฐบาลเมียนมาเป็นไปด้วยความล่าช้า และการมอบสัมปทานป่าไม้ของรัฐบาลเมียนมาเป็นการมอบสัมปทานในพื้นที่ที่กองกำลัง

¹² ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

KNU ครอบครอง จนเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปประทับตราแสดงถิ่นกำเนิดได้ ส่งผลให้รัฐบาลไทยได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบด้วยการผ่อนผันให้พื้นที่ที่อยู่ภายใต้การจัดการของกลุ่มกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธ “ให้บริษัทเอกชนที่ได้รับการสัมปทานนำตราประทับของบริษัทตนเองไปให้สถานทูตเมียนมาร์รับรองและให้กรมป่าไม้ของไทยขึ้นตราประทับดังกล่าว และแก้ไขระเบียบกระทรวงพาณิชย์ที่ระบุนำเข้าไม้จำเป็นต้องมีใบซีโอเป็นไม้ที่นำเข้ามาเพียงตราประทับที่สถานทูตเมียนมาร์รับรองก็ได้”¹³ การปรับเปลี่ยนระเบียบราชการดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ

ขณะส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยไปยังเมียนมาซึ่งถือเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้สำคัญขององค์กร KNU ซึ่งได้รับจากการเก็บส่วย ภาษี หรือ ค่าคุ้มครอง ยังได้รับผลกระทบหลังจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาล SORC โดยรัฐบาลไทยได้มีความต้องการในสร้างสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาในบริเวณพื้นที่รัฐกะเหรี่ยง ฝั่งตรงข้ามพื้นที่ อ.แม่สอด จ.ตาก กระทั่งรัฐบาล SORC ได้ตอบตกลง และมีการลงนามก่อสร้างสะพานในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 โดยมีนายอุดร ตันติสุนทร (รมช.เกษตรฯ) กับ อุชินหม่องยีน (รมช.ก่อสร้าง) เป็นตัวแทนของรัฐบาลร่วมลงนามที่เมืองย่างกุ้ง การสร้างสะพานมิตรภาพฯ ได้ส่งผลต่อรายได้ขององค์กร KNU โดยตรง เนื่องจากสะพานดังกล่าวจะทำหน้าที่ในการนำเข้า ส่งออกสินค้าของทั้งสองประเทศอย่างเป็นทางการ โดยผู้ประกอบการการค้าข้ามแดนไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ตลาดมืดซึ่งถือครองโดยองค์กร KNU เป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน กระทั่งสะพานได้เปิดใช้งานในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1997 และศุลกากรเมียนมาได้เข้ามาเปิดทำการในเมืองเมียวดีเมื่อวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1998

นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนทิศทางการสร้างความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทย จนทำให้องค์กร KNU สูญเสียแนวหลังในการช่วยเหลือองค์กร KNU และการตัดท่อน้ำเลี้ยงขององค์กร KNU ผ่านการให้สัมปทาน และยกระดับการค้าจากตลาดมืดเป็นการค้าแบบเป็นทางการ รัฐบาล SORC ที่มีจิ้งย่อง ผู้บังคับบัญชาหน่วยข่าวกรองของรัฐบาลเมียนมาเป็นหัวหน้าคนสำคัญ ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางในการจัดการความขัดแย้งด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการต่อสู้จากการใช้กองกำลังทางทหารบุกโจมตีเปลี่ยนแปลงเป็นการสร้างข้อตกลงหยุดยิง และมอบผลประโยชน์บางส่วนให้กับกองกำลังติดอาวุธกลุ่ม

¹³ กรุงเทพธุรกิจ (20 เมษายน 2532)

ต่างๆ ที่ลงนามหยุดยิง จนช่วงต้นทศวรรษ 1990 กองกำลังติดอาวุธจำนวนหนึ่งตัดสินใจลงนามข้อตกลงหยุดยิง

ขณะองค์กร KNU กลับมีทิศทางในการยื่นหยัดต่อรัฐบาลเมียนมาเรื่อยมา และพยายามแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งภายในกองกำลังที่ก่อตัวจากความขัดแย้งทางศาสนา และการที่รัฐบาล SORC เลือกมอบผลประโยชน์ในการจัดการพื้นที่ให้แก่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งภายในองค์กร KNU ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สร้างความแตกแยกภายในองค์กร KNU

“คนใน KNU มีหลากหลายศาสนา แต่หลักๆ จะเป็นคริสต์กับพุทธ โดยคนคริสต์จะเป็นคนส่วนใหญ่ และมีอำนาจมากที่สุด เช่น ลุงโบเมีย่ แก่ก็เป็นคริสต์ ส่วนพุทธก็รองลงมา แล้วผู้นำก็จะสนับสนุนศาสนาคริสต์ ปัญหาคือเวลาให้ผลประโยชน์ ทั้งเรื่องของเงิน อาหาร กับตำแหน่ง เขาจะให้คนคริสต์ก่อน ส่วนพุทธแทบไม่ได้อะไรเลย ตอนออกรบเขาจะให้คนพุทธนำหน้า ถ้าโดนยิงคนพุทธจะโดนยิงก่อน ส่วนคนคริสต์อยู่ข้างหลังแล้วขืนยั้ง ใช้ช่องว่างจุดนี้เลี้ยมให้คนแตกแยกกัน โดยใช้พระทูละนะที่คนกะเหรี่ยงพุทธนับถือ เป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกแยก”¹⁴

ความขัดแย้งในเรื่องของศาสนาถือเป็นภัยคุกคามจนทำให้รอยปริแห่งความขัดแย้งภายในองค์กรทวีความรุนแรงมากขึ้น หลังจากผู้นำในองค์กร KNU ไม่อนุญาตให้พระทูละนะสร้างเจดีย์เนื่องจากผู้นำองค์กร KNU ได้ให้เหตุผลเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากอากาศยานของกองทัพเมียนมา เพราะเจดีย์อาจเป็นตัวระบุตำแหน่งที่ตั้งของกองกำลัง หลังจากความแตกแยกภายในองค์กร KNU ได้ลุกลาม ทหารจำนวนหนึ่งได้ตัดสินใจแยกตัวออกจากองค์กร KNU และสถาปนาก่อตั้งกองกำลัง DKBA ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1994 และได้เลือกลงนามหยุดยิงกับรัฐบาล SORC จนได้รับการสนับสนุนทางด้านยุทธโศปกรณ์กับการเงิน แลกเปลี่ยนกับการร่วมต่อสู้กับกองทัพเมียนมา

ความเชี่ยวชาญของกองกำลัง DKBA ต่อสภาพภูมิศาสตร์ในพื้นที่ ได้ส่งผลให้ฐานปฏิบัติการทางทหารขององค์กร KNU ถูกเปิดเผยเส้นทางการบุกเข้าโจมตีโดยกองกำลัง DKBA ที่แปรพักต์เข้าร่วมกับกองทัพเมียนมา อีกทั้งจำนวนทหารขององค์กร KNU ที่ลดลงหลังจากทหารส่วนหนึ่งได้แยก

¹⁴ ลุงแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ตนเองมาสังกัดกองกำลัง DKBA ผสานกับรัฐบาลไทยที่ปรับเปลี่ยนนโยบายสนับสนุนรัฐบาล SLORC ปัจจุบันเหล่านี้ได้ส่งผลให้ค่ายมาเนอพลอ และฐานปฏิบัติการทางทหารขององค์กร KNU ตลอดแนวชายแดนถูกเข้าตีโดยกองทัพเมียนมาที่ร่วมมือกับกองกำลัง DKBA จนฐานปฏิบัติการทางทหารขององค์กร KNU ได้พังทลาย และถูกยึดครองโดยกองกำลัง DKBA

การช่วยเหลือกองทัพเมียนมาในการปราบปรามองค์กร KNU ทำให้กองกำลัง DKBA ได้รับสิทธิในการจัดการพื้นที่ ทั้งสิทธิในการครอบครองพื้นที่ป่าไม้ การจัดการที่ดิน และการค้าข้ามแดน ส่งผลให้กองกำลัง DKBA เติบโตอย่างรวดเร็ว สวนทางกับกองกำลัง KNU ที่ถูกลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันในช่วงเวลาดังกล่าวกองกำลัง DKBA ได้เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการทางทหารภายในพื้นที่ที่องค์กร KNU เคยกระจายตัวครอบครองจรดพื้นที่ชายแดน ก่อนจะถ่ายโอนการควบคุมฐานบนพื้นที่บางส่วนให้แก่กองทัพเมียนมา ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวกลายเป็นช่วงเวลาที่กองทัพเมียนมาสามารถขยายอิทธิพลทั่วทั้งพื้นที่ชายแดน

ตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่ชายแดนได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 เนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญได้บังคับให้กองกำลังติดอาวุธต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงกลาโหม กระทบรัฐบาลเมียนมาได้ผลักดันให้กองกำลังต่างๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพในนามของ กองกำลัง BGF (กองกำลังพิทักษ์ชายแดน) ภายในกองกำลังมีอัตรากำลังพลเทียบเท่าระดับกองพัน โดยกองกำลัง BGF ถือเป็นหน่วยงานที่สังกัด RMC ขณะทหารในสังกัดของกองกำลัง BGF ต่างได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลเมียนมา และสมาชิกในครอบครัวจะได้รับการดูแลด้านสุขภาพ การศึกษาด้าน การขนส่งสาธารณะ และทหารแต่ละคนจะได้รับเงินบำเหน็จบำนาญ¹⁵

ความพยายามผลักดันของรัฐบาลเมียนมาได้ส่งผลให้กองกำลัง DKBA ที่ร่วมมือกับกองทัพเมียนมาดูแลพื้นที่ชายแดนรัฐกะเหรี่ยง จำเป็นต้องโอนย้ายกองกำลังของตน ปรับเปลี่ยนสถานะเป็นกองกำลัง BGF อย่างไรก็ดีผู้นำภายในกองกำลัง DKBA มีทิศทางในการดำเนินการต่อคำสั่งของรัฐบาลเมียนมาในลักษณะที่แตกต่างกัน โดย ชิต ตู ได้เลือกนำกำลังพลของตนปรับเปลี่ยนสถานะเป็นกองกำลัง BGF ขณะที่ นะคะมวย กลับเลือกคงสถานะของกองกำลัง DKBA ไว้เช่นเดิม โดยไม่มีการโอนย้ายกำลังพลเข้า

¹⁵ Keenan P. (2013). THE BORDER GUARD FORCE. Retrieved from <https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obf/docs15/BCES-BP-15-BGF-red.pdf>

ไปสังกัดกองกำลัง BGF การกระทำของคณะกรรมการถือเป็นการฝ่าฝืนมาตรการของกองทัพเมียนมา กระทั่ง ค.ศ. 2010 คณะมวยได้เลือกเข้าโจมตีกองทัพเมียนมาในเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง กระทั่งคณะมวย ได้เลือกลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมาในช่วง ค.ศ. 2011

ทางด้านองค์กร KNU หลังจากศูนย์เสียพื้นที่ปฏิบัติการทางทหาร แต่องค์กรยังคงมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลเมียนมาตลอดมา อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการต่อสู้ระหว่าง องค์กร KNU กับกองทัพเมียนมาที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการต่อสู้ ได้ส่งผลให้ผู้นำกองกำลังภายในองค์กรมีความแตกต่างในทิศทางการต่อสู้ จนเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นภายในองค์กร โดย นอร์ ซิปโปรา เสง (Naw Zipporah Sein) ผู้มีอิทธิพลสำคัญในเขตกองกำลัง KNLA ทางตอนเหนือของรัฐกะเหรี่ยงได้กล่าว ในปี ค.ศ. 2011 ว่า “กองทัพเมียนมาในรูปแบบใหม่ได้ใช้การพัฒนาเป็นอาวุธในการทำลาย และกวาดล้าง กลุ่มชาติพันธุ์ และพยายามชักชวนให้กลุ่มชาติพันธุ์ลืมการต่อสู้ของพวกเขา”¹⁶ แตกต่างจาก มูตู เซพอ (Mutu Say Poe) ผู้มีอิทธิพลสำคัญในกองกำลัง KNLA ทางตอนกลางของรัฐกะเหรี่ยงที่มีทิศทางการดำเนินนโยบายทางการเมืองที่แตกต่างจากนอร์ ซิปโปรา เสง โดยมูตู เซพอ ได้เริ่มกระบวนการในการต่อรองจนเกิดเป็นข้อตกลงต่าง ๆ กับรัฐบาลเมียนมา

ในวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 2012 การดำเนินการเจรจาสันติภาพด้วยการทำข้อตกลงหยุดยิงในระดับรัฐภายใต้เงื่อนไขของการห้ามขนถ่ายอาวุธออกจากพื้นที่ที่ได้ตกลงกันไว้ และมีการจัดตั้งสำนักงานที่ใช้สำหรับการประสานงาน (Liaison office) กระทั่งมีการพัฒนาเป็นข้อตกลงในระดับสหภาพความร่วมมือในการพัฒนาร่วมกันในเวลาต่อมา ขณะเดียวกันภาพความขัดแย้งภายในองค์กร KNU ระหว่างกองกำลัง KNLA กลุ่มต่าง ๆ ในตอนต้นได้หายไปหลังจากการเลือกตั้งประธานองค์กร KNU ช่วงปลายปี 2012 เนื่องจากคะแนนเสียงที่ มูตู เซพอ ได้รับ ถือเป็นเครื่องยืนยันความต้องการลงนามหยุดยิงของสมาชิกองค์กร KNU การเลือกตั้งครั้งดังกล่าว มูตู เซพอ ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธาน องค์กร KNU โดยมีนอร์ ซิปโปรา เสง ที่มีความขัดแย้งในทิศทางการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมา ได้รับเลือกเป็นรองประธานองค์กร KNU กระทั่งองค์กร KNU มีส่วนร่วมในการลงนามในข้อตกลงหยุดยิงทั่วประเทศ (NCA) ในวันที่ 15 ตุลาคม 2015 (Burma News International, 2016)

¹⁶ Karen News. (2011). KNU Stops Tavoy Road Construction. Retrieved 10 January 2021 From <http://karennews.org/2011/07/knu-stops-tavoy-roadconstruction.html/>.

การพัฒนาพื้นที่ตอนกลางของรัฐกะเหรี่ยงหลังจากการลงนาม NCA ผนวกกับประกาศใช้การปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบเปิดกว้างของนายกรัฐมนตรีเต็งเส่งช่วง ค.ศ. 2011 ได้ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการลงทุนจากต่างประเทศ และมีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในพื้นที่ซึ่งมีการร่วมมือกับรัฐบาลไทยอย่างเป็นรูปธรรม อาทิเช่น ถนนที่ส่งเสริมการค้าชายแดนจากเมืองเมียวดีไปยังเมืองกอกะเร็ก เดิมทีเป็นถนนที่ตัดผ่านภูเขา มีช่องทางจราจรเดียวจนไม่สามารถวิ่งสวนทางกันได้ การเดินรถขึ้นและชาล่องต้องสลับวันที่ใช้ในการเดินทาง กระทั่ง ค.ศ. 2012 รัฐบาลไทยที่มีความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สัมพันธ์กับการค้าข้ามแดน ได้อนุมัติงบประมาณเพื่อพัฒนาเส้นทางเส้นดังกล่าว และเปิดใช้งาน ค.ศ. 2015 โดยเส้นทางเส้นดังกล่าวได้ช่วยร่นระยะเวลาการเดินทางจาก 6 - 7 ชั่วโมงเหลือเพียง 45 นาที¹⁷

ความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างสร้างขั้นพื้นฐาน ของผู้ประกอบการชาวไทย รัฐบาลไทย รัฐบาลเมียนมา และกองกำลัง KNLA ภายในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงตอนกลาง ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการค้าข้ามแดนอย่างก้าวกระโดด อย่างไรก็ตามพื้นที่ภายใต้อิทธิพลของกองกำลัง KNLA บริเวณตอนเหนือของรัฐกะเหรี่ยง กลับมีทิศทางการพัฒนาที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้นำกองกำลังได้มองการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเป็นส่วนหนึ่งของภัยคุกคามจากภายนอก ส่งผลให้ตลอดช่วงเวลาที่กองทัพเมียนมาพยายามพัฒนาถนนในเขตพื้นที่ทางตอนเหนือของรัฐกะเหรี่ยงได้ถูกต่อต้านจากกองกำลัง KNLA – 5 เรื่อยมา

5.1.4 ก่อนการเลือกตั้งปี 2015: พัฒนาการของพื้นที่กับตัวแสดงทางการเมืองฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ

ความขัดแย้งบนพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนานได้ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การยึดครองของกองกำลัง KNLA – 5 ผูกพันกับทิศทางการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเมียนมา กับองค์กร KNU โดยหน่วยงานทั้งสองอยู่ภายใต้การบังคับใช้อำนาจรัฐจากรัฐธรรมนูญที่แตกต่างกัน โดยการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลเมียนมาเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญเมียนมาฉบับ ค.ศ. 2008 กำหนดไว้ โดยมีหน่วยงานพลเรือนกับหน่วยงานทางการทหารเป็นผู้บังคับใช้อำนาจรัฐภายในพื้นที่ ขณะเดียวกัน กองกำลัง KNLA – 5 ที่อยู่นอกเหนือ

¹⁷ เติลินิวส์. (2560). ถนนใหม่ไทย-พม่าแค่45นาที. สืบค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://bit.ly/3tHLzbF>

รัฐธรรมนูญ ได้ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ภายใต้รัฐธรรมนูญขององค์กร KNU และมีการแบ่งการปกครองออกเป็นปกครองในรูปแบบพลเรือนและการปกครองทางการทหาร ความแตกต่างของรัฐธรรมนูญและการบังคับใช้กฎหมายได้ส่งผลให้ภายในพื้นที่ที่มีความซับซ้อนของอำนาจบนพื้นที่

ปัจจุบันพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบจากริมแม่น้ำสาละวินไปทางทิศตะวันตกผ่านเทือกเขาดอนะ (ဒေါနတောင်) ที่มีความสลับซับซ้อนจนถึงที่ราบภายในรัฐกะเหรี่ยง ถือเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของเขตจังหวัดผาปูน รัฐกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมา การแบ่งเขตการปกครองตามรัฐธรรมนูญรัฐบาลเมียนมา จากข้อมูลอำเภอผาปูน ที่จัดทำโดยกรมการปกครองระดับอำเภอ¹⁸ พบว่า จังหวัดผาปูน ประกอบด้วย 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอผาปูน กับกิ่งอำเภอกะมะมอ อำเภอผาปูน มีเขตเทศบาล 4 เขต ได้แก่ เขตเทศบาล 1 - 4 และ ตำบล 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลผาปูน (ตะวันตก) ตำบลแม่ตะลุ๊ด ตำบลต้นขุนต่าย ตำบลเหว่สัน ตำบลมะทอ ตำบลเดหมุโด และตำบลเก๊าหลูโด กิ่งอำเภอกะมะมอ มีเขตเทศบาล 4 เขต ได้แก่ เขตเทศบาล 1 - 4 และ ตำบล 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลกะต่ายดี ตำบลก๊วินตะละ (เหย่ปู้) และตำบลวาจ่อเจ

จังหวัดผาปูน ตามหน่วยการปกครองของรัฐบาลเมียนมา ถือเป็นหนึ่งในจังหวัดที่ครอบคลุมพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ซึ่งมีหน่วยงานราชการของรัฐบาลเมียนมาที่ให้บริการภายในพื้นที่ ประกอบด้วย โรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง และสาขาย่อย 1 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 แห่ง และสาขาย่อย 1 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2 แห่ง และสาขาย่อย 7 แห่ง ห้องสมุด 1 แห่ง สถานีตำรวจ 1 แห่ง มีโรงพยาบาล 3 แห่ง ตั้งอยู่ที่เมืองผาปูน เมืองกะมะมอ และเมืองกะต่ายดี จังหวัดผาปูนมีประชากรจำนวน 123,257 คน อาชีพเศรษฐกิจ ได้แก่ เกษตรกรรม มีผลผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เนื้อแข็ง บุก กระวาน แต่เป็นจังหวัดที่ไม่มีเขื่อน อย่งไรก็ดีบนพื้นที่ของจังหวัดผาปูนที่มีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศไทย และเป็นหนึ่งจังหวัดที่ตั้งอยู่ตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ กลับปราศจากที่ตั้งของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้สินค้าหรือผู้คนข้ามเส้นเขตแดน จากการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่ พบว่า พื้นที่ที่เชื่อมต่อกับเขตเมืองของจังหวัดผาปูนมายังริมแม่น้ำสาละวิน ได้ถูกกั้นกลางด้วยเทือกเขาดอนะที่มีความสลับซับซ้อน และพื้นที่ถัดจากเทือกเขาดอนะมา

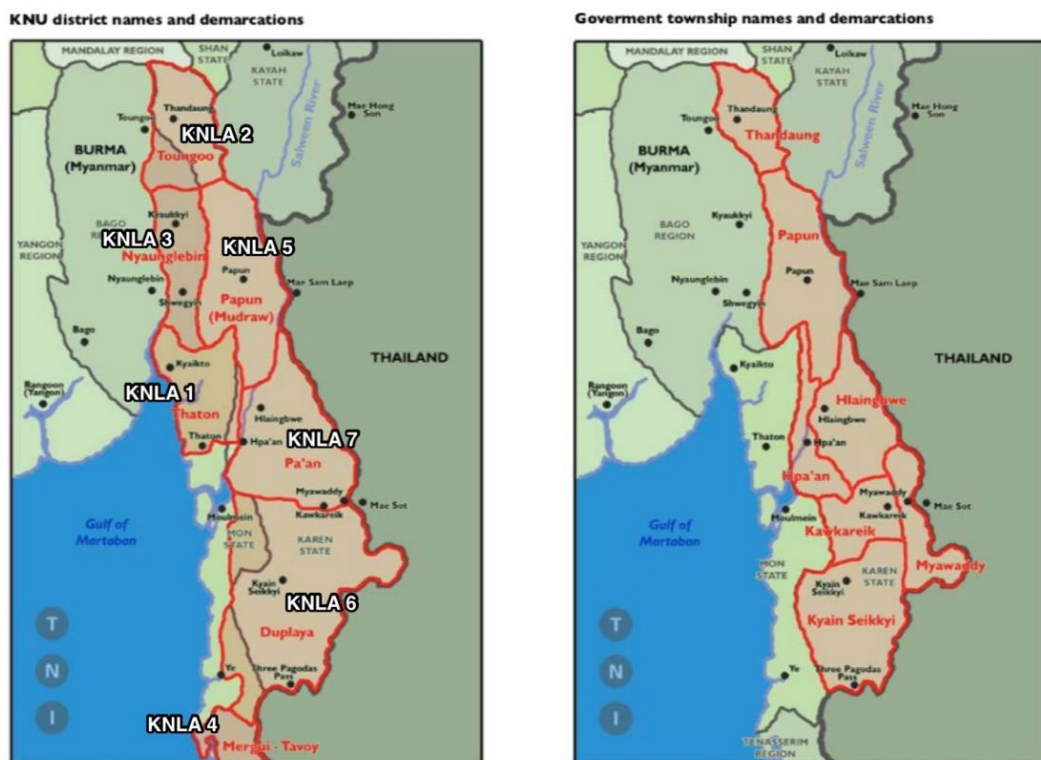
¹⁸ ဂြိဇ္ဈာန်အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန. (2019). ဖာပွန်ဂြိဇ္ဈာန် ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလအထိ ဒေသဆိုင်ရာအချက်အလက်များ.

จรดแม่น้ำสาละวินแทบไม่ปรากฏที่ตั้งของหน่วยงานราชการฝ่ายพลเรือน มีเพียงที่ตั้งของฐานปฏิบัติการทางทหารจากกองทัพเมียนมาที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายบนพื้นที่ดังกล่าวเพียงหน่วยงานเดียว

การจัดการด้านความมั่นคงของกองทัพเมียนมาในพื้นที่จังหวัดผาปูน พบว่า มีการจัดเรียงสายการบังคับบัญชาลดหลั่นลงมาตั้งแต่ ระดับกองทัพบก ระดับกองทัพภาคที่ 4 (Bureau of Special Operations 4 - BSO 4) ซึ่งประกอบด้วย 2 กองทัพน้อย (Regional Military Command -RMC) ได้แก่ 1) กองทัพน้อยชายฝั่งทะเล (Coastal Region Command) ตั้งอยู่ที่เมืองมะริด ดูแลพื้นที่มณฑลตะนาวศรี 2) กองทัพน้อยภาคตะวันออกเฉียงใต้ (South Eastern Command) ตั้งอยู่ที่เมืองเมะละแหม่ง ดูแลพื้นที่รัฐมอญและรัฐกะเหรี่ยง โดยในแต่ละ RMC จะประกอบไปด้วย หน่วยบัญชาการภูมิภาค (Regional Operation Command - ROC) หน่วยทหารราบเบา (Light Infantry Divisions - LID) หน่วยบัญชาการปฏิบัติการทางทหาร (Military Operations Commands - MOC) และหน่วยยุทธศาสตร์” (Tactical Operations Commands - TOC) (Maung Aung Myoe, 2009, pp. 74 - 81) โดยพื้นที่ จ.ผาปูน และกองกำลัง KNLA – 5 พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายโดยกองทัพน้อยภาคตะวันออกเฉียงใต้ (South Eastern Command) สังกัด กองทัพภาคที่ 4 (Bureau of Special Operations 4 - BSO 4)

ขณะเดียวกันหน่วยงานของกองทัพเมียนมายังเป็นตัวแทนของหน่วยงานระดับทวิภาคี ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานและสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานของไทยในระดับท้องถิ่น ในนาม “คณะกรรมการชายแดนส่วนท้องถิ่น (TBC)” โดยพื้นที่เขต จ.แม่ฮ่องสอน อยู่ภายใต้ TBC ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยมีผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 7 หรือ 17 เป็นประธานฝั่งไทย ควบคุมพื้นที่ทั้งหมดของ จ.แม่ฮ่องสอน ขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่พบว่า พื้นที่ฝั่งเมียนมามีผู้บังคับกองพันหน่วยเคลื่อนที่เร็วที่ 430 กองทัพน้อยภาคตะวันออก (Eastern Command) สังกัดกองทัพภาคที่ 2 (BSO 2) กองทัพเมียนมาเป็นประธานฝั่งเมียนมา อย่างไรก็ตาม พื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ จ.แม่ฮ่องสอน กลับเป็นพื้นที่ของรัฐกะเหรี่ยง ซึ่งในเชิงนิติบัญญัติอยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพน้อยภาคตะวันออกเฉียงใต้ (Southeastern Command) สังกัดกองทัพภาคที่ 4 (Bureau of Special Operations 4 - BSO 4) ส่งผลให้ในเชิงโครงสร้าง พื้นที่ดังกล่าวไม่ได้อยู่ภายใต้อนาจของ TBC เขต จ.แม่ฮ่องสอน แต่ในเชิงการปฏิบัติงาน คณะผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานทางการทหารได้มีการประสานงานระหว่างพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบเข้ากับพื้นที่ TBC ด้านจังหวัดแม่ฮ่องสอนตลอดเวลา

คณะกรรมการปกครองขององค์กร KNU ที่ถือเป็นองค์กรผิดกฎหมายของรัฐธรรมนูญเมียนมา ค.ศ. 2008 พบว่า โครงสร้างการปกครองขององค์กร KNU ได้มีการใช้รัฐธรรมนูญของตน ฉบับ ค.ศ. 2012 เป็นกฎหมายหลัก โดยมีการแบ่งพื้นที่ในการปกครองออกเป็น 7 จังหวัด 26 ตำบล สอดคล้องกับ จำนวนของกองกำลัง KNLA ที่มีจำนวน 7 กองพัน แต่การแบ่งเขตการปกครองภายในพื้นที่ขององค์กร KNU กลับไม่สอดคล้องกับการแบ่งอำนาจการบริหารส่วนท้องถิ่นของรัฐบาลเมียนมา โดยองค์กร KNU ได้มีการวางโครงสร้างบริหารงานระดับพื้นที่ทั้งการบริหารงานในรูปแบบของพลเรือนกับทางการทหาร กระจายตัวทั่วพื้นที่ และหยั่งลึกลงไปในระดับหมู่บ้าน

ภาพที่ 13 ภาพแสดงความแตกต่างของการแบ่งพื้นที่ปกครองโดยกลุ่ม KNLA กับ รัฐบาลเมียนมา
ที่มา: (Ashley South, 2011, p.9) เพิ่มเติมข้อความโดยผู้วิจัย

องค์กร KNU แบ่งอำนาจในการปกครองส่วนกลางในรูปแบบของกระทรวง โดยมีกระทรวง ที่ทำหน้าที่ในการบริหารงานด้านต่าง ๆ จำนวน 14 กระทรวง ขณะโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ องค์กร KNU ได้มีการประชุมสภาองค์กรขององค์กร KNU ส่วนกลาง (ကော့အိုယူ-ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး ကွန်ဂရက်) ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดของโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร KNU โดยมีการ

ประชุมทุก ๆ 4 ปี และมีสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยผู้นำจากภาคส่วนต่างๆ ภายในการประชุมมีการปรึกษาหารือถึงนโยบายระยะ 4 ปี ทั้งในลักษณะของการออกนโยบาย และกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการประชุมกองเกรสในระดับที่ลดหลั่นกันไปตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับหมู่บ้าน¹⁹

ในการประชุมสภากองเกรส KNU ส่วนกลางมีบทบาทสำคัญในการเลือก คณะกรรมการสามัญกลาง (ဗဟိုအမြဲတမ်းကော်မတီ) คณะกรรมการดำเนินงานกลาง (ဗဟိုအလုပ်အမှုဆောင်ကော်မတီ) และคณะกรรมการพิจารณาคดีส่วนกลาง (ဗဟိုတရားသူကြီးချုပ်) โดยคณะกรรมการของแต่ละส่วนมีหน้าที่ดังนี้

1) คณะกรรมการสามัญส่วนกลาง ถือเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงสุด และสร้างข้อตกลงร่วมระหว่างผู้นำจากจังหวัดต่างๆ นอกจากนี้ คณะกรรมการสามัญกลางยังมีอำนาจในการจัดประชุมด่วนหากมีสถานการณ์ฉุกเฉิน ตำแหน่งบริหารของคณะกรรมการประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และเลขานุการร่วม 2 คน และมีคณะกรรมการที่เป็นผู้นำหรือ ประธานในระดับจังหวัดทั้ง 7 จังหวัด ผู้บัญชาการ KNLA ทุกกองทัพบก และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างคณะกรรมการสามัญในระดับจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน

2) คณะกรรมการดำเนินงานส่วนกลาง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นฝ่ายบริหาร มีประธานทำหน้าที่เป็นผู้แทนขององค์กร KNU ทำหน้าที่ในการบริหารงานทางด้านการเมืองทั้งภายในและภายนอก รวมถึงมอบนโยบายและจัดสรรงบประมาณให้แก่กระทรวงจำนวน 14 กระทรวง ครอบคลุมทั้งในมิติของความมั่นคง เศรษฐกิจ การศึกษา การต่างประเทศ สาธารณสุข และการจัดการข้อมูลข่าวสาร โดยแต่ละกระทรวงมีหน่วยงานย่อยในระดับจังหวัด และอำเภอ

¹⁹ สภากองเกรสในระดับจังหวัดจะรับผู้แทนจากอำเภอ สภากองเกรสในระดับอำเภอจะรับผู้แทนจากคณะกรรมการหมู่บ้าน และการประชุมในระดับหมู่บ้านจะมีการเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน

3) คณะกรรมการพิจารณาคดีส่วนกลาง ถูกเลือกจากการประชุมสภาคองเกรส KNU ส่วนกลาง ขณะที่ผู้พิพากษาในระดับจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้านจะถูกเลือกจากสภาคองเกรสในระดับต่างๆ²⁰

โครงสร้างองค์กร KNU แม้จะมีลักษณะที่ครอบคลุมมิติด้านต่างๆ และมีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติ พระติจ่อ²¹ กลับมองว่าองค์กร KNU ส่วนกลางมีการรวมตัวแบบหลวม ๆ มีการรอบกว้าง ๆ ในการเป็นกรอบในการดำเนินของแต่ละพื้นที่ โดยองค์กร KNU กับกองกำลัง KNLA ระดับจังหวัด มีอิสระมากมายในระดับหนึ่ง เนื่องจากการเก็บภาษี การให้ชาวต่างชาติเข้ามาขุดแร่ การลงทุน การเก็บค่าผ่านทาง หรือแม้กระทั่งการจัดการกองกำลัง KNLA พบว่า องค์กร KNU ในระดับจังหวัดสามารถจัดการได้ภายใต้กรอบที่ยืดหยุ่น และตัว KNLA ที่เป็นหน่วยงานทางการทหารมีอำนาจในการกำหนดทิศทางมากกว่าหน่วยงานขององค์กรที่เป็นพลเรือน

การจัดการพื้นที่ขององค์กร KNU ในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ พบว่า พื้นที่ดังกล่าวอยู่ใต้ภายใต้องค์กร KNU จังหวัดมื่อตรอ (ผาปูน) มีกองกำลัง KNLA - 5 ทำหน้าที่ทางการทหารและรักษาความมั่นคงภายในพื้นที่ โดยภูมิศาสตร์ที่ตั้งของกองกำลัง KNLA - 5 ได้มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแนวหลังของกองกำลัง และมีแม่น้ำสาละวินที่เป็นเส้นเขตแดนคั่นกลาง ขณะที่พื้นที่ส่วนอื่นของกองกำลัง KNLA - 5 ถูกห้อมล้อมไปด้วย กองกำลัง KNLA - 1, 2, 3 และ 7 ส่งผลให้ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของ KNLA 5 ถือเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่มีความมั่นคง ปัจจุบันผู้นำในองค์กร KNU จังหวัดผาปูน ประกอบด้วย พระโตซอแพด (ဝုဒ္ဓိဇေယျဝံသ) ทำหน้าที่เป็นประธานจังหวัด (ခရိုင်ဥက္ကဋ္ဌ) และมีพลตรีชอมูแฮ (ဝိဇ္ဇာဗိုလ်ချုပ်မဟူဝဲ) เป็นผู้บัญชาการกองกำลัง KNLA - 5 นอกจากนี้ยังมีพลโทชอบอจอแฮ (ဒုတိယဗိုလ်ချုပ်ကြီးစောဘောကျော်ဝဲ) ที่เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดขององค์กร KNU ส่วนกลาง ประจําการและทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของกองกำลัง พร้อม ๆ กับการบัญชาการในพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ด้วยตนเอง โดยทำที่ของกองกำลัง KNLA - 5 ที่มีต่อกองทัพเมียนมาเป็นไปในลักษณะแข็งกร้าว ไม่ประนีประนอมต่อการรุกราน และความพยายามในการขยายอิทธิพลของกองทัพเมียน

²⁰ [https://www.knuhq.org/admin/resources/policies/pdf/KNU%20structure%20\(Karen%20and%20Burmese%20Version\).pdf](https://www.knuhq.org/admin/resources/policies/pdf/KNU%20structure%20(Karen%20and%20Burmese%20Version).pdf)

²¹ พระติจ่อโพ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

มาในพื้นที่ ท่าที่ดังกล่าวได้ส่งผลต่อการค้าข้ามแดน และการจัดการความมั่นคงที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย²²

5.2 จากอดีตสู่ปัจจุบัน: บ้านแม่สามแลบกับการก่อร่างสร้างเมืองริมแม่น้ำสาละวิน

บ้านแม่สามแลบ หนึ่งในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสาละวิน ภายในพื้นที่เต็มไปด้วยภูเขาที่สลับซับซ้อน จนภายในหมู่บ้านปราศจากพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าว แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในระแวกใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ในการเพาะปลูก

“บ้านแม่สามแลบที่เห็นอยู่ ไม่มีพื้นที่ปลูกข้าว แต่ทำไมคนมาอยู่กันเยอะแยะ ถ้าไม่มีการค้าข้ามแดน ชาวบ้านจากทั่วสารทิศจะเข้ามาอยู่กันไหม ถ้าไม่มีการค้าข้ามแดน ชาวบ้านจะเอาเงินจากไหนมาซื้อข้าวกิน”²³

คำกล่าวของพ่อเลี้ยงฮาซัน ได้แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของชุมชนบ้านแม่สามแลบบนสภาพภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยภูเขาสลับซับซ้อน จนปราศจากที่ราบสำหรับการเพาะปลูกข้าว และพืชชนิดอื่น ๆ อย่างไรก็ดี การเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีแม่น้ำสาละวินกั้น การมีอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ฝั่งตรงข้าม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของพื้นที่ฝั่งตรงข้าม สิ่งเหล่านี้ได้ผลักดันให้ผู้คนจำนวนมาก ตัดสินใจเข้ามาดำรงชีวิตบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ อีกทั้งปัจจัยเรื่องทุน เครือข่ายข้ามแดน และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดน จนพื้นที่บ้านแม่สามแลบได้ยกระดับจากชุมชนเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำสาละวิน

จากประวัติศาสตร์บอกเล่าของผู้คนในชุมชนบ้านแม่สามแลบ พบว่า ชุมชนได้เริ่มก่อตัวประมาณช่วงทศวรรษ 1950 เดิมชื่อ “บ้านขอแหละทะ”²⁴ มีชาวเมียนมาสองคนเป็นผู้บุกเบิกและตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่ เรื่องราวดังกล่าวถือเป็นเรื่องเล่าหลักเมื่อมีการกล่าวถึงการก่อตัวของบ้านแม่สามแลบ จากบ้านไม้ที่หลังคาเรือนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสาละวิน ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ เมื่อรัฐบาล BSPP ได้ประกาศห้ามการนำเข้าและส่งออกสินค้า แต่

²² โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อ 5.4.2

²³ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

²⁴ “ทะ” ภาษากะเหรี่ยง แปลว่า จุดบรรจบของแม่น้ำ

หลังจากกองกำลัง KNLA สามารถควบคุมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำสาละวินจนปราศจากอำนาจรัฐบาลในการบังคับใช้กฎหมายบนพื้นที่ อีกทั้งความต้องการทรัพยากรธรรมชาติกับปศุสัตว์จากฝั่งประเทศเมียนมาของนายทุนไทย และความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีการส่งออกจากประเทศไทยเข้าสู่ประเทศเมียนมา สิ่งเหล่านี้ได้ยกระดับชุมชนริมแม่น้ำสาละวินให้กลายเป็นเมืองท่าที่ทำหน้าที่นำเข้าและส่งออกสินค้ากับทรัพยากรข้ามแดน

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าข้ามแดนได้ปรากฏหลังจากไม้สักกับแร่ธรรมชาติในยุคอาณานิคมได้ถูกกวาดต้อนออกจากประเทศเมียนมาเข้าสู่ตลาดโลกผ่านเส้นทางเมืองเมะละหม่ง แต่หลังจากการรัฐประหารในเมียนมาช่วง ค.ศ. 1962 บนพื้นที่นับตั้งแต่รัฐกะยาถึงรัฐกะเหรี่ยง ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยไม้สักกับแร่ธรรมชาติ อาทิ ดีบุก และพลูม ความต้องการของตลาดโลกที่มีต่อทรัพยากรดังกล่าว อีกทั้งราคาของทรัพยากรธรรมชาติที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคาในประเทศไทย ได้ส่งผลให้นายทุนจำนวนมากที่มีเครือข่ายข้ามแดน และมีเทคโนโลยีสมัยใหม่ ต่างหมายปองทรัพยากรภายในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงที่มีองค์กร KNU ควบคุมพื้นที่ ปัจจุบันดังกล่าวได้ผลักดันให้พื้นที่ชายแดนบ้านแม่สามแลบ กลายเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการนำเข้าไม้สักจากประเทศเมียนมาเข้าสู่ไทย

“ยุคที่เมียนมาเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ เขาจะกานไม้ให้ยืนต้นตาย แล้วปล่อยให้ไม้แห้ง ตัดแล้วใช้ช้างลากลงแม่น้ำสาละวิน พวกเจ้าของจะไปตัดกรอเอาไม้ขึ้นที่เมียนมา แล้วส่งไปเมืองนอก แต่ช่วงที่เมียนมาปิดประเทศ แล้ว KNU ได้มาทำกิจการป่าไม้ ตอนนั้น KNU คุมพื้นที่ได้หมด กลุ่มกองกำลังต่างๆ ก็มาพึ่งพิงแถวชายแดนไทย เมียนมา ส่วน KNU เองก็จับมือกับรัฐบาลไทย เป็นรัฐกันชน ที่นี้ไม้สักจะถูกส่งเข้าไทยได้แบบง่ายตาย ที่แม่สามแลบก็มีนายทุนเข้ามา ไปเอาไม้จากเมียนมาเข้ามา เสร็จจอต่องเสร็จ เข้าไปตัดไม้ แล้วขนเข้าฝั่งไทย ที่แม่สามแลบก็จะขึ้นแถว ๆ ปากกล้วย ฝั่งไทยก็ตรวจรับแบบถูกกฎหมายนะ แต่ช่วงนั้นก็ทุจริตกันเยอะนะ มันตรวจสอบไม่ได้ พวกข้าราชการคนไหนได้มาอยู่แถวนี้ละ เงินเดือนไม่รับเอง ส่งให้เมียทั้งหมด ส่วนเงินที่ข้าราชการใช้ค่อยมาเอา

เงินจากพวกนายทุนเอา วัน ๆ ขำราชการพวกนี้ไม่ต้องทำอะไรหรอก กินเหล้าเล่นไฟกัน
สบายใจ ขออย่าให้ขัดใจนายทุนเป็นพอ”²⁵

ภาพที่ 14 การลำเลียงไม้สักจากแม่น้ำสาละวินขึ้นสู่รถบรรทุกบริเวณพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ปี 1989

ที่มา: <https://www.gt-rider.com/se-asia-motorcycling/threads/the-mae-sam-laep-road.3428/>

นอกจากไม้สักจะเป็นสินค้าสำคัญที่ใช้ช่องทางบ้านแม่สามแลบในการลำเลียงนำเข้ามายังประเทศไทย บรรดาแร่ชนิดต่าง ๆ ในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงตอนบนจรดพื้นที่รัฐกะยา โดยเฉพาะเหมืองมอซีที่ถูกจัดการโดยเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ยังเป็นที่หมายปองของนายทุนไทย และพื้นที่บ้านแม่สามแลบได้เป็นพื้นที่สำคัญในการลำเลียงแร่จากพื้นที่ชายแดนฝั่งเมียนมาเข้าสู่พื้นที่ประเทศไทย

“เสี่ย ส. (นามสมมติ) แกมารับซื้อแร่จากพวกกะเหรี่ยงนี้แหละ แกไปรับมา
แถบรอยต่อ KNLA กองพล 3 กับ กองพล 5 ทั้งแร่วุลแฟรม และดีบุก จากพะโดซาน กับ
พะโดเนอ (นามสมมติ) ลำเลียงขึ้นเรือ ล่องมาตามแม่น้ำสาละวิน แล้วมาขึ้นฝั่งที่บ้านแม่
สามแลบ บรรทุกขนไปขายเชียงใหม่ แกเอาไปขายได้กำไรดีมาก ต่อมาแกก็ทำธุรกิจต่อ

²⁵ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

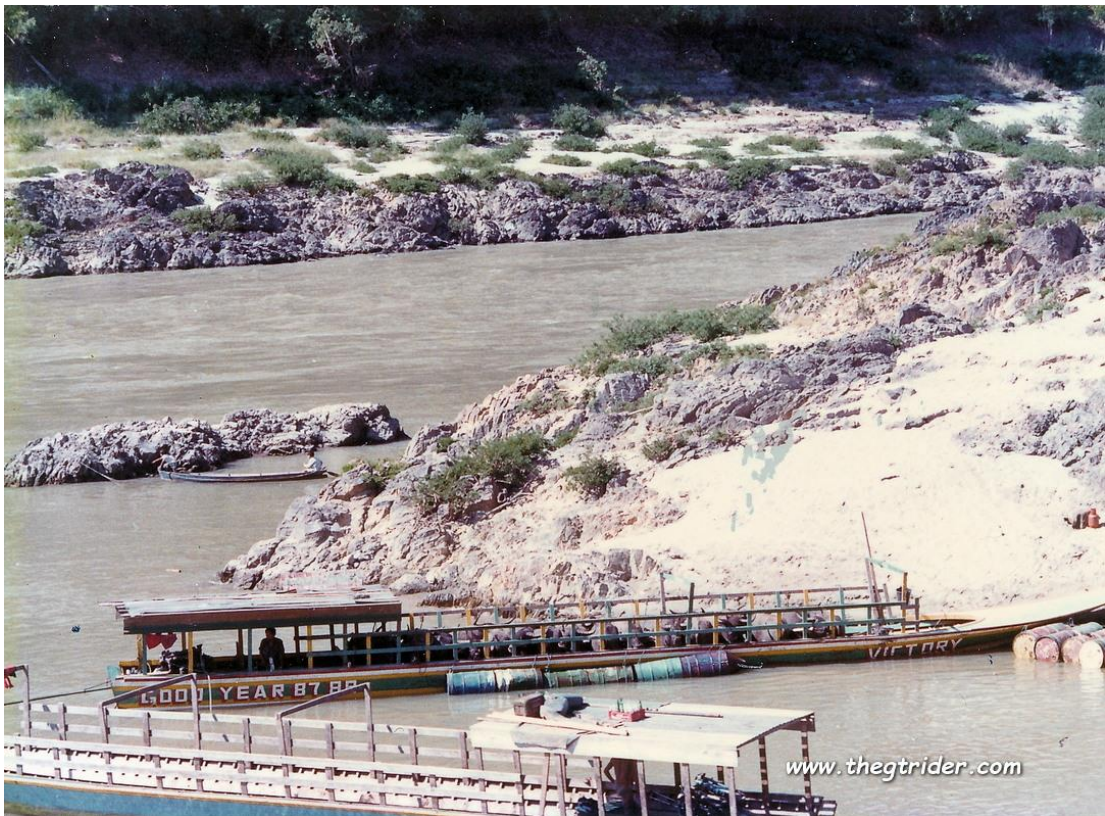
ยอดกับพวกกองกำลัง KNLA สมัยนั้นใครกล้าลงทุน รับรองรวยทุกคนส่วนเสีย ส. แกรวย
ถึงขั้นมีบ้าน มีตึก มีที่ดิน ที่เชียงใหม่มากมาย”²⁶

ขณะเดียวกัน โค กระบือ ได้มีวิธีการค้าข้ามแดนที่แตกต่างจากยุคอาณานิคม “ปี 1829 ดร.
ริชาร์ดสัน (Dr. Richardson) ได้ออกมาสร้างสัมพันธ์กับพ่อค้าชาวพื้นเมือง และติดต่อค้าขายกับหัวเมือง
ภาคเหนือของไทย เมื่อมาถึงเมืองลำพูนเห็นโคกระบือจำนวนมาก จึงขอซื้อเพื่อเอาไปเลี้ยงกองทัพ
อังกฤษที่เกาะละแหม่ง เจ้าเมืองเห็นว่าได้กำไรมากจึงยอมขายให้” (Brailley, 1969, pp.63-64) จากยุค
อาณานิคมที่โคได้ถูกส่งออกจากไทยไปยังประเทศเมียนมา แต่ได้มีทิศทางที่การค้าข้ามแดนที่
เปลี่ยนแปลงไป หลังจากความล้มเหลวของรัฐบาลในการจัดการเศรษฐกิจกับการเมือง ส่งผลให้ “โค”
ในฐานะสินค้า ได้เปลี่ยนทิศทางจากการส่งออกไปยังเมียนมา มาเป็นการนำเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจาก
ราคาโคในฝั่งเมียนมามีราคาถูกกว่าประเทศไทย และบ้านแม่สามแลบถือเป็นหนึ่งในจุดที่ใช้ในการ
ลำเลียงโคข้ามแดน

“โคฝั่งเมียนมามันถูกกว่าฝั่งไทยเยอะ เมื่อก่อนผมจะมีลูกน้องข้ามไปฝั่งเมียน
มา ไปดูโคกัน กว้านซื้อตามหมู่บ้านต่างๆ ก่อนจะเอาเข้ามาฝั่งไทย แล้วไม่ใช่ทุกคนจะข้าม
ไปซื้อโคได้ เราต้องมีเครือข่ายกับพวก KNU แต่ยังไงเราก็ต้องพกปืนไป เพราะเมื่อก่อนใช้
เงินสด ต้องใช้เงินเยอะมากในการไปตระเวนซื้อ พอได้โคกลับมา เราก็จ้างเรือเอามาขึ้นที่
แม่สามแลบนี้แหละ แล้วจะมีคนมาติดต่อรับซื้ออีกที ทั้งเอาไปประมูล กับคนที่เอาไปขุน
ต่อ”²⁷

²⁶ พระจิตจีโอ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

²⁷ พ่อเลี้ยงพี, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 15 การนำเข้าโค กระบือ จากประเทศเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทย ช่วง ค.ศ. 1989

ที่มา: <https://www.gt-rider.com/se-asia-motorcycling/threads/the-mae-sam-laep-road.3428/>

หลังจากมีการพัฒนาเทคโนโลยีในการแปรรูปเนื้อสัตว์ในประเทศไทย ความต้องการในการนำเข้าโคจากเมียนมาได้เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนทำให้พื้นที่บ้านแม่สามแลบที่อยู่ห่างไกลจากพื้นที่ส่วนกลางของประเทศไทย กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการนำเข้าโค และส่งต่อไปแปรรูปในพื้นที่ตอนในของประเทศไทย โดยครอบครัวของ ส.ส. ท่านหนึ่ง ได้ตัดสินใจขยายธุรกิจจากโรงฆ่าสัตว์เป็นธุรกิจการแปรรูปลูกชิ้นเนื้อ

“เมื่อก่อนเสีย ช. (นามสมมติ) แกเป็น ส.ส. แกจะส่งลูกน้องมาตระเวนซื้อโคที่แม่สะเรียง ส่งไปที่เมืองกาญจนบุรี ไปทำลูกชิ้น บางส่วนก็ส่งไปโรงเชือดของตัวเอง ตอนนั้นการค้าโคคึกคักมากๆ สร้างคนธรรมดาให้เป็นพ่อเลี้ยงได้หลายคน ทุกคนต่างวิ่งเข้าไป

เมียนมาไปหาโค ไปตระเวนเหมือนไปแย่งกัน จนแม่น้ำสาละวิน มีเรือวิ่งเข้ามาไทยเต็มไปหมด ทั้งโปะบรรทุกไม้ เรือบรรทุกแร่ที่มีมาก่อนแล้ว ก็เพิ่มเติมด้วยเรือบรรทุกโค”²⁸

ทรัพยากรธรรมชาติ กับ ปศุสัตว์ ภายในเมียนมาที่มีราคาถูกกว่าไทย ประกอบกับเขตอิทธิพลขององค์กร KNU ได้ทำหน้าที่เป็นสะพานในการส่งออกสินค้าในช่วงที่รัฐบาลเมียนมาห้ามส่งออก จนผู้ประกอบการชาวไทยจำนวนมากเลือกใช้พื้นที่บ้านแม่สามแลบนำสินค้าเข้าสู่ประเทศไทย ขณะเดียวกัน พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของเมียนมาที่ปิดประเทศมานับตั้งแต่ ค.ศ. 1962 หลังจากรัฐบาลได้ยึดกิจการเอกชนเข้ามาเป็นของรัฐ ทำให้ภายในประเทศเมียนมาไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน จนเกิดภาวะขาดแคลนสินค้า ประกอบกับการออกระเบียบห้ามนำเข้าสินค้า ทำให้พื้นที่ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์กร KNU ได้กลายสภาพเป็นช่องทางการนำเข้าสินค้าไม่แตกต่างจากการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติกับปศุสัตว์ จนพื้นที่บ้านแม่สามแลบได้ทำหน้าที่ในการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังเขตอิทธิพลขององค์กร KNU ก่อนจะกระจายตัวไปยังพื้นที่ตอนในของเมียนมา

“ตอนแรกก็เป็นร้านขายของเล็ก ๆ แต่ตลอดริมฝั่งแม่น้ำสาละวินมันเต็มไปด้วยคนกะเหรี่ยงกับคนจากพื้นที่อื่นที่หนีมาอยู่กับ KNU ที่บ้านเลยได้รับคำแนะนำจากเลี้ยส. และแกจะช่วยเหลือให้ ที่บ้านจึงลองเปิดร้านค้าดู สุดท้ายขายของดี จนของหมดเกลี้ยงไม่พอขาย ต้องไปขนจนในแม่สะเรียงสงสัย ที่บ้านเลยยึดอาชีพค้าขายมาโดยตลอด เมื่อช่วงที่บ้านแม่สามแลบเฟื่องฟู ที่บ้านขายตั้งแต่ไม้จิ้มฟันยันเครื่องจักร ยิ่งพวกเหล่า เบียร์ รองเท้าแตะ ของพวกนี้ขายดีมาก ๆ เพราะในเมียนมามันปิดประเทศมานาน แล้วรัฐบาลทหารบริหารล้มเหลว สินค้าผลิตโดยทหารเมียนมาหมด คุณภาพแย่มากพอสินค้าไทยเข้าไป คุณภาพดีกว่า แล้วพวก KNU เงินมันเยอะ ส่วนชาวบ้านก็เป็นลูกจ้างตัดไม้บ้าง เป็นทหารบ้าง พอมีเงิน ก็ใช้จ่ายกันสนุก ส่วนรายใหญ่ก็เอาไปขายภายในเมียนมา ร่ำรวยกันเป็นแถว ๆ ”²⁹

²⁸ คุณสาย, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

²⁹ พระต๋อโจโป, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 16 ชาวกะเหรี่ยงจากฝั่งประเทศเมียนมาเข้ามาจับจ่ายซื้อของในพื้นที่บ้านแม่สามแลบช่วงปี 1989

ที่มา: <https://www.gt-rider.com/se-asia-motorcycling/threads/the-mae-sam-laep-road.3428/>

ปริมาณการส่งออกสินค้าจากบ้านแม่สามแลบได้ถูกบรรยายผ่านปริมาณเรือที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้าจนต้องจอดเรียงคิวซ้อนลำตลอดริมแม่น้ำสาละวิน “สินค้าที่ส่งไปฝั่ง KNU มากแค่ไหน มันพิสูจน์ได้จากจำนวนเรือที่จอดยาวเหยียดตลอดลำน้ำ แถวสบแม่สามแลบจะมีหาดทราย เรือเยอะจนต้องจอดซ้อนลำกัน สินค้าเนี่ยใส่กันเกือบเต็มลำ บางลำก็ล้น ทั้งข้าวสาร ผงชูรส น้ำมันพืช รองเท้า เหล้า เบียร์ สินค้าพวกนี้จะกระจายไปหมู่บ้านต่างๆ ริมน้ำฝั่งกะเหรี่ยง ที่คนฝั่งโน้น (ฝั่งกองกำลัง KNLA - 5) มาตั้งชุมชนริมน้ำเพราะมันง่ายเวลาหนีทหารเมียนมาเข้ามาไทย ฝั่งโน้นในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีร้านค้าก็รับของจากแม่สามแลบนี้แหละ ส่วนบางรายก็มารับเข้าไปขายข้างในเมียนมาก็มี”³⁰ โดยพื้นที่ปลายทางสินค้าที่รองรับสินค้าส่วนใหญ่คือบ้านจอท่า “สินค้าจะถูกส่งจากบ้านแม่สามแลบ ไปสะกอท่าฝั่งเมียนมา

³⁰ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

มามากกว่า 40 ปีแล้ว อาจถึง 50 ปี ผังตรงข้ามเมื่อก่อนก็มีฐานของ KNU แล้วริมแม่น้ำสาละวินมีหลายฐาน คอยดูแลพวกที่ทำการค้า แล้วมีการเก็บค่าก๊อก (ส่วย)”³¹

ความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจจากการนำเข้าไม้สัก แร่ โค และการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค ส่งผลให้บ้านแม่สามแลบมีศักยภาพในการดึงดูดผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จนผู้คนจากทั่วสารทิศได้ตัดสินใจเข้ามาวางหลักปักฐานบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ไม่ว่าจะเป็นนายทุน บุคคลจากตัวเมือง ข้าราชการ หรือแม้กระทั่งบุคคลทั่วไป จนยกระดับบ้านแม่สามแลบจากหมู่บ้านริมแม่น้ำเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำสาละวินที่เต็มไปด้วยผู้คน สินค้า และเทคโนโลยีสมัยใหม่

“บนแม่น้ำสาละวินเรือวิ่งกันจนเบียดเสียดกัน เสียงดังทั้งวัน ท่าเรือแม่สามแลบที่เห็นเหมือนร้างทุกวันนี้ละ เมื่อก่อนเรือต้องจอดซ้อนกัน เพราะที่จอดเรือไม่พอ พอเอาของขึ้นฝั่งเมียนมาก็เสียภาษีให้กะเหรี่ยง 5 – 10% แต่ก็คุ้มนะ เพราะถ้าของเอาเข้าเมียนมาได้ ราคาบวกเพิ่มอีกเยอะ เพราะของมันเข้าเมียนมาได้ไม่กี่ทาง ตอนนั้นของทหารกะเหรี่ยงช่วยคุ้มครองเรื่องความปลอดภัยของสินค้า คนที่ค้าขายขายแดนในช่วงเวลานั้นรวยกันทุกคน”³²

“ทุน” ในการลงทุนนำเข้าและส่งออกสินค้าได้กลายเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ และสามารถแบ่งผู้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยบรรดาเสีย หรือพ่อเลี้ยงที่ชาวบ้านพูดถึงมักเป็นคนนอกพื้นที่ เนื่องจากบุคคลภายในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีการสะสมทุน หรือไม่มีเครือข่ายที่รองรับทรัพยากรธรรมชาติกับปศุสัตว์ที่มีมูลค่าสูง ขณะที่บุคคลภายนอกพื้นที่ที่มีทุนทรัพยากรในการลงทุน มักมีความสามารถในการสร้างเครือข่ายกับข้าราชการที่สัมพันธ์กับกองกำลัง KNLA มีเครื่องจักรขนาดใหญ่ และมีความสามารถในการต่อรองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ช่วยอำนวยความสะดวกกิจกรรมการค้าข้ามแดนของตน

“นอกจาก เจ๊ อ. (นามสมมติ) หรือญาติ ๆ ของเขาที่เป็นญาติของเจ้าเชียงใหม่ และมีเครือข่ายเป็นผู้ค้าไม้ตั้งแต่ยุคอังกฤษ ในยุคหลัง คนส่วนใหญ่ที่เข้ามาลงทุนมักเป็น

³¹ จอโพควา, (2563, 28 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

³² พะดีโพควา, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

คนจากที่อื่น เพราะคนในพื้นที่ ไม่มีใครมีเงินไปซื้อไม้สัก หรือแร่ หรือต่อให้ซื้อมาแล้วก็ไม่รู้ว่าเอาไปขายที่ไหน คนที่มาลงทุนส่วนใหญ่จึงเป็นคนนอกที่เขาทำเรื่องไม้สัก เรื่องแร่ เรื่องโค อย่างพ่อเลี้ยง ส. แกมีทุนใหญ่ และมีเครือข่ายที่นำเข้าไปตลอดชายแดน แล้วเขาก็เคลียร์กับข้าราชการได้ทุกคน อีกอย่างยุคนั้นพวกตำรวจทหารไทยจะสนิทกับโปเมียของ KNU เพราะเขาให้ KNU ช่วยป้องกันคอมมิวนิสต์ พวกนายทุนใหญ่คนไหนเข้าถึงเครือข่ายนี้ได้ก็สบาย ส่วนเลี่ย บ. (นามสมมติ) แกก็มีเครือข่ายพวกโรงงานรับซื้อแร่อยู่ที่เชียงใหม่ เลี่ย ช. (นามสมมติ) แกก็มีโรงงานลูกชิ้น แกมมีอำนาจในรัฐบาล ที่บ้านแม่สามแลบมันจึงเป็นช่องทางที่ให้อำนาจแก เลี่ย พวกพ่อเลี้ยงใช้ในการทำเงิน”³³

เครือข่ายการค้าทั้งในพื้นที่และเครือข่ายข้ามแดนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าไม้สักข้ามแดน เนื่องจากไม้สักถือเป็นสินค้าที่มีราคาสูงและเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ทำให้เกิดการแข่งขันในการเข้าถึงทรัพยากร โดยบริษัท STB ถือเป็นบริษัทชื่อดังที่เข้ามาจับช่วงการสัมปทานไม้บนพื้นที่บริเวณขุนยวมถึงสบเมย “เมื่อก่อนแกวนี่ทั้งหมดเป็นที่ทำไม้ของ STB แค่อีกน่าจะเดาไม่ยาก ตัว S ย่อมาจากชื่อของพ่อเลี้ยงสมที่มีเส้นสายกับพวกกลุ่มกองกำลังกะเหรี่ยงกับกะยา ส่วน T อันนี้กล่าวถึงไม่ได้ เพราะยิ่งใหญ่มาก ๆ ส่วนตัว B ย่อมาจากชื่อของโปเมีย เขาทั้งสามร่วมมือกันทำไม้ ถ้าคนทั่วไปในยุคนั้นทำไม่ได้หรอก ยุคนั้นใครจะกล้าข้ามไปเมียนมา ข้ามไปไม่รู้จักก็โดนยิงทันที เพราะไม่รู้ว่าเป็นสายให้ใคร แล้วถ้าเส้นไม่ใหญ่พอ ต้องใหญ่ถึงระดับประเทศนะ ไม่มีทางได้เอาไม้ขึ้นฝั่ง”³⁴ ขณะเดียวกันเครือข่ายการค้ายังส่งผลต่อการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยไปยังเมียนมา การมีทุนในปริมาณที่มากและเทคโนโลยีในการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ทันสมัยกว่าผู้ประกอบการรายอื่น ยังเป็นหนึ่งในการเพิ่มขีดความสามารถในการค้าข้ามแดนเหนือคู่แข่งรายอื่น ๆ

“พ่อผมเป็นจีนฮ่อ แกเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนแกแบกถั่วดินขายที่เมืองจีน พอเริ่มรวยก็ซื้อลา เอาถั่วดินใส่ลาตระเวนขายจนมีฐานะ แต่ตอนหลังแกไปติดการพนัน เสียเงินจนต้องขายลาทิ้ง แล้วแกไม่กล้ากลับจีน ต้องเดินทางเรื่อย ๆ แล้วมาอยู่ที่นี่แหละ จนแต่งงานกับแม่ที่เป็นคนกะเหรี่ยง คนจีนที่นี้ยุคแรกก็จะเป็นพ่อ กับเลี่ย บ. (นามสมมติ)

³³ พี่ไก่อ, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

³⁴ จอโพควา, (2563, 28 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ช่วงนั้นหลังจากเสีย บ. เข้ามา แกจะนำเข้าแร่จากเมียนมา แล้วแกก็ลงทุนให้พ่อเปิดร้านขายของ ส่วนฝั่งเมียนมาก็ได้เปรียบกว่าคนอื่น เพราะแม่เป็นคนทีหนึ่งสงครามมาจากฝั่งจอท่า ทำให้แม่รู้จักคนฝั่งโน้นเยอะ แต่ยุคหลังร้านค้าก็เกิดมากขึ้น คู่แข่งก็เริ่มเยอะขึ้น แต่สมัยนั้นร้านผมมีรถอยู่คันเดียว ร้านอื่นไม่มีรถ ทำให้ผมได้เปรียบกว่าคนอื่น เพราะคนอื่นเอาของจากแม่สะเรียงมาขาย แล้วต้องจ้างรถมาส่ง แต่ของผมไปเอาของจากเชียงใหม่ราคามันถูกกว่า แล้วผมก็ใช้รถส่วนตัว ทำให้สมัยนั้นที่ร้านของผมจะใหญ่สุดในแม่สามแลบ”³⁵

นอกเหนือจากทุน เทคโนโลยี และเครือข่ายการค้าที่เป็นตัวแสดงสำคัญในกิจกรรมการค้าข้ามแดนบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ บรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ยังเปิดโอกาสให้ผู้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามแดนทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการตัดและแปรรูปไม้ อาชีพค้าขาย อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้า และอาชีพบริการ

“ตอนยุคไม้แรกๆ เขารับสมัครคนงาน ผมก็เข้าไปสมัครทำหน้าที่ในการตัดไม้ (ตราสัญลักษณ์ของบริษัท) เวลาตัดไม้เสร็จ ก่อนเคลื่อนย้ายผมก็จะเอาค้อนที่มีตราบริษัทเข้าไปตีที่ไม้ เติบโลติทุกต้น เพื่อนๆ ผมแถวนี้เมื่อก่อนก็มาจากที่อื่น ส่วนใหญ่ก็มาทำงานบริษัท ทั้งกานไม้ ตัดไม้ ลากไม้ ใครมีช่างก็ได้เงินดีหน่อย พวกเริ่มมีทุนก็ซื้อเรือรับจ้างขนสินค้า ขนโคกระบือ แล้วคนพวกนี้มาแล้วก็ได้เมียได้ลูก จนตัดสินใจวางหลักปักฐานที่บ้านแม่สามแลบ ส่วนมุสลิมส่วนใหญ่มาอยู่ที่นี่นานแล้ว ส่วนใหญ่มาจากผาปูน พวกนี้จะเก่งเรื่องดูโค ค้าโคได้กำไรดีจนชักชวนกันเข้ามาอยู่บ้านแม่สามแลบ จนเมื่อก่อนบ้านแม่สามแลบที่มีไม่กี่หมู่บ้าน แต่ทุกวันนี้เพิ่มมากขึ้นอย่างที่เราเห็น ๆ กันอยู่”³⁶

พื้นที่ทางเศรษฐกิจที่ก่อตัวจนมีเงินสะพัดในพื้นที่ได้ดึงดูดผู้คนจากพื้นที่อื่นให้ตัดสินใจเข้ามาตั้งรกรากที่บ้านแม่สามแลบ “พ่อแม่เป็นคนหัวยทราย อยู่ตรงข้ามบ้านเสาหิน ตอนนั้นพ่อแม่ได้ข่าว

³⁵ ลุงวัน, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

³⁶ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ว่าที่นี่ (บ้านแม่สามแลบ) ค่าขายดี เลยตัดสินใจย้ายมาสร้างบ้าน แล้วเปิดเป็นร้านขายของที่นี่”³⁷ นอกเหนือจากชาวบ้านที่ตัดสินใจเข้ามาตั้งรกรากบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบแล้ว บรรดาข้าราชการจากตัวเมืองที่เข้ามาประจำการในพื้นที่ ยังหาอาชีพเสริมด้วยการเปิดร้านในพื้นที่

“ผมมาประจำอยู่ที่อนามัย แล้วการค้ามันคึกคัก คนเข้ามาอยู่บ้านแม่สามแลบ กันเต็ม ตัวผมได้เปรียบกว่าคนอื่นเพราะคลุกคลีกับเทคโนโลยี เลยตัดสินใจมาเปิดร้านขายพวกเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือแม้กระทั่งอะไรที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ผมเอามาขายหมด แล้วผมได้เปรียบมากกว่าคนอื่น เพราะถ้าสินค้าเสีย หรือชำรุด ผมก็รับซ่อม จนลูกค้าไว้วางใจจนบอกต่อ ๆ กัน เหมือนริโมททีวีเนี่ย เสียบ่อย ตอนแรกคนที่มาซื้อไม่รู้ เอามาซ่อม ผมเลยบอกถ่านหมด ผมก็เอามาขายอีก ยุคหลังก็เป็นพวกแบตเตอรี่ ผมก็ต้องปรับตัวตลอดเวลา”³⁸

ขณะที่มีทักษะทางวิชาชีพในการทำไม้ ส่วนใหญ่จะถูกเลือกเข้ามาสังกัดบริษัทแปรรูปไม้ ส่วนผู้อพยพคนอื่นๆ จะเข้ามาเป็นแรงงานไร้ฝีมือ อาทิเช่น ลูกหาบ ลูกจ้างรายวัน หรือแม้กระทั่งคนต้อนโค กระบือ

“ผมมาจากผ่าปูน ตอนนั้นกองทัพเมียนมา กับกะเหรี่ยงตีกัน หมู่บ้านถูกเผา เราก็ต้องหนี ตอนแรกลุงหนีไปอยู่แม่สวด แล้วได้ยินข่าวว่าที่บ้านแม่สามแลบต้องการช่างไม้ ลุงเลยย้ายมาอยู่ที่นี่ เพราะลุงมีความรู้เรื่องทำไม้ (แปรรูปเฟอร์นิเจอร์) เมื่อก่อนใครมาที่นี่ ถ้าทำไม้เป็น ส่วนใหญ่ก็รวยกันทุกคน บางคนหลังจากเก็บเงินจากเป็นลูกจ้างทำไม้ ก็หาไม้ทำเรือ ซื้อเครื่องยนต์มาติด ก็ต่อ ยอดเป็นวิ่งเรือขนของ ขนโคแทน จนร่ำรวยกันหลายคน ส่วนใครมาแล้วไม่มีทุน ไม่มีทักษะ ก็มาเป็นลูกหาบ คนไล่โค ต้องบอกว่าตอนเฟื่องฟู ต่อให้ไม่มีเงิน ถ้ามาถึงแม่สามแลบ รับรองไม่มีอดตายแน่นอน”³⁹

การหลั่งไหลเข้ามาของผู้คนที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนการค้าข้ามแดน ได้ก่อให้เกิดอาชีพต่อ ยอด และรองรับความต้องการของผู้คนภายนอกพื้นที่ “เมื่อก่อนตอนเด็กๆ ป้าก็เป็นพี่เลี้ยงให้กับ

³⁷ ป้ามี, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

³⁸ ลุงประสิทธิ์, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

³⁹ พะดีโพคา, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

พ่อเลี้ยงคนหนึ่ง คอยดูแลบ้าน ดูแลลูกให้แก่ ช่วงหลังพอมีเงินก็เปิดร้านขายของ แล้วชักชวนลูกหลาน มาอยู่บ้านแม่สามแลบ เพราะมีงานทำเยอะแยะ แล้วบ้านแม่สามแลบก็เจริญมากๆ”⁴⁰ ความเฟื่องฟูได้ ทำให้บ้านแม่สามแลบที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมืองแม่สะเรียง เต็มไปด้วยอาหารหูก กลิ่นน้ำเมา เสียงของผู้คน เสียงเพลง และแสงไฟยามค่ำคืน จนเป็นคำบอกเล่าที่ผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวอย่างเบิกบาน มากกว่าการกล่าวถึงความเป็นอยู่ของชุมชนในยุคปัจจุบัน

“ยุคที่แม่สามแลบเฟื่องฟู เงินเหมือนกระดาด ใช้จ่ายกันสนุกมือ ทุกคนหาเงิน ได้เลยไม่ค่อยมีปัญหาหะหว่างกัน อาหารทะเลเนี่ย เกิดมาไม่คิดว่าจะได้กิน ก็ได้กินในยุค นั้น ราคาเท่าไรไม่เกียะ กลางคืนสนุกเฮฮา ทั้งเหล้าฝรั่ง ไต่ส่สนุก ร้านคาราโอเกะ ยุคนั้น บ้านแม่สามแลบมีหมด ยิ่งกว่าสวรรค์บนดิน ที่สบแม่สามแลบจะมีหาดทรายที่เต็มไปด้วย ร้านค้า คนนี้คนนั้นมาก็ไปดื่มกัน คนแก่กับเด็กๆ ก็จะไปนั่งกันที่โรงหนัง เขาจะมุงกระต๊อบ เป็นหลังๆ ใช้ VDO ฉาย มีเก้าอี้ยาว คนมานั่งดูกัน คนฉายก็เก็บเงิน เด็ก 5 บาท ผู้ใหญ่ 10 บาท พอน้ำขึ้น พวกร้านค้าก็เก็บร้านค้าขึ้นมา พอน้ำลงก็ไปปลูกร้านค้ากันใหม่ ทำ แบบนี้วนไปเรื่อย ๆ ”⁴¹

ภาพบ้านแม่สามแลบยุคเฟื่องฟูได้ถูกยืนยันจากผู้คนมากมายที่มีประสบการณ์ร่วมในยุคมาเนอพลอเฟื่องฟู และบรรยากาศบ้านแม่สามแลบยังถูกถ่ายทอดออกมาเป็นฉากตอนในภาพยนตร์เรื่อง “มือปืน 2 สาละวิน” ซึ่งฉายในปี 1993 กำกับโดยหม่อมเจ้าชาติ เณิมยุคล และใช้พื้นที่บ้านแม่สามแลบเป็นหนึ่งในสถานที่จริงที่ใช้ในการถ่ายทำ ขณะเนื้อหาของภาพยนตร์ได้นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNLA กองทัพเมียนมา รัฐบาลไทย และพ่อค้าไม้ ไม่แตกต่างจากเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ

การนำเข้าทรัพยากรธรรมชาติ และปศุสัตว์จากเมียนมาเข้าสู่ไทย กับการเป็นสถานีกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทย สิ่งเหล่านี้ได้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่ ประกอบกับผู้คนจำนวนมากที่หลั่งไหลเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ จนหมู่บ้านได้ยกระดับเป็นเมืองท่าริมแม่น้ำสาละวินอย่างสมบูรณ์ กระทั่งความแตกแยกภายในองค์กร KNU การเข้าปะทะของกองทัพ

⁴⁰ ป้าแก้ว, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁴¹ ลุงวัน, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

เมียนมาที่จับมือกับ DKBA⁴² ส่งผลให้ฐานปฏิบัติการขององค์กร KNU ที่แข็งแกร่ง จนรัฐบาลเมียนมาไม่สามารถเข้ามาบังคับใช้กฎหมาย ได้พังทลายลง จนถูกยึดครองโดยกองกำลัง DKBA และเปิดช่องทางให้กับกองทัพเมียนมาเข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการในเวลาต่อมา การเข้ามาของอำนาจรัฐในช่วงเวลาดังกล่าวได้ทำให้บ้านแม่สามแลบที่เฟื่องฟู กลายสภาพเป็นเมืองร้าง เสียงของเครื่องยนต์เรือที่ดังสนั่นในยุคการค้าเฟื่องฟูได้ถูกแทนที่ด้วยความเงียบ จนได้ยินเสียงของแม่น้ำสาละวินที่ปะทะกับโขดหิน ขณะผู้คนตลอดริมฝั่งแม่น้ำสาละวินที่ เป็นผู้ถูกค้าหลัก ต่างหนีสงครามจากการสู้รบเข้ามาอาศัยในฝั่งประเทศไทย กระทั่งพื้นที่บ้านแม่สามแลบได้ค่อย ๆ กลับมามีบทบาทในการเป็นช่องทางสำหรับการค้าข้ามแดนอีกครั้งในเวลาต่อมา

ภาพที่ 17 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 12 มกราคม 2563

⁴² ดูรายละเอียดในหัวข้อ 5.1.3

พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ที่สัมพันธ์กับการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงในพื้นที่ฝั่งตรงข้าม ได้ผลักดันให้พื้นที่บ้านแม่สามแลบยกสถานะเป็นเมืองท่าข้ามแดน และชักนำผู้คนจากทั่วสารทิศให้เข้ามาดำรงชีวิตภายในพื้นที่ ก่อนจะปรับลดความสำคัญหลังจากความพ่ายแพ้ของกองกำลัง KNLA และกลับมาทำหน้าที่เป็นจุดในการนำเข้าและส่งออกสินค้าอีกครั้งหลังเกิดการเจรจาระหว่างรัฐบาลเมียนมากับผู้ต่อต้าน ปัจจุบันพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านแม่สามแลบ⁴³ ประกอบด้วยชาวกะเหรี่ยงปกากะญอที่นับถือศาสนาคริสต์กับพุทธ ชาวไทใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ และชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลาม จนภายในชุมชนมีศาสนสถานทั้ง วัด เจดีย์ โบสถ์คริสต์ และมัสยิด ขณะบ้านเรือนในพื้นที่มีจำนวน 794 หลังคาเรือน มีประชากรรวม 2,301 คน แบ่งเป็นหญิง 1,132 คน ชาย 1,169 คน (สำนักงานทะเบียนอำเภอสบเมย, 2561)

นอกเหนือจากพื้นที่ตัวหมู่บ้านแม่สามแลบจะเป็นจุดในการนำเข้าและส่งออกสินค้า พื้นที่บ้านแม่สามแลบยังเป็นจุดในการตั้งสถานที่ราชการต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ อ.สบเมย และ อ.แม่สะเรียงที่มีการตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำสาละวิน จะใช้การโดยสารทางเรือมายังพื้นที่บ้านแม่สามแลบ อีกทั้งพื้นที่บ้านแม่สามแลบยังเป็นจุดที่มีถนนลาดยางเชื่อมต่อกับ อ.แม่สะเรียง ส่งผลให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ถูกจัดวางในพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนของรัฐ สำนักงาน การศึกษาเอกชน ระบบ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลง และ กองร้อยทหารพรานที่ 3606 แต่พื้นที่ดังกล่าวไม่มีที่ตั้งของสำนักงานศุลกากร มีเพียงเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่เดินทางมาปฏิบัติหน้าที่ในห้วงเวลาที่มีการนำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน

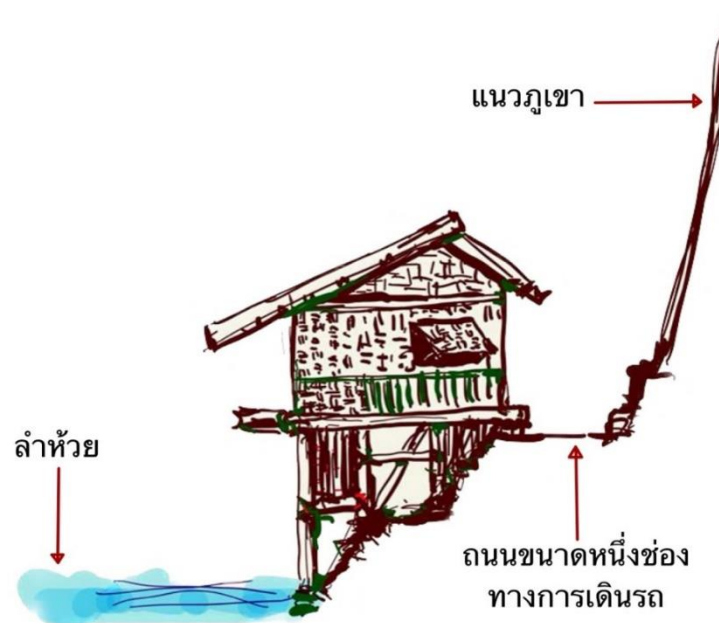
ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่บ้านแม่สามแลบ มากกว่า 95 % เป็นแนวเทือกเขา สลับซับซ้อน และมีความลาดชันสูง ส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานของประชากรของหมู่บ้านแม่สามแลบสามารถแบ่งออกเป็น 2 บริเวณ ได้แก่ หนึ่ง บริเวณริมแม่น้ำสาละวินที่มีการสร้างบ้านริมแม่น้ำสาละวิน สอง บริเวณลำห้วยแม่สามแลบที่มีการสร้างบ้านจะมีลักษณะของการยกตัวบ้านในระดับเดียวกับถนน โดยเสาของบ้านจะปักย่นลงไปตามแนวลาดเอียงของภูเขาที่ทอดยาวลงไปยังห้วยสาละวิน โดยทั้งสองฝั่งของห้วยสาละวินจะสร้างบ้านในลักษณะเดียวกัน วางตัวเรียงรายไปตามแนวถนนและห้วยแม่สามแลบ

⁴³ จำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สามแลบ มีทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน

แต่มีความแตกต่างกันในด้านวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ที่มีทั้งการใช้ไม้สัก ไม้ไผ่ กระเบื้อง ใบตองตึง เป็นต้น

ภาพที่ 18 ภาพแสดงสถานที่สำคัญในหมู่ที่ 1 บ้านแม่สามแลบ
ที่มา googlemaps รายละเอียดโดยผู้วิจัย

ภาพที่ 19 ภาพลักษณะสร้างบ้านเรือนสองฝั่งห้วยแม่สามแลบในบริเวณหมู่ที่ 1

การก่อตัวของชุมชนที่ดึงดูดคนจากพื้นที่ต่าง ๆ ภายในประเทศไทย รวมถึงผู้คนจำนวนหนึ่ง ที่หนีภัยจากการสู้รบจากเมียนมา ให้เข้ามาดำรงชีวิตภายในพื้นที่ ได้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการค้าข้ามแดนขนาดใหญ่ จนความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือข่าย และความสามารถทางด้านภาษา ได้ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนของผู้คนในพื้นที่ให้มีความสามารถในการต่อรองราคาได้มากกว่าการค้าขายชายแดนที่ไม่ผ่านกลุ่มเครือข่าย นอกจากนี้ด้วยลักษณะของท่าเรือที่ทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทางของผู้คนไปยังจุดอื่น ๆ ทำให้มีผู้ประกอบการจากภายนอกพื้นที่เข้ามาเปิดกิจการร้านค้าในบริเวณท่าเรือ เช่น ร้านขายยา ที่เปิดโดยเภสัชกรจากเชียงใหม่ ขณะที่คนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถเข้าไปอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดน จะมีอีกพื้นที่หนึ่งในการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ได้แก่ อาชีพประมงน้ำจืด การเย็บใบตองตึง อาชีพก่อสร้าง และอาชีพบริการ

ภาพที่ 20 ซ้าย ภาพแผนที่แสดงหมู่บ้านในเขตการปกครองของ อบต.แม่สามแลบ ที่มา: อบต.แม่สามแลบ 28 พฤษภาคม 2563
ขวา ภาพแสดงอาณาเขตตำบลแม่สามแลบ ที่มา: <https://www.google.com/maps>

5.3 ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบในยุคปัจจุบัน

แม้การปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐ ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นทางการ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จะถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน แต่การดำรงอยู่ของกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่ได้สังกัดรัฐบาลเมียนมา ได้ทำให้พื้นที่ชายแดนในแต่ละพื้นที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไป ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบการและวิธีการค้าข้ามแดนในพื้นที่ โดยการค้าข้ามแดนผ่านช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบอยู่ในลักษณะการค้ากึ่งทางการ เนื่องจากพื้นที่กองกำลัง KNLA – 5 ปราศจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนเข้ามาบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่ แต่การตั้งกองกำลัง KNLA – 5 กับ กองทัพเมียนมา เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน ได้ทำให้ช่องทางดังกล่าวมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน จนสามารถแบ่งการค้าข้ามแดนออกเป็น สอง รูปแบบ ได้แก่การค้าข้ามแดนระยะไกลที่มีลักษณะการค้าข้ามแดนกับพื้นที่อื่นที่อยู่ห่างไกลออกไป กับการค้าระยะใกล้ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ใกล้เคียงบ้านแม่สามแลบ โดยเครือข่ายการค้า ปริมาณของทุน การเข้าถึงเทคโนโลยี ความต้องการของตลาด ความแตกต่างของราคา สภาพภูมิประเทศ และลักษณะพิเศษของชุมชน ล้วนส่งผลต่อการค้าข้ามแดนทั้งระยะไกลกับระยะใกล้

5.3.1 วิธีการค้าข้ามแดนระยะไกลบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

การมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างรัฐจะเกิดขึ้นกับรัฐที่มีความใกล้ชิดกัน ในทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากลดต้นทุนลงจากการขนส่ง รัฐที่มีระบอบการเมืองใกล้เคียงกันจะมีแนวโน้มที่เปิดกว้างระหว่างกัน และรัฐอาจพึ่งพากันทางเศรษฐกิจต่อกันในลักษณะที่ช่วยลดความแตกต่างในการพัฒนา (Charles R. Boehmer and Sergio Peña, 2012) การเลือกประเทศคู่ค้าโดยรัฐ มักจะทำการค้าขายกับรัฐที่เป็นพันธมิตรมากกว่าค้าขายกับรัฐที่เป็นศัตรู (Gowa, 1994) ขณะที่ “โค” ที่ถือเป็นการค้าข้ามแดนระยะไกลผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ กลับมีทิศทางแตกต่างจากข้อเสนอข้างต้น เนื่องจากปลายทางของโคส่วนใหญ่จะส่งออกไปยังประเทศจีนที่มีเขตแดนเชื่อมต่อกับเมียนมา แต่กฎระเบียบต้นทุน และทักษะในการขนส่งโค ได้ส่งผลให้มีการนำเข้าโคจากเมียนมาเข้าสู่ไทยก่อนส่งออกไปยังประเทศจีน

โค กระบือ ถือเป็นหนึ่งในสินค้าระยะไกลที่ใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบเป็นช่องทางในการนำเข้าโคเข้าสู่ประเทศไทย สถิติการนำเข้าโคกระบือผ่านช่องทางที่อยู่ภายใต้อำนาจของศุลกากรแม่สะเรียง พบว่า ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2557 – 2561 มีการนำเข้าโค กระบือที่มีชีวิตจากเมียนมาจำนวนมากถึง 114,909 ตัว นับเป็นมูลค่า 2,298,078,000 บาท โดย โคจำนวนมากเดินทางมาจากฝั่งบังคลาเทศ ชายแดนประเทศอินเดีย และภายในประเทศเมียนมา

ราคาของโค กระบือภายในประเทศเมียนมา กับความต้องการโค กระบือในประเทศไทยได้กลายเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการตัดสินใจนำเข้าโค กระบือจากประเทศเมียนมา โดยการนำเข้ากระบือส่วนใหญ่มีปลายทางสำคัญอยู่ที่บริเวณภาคเหนือของไทยที่นิยมบริโภคกระบือ ขณะที่โคมีปลายทางที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากความต้องการในการบริโภคของชาวจีน ประกอบกับกฎหมายการส่งออกของรัฐบาลเมียนมา กฎหมายการนำเข้าของจีน และเทคโนโลยีในการขนส่งโค ได้ผลักดันให้โคถูกนำเข้าจากเมียนมาเข้าสู่กระบวนการขนส่งเพิ่มน้ำหนักในไทย ก่อนส่งออกผ่านช่องทางตลาดมืดเข้าสู่ประเทศจีน

การค้าโคข้ามแดนในฐานะสินค้ากึ่งทางการเกิดจากในอดีตรัฐบาลเมียนมาได้มีกฎหมายในการห้ามส่งออกโค ตามระเบียบการห้ามส่งออกสินค้า ประกาศเลขที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. 1999. pp. 1-4.)⁴⁴ กฎระเบียบดังกล่าวได้ส่งผลให้โคไม่สามารถส่งออกในช่องทางการค้าข้ามแดนที่เป็นทางการ และพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายส่งออกโคเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวอำนาจของรัฐบาลเมียนมาไม่สามารถเข้ามาจัดการ หรือบังคับใช้กฎหมายได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งการสู้รบระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลังติดอาวุธ หรือการปราศจากเจ้าหน้าที่ศุลกากรเข้ามาบังคับใช้กฎหมาย ขณะที่ประเทศไทยไม่มีมาตรการหรือกฎหมายที่ห้ามการนำเข้าโค ส่งผลให้พื้นที่กองกำลังชาติพันธุ์ติดอาวุธบนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา

⁴⁴ สินค้าที่ห้ามส่งออก ตามประกาศเลขที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เรื่อง ข้อกำหนดสินค้าที่ห้ามส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยห้ามมีการจำหน่ายและนำสินค้าออกไปยังต่างประเทศในทุกช่องทาง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางชายแดน สินค้าประเภทสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่ห้ามส่งออก ได้แก่ งาช้าง กระบือ โค ช้าง ม้า สัตว์หายากอื่นๆ และหนังสัตว์

ได้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการสลัดเงื่อนไขจากกฎหมายของรัฐบาลเมียนมา จนผู้ประกอบการมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายโคเข้าสู่ประเทศไทยนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

“การค้าโคมันมีการเปลี่ยนแปลงตลอด ขึ้นอยู่กับผู้ซื้อเป็นหลัก เมื่อก่อน โคเป็นสินค้าที่เมียนมาไม่อนุญาตให้ส่งออกจากเมียนมา เลยต้องใช้พื้นที่ของ KNU เป็นพื้นที่ส่งออกโคจากเมียนมาเข้าไทย แต่ของไทยไม่ได้มีกฎหมายห้ามนำเข้า มันเลยนำเข้ามาในไทยได้แบบถูกกฎหมาย เมื่อก่อนส่วนใหญ่ นำเข้ามาก็เอามาขายเนื้อกินกัน เราก็ต้องหาตัวที่พร้อมเชือด ต่อมาก็มีคนที่มาซื้อโคเอาไปทำลูกชิ้น ล่าสุดก็เอาโคมาขุนที่สุโขทัย พะเยา ตาก ส่งออกไปขายที่จีน เราก็หาโคที่โครังใหญ่ ๆ ตอนนี้ความต้องการของตลาดจีนมีเยอะมาก ๆ ส่วนในไทยก็ขุนโคกันเก่ง ใช้เวลาไม่นานน้ำหนักเพิ่มขึ้นเยอะมาก”⁴⁵

ความต้องการโคเพื่อขุนในประเทศไทยได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากที่มีเครือข่ายในการนำเข้าโคข้ามแดน ทั้งแหล่งขายโคในเมียนมา ผู้รับซื้อโคในไทย และมีช่องทางในการเจรจากับกองกำลัง KNLA – 5 เลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ เป็นช่องทางในการนำเข้าโคสู่ประเทศไทย

“ที่เราเลือกบ้านแม่สามแลบ เพราะจุดหมายของโคที่เราไปเอาอยู่แถบต้องอยู่แถบนั่นจะมีโคจากที่ต่าง ๆ มาร่วมตัวกันเยอะมาก และมีตลาดประมูลโค เราสามารถไปเลือกโคที่นั่นได้เลย เลือกเสร็จก็ต้อนผ่านเขต KNU ที่เราสามารถเจรจาได้ ใช้เป็นทางผ่านจนมาออกริมแม่น้ำสาละวิน แล้วล่องเรือลงมาขึ้นฝั่งที่บ้านแม่สามแลบ”⁴⁶

คำให้สัมภาษณ์ของพ่อเลี้ยงตา ได้แสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบเป็นจุดในการนำเข้าโค เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้แหล่งประมูลโคในฝั่งเมียนมา และมีพื้นที่ KNLA – 5 ที่ทำหน้าที่เป็นช่องทางในการส่งออกโค โดยปราศจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลเมียนมา ท่ามกลางผู้ประกอบการค้าโคข้ามแดนจำนวนมาก “พ่อเลี้ยงตา” ถือเป็นหนึ่งในผู้ประกอบการที่มีความได้เปรียบมากกว่าผู้ประกอบการคนอื่น ๆ เนื่องจากพ่อเลี้ยงตามีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับผู้มีอำนาจในกองกำลัง KNLA – 5 “พ่อเลี้ยงตา” คือคนที่กว้างขวางฝั่ง KNU เพราะแกได้กับลูกผู้นำฝั่งโน้น แล้วแก

⁴⁵ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

⁴⁶ พ่อเลี้ยงพี, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ค้าโคมานาน ฝั่งโน้นแกเคยได้หมด”⁴⁷ อย่างไรก็ตาม พ่อเลี้ยงฮาซัน กลับเป็นหนึ่งในผู้ที่นำเข้าโคสูงสุดของจุดผ่อนปรนฯ ช่องทางบ้านแม่สามแลบ

“พ่อเลี้ยงตาแกแต่งงานกับลูกของผู้หลักผู้ใหญ่ฝั่ง KNU แกเลยได้เปรียบมากกว่าคนอื่นก็จริง แต่ตัวกองกำลัง KNLA – 5 เขาจะขวางพ่อค้ารายอื่นไม่ให้นำเขาโคผ่านทางนี้ก็ได้ เพราะตัวกองกำลังเองต้องเก็บเงินค่าผ่านทางของโคเข้ามาบำรุงกองกำลัง ถ้าให้ของพ่อเลี้ยงตาคนเดียว พ่อเลี้ยงคนอื่นก็ไปใช้ช่องทางอื่น ตัว KNU เอง ก็ขาดรายได้ มันเลยทำให้ KNU ไม่เปิดโอกาสของคนค้าโคคนอื่น ส่วนพ่อเลี้ยงฮาซัน แกมีเครือข่ายในไทยที่กว้างกว่า มีพ่อเลี้ยงมุสลิมช่องทางอื่นที่เขาคุยกันเขาช่วยเหลือกันตลอดแล้วแกใจถึงมาก ๆ บางครั้งแกยอมขาดทุนเพื่อรักษาลูกค้าแก จุดนี้เลยทำให้พ่อเลี้ยงฮาซันนำเข้าโคเยอะกว่า แต่ถ้าถามเรื่องกำไรว่าใครได้เยอะกว่ากัน อันนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่ง”⁴⁸

การเปิดพื้นที่ให้บรรดาผู้ประกอบการค้าโคข้ามแดนของกองกำลัง KNLA – 5 ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการเปิดโอกาสทางการค้าอย่างเสรีบนพื้นที่ตลาดมืด เพื่อเก็บเกี่ยวภาษีจากค่าผ่านทางและค่าคุ้มครอง ซึ่งเป็นหนึ่งในท่อน้ำเลี้ยงสำคัญของกองกำลัง KNLA – 5 ขณะเดียวกันกระบวนการในการคัดสรรโคเพื่อการนำเข้าได้ปรับเปลี่ยนจากอดีต เนื่องจากความเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันที่สลายเส้นเขตแดน จนอำนวยความสะดวกและลดต้นทุนให้แก่ผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก

“สมัยก่อนตอนไปซื้อโค ต้องไปด้วยตัวเอง เราต้องจัดชุดกันไปสองสามคน ต้องพกปืนไปด้วย เพราะเราพกเงินสดไปซื้อ ไม่ได้มีระบบโอนเหมือนทุกวันนี้ และตอนเรากลับ เราอาจถูกปล้นโคได้ ปืนจึงสำคัญมาก ๆ ตอนเราเข้าไปในเขต KNU ต้องเดินเท้าไปดูโคตามหมู่บ้านต่างๆ มีลาหนึ่งตัว เราเอาผ้าพันข้าวสารแขวนไว้ที่คอของลา เพื่อเอาไว้หุงกินระหว่างทาง บางทีเราก็กินเงินแอบไว้ในข้าวสาร เราจะแวะรวบรวมโคจากหมู่บ้านต่างๆ เมื่อเราได้โคตามที่ต้องการ เราจะจ่ายค่าผ่านทางให้ KNU แล้วเราก็อ้อย ๆ ไล่ต้อนมาฝั่งไทย บางครั้งใช้เวลาเป็นเดือน ๆ กว่าจะได้สักฝูงหนึ่ง บางคนเป็นมาลาเรียตายระหว่าง

⁴⁷ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

⁴⁸ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

เดินทางก็มี แต่ทุกวันนี้ แตกต่างออกไปเยอะ เราเปิดโทรศัพท์ ให้เขาถ่ายรูปโคให้ชัด ๆ ส่งมาทางไลน์ (ชื่อแอปพลิเคชัน) โทรคุย ต่อรอราคาเสร็จ โอนเงิน รอวันที่โคมาถึงฝั่งชายแดนไทย”⁴⁹

เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างผู้ประกอบการค้าโคข้ามแดนเข้าไว้ด้วยกัน และได้ลดต้นทุนกับย่นระยะเวลาในการติดต่อสื่อสาร ขณะเดียวกัน เครือข่ายทางการเงินในพื้นที่ อ.แม่สอด ได้ช่วยสนับสนุนการค้าข้ามแดนในลักษณะของอัตราการแลกเปลี่ยนที่คุ้มค่ากว่าการแลกเงินที่ อ.แม่สะเรียง “ผมมีลูกน้องอยู่ฝั่งเมียนมา ที่ตลาดฝั่งเมียนมาเวลามีการประมูลโค จะให้ลูกน้องไปดู ลูกน้องต้องเป็นลูกน้องที่เชื่อถือได้ เพราะผมจะโอนเงินให้ลูกน้องผ่านทางแม่สอดก่อน ที่แม่สอดจะมีครบเลย เราแค่โทรไป ทั้งแลกเงิน แล้วโอนเงินอัตราแลกเปลี่ยนจะดีกว่าแม่สอด ตอนประมูลบางทีถ้าตัวไหนปกติลูกน้องจะเลือกเองได้เลย แต่ถ้าช่วงไหนราคาสูง หรือบางตัวที่ไม่สมบูรณ์ ลูกน้องจะส่งรูปมาให้ดูทางไลน์ ประมูลเสร็จก็ค่อย ๆ ต้อนมาเรื่อย ๆ มาลงทางเรือที่สะกอท่า”⁵⁰

พ่อเลี้ยงฮาซันได้อธิบายถึงวิธีการในการประมูลโคโดยพ่อเลี้ยงได้ใช้การสื่อสารทางไกลสมัยใหม่ในการตัดสินใจเลือกโค และวิธีการในการโอนเงิน ซึ่งวางอยู่บนฐานของการไว้วางใจเป็นหลัก โดยโคได้ถูกต้อนด้วยการให้คนเดินไล่ต้อนตามเส้นทางธรรมชาติก่อนจะลงเรือบริเวณบ้านสะกอท่า และล่องแม่น้ำสาละวินขึ้นฝั่งบริเวณบ้านแม่สามแลบ

⁴⁹ พ่อเลี้ยงพี, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁵⁰ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 21 บริเวณที่ผู้วิจัย และพ่อเลี้ยงฮาซันใช้ดูเรือบรรทุกโค ในจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบ
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

ขณะลงพื้นที่เพื่อสังเกตการเคลื่อนย้ายโคข้ามแดนเข้าสู่ประเทศไทยผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ผู้วิจัยพบว่า รถสิบล้อที่เรือบรรทุกโค จำนวน 2 คัน จอดรอเรือบรรทุกโคบริเวณเชิงเขาในจุดที่สามารถมองเห็นแม่น้ำสาละวินได้ในระยะไกล บริเวณดังกล่าวมีศาลาข้างทางซึ่งมีผู้ประกอบการนั่งรอเรือบรรทุกโค ด้านข้างเป็นร้านค้าขนาดเล็กของชาวบ้านที่อพยพหนีภัยสงครามมาจากเมืองผาปูน รัฐกะเหรี่ยง เมื่อเรือเข้าในระยะสายตา ทั้งผู้ประกอบการ คนขับรถ เจ้าหน้าที่ศุลกากร ทหารพราน และชาวบ้านบางส่วน ได้ขับรถมุ่งหน้าไปยังจุดจอดเรือที่อยู่ห่างจากตัวหมู่บ้านออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร

ป้ายไว้นิสัยน้ำเงินที่ถูกผูกติดกับเสาไม้ริมข้างถนน เขียนข้อความ “จุดปฏิบัติงานด่านศุลกากรแม่สะเรียง กรมศุลกากร” ถือเป็นสัญลักษณ์เดียวที่ทำหน้าที่บ่งบอกจุดที่ใช้ในการรับสินค้า

นำเข้าข้ามแดน ใกล้กันมีป้อมชั่วคราวขนาดเล็กแต่ปราศจากเจ้าหน้าที่ประจำการในช่วงเวลาที่ไม่มีการนำเข้าโคข้ามแดน ส่วนเนินดินที่อยู่ด้านข้างถนน ซึ่งมีความสูงระดับเดียวกับกระบะของรถสิบล้อ ถูกดัดแปลงใช้เป็นทางเดินขึ้นรถบรรทุกของโค ในวันที่มีการนำเข้าโค บรรดาผู้ประกอบการ คนขับรถ คนต้อนโค และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเข้าโคจะใช้พื้นที่ดังกล่าวในการเคลื่อนย้ายโคข้ามแดนเข้าสู่ประเทศไทย

แม่น้ำสาละวินที่มีความแข็งแรงได้ผลักเรือที่เร่งเครื่องยนต์ในทิศทางเดียวกับสายน้ำอย่างช้า ๆ ถังน้ำมันเหล็กขนาด 200 ลิตร ที่ภายในไม่มีน้ำมันบรรจุอยู่ ได้ถูกผูกขนานเข้ากับเรือข้างละ 7 ถัง เพื่อเป็นเครื่องพยุงป้องกันไม่ให้เรือโคลงเคลง โดยถังแรกของทั้งสองข้างของเรือจะมีการต่อเติมแผ่นเหล็กที่มีการม้วนให้มีปลายแหลมเพื่อลดแรงต้านทานของน้ำ เรือหางยาวลำดังกล่าวได้บรรทุกโคมาทั้งหมด 47 ตัว ยืนเรียงหันหน้าออกข้างเรือทั้งสองข้างฝั่งสลับเป็นฟันปลา โดยมีเชือกผูกโคติดไว้กับกราบเรือ เพื่อป้องกันโคลล้มทับระหว่างการเดินทาง หลังคาถูกชิงด้วยตาข่ายกรองแสงสร้างร่มเงาให้แก่โค ขณะส่วนหัวของหลังคาเรือได้ประดับด้วยธงชาติไทยทั้งสองข้างเพื่อแสดงสถานะสัญชาติของเรือ กระทั่งความแรงของแม่น้ำกับเครื่องยนต์ได้ผลักเรือ จนเรือค่อย ๆ จอดเทียบริมตลิ่งแม่น้ำสาละวินฝั่งไทยซึ่งมีระดับของพื้นดินต่ำกว่าถนนที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายโค

ภาพที่ 22 จุดเนินดินที่ใช้ต้อนโคขึ้นไปยังรถบรรทุกบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบ

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

ภาพที่ 23 เรือขนะเทียบชายฝั่ง และมีการไล่ต้อนโคขึ้นบนถนน

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้ลงไปรอรับโคพร้อม ๆ กับกิ่งไม้ขนาดเล็ก นายท้ายเรือได้แกะเชือกที่ผูกโคไว้กับกราบเรือทีละตัว แล้วส่งให้ชาวบ้านไล่ต้อนโคจากริมฝั่งแม่น้ำสาละวินขึ้นมาริมถนน โคได้ถูกไล่ต้อนขึ้นมาบนเนินดินที่อยู่ในระดับเดียวกับท้ายรถ หลังจากโคขึ้นรถนายท้ายรถได้จับผูกหัวโคไว้กับเหล็กที่ทำเป็นหลังคารถอีกครั้ง โคได้ถูกจัดเรียงอย่างเป็นระเบียบบนรถสิบล้อสองคัน คันแรกบรรทุกจำนวน 23 ตัว ส่วนอีกคันบรรทุกจำนวน 24 ตัว ในระหว่างการจัดระเบียบโคหากโคตัวไหนไม่เชื่อฟังคนต้อนจะใช้ไม้ขนาดเล็กตี หรือบางกรณีใช้การบิดหางโคให้โคเจ็บปวดเพื่อให้โคเชื่อฟังคำสั่ง บริเวณสะพานด้านซ้ายของโคยังปรากฏสัญลักษณ์ที่เป็นรูปตัวอักษรภายในเส้นวงกลม

“เวลาเราประมูลโคได้ เราจะเอาสี่สเปย์ฉีดไว้ ไม่ให้สับสนกับโคของคนอื่น แล้วเวลาต้อนมาจะจำได้ง่าย เมื่อก่อนเขาใช้เหล็กกลนไฟจี้ลงไปที่หนังของโค”⁵¹

⁵¹ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 24 ซ้าย: โคที่ถูกฉีดสเปรย์เป็นสัญลักษณ์ ขวา: โคที่ถูกลำเลียงขึ้นรถบรรทุก
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

หลังจากโคถูกต้อนเข้ามายังพื้นที่ประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าโค ได้บังคับใช้กฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ทหารได้ทำหน้าที่สังเกตการณ์บนพื้นที่ เจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ตรวจนับจำนวนโคเพื่อคำนวณภาษีการนำเข้า เจ้าหน้าที่ด่านกักกันสัตว์ได้ตรวจสอบจำนวนโค กระทั่งโคได้ถูกลำเลียงไปยังคอกกักกันโรคของเอกชนที่กรมปศุสัตว์รับรองเพื่อตรวจและกักโรค เป็นจำนวน 21 วัน กระทั่งมีการเจาะเลือดสัตว์นำเข้าราชอาณาจักร เพื่อคัดแยกซีรัมในการทดสอบโรคปากและเท้าเปื่อย โรคแท้งติดต่อ และการทดสอบโรคไวรัสโรค หลังการตรวจสอบโรคติดต่อ จะมีการขึ้นทะเบียนโค และติดเบอร์หูให้แก่โค เมื่อการตรวจและกักโรคเป็นที่เรียบร้อย พ่อค้าที่ได้ส่งจองโค หรือต้องการซื้อโคเข้ามารับโค เพื่อเอาโคไปกระจายตัวในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย หลังจากนั้นจะมีกระบวนการในการขุนโคจนมีน้ำหนักที่เพิ่มขึ้น พ่อค้าคนกลางกลุ่มดังกล่าวจะไปกว้านซื้อกลับ และนำโคขุนไปจำหน่ายต่อทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

การนำเข้าโคผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ได้สร้างเม็ดเงินจากภาษีนำเข้าเป็นจำนวนมาก จนโคจากเมียนมาได้กลายเป็นสินค้าที่ดึงดูดผู้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ผู้ประกอบการ คนขับเรือ คนต้อนโค คนขับรถบรรทุก คนเลี้ยงโคที่อยู่ภายในพื้นที่

อ.แม่สะเรียง ขณะเดียวกัน โคจากพื้นที่ อ.แม่สะเรียง ยังดึงดูดผู้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในการขนโคเพื่อการส่งออกไปยังประเทศจีน

ด้านกระบือมีชีวิตจำนวนมากได้ถูกนำเข้ามายังจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มีกระบือถูกนำเข้ามาจำนวน 26,759 ตัว กระบือทั้งหมดถูกไล่เลียงจากประเทศเมียนมา ผ่านทางแม่น้ำสาละวินในลักษณะที่คล้ายคลึงกับโค แต่ลักษณะพิเศษของกระบือได้ส่งผลต่อการต้อนและปลายทางของกระบือส่วนใหญ่จะกระจายไปยังภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจากภาคเหนือของประเทศไทยมีความนิยมในการบริโภคกระบือ

“กระบือส่วนใหญ่จะส่งไปที่เชียงใหม่ ที่นั่นจะมีตลาดรับซื้อ สังเกตดูเมนูที่มีชื่อเสียงที่ภาคเหนือจะเป็นเนื้อความ ทำได้หลายเมนู แต่การต้อนกระบือจะยากกว่าโคเยอะ คนต้อนจะต้องต้อนกระบือให้ห่างจากแหล่งโคลน หรือแหล่งน้ำ เพราะถ้ากระบือพวกนี้เจอ มันจะวิ่งลงไปนอนแช่ แล้วไล่ให้ขึ้นมายากมาก ๆ บางครั้งรอสามสี่ชั่วโมง กว่ามันจะขึ้นมา แล้วบรรทุกกระบือยากมาก ๆ เพราะกระบือมันตัวใหญ่ เขามันยาว จัดให้ยืนซ้อนกันยาก แต่การขนส่งกระบือจะดีกว่าโคอย่างนี้ เพราะหนึ่งกระบือเหนียวกว่าโค เป็นรอย เป็นแผลยาก ทำให้เสียราคาค่อนข้างน้อยกว่าโค”⁵²

นอกเหนือจากโค กระบือจะเป็นสินค้าหลักในการนำเข้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ในช่วง ค.ศ. 2014 ได้ปรากฏสถิติการนำเข้าแรดตีนดำ แร่ลวดแฟรม และแร่พลวง จากเมียนมาเข้ามายังประเทศไทย รวมมูลค่ากว่า 2,700,000 บาท เพื่อนำไปเป็นวัตถุดิบในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย การนำเข้าสินค้าจากเมียนมาเข้าสู่ไทยจึงมีลักษณะของการนำเข้าสินค้าที่มีชีวิตและเป็นวัตถุดิบในการผลิตหรือสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการส่งออก และการอุปโภคบริโภคภายในประเทศเป็นสำคัญ

5.3.2 วิธีการค้าข้ามแดนระยะใกล้บนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

การสู้รบระหว่างองค์กร KNU กับกองทัพเมียนมา ได้ทำให้ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่เลือกตั้งถิ่นฐานบริเวณริมแม่น้ำสาละวิน เนื่องจากง่ายต่อการอพยพหนีภัยจากการสู้รบเข้าสู่ประเทศไทย

⁵² พ่อเลี้ยงพี, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ขณะเดียวกัน การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน อาทิเช่น ถนน สะพาน อาจอำนวยความสะดวกให้แก่กองทัพเมียนมาในการเคลื่อนย้ายกำลังพลและยุทโธปกรณ์ ส่งผลให้พื้นที่ตลอดริมแม่น้ำสาละวินจรดพื้นที่ตอนในของเมียนมา ไม่มีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่รองรับการเคลื่อนย้ายสินค้า จนตลอดริมแม่น้ำสาละวิน และพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกองกำลัง KNLA -5 ต้องพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภคจากฝั่งไทย

“เมื่อก่อนค้าขายกันสนุก ขนาดคนแม่สะเรียงยังมาตั้งหลักแหล่งที่นี่เลย ใครมาที่นี่มีเงินเก็บทุกคน ขนาดคนแบกของยังมีเงินเก็บเลย แต่หลังจากกะเหรี่ยงพุทธแยกไปแล้วไปร่วมมือกับทหารเมียนมาเข้ามาตี แม่น้ำสาละวินเงียบเลย ไม่มีใครกล้าข้ามเรือ ต้องรอเป็นปีถึงจะกล้าข้ามเรือไปมา แล้วขายของได้ไม่เหมือนเดิม”⁵³

หลังจากค่ายมานะพลอร์แตก หมู่บ้านต่าง ๆ ริมแม่น้ำสาละวินในฝั่งประเทศเมียนมา ได้ถูกทำลายล้างจากน้ำมือของกองกำลัง DKBA อดีตผู้ร่วมรบภายใต้องค์กร KNU ที่แยกตัวร่วมมือกับกองทัพเมียนมา ส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากต้องอพยพหนีภัยจากการสู้รบเข้ามายังประเทศไทย จนก่อให้เกิดค่ายผู้ลี้ภัยกระจายตัวตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย และพื้นที่ชายแดนฝั่งเมียนมาที่เคยเต็มไปด้วยผู้คน กลับกลายเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าลง กระทั่งการค้าข้ามแดนระยะใกล้ที่เป็นการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคไปยังพื้นที่ฝั่งเมียนมาก็ต้องหยุดตัวลง ต่อมาหลังจากเกิดการเจรจาต่อรองระหว่างกองทัพเมียนมากับองค์กร KNU การค้าขายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบได้กลับมาทำการค้าขายอีกครั้งหนึ่ง โดยพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ มีที่ตั้งของฐานปฏิบัติการกองทัพเมียนมาระดับกองร้อยประจำการอยู่

“เราไม่ได้ส่งของให้กับท่าเรือฝั่งตรงข้าม บ้านที่เห็นอยู่ฝั่งตรงข้ามเป็นฐานของทหารเมียนมา เรือส่งของจะวิ่งตามแม่น้ำแล้วส่งของตามหมู่บ้านต่าง ๆ หรือบางจุดก็เอาเข้าไปในหมู่บ้านที่ลึกเข้าไปอีก”⁵⁴

⁵³ พี่ขวัญ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁵⁴ ลุงประสิทธิ์, (2562, 11 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 25 ที่ตั้งฐานปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

สถิติการส่งออกสินค้าจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบตั้งแต่ ค.ศ. 2014 – 2018 มีมูลค่าการส่งออกมูลค่ารวม 43,964,474.75 บาท สินค้าส่งออกสำคัญประกอบด้วย ข้าวเจ้าขาว อุปกรณ์การเรียนการสอน ยารักษาโรคและเวชภัณฑ์ ชุดปฐมพยาบาล อุปกรณ์ทางการแพทย์ และอุปกรณ์ก่อสร้าง สินค้าเหล่านี้ได้สะท้อนความต้องการสินค้าอุปโภคและบริโภคของพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

“ตลอดแนวแม่น้ำสาละวิน มีหมู่บ้านในฝั่งกองกำลัง KNLA - 5 เยอะมาก หมู่บ้านทั้งหมดต้องพึ่งพิงอาหาร เครื่องใช้จากฝั่งไทย ขนาดยารักษาโรคต่างๆ ก็ต้องมาเอาที่ไทย ประเทศไทยจึงสำคัญมาก ๆ ถ้าฝั่งไทยปิดด่าน ฝั่งเรา (รัฐกะเหรี่ยง) ก็อยู่ไม่ได้ เพราะพื้นที่ของเราไม่ได้เชื่อมเข้าไปตอนในของเมียนมา ถ้าเชื่อมจนเส้นทางสบาย เวลาทหารเมียนมาเข้าดีจะเข้าง่าย เพราะเขาสามารถใช้รถบรรทุกทหารเข้ามาได้ถึงพื้นที่ของเรา แล้วฝั่งกะเหรี่ยงก็มีค่ายผู้ลี้ภัย ทั้งอาหาร สิ่งของ และเครื่องใช้ต่าง ๆ เราพึ่งพิงจากฝั่ง

แม่สามแลบหมดเลย ถ้าวันไหนดินสไลด์ หรือทางจากแม่สะเรียงมาแม่สามแลบปิด ฝั่งเรา
ก็จะขาดของ อาหาร และยารักษาโรคเหมือนกัน”⁵⁵

แม่น้ำสาละวินที่ทำหน้าที่เป็นเส้นเขตแดน กับจุดผ่อนปรนการค้าฯ บ้านแม่สามแลบที่ทำ
หน้าที่ในการอนุญาตหรือยับยั้งสินค้ากับผู้คนข้ามเส้นแดน ได้ผลักดันให้พื้นที่บ้านแม่สามแลบกลายเป็น
พื้นที่สำคัญในการค้าข้ามแดนระยะใกล้กับหมู่บ้านต่าง ๆ ที่กระจายตัวตลอดริมน้ำสาละวินทั้งในฝั่งรัฐ
กะเหรี่ยงกับฝั่งประเทศไทย

ภาพที่ 26 บริเวณท่าเรือบ้านแม่สามแลบที่ใช้เป็นจุดในการจอดเรือ
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 15 มกราคม 2563

⁵⁵ พี่เมฆ, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 27 บริเวณจุดตรวจที่มีทหารพรานประจำการ

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 30 พฤษภาคม 2563

การส่งออกสินค้าจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบได้ใช้พื้นที่บริเวณท่าเรือในเขตชุมชนเป็นจุดส่งออกสินค้า ป้อมยามชั่วคราวของกองร้อยทหารพรานก่อนลงสู่ท่าเรือถือเป็นจุดตรวจตราสินค้ากับผู้คนที่เคลื่อนย้ายข้ามเส้นเขตแดน ก่อนลงสู่จุดจอดเรือตามธรรมชาติบริเวณอ่างริมแม่น้ำสาละวินที่น้ำไหลนิ่งสงบ เรือจำนวนมากจอดเรียงรายผูกติดกับโขดหินหรือไม้หลักที่ปักอย่างมั่นคง เรือขนาดใหญ่ทำหน้าที่เป็นเรือบรรทุกขนานเข้าโคกระปือ ส่วนเรือขนาดเล็กได้ทำหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้คนที่สัญจรไปมาหรือลำเลียงสินค้าอุปโภคบริโภคส่งออกไปยังฝั่งเมียนมา

“สินค้าที่ส่งออกจากแม่สามแลบ ส่วนใหญ่คนจากรัฐกะเหรี่ยงจะมาซื้อที่ร้านค้าที่ทำเรือนี้แหละ ซื้อเสร็จก็จะลำเรียงลงเรือ ข้ามกลับไปฝั่งเมียนมา แต่ถ้าเป็นของเยอะๆ เช่น พวกข้าวสาร อุปกรณ์ต่าง ๆ จะต้องทำใบขนที่ศุลกากร และทำเรื่องส่งออก แต่ถ้ามูลค่าไม่เกิน 50,000 บาท ก็ไม่ต้องเสียภาษี บางส่วนคนจากหมู่บ้านฝั่งไทยนี้แห่

ละมาซื้อ เพราะหมู่บ้านฝั่งไทยส่วนใหญ่จะใช้แม่น้ำสาละวินสัญจรไปมาเหมือนกัน เวลาจะ
มาซื้อของก็มาซื้อที่แม่สามแลบ”⁵⁶

การค้าระยะใกล้ระหว่างบ้านแม่สามแลบกับหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตกองกำลัง KNLA - 5 ได้
ยกระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบ้านแม่สามแลบ ร้านค้าที่ตั้งเรียงตามแนวถนนขนานกับแม่น้ำ
สาละวินได้กลายเป็นร้านค้าขายส่งและกระจายสินค้าไปยังจุดต่าง ๆ ของหมู่บ้านฝั่งรัฐกะเหรี่ยง “คนฝั่ง
KNLA - 5 เขาก็มีร้านค้าของเขา เขาจะมีเรือเจ้าประจำที่มาขนของ บางรายแค่เขียนรายการสินค้ามา
เราก็ให้ลูกหาบขนของลงเรือไปส่ง ส่วนรายย่อยเขาจะมาเลือกสินค้าเอง แต่บางรายที่เขาเอาของเยอะ ๆ
เขาก็จะไปซื้อที่แม่สะเรียงโดยตรง บางรายไปเอาถึงแม่สอด เชียงใหม่ แม้ราคาสินค้าต่างกันไม่เยอะ แต่
เวลาซื้อของปริมาณมาก มันทำให้เห็นถึงความแตกต่าง ส่วนฝั่งโน้นมีร้านค้าเยอะ เราก็ต้องแข่งขันแย่ง
ลูกค้ากัน ใครมีญาติ หรือมีลูก มีรถยนต์อยู่ฝั่งนี้ (ฝั่งไทย) มีเรือเป็นของตัวเองก็จะได้เปรียบหน่อย เพราะ
ประหยัดต้นทุนลงเยอะ”⁵⁷ การแข่งขันในการเข้าถึงสินค้าราคาต่ำของผู้ประกอบการในพื้นที่หมู่บ้าน
ต่าง ๆ เขตกองกำลัง KNLA - 5 ได้เป็นแรงผลักดันให้ร้านค้าขายส่งบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบต้องปรับตัวลด
ราคาสินค้าเพื่อแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ

ขณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกี่ยวข้องสร้างความสัมพันธ์นับตั้งแต่ก่อนการล่มสลายของ
ค่ายมาเนอพลอได้เป็นสายใยจนเกิดระบบเงินเชื่อ และเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์ที่ผู้ประกอบการตัดสินใจ
ทำการค้าข้ามแดนระยะใกล้ร่วมกัน “ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เขารู้จักกันตั้งแต่ยุคที่ KNU รุ่งเรือง พอ
ค่ายแตกก็กระจัดกระจาย แต่เขายังรู้จักกัน พอสงครามเริ่มสงบ บางคนก็ทำการค้า บางคนมีรถ บางคน
มีเรือ ก็ช่วยเหลือกัน บางสิ่งขาดก็ช่วยกัน สินค้าเอาไปขายก่อน ค่อยเอาเงินมา ส่วนคนที่มาจากที่อื่น
เราจะต้องจ่ายเงินสดอย่างเดียว เพราะเราไม่รู้จักรักกัน ไม่ได้รู้ว่าเขามีญาติที่ไหนบ้าง ถ้าหนีจะทองเงิน
อย่างไร”⁵⁸

นอกเหนือจากสินค้าอุปโภคบริโภคจะเป็นสิ่งจำเป็นของชุมชนในพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5
ทิศทางการพัฒนาของกองกำลังยังสัมพันธ์กับความต้องการสินค้าบางประเภทจากฝั่งไทยภายใต้บริบท

⁵⁶ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

⁵⁷ ชาวา, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁵⁸ ป้าแดง, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

เชิงพื้นที่ภายในรัฐกะเหรี่ยง “สินค้ากับอะไหล่เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ใช้พลังงานงานแสงอาทิตย์ ถือเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูง เนื่องจากภายในพื้นที่ไม่ได้มีไฟฟ้าใช้เหมือนพื้นที่อื่น ๆ ภายในพื้นที่ที่จะพึ่งพาไฟฟ้าจากโซลาร์เซลล์เป็นหลัก ทำให้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่สามารถชาร์จไฟจากโซลาร์เซลล์ จะเป็นที่นิยมของชาวบ้านฝั่งโน้น”⁵⁹ อีกทั้งบรรดาอาหารและเครื่องดื่มต่าง ๆ ที่ส่งออกจากประเทศไทยยังเรียกร้องปัจจัยสนับสนุนจากพื้นที่ฝั่งตรงข้ามเช่นกัน “ที่นี้เวลาคนฝั่งโน้นมาซื้อเนื้อสัตว์ เขาจะมาซื้อแบบยังไม่ตาย เพราะฝั่งโน้นไม่มีตู้เย็น ที่ขายดีมาก ๆ จะเป็นพวกไก่ กับปลาตุ๋น เพราะเขาซื้อไปจะอยู่ได้นาน จะกินเมื่อไหร่ก็ค่อยเชือดกินเอา ฝั่งโน้นเขาไม่มีตู้เย็น สินค้าที่ผสมนมก็เหมือนกัน จะขายไม่ค่อยดี เพราะอายุสั้น เน่าเสียเร็ว ฝั่งโน้นไม่มีที่แช่”⁶⁰

ความต้องการเชื้อเพลิงทั้งเรือที่ใช้สัญจรไปมาในแม่น้ำสาละวิน รถจักรยานยนต์ และอุปกรณ์เครื่องยนต์ทางการเกษตรในพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ได้ทำให้ผู้ประกอบการจำนวนมากตัดสินใจลำเลียงน้ำมันจากตัวเมืองแม่สะเรียงมาจำหน่ายภายในพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ทั้งในลักษณะของปั้มน้ำมันตลอดแถว การบรรจุขวด และแกลลอน “น้ำมันเป็นสิ่งจำเป็นมาก ๆ เพราะการเดินทางของคนในพื้นที่บริเวณนี้กับฝั่งเมียนมาทั้งหมด จะใช้เรือในการเดินทาง เมื่อก่อนมีร้านขายน้ำมันไม่กี่ร้าน แต่ด้วยกำไรจากการขายน้ำมันที่มีเยอะ ทำให้เดี๋ยวนี้มีคนเปิดร้านขายน้ำมันกันเต็ม ถ้าใครมีรถ มีแกลลอนใหญ่ ๆ ก็ไปเอาน้ำมันจากแม่สะเรียงมาขายกัน บางคนที่มีเรือก็ไปซื้อน้ำมันมาเติมเรือด้วย ตั้งขายไปด้วย ยิ่งฝั่งโน้น (พื้นที่กองกำลัง KNLA - 5) ต้องการน้ำมันเยอะ เดี่ยวนี้การทำไร่ทำนา ส่วนใหญ่ใช้เครื่องจักรกันหมดแล้ว แล้วตามหมู่บ้านก็มีมอเตอร์ไซด์ขับกัน มีรถอีต๊อกขับกัน ทุกอย่างแทบจะใช้น้ำมันทั้งหมด ของผมไปรับจากในเมืองมาขาย เยอะจนได้ทองคำเป็นรางวัล”⁶¹

ขณะความหลากหลายทางภาษา และทิศทางในการพัฒนาของกองกำลัง KNLA - 5 ได้ทำให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ต้องปรับตัวทางด้านภาษาเพื่อใช้ในการประกอบการค้าข้ามแดน โดยพื้นที่บ้านแม่สามแลบที่เต็มไปด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดหน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน รพ.สต. และฐานปฏิบัติการทหารพราน ส่งผลให้ภาษาไทยกลายเป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้คนในพื้นที่ หรือการเข้าถึงบริการของรัฐขั้นพื้นฐาน ขณะระนาบชุมชนกลับเต็มไปด้วยความ

⁵⁹ กิตติ, (2563, 16 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁶⁰ นาสีทธิ์, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁶¹ นาสีทธิ์, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

หลากหลายทางด้านภาษา ทั้ง ไทย ปกาเกอญอ โปว์ เมียนมา และไต แต่ภาษาปกาเกอญอถือเป็นภาษาหลักที่ผู้ประกอบการในพื้นที่ใช้ในการสื่อสารกับผู้คนในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ที่ดำรงชีวิตในเขตกองกำลัง KNLA - 5 ต่างใช้ภาษาปกาเกอญอเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร และภายในพื้นที่ยังคงปฏิเสธการเข้ามาของระบบการศึกษาแบบเมียนมา แตกต่างจากกองกำลัง KNLA พื้นที่อื่นที่เปิดรับการเข้ามาของโรงเรียนหลักสูตรรัฐบาลเมียนมา “ป่าเป็นคนไต แต่อยู่ที่นี้เราต้องพูดกะเหรี่ยง เพราะเราทำการค้าขาย ถ้าพูดไม่ได้เราก็ตายของไม่ได้ ป่ายังต้องสอนลูกเลยว่าอยู่ที่นี้ภาษากะเหรี่ยงสำคัญ ส่วนภาษาไทยไปเรียนที่โรงเรียน”⁶²

ท่ามกลางเจ้าหน้าที่รัฐ กองกำลังติดอาวุธ ทหารพราน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้าข้ามแดนระยะใกล้ที่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการเจรจาปัญหาที่ส่งผลให้การค้าข้ามแดนชะงักตัวลง หรือเกิดอุปสรรคที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนกลับเป็นเพศตรงข้าม โดยส่วนใหญ่ผู้หญิงจะทำหน้าที่หลักในการเจรจาต่อรองทั้งกับเจ้าหน้าที่รัฐ และทหารจากกองกำลังต่าง ๆ “ทหารต่อให้รบเก่งแค่ไหน ผ่านมาก็สงคราม แต่เวลาเจอผู้หญิงจะคุยหวาน หรือบางครั้งถ้าทหารคุยดูไม่ก็ประโยชน์ เดียวเจอผู้หญิงก็ใจอ่อนแล้ว ด้านที่ว่าปิดก็ต้องยอมเปิด ในหมู่บ้านที่ทำการค้าเก่ง ๆ จะเป็นผู้หญิงนะ ถ้าสวย พูดจาไพเราะ เวลาจะจนากแล้ว ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ไม่กล้ายุ่งเหยิง แล้วคนพวกนี้นะ ละเอียด เก็บเงินเก่ง ทวงเงินไม่เกรงใจ ขนาดผมยังให้เมียเป็นคนจัดการเรื่องการค้า ส่วนผู้ชายจะซีอಾಯ ใจกว้าง นกเลง สูดท้ายไม่เหลืออะไร บางคนถ้ามีเมียไม่เก่ง ทำการค้าไม่ขึ้น”⁶³

5.4 รัฐกับการพัฒนาการค้าข้ามแดนและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

ทิศทางในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการค้าและความมั่นคงข้ามแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ ได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลไทย รัฐบาลเมียนมา กองทัพเมียนมา และกองกำลัง KNLA - 5 ซึ่งมีเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการขององค์กรในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป แม้รัฐบาลไทยจะมีนโยบายในการส่งเสริมการค้าและความมั่นคงข้ามแดน แต่กองทัพเมียนมามีความต้องการในการควบคุมพื้นที่กองกำลัง

⁶² ป้าแก้ว, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁶³ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

KNLA – 5 ขณะกองกำลัง KNLA – 5 มีทิศทางในการใช้ความมั่นคงของกองกำลังเป็นธงนำในการพัฒนาพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐบาลเมียนมา ค.ศ. 2015 จากรัฐบาลกึ่งพลเรือนสู่รัฐบาลพลเรือน การเปลี่ยนแปลงครั้งดังกล่าวถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากรัฐบาล NLD มีความต้องการดิ่งการค้าข้ามแดนในลักษณะกึ่งทางการให้เข้าสู่ระบบการค้าข้ามแดนที่เป็นทางการ ความพยายามของรัฐบาล NLD ได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกองกำลัง KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมาโดยตรง

5.4.1 รัฐไทยกับการจัดการการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานทั้งในเชิงระบบสามารถแบ่งออกเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงกายภาพที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม (hard infrastructure) ที่สามารถจับต้องได้ อาทิ ถนน รถไฟ ท่าเรือ และสะพานข้ามแม่น้ำ กับโครงสร้างขั้นพื้นฐานขั้นระบบกับกระบวนการ (soft infrastructure) เช่น ระเบียบ ข้อบังคับ และกระบวนการทำงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนการทำงาน ดังนั้นการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานจึงส่งผลต่อกิจกรรมการค้าข้ามแดนโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

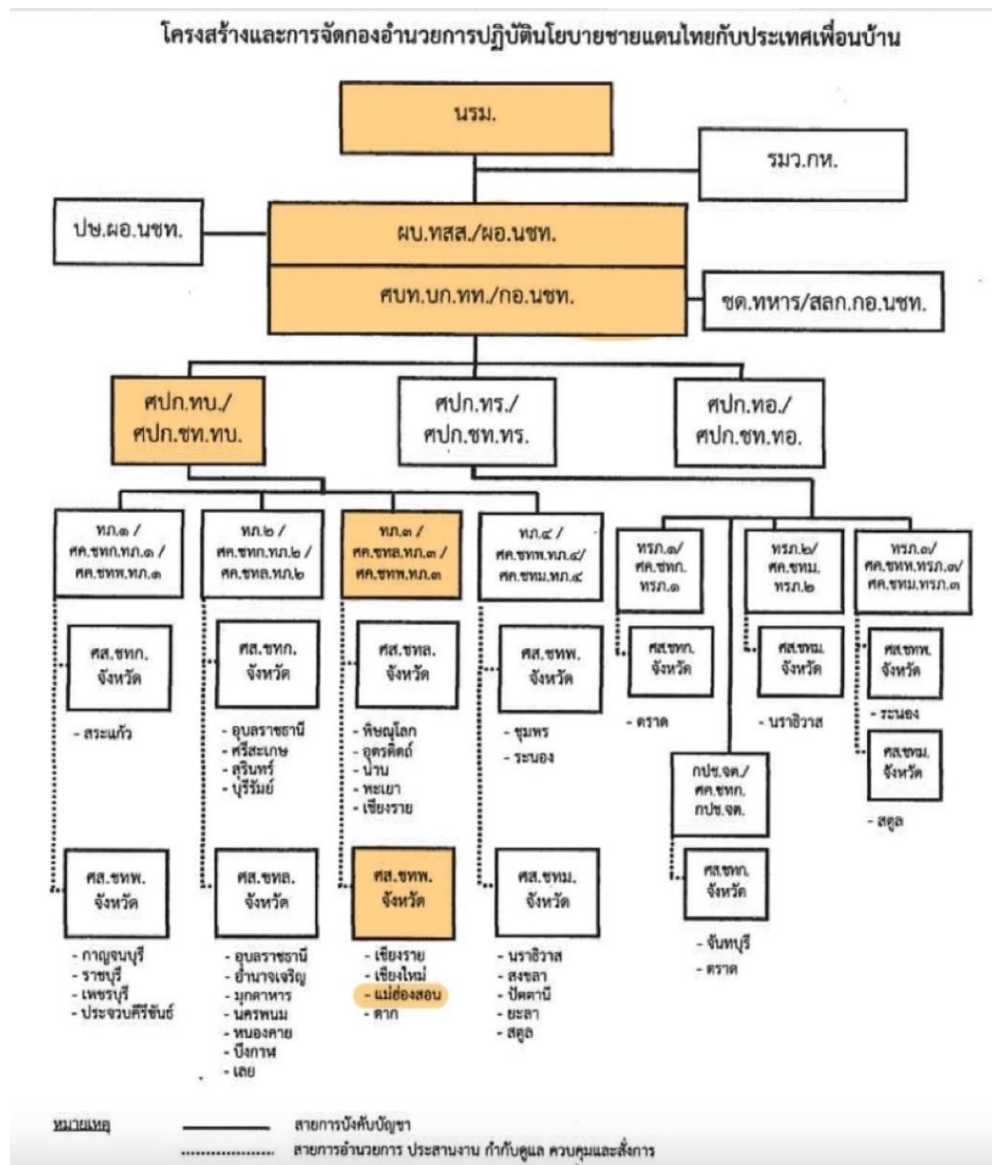
รัฐไทยกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ พบเห็นได้จากการยกระดับพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ม.1 ต.แม่สามแลบ อ.สบเมย ขึ้นเป็นจุดผ่อนปรนฯ ตามประกาศของ จ.แม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 2006 เรื่อง การประกาศจัดตั้งจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ การประกาศจัดตั้งจุดผ่อนปรนฯ ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ ในการเปิดจุดผ่อนปรนฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการเปิด สั่งระงับ หรือปิดจุดผ่อนปรนการค้า ต่อมา ค.ศ. 2016 มีการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิด - ระงับหรือปิดจุดผ่านแดนประเภทต่างๆ โดยมีการมอบหมายให้กองกำลังในพื้นที่ร่วมกับจังหวัดโดยศูนย์สั่งการชายแดนจังหวัดมีอำนาจในการสั่งระงับหรือปิด จุดผ่านแดนประเภทต่างๆ

การเปิดจุดผ่อนปรนฯ มีลักษณะที่แตกต่างจากการเปิดจุดผ่านแดนถาวร เนื่องจากการเปิดจุดผ่อนปรนฯ ไม่ได้มีการทำข้อตกลง หรือมีพันธะผูกพันอย่างเป็นทางการกับรัฐบาลเมียนมา เป็นเพียงการประกาศจากรัฐบาลไทย ขณะการเปิดจุดผ่านแดนถาวรเป็นการตกลงใจในระดับนโยบายของรัฐบาล และเป็นความเห็นพ้องต้องกันของทั้งสองประเทศอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้จุดผ่อนปรนฯ มี

ความสามารถในการนำเข้า และ ส่งออกสินค้าที่เป็นสินค้าต้องห้ามตามประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา แต่ไม่เป็นสินค้าห้ามนำเข้าหรือส่งออกตามประกาศของหน่วยงานรัฐไทย โดยพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ ฝ่ายไทยจะมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนบังคับใช้กฎหมาย แต่ฝ่ายเมียนมากลับไม่มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดน

5.4.1.1) ศูนย์สั่งการชายแดนฯ ด้าน จ.แม่ฮ่องสอน กับจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประจำการบังคับใช้กฎหมายในบริเวณพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบประกอบด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนและเจ้าหน้าที่ความมั่นคงในการทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ทหารพรานที่ประจำการบนพื้นที่ขณะเจ้าหน้าที่ศุลกากร กับเจ้าหน้าที่จากด่านกักกันสัตว์ (ในกรณีมีการนำเข้าสิ่งมีชีวิต) จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในกรณีที่มีการนำเข้าโค กระบือจากเมียนมา ตลอดจนกระบวนการในการตรวจสอบโรคติดต่อที่เกิดจากปศุสัตว์ โดยการบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่ของหน่วยงานต่าง ๆ นอกเหนือจากการบังคับใช้กฎหมายตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับของกระทรวง แต่ลักษณะของการเป็นจุดผ่อนปรนฯ ยังส่งผลให้เกิด “ศูนย์สั่งการชายแดนจังหวัด” เป็นโครงสร้างที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ รวมถึงเป็นกลไกสำคัญในการจัดการการค้าข้ามแดนรวมถึงการจัดการความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน

ภาพที่ 28 โครงสร้างและการจัดการกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ที่มา: แผนก ก โครงสร้างและการจัดการกองอำนาจการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านประกอบคำสั่งผู้อำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (เฉพาะ) ที่ 2/55 ลงวันที่ 29 ตุลาคม 2555 เพิ่มเติมรายละเอียดโดยคณะผู้วิจัย

ศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือเป็นหน่วยงานที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดน โดยมีป้องกันจังหวัดแม่ฮ่องสอน และผู้ช่วยป้องกันจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้รับมอบหมาย ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ ขณะที่คณะกรรมการศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย

- รอง ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน (1)
- สรรพสามิตพื้นที่แม่ฮ่องสอน

- ปลัดจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- รอง ผอ.รมน.จ.มส. (ฝ่ายทหาร)
- อัยการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ผบ.ตำรวจภูธรจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ผบ.หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 7 หรือ 17
- ผอ.สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติฯ จ.แม่ฮ่องสอน
- พาณิชย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- นายด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน
- นายด่านศุลกากรแม่สะเรียง
- หัวหน้าด่านกักกันสัตว์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ปศุสัตว์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- สารวัตรตรวจคนเข้าเมืองแม่ฮ่องสอน
- ขนส่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- อุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ผอ.สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 สาขาแม่สะเรียง
- ผอ.สำนักทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 สาขาแม่ฮ่องสอน
- ผอ.สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ผบ.หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 36
- ผบ.กองร้อย ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 336
- ผบ.กองร้อย ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 337
- ทน.หน่วยประสานงานชายแดนไทย - เมียนมา ประจำพื้นที่ 2
- ป้องกันจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากโครงสร้างและการจัดการกองอำนวยการปฏิบัตินโยบายชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นส่วนยอดของสายการบังคับบัญชา ลดหลั่นลงมาเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ศูนย์บัญชาการทางทหาร, ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก, กองทัพภาคที่ 3 และศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โครงสร้างดังกล่าว พบว่า หน่วยงานพลเรือนตามสายการบังคับบัญชามีเพียงนายกรัฐมนตรีกับศูนย์สั่งการชายแดนฯ ที่เป็นหน่วยงานราชการพลเรือน ขณะหน่วยงานอื่น ๆ ที่ลดหลั่นตามสายบังคับบัญชาเป็นหน่วยงานราชการทางทหาร ขณะคณะกรรมการภายในศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยตัวแทนส่วนงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายในพื้นที่ จ.แม่ฮ่องสอน ทั้งหน่วยราชการพลเรือนและทางทหาร แต่โครงสร้างของศูนย์สั่งการที่อยู่ภายใต้กองทัพภาคที่ 3 ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางการทหารนำพลเรือน

“ตัวศูนย์สั่งการชายแดนฯ มีผู้ว่าฯ กับตัวจังหวัดทำหน้าที่เป็นกรรมการก็จริง แต่อำนาจหลัก ๆ ก็อยู่ที่ทหาร เพราะตัวจังหวัดเองไม่ค่อยได้รับรู้เรื่องชายแดน เพราะชายแดนเป็นพื้นที่ของทหาร เขาเป็นผู้มีสิทธิแทบจะเด็ดขาดที่ชายแดน ข่าวสารฝั่งเมียนมาส่วนใหญ่จะอยู่ในมือของทหาร เขาจะทำข้อมูลมาแล้ว ส่วนหน่วยงานอื่นได้แต่วิเคราะห์ข้อมูลที่เขามา ส่วนหน่วยงานต่าง ๆ ฝั่งไทย จะรู้ข้อมูลเพียงที่เขาทำมา ส่วนใหญ่เวลาประชุมกันแม่สะเรียงจะเสียเปรียบ เพราะส่วนใหญ่ตัวแม่ฮ่องสอนเขาอยากพัฒนาพื้นที่ที่ใกล้กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะเรื่องการค้าข้ามแดน เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนมี

ศุลกากร 2 แห่ง คือ ศุลกากรแม่ฮ่องสอน กับศุลกากรแม่สะเรียง ตัวจังหวัดจะสนับสนุน
ตัวจุดผ่อนปรนฯ ที่อยู่ภายใต้ศุลกากรแม่ฮ่องสอนมากกว่า”⁶⁴

อำนาจกองทัพที่เสมือนผู้คุมทิศทางในการกำหนดนโยบายการจัดการชายแดน ในเชิง
ปฏิบัติการ สายบังคับบัญชาของกองทัพยังลดหลั่นลงมา โดยพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบมี
กองร้อยทหารพราน สังกัดหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 36 เป็นหน่วยปฏิบัติงานภายในพื้นที่ โดย
อยู่ภายใต้กองกำลังนเรศวร สังกัดกองทัพภาคที่ 3 เช่นเดียวกับโครงสร้างของศูนย์สั่งการชายแดนฯ
จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำนาจของกองทัพที่ผสานกับอำนาจในการบังคับใช้กฎอัยการศึก และกลไก TBC ที่
เป็นกลไกความร่วมมือกับกองทัพเมียนมา ได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนมีกองทัพเป็นผู้มีอำนาจนำในการ
กำหนดทิศทางในเชิงนโยบายและบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ ขณะอำนาจในการเปิด ระบุ หรือปิดจุด
ผ่านแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เมื่อ ค.ศ. 2016 อำนาจที่อยู่ภายใต้การจัดการ
ของผู้ว่าราชการจังหวัดได้ถูกจัดสรรให้กองกำลังทางทหารเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหลังจากการ
ประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิด - ระบุหรือปิดจุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ

การค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ มีลักษณะแตกต่างจากการค้าช่องทาง
อื่น เนื่องจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบไม่ได้ถูกประกาศเป็นด่านพรมแดนที่มีเส้นทางในการอนุมัติ
ทำให้การค้าข้ามแดนในช่องทางดังกล่าวต้องมีการขออนุญาตเป็นทางอนุมัติเฉพาะคราว ตาม พ.ร.บ.
ศุลกากร ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2480 มาตรา 5 ทวิ แก้อำนาจประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 329 ข้อ 16 ลงวันที่
13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จนกระบวนการในการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บนพื้นที่จังหวัด
แม่ฮ่องสอนได้มีศูนย์สั่งการชายแดนฯ กับหน่วยงานความมั่นคงเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้าข้าม
แดน

การเผชิญหน้ากับโครงสร้างชั้นพื้นฐานในเชิงระบบ ผู้ประกอบการค้าข้ามแดนจะต้องขอ
อนุญาตนำเข้าหรือส่งออกสินค้าจากศุลกากร โดยศุลกากรจะเป็นผู้รับผิดชอบสินค้าทั่วไป ขณะที่สินค้า
อ่อนไหวจะมีการร่วมมือระหว่างศุลกากรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเภทของสินค้า อาทิเช่น สัตว์
และซากสัตว์ที่มีการร่วมมือกับด่านกักกันสัตว์ แร่ประเภทต่าง ๆ จะมีการร่วมมือกับสำนักงาน
อุตสาหกรรม เมื่อผู้ประกอบการได้รับการอนุมัติการค้าข้ามแดน ผู้ประกอบจะทำเรื่องไปยังศูนย์สั่งการ

⁶⁴ คุณธนา, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ชายแดนฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ โดยศูนย์สั่งการจะมีการประสานงานกับกรมทหารราบที่ 7 หรือ 17 ค่ายม่อนตะแลง ในการอนุญาต และมีการถ่ายทอดคำสั่งมายัง หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 36 ค่ายเทพสิงห์ ก่อนจะมีการแจ้งไปยังกองร้อยทหารพรานที่ประจำการที่ชายแดนเพื่ออนุญาตให้ผู้ประกอบการนำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน

กระบวนการนำเข้า – ส่งออกสินค้า ในช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากเป็นเป็นจุดผ่านแดนที่ไม่ได้ประกาศเป็นด่านพรมแดน และมีกระบวนการของศูนย์สั่งการชายแดนฯ กับการตรวจสอบโดยหน่วยงานความมั่นคง ได้ทำให้เกิดกระบวนการที่มีความซับซ้อนเพิ่มมากกว่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านช่องทางจุดผ่านแดนถาวร “จุดผ่อนปรนการค้าต่างจากจุดผ่านแดนถาวร เพราะฝั่งเมียนมาไม่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดการ เราจึงต้องตรวจสอบมากกว่าเดิม”⁶⁵

ข้อคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ความมั่นคงเป็นธงนำในการจัดการพื้นที่ชายแดน แต่ข้อคิดเห็นดังกล่าวกลับมีทิศทางที่แตกต่างจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดน “การที่เรามาทำงานจุดนี้มันมีความซับซ้อนกว่าจุดอื่น เพราะมีกระบวนการที่ซับซ้อนมากขึ้น มีทหารเข้ามาเกี่ยวข้อง แตกต่างจากจุดอื่นที่เป็นจุดผ่านแดนถาวรเนื่องจากเจ้าหน้าที่ศุลกากรกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปล่อยหรือรับสินค้าได้ทันทีตามที่กฎหมายให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ และสินค้านั้นเป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการได้มากกว่า”⁶⁶ อีกทั้งทิศทางในการจัดการความมั่นคงของเจ้าหน้าที่รัฐไทยในอดีตได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการโดยตรง เนื่องจากระยะเวลาที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อต้นทุนในการค้าโคข้ามแดน

“ช่วงที่ต้องทำเรื่องผ่านศูนย์สั่งการชายแดนฯ ตอนนั้นข้ามาก จากเมื่อก่อนมีแค่ศุลกากร กับปศุสัตว์ แต่พอมีศูนย์สั่งการชายแดนฯ ขึ้นมา กระบวนการมีมากขึ้น ใช้เวลามากกว่าเดิม จากเมื่อก่อนเมื่อโคมาถึงฝั่งทำเรื่องประสานปศุสัตว์ กับศุลกากรเสร็จ ก็ข้ามมาได้เลย แต่ยุคที่มีศูนย์สั่งการฯ ต้องรอกระบวนการของศูนย์สั่งการฯ กับการประสานจากทหารมาที่หน่วยทหารพรานในพื้นที่ถึงจะสามารถเอาโคข้ามมาได้ ถ้าตอนไหนประสานช้า โคก็ต้องรอที่ฝั่งเมียนมา เราก็ต้องซื้อฟางให้โคอีก จ้างคนเฝ้าโคอีก ถ้าโค

⁶⁵ พีธีร์, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁶⁶ พีวิน, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ป่วยก็ช่วยเหลือยาก เพราะฝั่งโน้นแทบไม่มีอะไรเลย ต้องเอาความช่วยเหลือจากฝั่งไทยไป ที่จริงเวลาเอาเข้าไทยก็เอาไปกักโรค ช่วงนั้นเราลำบากมาก ๆ บางครั้งก็ขาดทุน แต่เขาก็บอกว่า เป็นเรื่องของความมั่นคง ส่วนเรามองว่าความมั่นคงพวกโรคติดต่อ เราก็ทำตาม ข้อกำหนดของปศุสัตว์ก็น่าจะเพียงพอแล้ว”⁶⁷

5.4.1.2) รัฐบาลไทยกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพที่สนับสนุนการค้าข้ามแดนนับตั้งแต่อดีตบนพื้นที่บ้านแม่สามแลบ พบว่า หลังจากรัฐบาลเมียนมาได้ทำการปิดประเทศในช่วง ค.ศ. 1962 ความพยายามของนายทุนในการดึงดูดทรัพยากรธรรมชาติออกจากประเทศเมียนมาในลักษณะของการค้าข้ามแดนแบบกึ่งทางการ นอกเหนือจากการเจรจาต่อรองระหว่างนายทุน กองกำลัง KNLA – 5 และกองทัพเมียนมา โดยการนำเข้าไม้จากเมียนมาสู่ไทยยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพเพื่อการเคลื่อนย้ายไม้โดยนายทุน อาทิเช่น ถนนที่เชื่อมจากบ้านแม่สามแลบมายังเมืองแม่สะเรียง

“ยุคอดีตพื้นที่บ้านแม่สามแลบกับแม่สะเรียงไม่ได้เชื่อมต่อกันด้วยถนน การขนไม้ก็เน้นการโยนลงแม่น้ำสาละวินไปออกรัฐมอญ การสัญจรไปมาจะใช้การเดินทางตามลำห้วยหรือสันเขาไปตัวเมือง ต่อมาในยุคมาเนอพลอ ไม้จะถูกส่งจากเมียนมาเข้าสู่ไทย มูลค่าไม้ก็สูงมาก นายทุนที่เข้ามาขนไม้ ได้ตัดสินใจใช้รถบรรทุกขนาดใหญ่ขับฝ่าป่า เลาะลำห้วยมาบ้านแม่สามแลบ จนเส้นทางทางธรรมชาติค่อย ๆ กลายเป็นถนน เมื่อก่อนจะเน้นขับตามห้วยมากกว่า ส่วนการขนไม้ข้ามจากเมียนมา เมื่อก่อนพวกเขียพวกพ่อเลี้ยง จะใช้โป๊ะในการเอารถไปขนจากฝั่งเมียนมา ใสโป๊ะข้ามมาบ้านแม่สามแลบ บริเวณปากล้วย หรือที่คนในพื้นที่ เรียกว่า ซอแหละ กเว เขาใช้โป๊ะเหล็กขนาดใหญ่ บรรทุกรถข้ามฝั่งไปเอา แล้วขับมาที่หาดทรายหลังบ้านนี้แหละ เสร็จแล้วขับตามห้วยไปขึ้นที่ตลิ่งแถวสะพานทุกวันนี้ (เมื่อก่อนไม่มีสะพาน) ถ้าหน้าฝนจะลำบากมาก เพราะต้อง

⁶⁷ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ใช้วินช์ดึงรถขึ้นไป บางส่วนก็ผูกเป็นแพล่องไปตามน้ำแล้วใช้เรือดัน กว่าจะไปถึงแม่สะเรียงบางที่ใช้เวลาหลายวัน”⁶⁸

ถนนตามเส้นทางธรรมชาติที่ก่อร่างจากน้ำมือของนายทุนที่ต้องการนำไม้จากเมียนมาเข้ามายังประเทศไทยได้ปรากฏตัวพร้อม ๆ กับการนำสินค้าจากแม่สะเรียงไปยังบ้านแม่สามแลบเพื่อส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคไปยังพื้นที่ภายใต้การยึดครองของกองกำลัง KNLA - 5 และตอนในของรัฐกะเหรี่ยง “ช่วงที่ไม้สัก กับแร่ เริ่มออกมาจากเมียนมา พวกรถบรรทุกขนาดใหญ่บุกป่า จนกลายเป็นทาง ส่วนสินค้าจากแม่สะเรียงในยุคแรกได้ถูกลำเลียงด้วยโคเทียมเกวียนไปส่งที่บ้านแม่สามแลบ แล้วใช้เรือขนไปส่งที่เขต KNLA - 5 ต่อมาผมก็ถูกว่าจ้างจากพ่อหลวงที่แม่สามแลบให้ขนสินค้าจากแม่สะเรียงด้วยรถจيبไปส่ง โดยสินค้าจะเป็นพวกรองเท้า เสื้อ ข้าวสาร และปลาแร่ ส่วนเส้นทางที่เห็นในปัจจุบัน เมื่อก่อนเป็นดงไม้สักนะ แล้วมีหล่ม มีโคลนตมเต็มไปหมด ระยะทางแค่ 50 กิโลเมตร ขนาดรถผมเป็นรถจيب 6 สูบ บางครั้งเดินทาง 5 วัน แล้วที่เลยห้วยโผไปนิดหนึ่งจะมีจุดเดินทางยาก เขาตั้งชื่อว่า *หลังโคให้* คือสถานที่ที่โคเดินขึ้นเนินไม้ไผ่แต่ต้องฝืนเดิน จนโคร้งให้น้ำตาไหล”⁶⁹

ถนนที่เคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดนไปมาระหว่างตัวเมืองแม่สะเรียงกับบ้านแม่สามแลบในยุคอดีตที่อยู่ภายใต้พัฒนาของนายทุนเพื่อตั้งทรัพยากรออกจากพื้นที่ มากกว่าการพัฒนาถนนให้รองรับความต้องการของผู้คน หรือผู้ประกอบการรายย่อย จนถนนได้กลายเป็นหนึ่งในเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการผูกขาดการค้า “ถนนในยุคค้าไม้ส่วนใหญ่เป็นแค่ทางดินที่พอให้รถบรรทุกเอาไม้สักออกจากป่า ส่วนคนที่ต้องการส่งออกพวกสินค้าก็ต้องมีรถที่มีแรงขับเคลื่อนเยอะ ๆ ต้องมีอุปกรณ์เสริมเยอะ ต้องคุ้นชินเส้นทาง เวลารถจะลงน้ำถ้าใครไม่รู้จุดน้ำลึก น้ำตื้นก็ลำบากอีก มันทำให้มีคนขับรถเล็กขนของไม่กี่คน แล้วคนที่ค้าขายก็มีไม่กี่คน”⁷⁰ ความยากลำบากของเส้นทางได้ทำให้เกิดการผูกขาดการค้าโดยมีเพียงพ่อเลี้ยงในพื้นที่ประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการส่งออกสินค้าข้ามแดนระยะไกล

“ตอนขับรถส่งของให้พ่อหลวง บ. (นามสมมติ) ตอนนั้นแก็งได้กำไรเยอะมาก ๆ เพราะมีของแถมอยู่เจ้าเดียว ช่วงนั้นรถคือสิ่งสำคัญสุด ถ้าไม่พร้อม รับรองได้นอนในป่า ไม่

⁶⁸ พระจิตจโ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁶⁹ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁷⁰ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ก็ตกเขา เพราะถนนไม่เหมือนทุกวันนี้ อีกอย่างไม่มีคนกล้าเสี่ยง เพราะถนนแค่มาก ๆ ทำให้มีแก๊งเดียวที่กล้าเสี่ยง แล้วแก๊งไม่มีคู่แข่ง ขายของราคาสูงถ้าคนอยากได้ก็ยอมจ่าย ลองคิดดูบางครั้งเข้าหน้าฝนข้ามห้วยไม่ได้ ต้องรอน้ำลด ก็เอาข้าวสาร เหล้า ปลากระป๋อง ที่จะเอาไปส่งมาากินกัน แก๊งไม่ว่าลัค่า”⁷¹

หลังการล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ ประกอบกับพื้นที่สัมปทานไม้ในอดีต ได้ถูกยกเลิก การให้สัมปทาน และประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวน โดยทิศเหนือของจุดผ่อนปรนบ้านแม่สามแลบเป็น อุทยานแห่งชาติสาละวินที่ถูกประกาศในปี ค.ศ. 1994 ด้านทิศใต้เป็นวนอุทยานไม้สักใหญ่ อำนาจรัฐในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น โดยมีการตัดถนนจากถนนทางหลวงหมายเลข 108 เป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194 ถนนขนาด 2 ช่องทางจราจร มีระยะทางทั้งหมด 46 กิโลเมตร เริ่มต้นจากทางแยกจากถนนทางหลวงหมายเลข 108 และสิ้นสุดที่ศาลาชมทิวทัศน์แม่น้ำสาละวิน เป็น ถนนลาดยางตลอดสาย กระทั่งได้มีการปรับปรุงถนนครั้งล่าสุดโดยศูนย์สร้างทางลำปาง สำนักงาน บริหารงานศูนย์สร้างทาง กรมทางหลวง ภายใต้โครงการก่อสร้างทางหลวง ประจำปีงบประมาณ 2560 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 145,022,880 บาท (ศูนย์สร้างทางลำปาง, ม.ป.ป.)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194 ที่เชื่อมต่อบ้านแม่สามแลบ เข้ากับตัวเมืองแม่สะเรียง นอกจากจะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้คนในการเคลื่อนย้ายการดำรงชีวิตจากพื้นที่ชายแดนให้ สามารถเข้าถึงบริการของรัฐขั้นพื้นฐานที่มีศักยภาพมากกว่าในตัวหมู่บ้าน ถนนเส้นดังกล่าวยังก่อให้เกิด การแข่งขันของผู้ประกอบการการค้าข้ามแดน และลดการผูกขาดในการค้าข้ามแดน “ช่วงหลัง คอมมิวนิสต์แตก รัฐบาลก็เข้ามาพัฒนาพื้นที่มากขึ้น ถนนเส้นที่ใช้ปัจจุบันก็สร้างในช่วงนั้น รัฐบาลก็ได้ ประโยชน์จากการที่นายทุนเขาบุกป่าก่อนนะ เพราะเส้นทางส่วนใหญ่ก็เป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางที่ นายทุนใช้ในการลากไม้ออกมา บางคนก็ว่ารัฐบาลสร้างถนนเพื่อนายทุนที่ไปลากไม้จากเมียนมา บ้างก็ ว่าสร้างเพื่อประชาชน แต่หลังจากถนนสร้างเสร็จ คนจากพื้นที่อื่นก็เข้ามาค้าขายเพิ่มขึ้น ทำให้มีแข่งขัน มากขึ้น บางครั้งถึงขั้นทะเลาะกัน มีปากมีเสียงกัน ตัดราคากัน จนคนฝั่งโน้นกับคนในพื้นที่ได้ประโยชน์ โดยไม่รู้ตัว เพราะราคาสินค้ามันถูกลงกว่าเดิม คนฝั่งโน้นก็ซื้อของได้ปริมาณเพิ่มมากขึ้น”⁷²

⁷¹ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁷² พี่สม, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

อย่างไรก็ดี ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาพบว่าแม้จะมีการสร้างถนนที่มีคุณภาพดี แต่กลับต้องประสบกับปัญหาของดินสไลด์ และสะพานข้ามห้วยแม่สามแลบพังถล่มอยู่ทุกปี ขณะเดียวกันการบำรุงโครงสร้างขั้นพื้นฐานตามระบบราชการไทยในพื้นที่ห่างไกล ยังประสบปัญหาในการเสนอราคาจากผู้ประกอบการก่อสร้างสะพาน “ในช่วงที่แม่น้ำสาละวินเอ่อล้น จนน้ำในห้วยแม่สามแลบไม่สามารถระบายออกสู่แม่น้ำสาละวินได้ รวมถึงการขุดลอกแม่น้ำแม่สามแลบ ส่งผลให้หน้าดินไม่มีแรงเสียดทาน และธรรมชาติของห้วยแม่สามแลบจะมีลักษณะที่ชันเร็วลงเร็วจนสะพานข้ามแม่น้ำพังแทบทุกปี ตอนนี้เขาเปิดให้ประมูลการสร้างสะพานแล้ว แต่ไม่มีใครยื่นซอง คงต้องรอประมูลแบบพิเศษ”⁷³ จากข้อมูลของรองนาย อบต. พบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เปิดให้มีการประกวดราคาจ้างก่อสร้างโครงการก่อสร้างสะพาน ข้ามห้วยแม่สามแลบ มีราคากลางมากกว่าสิบสองล้านบาท แต่ยังไม่มีความคืบหน้า เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และระยะทางในการขนส่งอุปกรณ์สำหรับการก่อสร้างสะพานถือเป็นหนึ่งในอุปสรรคในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่จุดอ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

ขณะถนนจากสะพานข้ามห้วยแม่สามแลบ จนถึงท่าเรือที่ใช้ในการส่งออกสินค้า ได้ถูกภูมิศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานของผู้คน จำกัดขอบเขตของถนนให้เหลือเพียงช่องทางเดียว ฝั่งขวาของถนนเป็นแนวของภูเขา ฝั่งซ้ายเป็นหน้าผาลาดชันที่มีบ้านของผู้คนวางตัวอยู่ตลอดแนว ทำให้ขนาดของถนนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการเคลื่อนย้ายสินค้า แต่เงื่อนไขดังกล่าวกลับทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนในพื้นที่ เนื่องจากสภาพถนนที่รถบรรทุกไม่สามารถขับผ่าน ได้ทำให้เกิดการกระจายรายได้แก่ผู้คนที่ประกอบอาชีพลูกหาบ และผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีรถบรรทุกสำหรับเคลื่อนย้ายสินค้าจากรถบรรทุกขนาดใหญ่ อีกทั้งการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน อบต. กับประชาชนในพื้นที่ได้มีการออกประกาศกฎระเบียบชุมชนห้ามรถบรรทุกขนาด 6 ล้อขึ้นไปไม่ให้ขับเข้ามาในบริเวณชุมชน ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนถ่ายสินค้าจากรถบรรทุกขนาดใหญ่เป็นรถขนาดเล็กเพื่อขับผ่านเขตชุมชนไปยังจุดอ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

“ทางข้ามห้วยบ้านแม่สามแลบ จากสะพานเข้ามาในหมู่บ้าน ถนนจะแคบมาก ๆ รถใหญ่ไม่สามารถลัดยกรได้ สูงสุดได้แค่รถกระบะ ทำให้รถใหญ่ต้องมาจอดที่แถวสะพาน แล้วให้ชาวบ้านที่เป็นลูกหาบขนถ่ายสินค้าขึ้นรถกระบะของชาวบ้านเข้าไปในชุมชน พอไป

⁷³ คุณหาร, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ถึงท่าเรือ ก็มีการใช้ลูกหาบหาบสินค้าลงจากรถขึ้นเรืออีกครั้ง วิธีการนี้ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้ และถนนภายในหมู่บ้านก็ไม่เสียหาย”⁷⁴

ภาพที่ 29 ซ้าย: ภาพแสดงจุดที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194 กับสะพานข้ามห้วยแม่สามแลบ เก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อ 12 มกราคม 2563 ขวา: ภาพแสดงคำสั่งห้ามรถบรรทุก 6 ล้อขึ้นไปเข้าไปยังหมู่บ้าน ดัดประกาศในบริเวณจุดที่แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1194 เก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อ 12 มกราคม 2563

แม้รายได้จากการค้าข้ามแดนจะสร้างมูลค่าให้กับรัฐ ผู้ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนโดยตรงยังไม่ปรากฏในพื้นที่ ทั้งทางลงท่าเรือที่เป็นทางลาดชัน ท่าเรือริมแม่น้ำที่ไม่มีแม่กระทั่งโม่รองรับการขนถ่ายสินค้า จุดจอดเรือที่อาศัยเวียงน้ำซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงจุดจอดทุกครั้งเมื่อกระแสน้ำก่ดเซาะตลิ่ง จนผู้ประกอบการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำสาละวินอยู่ตลอดเวลา

⁷⁴ ลุงพีระ, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

5.4.2 ตัวแสดงทางการเมืองฝั่งเมียนมากับการจัดการการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ กับการเปลี่ยนแปลงหลังรัฐบาล NLD

แม้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานโดยรัฐบาลไทยจะส่งผลต่อพัฒนาการในการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ แต่เป้าหมายกับทิศทางการดำเนินงานของกองกำลังต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงของตัวแสดงทางการเมือง รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในฝั่งตรงเมียนมา ไม่ว่าจะเป็นกองกำลัง KNLA – 5 กองทัพเมียนมา และรัฐบาล NLD ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

5.4.2.1) ถนนในพื้นที่ KNLA - 5: การช่วงชิงการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อความมั่นคง

ความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ บนพื้นที่กองกำลัง KNLA – 5 ได้มีข้อตกลง NCA เป็นกรอบในการดำเนินการภายในกองกำลัง และเป็นขอบเขตในการป้องกันความขัดแย้งระหว่างกองกำลังต่าง ๆ รวมถึงกองทัพเมียนมา อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างในทิศทางการต่อสู้ของแต่ละกองกำลัง KNLA ที่สังกัดองค์กร KNU ความต้องการในการขยายพื้นที่ของกองทัพเมียนมา การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเมียนมา และบริบทที่แวดล้อมกองกำลัง สิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

กองกำลัง KNLA 5 ตั้งอยู่ประชิดและมีชายแดนไทย – เมียนมา มีจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพรมแดนหลัง ขณะที่ด้านหน้าถูกห้อมล้อมไปด้วย กองกำลัง KNLA 1, 2, 3 และ 7 ทำให้ที่ตั้งของกองกำลัง KNLA – 5 ถือเป็นที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่มีความมั่นคง ขณะเดียวกันในสายตาของพะดีโปตามองว่า “KNLA 5 ถือเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งที่สุด เนื่องจากชาวบ้านมีความรักต่อผู้นำทางทหาร (บอจ่อแอ) เป็นอย่างมาก เป็นคนเด็ดขาด ไม่ตีแม่หล้า ไม่สู้บุญหรี ไม่เน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่ากับกองพลอื่น”⁷⁵ แตกต่างจากพื้นที่กองกำลังทางตอนกลางของรัฐกะเหรี่ยงที่เปิดพื้นที่ให้มีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนเศรษฐกิจภายในพื้นที่

“กองกำลัง KNU ลงนามหยุดยิงก็จริง แต่การลงนามหยุดยิงไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมของกองกำลัง KNLA กองพันอื่น ๆ เพราะตอนนั้นมีการแบ่งเป็นสองสายชัดเจน

⁷⁵ พะดีจื่อโป, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

คือ สายอ่อน ที่ยอมรับการพัฒนาจากรัฐบาลทหารเมียนมา กับ สายแข็ง ที่ไม่
ประนีประนอมต่อกองทัพเมียนมา สองสายนี้แบ่งกันอย่างชัดเจน และสายผสม ที่ยอมรับ
กองทัพเมียนมาบางส่วน แต่ไม่ได้ให้เข้ามาพัฒนาทั้งหมด โดยกองพัน 5 (KNLA - 5) ถือ
เป็นกองพันสายแข็งสุด มี อะฟิอบจอแฮ เป็นคนที่ผู้คนในพื้นที่ให้ความยอมรับและเชื่อ
ฟังเป็นอย่างมาก เพราะไม่ยอมให้เมียนมาเข้ามาแทรกแซงในพื้นที่ และไม่ยอมให้ทหาร
เมียนมา กับข้าราชการเข้ามากลั่นคนกะเหรี่ยงให้เป็นเมียนมา ไม่ยอมรับการพัฒนาจาก
ภายนอก เพราะการพัฒนาในพื้นที่ก็ถือเป็นภัยต่อความมั่นคงของกองกำลัง แตกต่างจาก
กองพันที่เขาเปิดให้มีการเข้าไปพัฒนา จนทุกวันนี้ไม่เหลืออะไรแล้ว เมียนมาจะเข้าตี
เมื่อไหร่ก็ได้”⁷⁶

ความแตกต่างของกองพันในองค์กร KNU รวมถึงทิศทางการพัฒนาของกองกำลัง
KNLA - 5 ที่ถือเป็นสายแข็ง และไม่ยอมประนีประนอมต่อกองทัพเมียนมา⁷⁷ ทำให้การพัฒนาในพื้นที่
โดยรัฐบาลเมียนมาเป็นไปอย่างจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการ
การค้าข้ามแดน อาทิเช่น ถนน สะพาน และระบบสื่อสาร ซึ่งการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเหล่านี้อาจ
ส่งผลต่อความมั่นคงของกองกำลัง KNLA - 5 เนื่องจาก การพัฒนาถนนกับสะพานได้ส่งผลต่อการ
เคลื่อนย้ายอาวุธยุทโธปกรณ์กับกำลังพลของกองทัพเมียนมา ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของกอง
กำลัง KNLA - 5

“ในอดีตกองกำลังต่าง ๆ เคยมีประสบการณ์เรื่องการสร้างถนน เพราะ
เมื่อก่อนในยุคสัมปทานไม้ เขาบังคับไม่ให้ช้างลากไม้ออกมาจากป่า ใครมาสัมปทานต้อง
ตัดถนนเข้าไป พอลากไม้ออกมาเสร็จ ต่อมีสงครามกับกองทัพเมียนมา ทหารเมียนมาก็ใช้
ถนนที่ลากไม้ในอดีต คนทั้งอาวุธ ทั้งทหารเข้าไปได้ง่าย ๆ ทำให้ปัจจุบันกองกำลัง KNLA -
5 กังวลมากเรื่องการสร้างถนนในพื้นที่”⁷⁸

⁷⁶ กิตติ, (2563, 16 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁷⁷ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.1.4

⁷⁸ ลุงแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติภายในยังมีความสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการใช้ยุทธศาสตร์แบบกองโจรสอดคล้องกับแอ็กซีที่มองว่า “ช่วงเวลาปกติ การข้ามไปเมียนมาไม่ยากมาก ใส่เสื้อสีเขียวทึบ ๆ เดินไป พวกฐานทหารต่าง ๆ ของกองทัพเมียนมาจะมองเห็นยาก ถ้าช่วงไม่ผลิตใบ ไม่เหมาะ พวกทหารจะมองเห็นง่าย เวลารบกันช่วงที่ไปไม่ยังไม่รุ่งกองกำลัง KNU จะได้เปรียบ เพราะอาศัยต้นไม้ที่อยู่ในพื้นที่พรางตัวเวลาเข้าบุก”⁷⁹

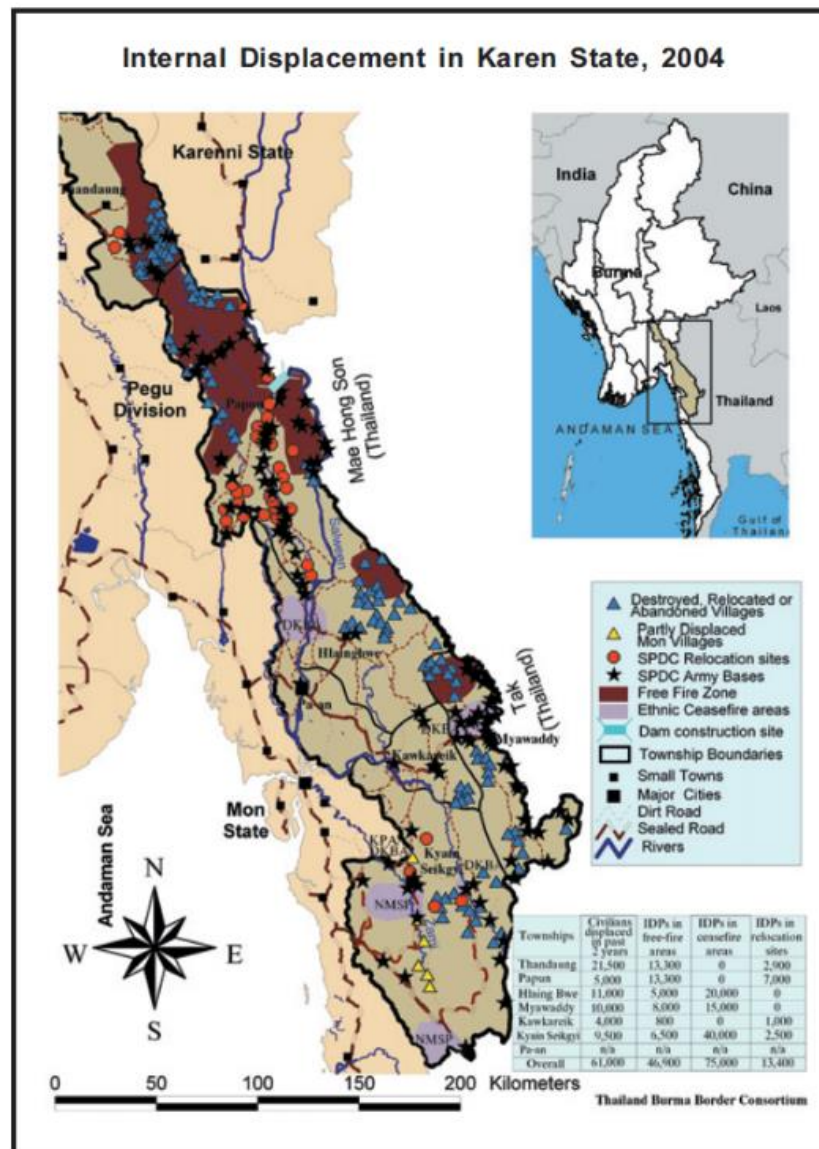
ขณะเดียวกันอำนาจของกองทัพเมียนมาที่ประจำการในพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 พบว่าตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมากองทัพเมียนมาได้วางฐานปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาตลอดแนวแม่น้ำสาละวิน และกระจายตัวภายในพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 โดยกองทัพเมียนมาได้มีการแบ่งเขตในการรับผิดชอบ และจัดวางกำลังพลอย่างเป็นระบบ “ฝั่งเมียนมาเขาแบ่งสังกัดกัน เหนือผาตั้งขึ้นไปกองร้อยเมียนมาจะอยู่สังกัดรัฐกะยาถ้าลงมาจะขึ้นกับกองพันที่ผาปูน ในแถบนี้ฐานทหารเมียนมาที่ใหญ่ คือฐานตรงข้ามบ้านท่าตาฝั่ง ส่วนที่อยู่ตรงข้ามบ้านแม่สามแลบเข้าตีไม่ยาก ทหาร KNU ชอบพูดว่าจะตีเมื่อไหร่ก็ได้ รอบ ๆ บริเวณฐานเมียนมาส่วนใหญ่จะข้ามมาฝั่งไทย เวลาไปไหนจะใช้เรือ ไม่กล้าเดิน เพราะทหารกะเหรี่ยงวางระเบิดไว้รอบ ๆ ทหารเมียนมาที่อยู่ในบริเวณนี้มี 2 ชุด คือ มีชุดอารักขาส่วนหน้า จะอยู่ประจำฐาน กับชุดลาดตระเวน ที่คอยลาดตระเวนในพื้นที่”⁸⁰

การดำรงอยู่ระหว่างกองกำลังของกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNLA 5 ได้มีกลไกที่พัฒนาจากข้อตกลงระดับต่าง ๆ จนปรากฏเป็นข้อตกลงหยุดยิงระดับประเทศ (NCA) ที่องค์กร KNU ลงนามเมื่อ ค.ศ. 2015 เป็นกลไกในการป้องปรามความขัดแย้ง โดยเนื้อหาในหมวดของการจัดวางกองกำลังเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า ได้มีใจความสำคัญในข้อ 7 ที่ให้จำกัดกองกำลังของตนไว้ภายในพื้นที่ที่จำกัดไว้ และข้อ 8 การเคลื่อนกำลังพลพร้อมอาวุธในพื้นที่คู่ตรงข้าม จะกระทำการได้ต่อเมื่อมีการตกลงร่วมกันล่วงหน้า ส่งผลให้การเคลื่อนกำลังพลของแต่ละกองกำลังเป็นไปอย่างจำกัด แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการฝ่าฝืนข้อตกลงจนทำให้เกิดการปะทะอยู่ตลอดเวลา “NCA เซ็นแล้วแค่หยุดยิงกับมีเงื่อนไขบางอย่าง เช่น ห้ามล้ำเขตแดนของกันและกัน ถ้าจะเดินทางออกจากฐานต้องแจ้งล่วงหน้า 3 – 7 วัน แต่บริเวณถ้ำนี้เจอบ่อย ออกนอกฐานไม่แจ้ง ไปเจอกัน ยิ่งกันตลอด เหมือน NCA ไม่มีความหมาย

⁷⁹ แอ็กซี, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁸⁰ จอโพควา, (2563, 29 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

เพราะทหารเมียนมาละเมียดบ่อย”⁸¹ อีกทั้งความพยายามในการสร้างถนนของกองทัพเมียนมาได้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งตลอดเวลา เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ถูกมองเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของกองกำลัง KNLA - 5

ภาพที่ 30 ภาคตะวันออกของเมียนมา

ที่มา : Thailand Burma Border Consortium. (2004). *Internal Displacement and Vulnerability in Eastern Burma*. Bangkok: Wanida Press

⁸¹ แอ่กอคี, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

แม้ NCA จะถือเป็นเครื่องมือในการป้องปรามความขัดแย้งระหว่างกองกำลัง KNLA - 5 กับ กองทัพเมียนมา แต่ความพยายามของกองทัพเมียนมาในการขยายอิทธิพลเข้ามาในเขตกองกำลัง KNLA - 5 พบเห็นได้จากความพยายามของกองทัพเมียนมาในการสร้างถนนสาย เจาก์จี - จอท่า กับ ตองอุ - ผาจอง ในระนาบทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำสาละวิน และมีการตัดถนนสองสายเชื่อมต่อเข้าด้วยกันในระนาบเหนือใต้ การกระทำดังกล่าวแม้ส่งผลดีต่อการค้าข้ามแดน และการขนส่งภายในประเทศ ความพยายามในการสร้างถนนของกองทัพเมียนมา จึงเป็นการสร้างฉกัศน์ถึงภัยคุกคามต่อกองกำลัง KNLA - 5 จนการก่อสร้างถนนได้นำไปสู่การปะทะระหว่างกองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมาตลอดเวลา

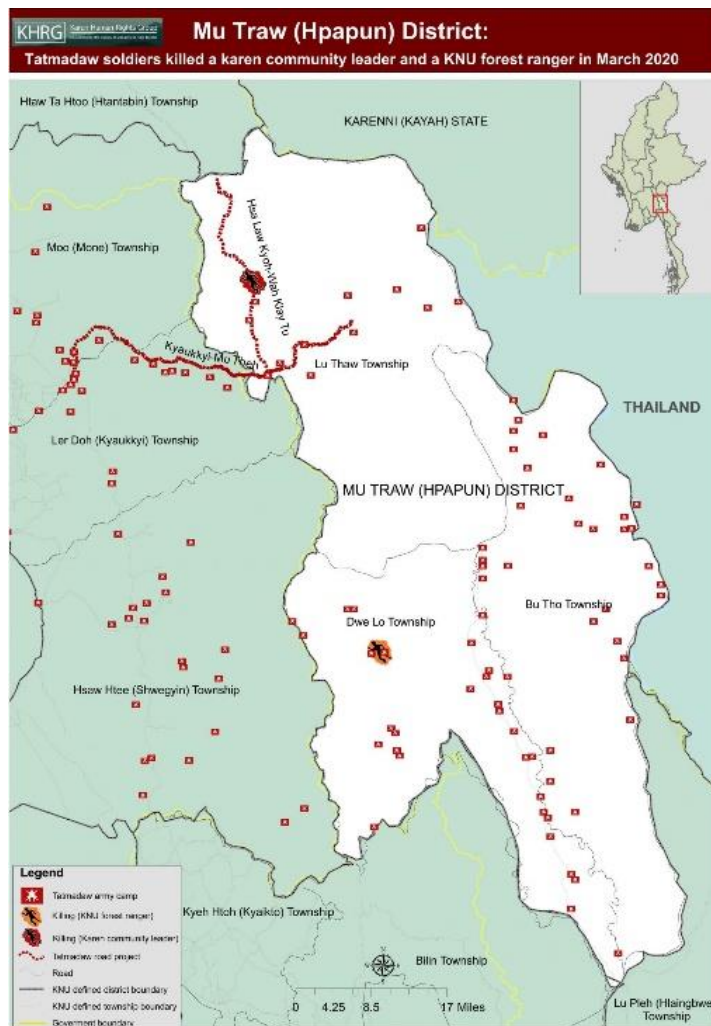
“หลังลงนาม NCA ทหารเมียนมาพยายามขยายพื้นที่เยอะมาก ๆ เอากรอรัยมาประจำการในพื้นที่ใหม่ ๆ ซึ่งผิดเงื่อนไขที่ลงนามไว้อย่างชัดเจน กองทัพเมียนมาได้พยายามสร้างถนนจากเมืองเจาก์จี แกวตองอุ เข้ามาในเขต KNLA - 3 กับ 5 แล้วตั้งฐานทหารตลอดแนวถนน ทำให้ถนนที่เข้ามาในเขต KNLA อยู่ในเส้นทางที่มีทหารเมียนมาควบคุมเส้นทาง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อกองกำลัง KNLA - 5 เพราะการมีถนนจะทำให้ทหารเมียนมาสามารถลำเลียงทหาร อาวุธ กับเสบียงเข้ามาในพื้นที่ได้ง่าย อันนี้ส่งผลต่อกองกำลัง KNLA - 5 โดยตรง ทำให้ถนนที่กองทัพเมียนมาพยายามสร้างภายในพื้นที่ได้ถูกขัดขวางโดยกองกำลัง KNLA - 5 จนมีการปะทะระหว่างสองกองกำลังตลอดเวลา”⁸²

ในระหว่างเส้นทางจากถนนสาย เจาก์จี - จอท่า กับ ตองอุ - ผาจอง เส้นทางทั้งสองถือเป็นเส้นทางที่กองทัพเมียนมาใช้ในการขยายอิทธิพลเข้ามาในเขตของกองกำลัง KNLA 5 พบเห็นได้จากการเข้าไปเสริมฐานปฏิบัติการบนพื้นที่ เนื่องจากถนนเส้นดังกล่าวมีศักยภาพในการเคลื่อนกำลังพลจากเมืองเจาก์จีไปยังพื้นที่บ้านจอท่าที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสาละวิน โดยมีถนนจากเมืองตองอุที่เชื่อมไปยังเมืองผาจอง รัฐกะเหรี่ยงแดงเป็นถนนที่ตั้งอยู่ในลักษณะระนาบของตะวันตกถึงตะวันออกคู่ขนานกัน โดยใน ค.ศ. 2007 “กองทัพเมียนมาได้เสริมกองกำลัง LID และ MOC เพิ่มอีกสองกองพล จากเดิมที่มีจำนวน 6 กองพล ประกอบด้วย MOC 6 และ LID 33 และมีฐานปฏิบัติการใหม่ของกองทัพเมียนมาใหม่มากถึง

⁸² กิตติ, (2563, 16 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

33 ฐาน”⁸³ ขณะเดียวกันกองทัพเมียนมายังพยายามเชื่อมถนนสองเส้นทางโดยการสร้างถนนเชื่อมต่อถนนสองเส้นในระนาบแนวตั้งเชื่อมเส้นทางระหว่างเจาก์จี – จอท่า กับ ตองอุ – ผาจอง เข้าไว้ด้วยกัน พร้อม ๆ กับการเสริมฐานปฏิบัติการทางทหารเข้าไปยังยังแนวของถนน ความพยายามในการพัฒนาถนนของกองทัพเมียนมาเป็นผลมาจากถนนเส้นดังกล่าวถูกใช้ในการส่งเสบียงและสับเปลี่ยนกำลังพล แต่ในอดีตช่วงฤดูฝนถนนเส้นดังกล่าวจะไม่สามารถใช้ได้ แต่กองกำลัง KNLA ตอนเหนือที่มีทิศทางในการพัฒนาที่มุ่งเน้นความมั่นคงของกองกำลังแตกต่างจากกองกำลัง KNLA ทางตอนกลางที่เน้นการพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้การสร้างถนนที่ถือในการพัฒนาการพื้นที่ถูกมองว่าการพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของ KNLA จนมีการปะทะกันบ่อยครั้ง และบริเวณถนนได้มีการวางกับระเบิดจากฝั่งทหารเมียนมา และ กองกำลังKNLA

⁸³ <https://www.freeburmarangers.org/2007/11/22/new-burma-army-attack-displaces-more-than-300-people-including-at-least-100-children/>

ภาพที่ 31 กลุ่มสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง

ที่มา : New Bulletin. (2020). Karen Human Rights Group. KHRG 4(9), 1-4.

ความขัดแย้งในการพัฒนาถนนซึ่งถือเป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อค้าข้ามแดนและความมั่นคงในพื้นที่ได้ส่งผลให้เกิดการเจรจาช่วง ค.ศ. 2018 เมื่อ มูตู เซโผ ประธานองค์กร KNU ได้มีการเจรจากับ มิงน์ อ่อง หล่าย ผบ.สส.กองทัพเมียนมา เพื่อให้เลื่อนการพัฒนาถนนเส้นดังกล่าวเนื่องจากกองกำลัง KNLA -5 ได้คัดค้านการสร้างถนนเส้นดังกล่าว จนเกิดการปะทะกัน และส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากต้องอพยพเป็นจำนวนมาก⁸⁴ ด้านโบโตะดา กลับอธิบายว่า แม้ทั้งสองฝ่ายจะมีการพูดคุยและตกลงกัน แต่ภายในพื้นที่ยังมีความพยายามในการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

⁸⁴ <https://www.irrawaddy.com/news/burma/tatmadaw-agrees-halt-contentious-road-project-karen-state.html>

“ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2020 กองทัพเมียนมามีความประสงค์ที่จะสร้างถนนใหม่ในพื้นที่ของ KNLA เนื่องจากถนนมีสภาพเก่า จึงได้มีการขอหารือกับผู้นำ KNLA แต่ทางฝั่ง KNLA - 5 ไม่ยอมรับ และมีการยิง วางระเบิด รถขนส่งของกองทัพเมียนมา ทำให้มีผู้บังคับกองพันเสียชีวิต 1 นาย” (อูร์จุอูร์จุ , 2020) การปะทะกันระหว่างกองกำลัง KNLA - 5 กับ กองทัพเมียนมา ได้เน้นย้ำถึงลักษณะของความไม่มั่นคงภายในประเทศได้ส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เป็นถนน เนื่องจากถนนนอกจากจะทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าแล้ว ถนนยังมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายยุทธโประณ์และกองกำลังทหาร อันส่งผลกระทบต่อความต่อเชติธิพลของ KNLA - 5 ขณะที่ผู้คนที่ใช้เส้นทางดังกล่าวต้องพึ่งพากองกำลัง KNLA ปกป้องในการเดินทาง เนื่องจากต้องเดินทางผ่านถนนเจาก์จี - จอท่า ซึ่งถือเป็นถนนที่มีกองทัพเมียนมาติดอาวุธ เพื่อคุมเข้มตักเดินทาง จน ผู้สูงอายุ และผู้อ่อนแอ จะต้องจ่ายเงินให้คนอื่นซื้อข้าวให้พวกเขาแทน เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถเดินทางด้วยตนเองได้ ทำให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีความเสี่ยงในการเดินทาง (Ken Maclean, 2018, p.487)

5.4.2.2) ผู้ประกอบการกับโครงสร้างขั้นพื้นฐานในพื้นที่ KNLA - 5

การประเมินการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในมุมมองของผู้ประกอบการกลับมีทิศทางแตกต่างจากความต้องการของกองกำลัง KNLA - 5 “ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนบ้านแม่สามแลบฯ ถ้ามีเส้นทางที่สะดวกสบาย เราสามารถส่งของได้ถึงผาปูน รัฐกะเหรี่ยง กับเมืองตองอูโดยตรง แล้วจากแม่สะเรียงมาบ้านแม่สามแลบ ถนนจะสะดวกสบายกว่าส่งของออกไปทางเสาหิน เพราะถนนจากแม่สะเรียงไปเสาหินแย่มาก ๆ กว่าจะไปถึงต้องวิ่งในห้วย ช่วงหน้าฝนต้องใช้เวลาานาน”⁸⁵

แม้ความต้องการของผู้ประกอบการบางกลุ่มจะมีความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ และมีทิศทางตรงข้ามกับกองกำลัง KNLA - 5 แต่สินค้าบางประเภทกลับอาศัยลักษณะพิเศษของสินค้าในการเคลื่อนย้ายจนการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน อาทิ ถนน ไม่ได้มีความจำเป็นต่อการเคลื่อนย้ายสินค้าประเภทปศุสัตว์ข้ามแดน

“ถ้ามีถนน แล้วพวกเราก็เฉย ๆ เพราะโค กระบือมันเดินได้เอง ไม่ต้องใช้ถนน
ยังเดินบนถนนยังทำให้ โค กระบือ มีปัญหาเรื่องสุขภาพ แล้วถ้าบรรทุกด้วยรถก็เสี่ยง

⁸⁵ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

เพราะถ้านอนไม่ดีพอ เวลาโคขึ้นรถ ตอนขับแล้วตกหลุม รดสะบัดหนัก ๆ แล้วโคล้มทับกันไปกันใหญ่เลย ตายตัวนึงก็ขาดทุนได้เลย เพราะเวลาโคล้มลงนอนเมื่อไหร่ ไม่ค่อยรอด เพราะจะโดนโคตัวอื่นเหยียบ ต่อให้รอดกว่าจะรักษาให้หายได้ ต้องเสียค่ายา ค่าฟางเท่าไหร่ แล้วบางครั้งมีแผลแค่นิดเดียว ก็โดนกดราคาจนไม่เหลือกำไร”⁸⁶

การซ้อนทับของอำนาจระหว่างอำนาจของกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNLA ที่อยู่บนพื้นที่ที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้า ได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการในช่องทางดังกล่าวต้องเผชิญหน้า และต่อรองกับอำนาจของกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ บนพื้นที่ แม่เส้นทาง เจ้ากัจี – จอท่าที่ไม่ได้รับการพัฒนาเส้นทาง แต่พ่อเลี้ยงเล็ก ผู้ประกอบการนำเข้าโครายหนึ่งที่ใช้ช่องทางบ้านแม่สามแลบกลับอธิบายถึงลักษณะพิเศษของโคที่สามารถเคลื่อนย้ายเดินทางได้ด้วยตัวเอง จนสามารถหลบฐานปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาได้บางจุด และการเคลื่อนย้ายโคได้เน้นการไล่ต้อนเข้าในเขตกองกำลัง KNLA ซึ่งทิศทางการเดินของโคขึ้นอยู่กับคนที่ไล่ต้อน การเคลื่อนย้ายโคจึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาถนนมากนัก บางทีการไล่ต้อนคนจะอยู่บนถนน ส่วนโคจะเดินริมถนนลงไปบนพื้นดิน เนื่องจากเท้าของโคไม่ได้ถูกออกแบบให้เดินบนพื้นที่ที่เต็มไปด้วยหิน และเมื่อเจอเหตุบังเอิญสามารถไล่ต้อนให้หลบหลีกบางจุดที่มีการปะทะกันได้⁸⁷

นอกจากนี้แอ็กอจี ยังกล่าวว่า “การเดินไล่ต้อนจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้เยอะ เพราะโคจะเดินเป็นระเบียบ ถ้าตัวไหนดื้อก็ใช้การบิดทาง เพราะถือเป็นส่วนที่เจ็บปวดที่สุด อีกอย่างคือถ้าจับขึ้นรถแล้วเส้นทางไม่ดี โคอาจล้มแล้วตัวอื่นเหยียบทับ ถ้าโคไม่ยอมลุก ไม่มีทางรอด ต้องหาทางให้โคเดินขึ้นมายืนให้ได้ บางคนใช้เข็มแทงรอบ ๆ ตา บางคนใช้พริกขี้หนูแล้วทาที่ตาให้โคเจ็บปวดจนเดินขึ้นมายืนให้ได้”⁸⁸ การนำเข้าโคจากประเทศเมียนมาจึงมีลักษณะของการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยถนนที่เป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐานในฝั่งประเทศเมียนมา

สภาพโคที่ผอมโซเมื่อถูกต้อนขึ้นสู่จุดผ่อนปรนฯ แม่สามแลบ เป็นผลมาจากการปรับตัวของผู้ประกอบการให้สอดคล้องกับโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สัมพันธ์กับการค้าโคทั้งในเขตกองกำลัง KNLA – 5

⁸⁶ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁸⁷ พ่อเลี้ยงไม้, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁸⁸ แอ็กอจี, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ที่ไม่มีการพัฒนา ทั้งเส้นทาง ระยะทาง และระยะเวลาในการเคลื่อนย้ายโค รวมถึงความสะดวกในการลำเลียงโคด้วยเรือตลอดการเดินทางบนแม่น้ำสาละวิน และการเคลื่อนย้ายด้วยรถบรรทุกจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย แต่สภาพของโคที่ผอมโซกลับไม่ส่งผลต่อการซื้อขายโคของผู้ประกอบการค้าโคข้ามแดนเพื่อขุนเพิ่มน้ำหนัก

“พวกพ่อค้าโคเขาไม่กังวลเรื่องโคผอม เพราะเขามองที่โครงสร้างของโคว่าจะขุนเพิ่มน้ำหนักได้เท่าไร อันนี้คือสิ่งสำคัญสุด แล้วเวลาโคผอมจะสะดวกเวลาเคลื่อนย้ายกับเวลาตอน เพราะโคตัวจะเล็กลง จะเดินได้ไกลขึ้น และเวลาลงเรือหรือขึ้นบนรถบรรทุกจะสามารถขึ้นเบียดได้ จนสามารถบรรทุกจำนวนโคได้เพิ่มมากขึ้น”⁸⁹

นอกจากนี้ แร่ยังเป็นสินค้าสำคัญที่พึงพิงทิศทางการไหลของแม่น้ำมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน “แร่ของ พะตี ก. แก่ก็ใช้ช่องทางฯ บ้านแม่สามแลบในการนำเข้า เรือของแกจะล่องแม่น้ำสาละวินลงมาแถว ๆ รัฐกะยารอยต่อรัฐกะเหรี่ยง แกไม่ยอมใช้เส้นทางอื่น เพราะแกบอกว่าใช้เรือล่องมามันง่าย ประหยัด และปลอดภัยกว่า มาถึงแม่สามแลบถนนจะดีกว่าเส้นทางอื่น ๆ”⁹⁰

5.4.2.3) กองกำลังกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจกึ่งทางการบนพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5

ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเมียนมาที่พยายามขยายอำนาจควบคุมพื้นที่ชายแดน กับทิศทางการพัฒนาพื้นที่ของกองกำลัง KNLA - 5 ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาความมั่นคงมากกว่าโครงสร้างขั้นพื้นฐาน ได้ทำให้ทั้งสองกองกำลังมีการปะทะบ่อยครั้ง และทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การค้าข้ามแดนไม่ว่าจะเป็น โค กระบือ และแร่ยังคงดำรงอยู่ โดยมีจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ เป็นจุดในการนำเข้าสินค้าเข้าสู่ประเทศไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างด่านเขตแดนกับธุรกิจลักลอบขนสินค้าผ่านการสัมภาษณ์ตำรวจตระเวนชายแดนในเมืองซานดิเอโกของ Carter & Poast พบว่า “การข้ามผ่านเขตแดนที่ยากยิ่งขึ้นกลับส่งผลดีต่อธุรกิจลักลอบขนของข้ามเส้นเขตแดน” (2014, pp. 240-241) และชนชั้นนำที่มีอำนาจถือเป็นตัวแสดงสำคัญที่ทำหน้าที่ในการกำหนดความสามารถของวัตถุและผู้คนในการข้ามเส้นเขตแดน

⁸⁹ พ่อเลี้ยงบุญมี, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

⁹⁰ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

หรือไม่ให้ก้าวข้ามเส้นเขตแดน (Newman 2003, pp. 14 - 20) ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNLA - 5 บนพื้นที่ดังกล่าว ได้ยกสถานะให้คู่ขัดแย้งให้กลายเป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจในการจัดการพื้นที่ โดยปราศจากอำนาจของรัฐบาลกลาง ส่งผลให้บนพื้นที่แห่งสงครามได้กลายสภาพเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการส่งออกสินค้าต้องห้ามมีความสามารถในการข้ามเส้นเขตแดนภายใต้เงื่อนไขของการที่สองกลุ่มกองกำลังได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมค้าข้ามแดน จนการค้าข้ามแดนสามารถกระทำการได้ในลักษณะของการค้าข้ามแดนถึงทางการ

“โคทุกตัวเราต้องจ่ายส่วยทั้งหมด หลัก ๆ เราจะจ่ายให้กองกำลัง KNLA - 5 กับ ทหารเมียนมา เพราะถ้าเราไม่จ่าย เราไม่สามารถเอาโคออกจากเมียนมาได้ รูปแบบการจ่ายก็มีหลายวิธี เราเปิดเผยไม่ได้ แต่ถ้าไม่จ่ายเขาจะยอมให้เราผ่านทางไหม เพราะการเอาโคออกจากเมียนมามันผิดกฎหมาย ถ้าทำให้ถูกกฎหมาย เราก็คงเอาโคออกทางสะพานที่แม่น้ำสอไปแล้ว ไม่ต้องจ่ายค่าผ่านทางให้ทหารทั้งสองกองกำลัง”⁹¹

ขณะเดียวกัน แอ้กอศิมองว่า “ทหารเมียนมา ทหารกะเหรี่ยงรบกันก็จริง แต่ทั้งสองฝ่ายก็ต้องการผลประโยชน์เหมือนกัน ทหารกะเหรี่ยงต้องหาเงินมาซื้ออาวุธ ซื้อข้าวปลาอาหารให้ลูกน้อง KNLA-5 ไม่ยอมรับการพัฒนาจากเมียนมาทำให้มีแหล่งรายได้ไม่ก็แหล่งต่างจากกองพลอื่น ส่วนทหารเมียนมาเขามาแล้วเดี๋ยวเขาก็ไปอยู่ที่อื่น มาอยู่ห่างไกลอย่างนี้ ถ้าไม่ได้เงินที่นอกเหนือจากเงินเดือนพวกเขาไม่มากันหรอก เวลารบกันก็รบกัน เวลาสินค้าผ่านมาก็เก็บเงิน แล้วช่วยดูแลสินค้าเขา”⁹² บทสนทนาของแอ้กอศิได้เน้นย้ำถึงบทบาทของกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ ที่ส่งผลให้พื้นที่สงครามได้ดำรงสถานะของการเป็นพื้นที่ที่มีความมั่งคั่งเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน โดยผู้ประกอบการนำเข้าโคต้องจ่ายให้ทั้งกองกำลังทหารเมียนมาสายเหนือ (ตองอู) และสายใต้ (ผาปูน) เป็นค่าใช้จ่ายรวมเป็นจำนวนเงินประมาณ 6,000 บาทต่อลำเรือ

ด้านโบโพควาได้อธิบายค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อตัวในการขนส่งโคจากเมืองเจ้ากัจีมายังท่าเรือบ้านแม่สามแลบมีค่าใช้จ่ายสูงที่มาก ทั้งค่าทหารเมียนมา ค่าทหาร KNLA ค่าเรือ เบ็ดเสร็จ ตัวละประมาณ

⁹¹ พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

⁹² แอ้กอศิ, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

2,400 บาท”⁹³ แม้ความขัดแย้งภายในพื้นที่กองกำลัง KNLA 3 และ 5 จะไม่มีท่าทีจะยุติ แต่ความขัดแย้งดังกล่าวกลับไม่ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ จะมีเพียงบางช่วงเวลาที่ทหารเมียนมา มีการปรับเปลี่ยนกำลังพลจนผู้บังคับบัญชาบางฐานปฏิบัติการมีการโก่งราคาค่าทางผ่าน หรือกรณีที่มีการสู้รบระหว่างกองกำลัง KNLA สู้รบบานปลายจนขาดคนไล่ต้อน โค ซึ่งหลังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้สงบลง กระบวนการนำเข้าโคสู่บ้านแม่สามแลบจะกลับมานำเข้าได้ตามปกติ

5.4.2.4) KNLA – 5: การสถาปนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน

ตลอดช่วงเวลาที่รัฐบาลเมียนมาได้กำหนดโคให้เป็นสินค้าห้ามส่งออก ทำให้โคไม่สามารถเคลื่อนย้ายข้ามแดนในจุดผ่านแดนถาวรที่มีเจ้าหน้าที่ศุลกากรเมียนมาบังคับใช้กฎหมายได้ ส่งผลให้พื้นที่ที่จัดการโดยกองกำลัง KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมามีความสามารถในการส่งสินค้าออกมายังประเทศไทย เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวไม่มีศุลกากรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการนำเข้าและส่งออกสินค้า และการจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์บางประการให้แก่กองกำลังทหารเมียนมา กับกองกำลัง KNLA - 5 ยังถือเป็นช่องทางในการเคลื่อนย้ายสินค้าต้องห้ามจากประเทศเมียนมา

“กองกำลังติดอาวุธทุกกองกำลัง ต้องมีการหารายได้เข้ามาเลี้ยงกองกำลัง ทั้งเป็นค่าอาหารให้ทหาร ค่าอาวุธ ค่ากระสุน และสนับสนุนด้านการศึกษา กับ สาธารณสุข ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะมีการเก็บภาษีจากคนที่มาลงทุนในพื้นที่ กับ สินค้าที่มีการนำเข้าส่งออกในช่องทางที่กองกำลังควบคุมอยู่ แต่ของกองกำลัง KNLA – 5 จะไม่ยุ่งกับเรื่องยาเสพติดเด็ดขาด และสินค้าที่เราอนุญาตให้ผ่านทาง จะเป็นสินค้าที่ถูกกฎหมายไทยทั้งหมด”⁹⁴

อำนาจควบคุมตลอดแนวเส้นทางของถนนได้กลายเป็นการช่วงชิงสำคัญในการจัดการพื้นที่กองกำลัง KNLA – 5 โดยกองทัพเมียนมาได้ช่วงชิงการจัดการถนนบริเวณรอยต่อของรัฐกะเหรี่ยงกับรัฐกะยา ขณะเดียวกัน กองกำลัง KNLA -5 ได้มีการพัฒนาพื้นที่ที่ตนครอบครองเพื่อเป็นท่อน้ำเลี้ยงให้แก่

⁹³ จอโพควา, (2563, 28 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

⁹⁴ กิตติ, (2563, 16 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

กองกำลัง และผู้คนภายในพื้นที่ จนทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างชั้นพื้นฐานภายในพื้นที่พร้อม ๆ กับการสงวนรักษาความมั่นคงภายในพื้นที่ที่ตนครอบครอง

“ผู้นำของเราทุกวันนี้เริ่มเปลี่ยนการคิดแล้ว จับปืนลู้อย่างเดียวมันไม่ได้ ทหารเมียนมามันฉลาด ทำให้พวกเราแตกแยก มันรบไปด้วยทำธุรกิจไปด้วย แต่เรายังอยู่ที่เดิมจะรบอย่างเดียวนั่นไม่ได้ พื้นที่เราต้องกินต้องใช้ ทุกวันนี้ผู้นำเราจึงเปิด (การรับฟังการเข้ามาลงทุน) มากขึ้น แต่ต้องมีส่วนแบ่งที่ดินนะ พื้นที่ชาวกะเหรี่ยงเราต้องปลอดภัย แล้วชีวิตต้องดีขึ้น ต้องมาพัฒนาให้เราด้วย และไม่ทำลายธรรมชาติ แต่ก็กลัวเหมือนกัน เพราะผู้นำเราทำธุรกิจไม่ค่อยเก่ง กลัวโดนหลอกเหมือนในอดีตที่ผ่านมา”⁹⁵

กองทัพเมียนมาได้มีการวางฐานปฏิบัติการระดับกองร้อยตลอดริมแม่น้ำสาละวินโดยพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบมีฐานปฏิบัติการระดับกองร้อย ขนาดพื้นที่ที่อยู่เหนือขึ้นไปมีฐานปฏิบัติการใหญ่ของกองทัพเมียนมาตั้งอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามบ้านท่าตาฝั่ง ขณะเดียวกันกองกำลัง KNLA - 5 ได้มีการแสวงหาพื้นที่ในการเชื่อมต่อกับประเทศไทยในพื้นที่ที่กองกำลังมีอำนาจในการควบคุมพื้นที่คือ พื้นที่ฝั่งตรงข้ามแพสบางะ

⁹⁵ จอมือเก้, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

จะสามารถใช้รถยนต์ขับผ่านทางดินเชื่อมต่อหมู่บ้านโพซอที่เป็นถนนลาดยางเข้าสู่ตัวเมืองแม่สะเรียง ซึ่งทางฝั่งกองกำลัง KNLA - 5 คาดหวังไว้ว่า เส้นทางดังกล่าวจะเป็นอีกหนึ่งเส้นทางในการทำการค้า ขยายแดนระหว่างไทยกับเมียนมา เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ลดต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดนโดยไม่ จำเป็นต้องใช้เรือในการเคลื่อนย้ายสินค้าลงมาถึงบ้านแม่สามแลบ

ภาพที่ 33 เส้นทางการเดินทางจากบ้านโพซอ ไปยังแพสบงะ

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 16 มกราคม 2563

ความพยายามของในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในพื้นที่ที่ตนเองยึดครอง และ ปราศจากฐานปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาได้ทำให้กองทัพเมียนมาถูกผลักดันออกจากกิจกรรมทาง เศรษฐกิจการค้าข้ามแดน แต่การสูญเสียรายได้จากค่าผ่านทาง และค่าคุ้มครองของกองทัพเมียนมา จน อาจส่งผลต่อการเป็นชนวนแห่งความขัดแย้ง เสมือนความมั่นคงและความมั่งคั่งเป็นเหรียญคนละด้านที่

มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ค.ศ. 2015 มาเป็นรัฐบาลพลเรือนได้ส่งผลกระทบต่อการค้าข้ามแดน และส่งผลกระทบต่อรายได้ของกองกำลัง KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมา

5.4.2.5) รัฐบาล NLD กับ กิจกรรมการค้าข้ามแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

คู่ขัดแย้งระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNLA 5 บนพื้นที่ที่มีความมั่นคงเปราะบาง กลับถูกผกผันผลด้วยประโยชน์จากกิจกรรมการค้าโคข้ามแดนอันเป็นท่อน้ำเลี้ยงนอกระบบราชการให้แก่สองกองกำลังเรื่อยมา กระทั่งหลังการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 รัฐบาล NLD ได้แสดงทิศทางในการผลักดันการค้าในรูปแบบไม่เป็นทางการให้เข้ามาอยู่ในระบบทางการ ผ่านการสร้างมาตรการต่างๆ มากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับของรัฐบาลจีนที่มีความต้องการเนื้อโคเป็นจำนวนมาก และการเพิ่มเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายลงไปยังพื้นที่ชายแดน เพื่อจัดการระบบการค้าชายแดนที่เป็นทางการ ความพยายามดังกล่าวถือเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญต่อการค้าโคข้ามแดนเป็นอย่างมาก และส่งผลกระทบโดยตรงกับผู้ประกอบการชาวไทย กองกำลัง KNLA - 5 และกองกำลังบางส่วนของกองทัพเมียนมา

จากอดีตที่การนำเข้าโคจากประเทศเมียนมาสู่ประเทศไทยเกิดจากประเทศเมียนมาเคยมีกฎหมายห้ามส่งออก โดย โค กระบือ ถูกจัดเป็นสินค้าที่ห้ามส่งออก ตาม ประกาศเลขที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา (ဦးဇော်နုထွန်း, 1999. pp. 1 - 4.)⁹⁷ ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนที่เป็นที่ตั้งของกองกำลังชาติพันธุ์ได้ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายส่งออกโคเข้ามาสู่ประเทศไทย ประกอบกับประเทศไทยไม่มีมาตรการหรือกฎหมายที่ห้ามการนำเข้าโคจากประเทศเมียนมา ส่งผลให้พื้นที่กองกำลังชาติพันธุ์ติดอาวุธบนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา ทำหน้าที่ในการสลับเงื่อนไขทางกฎหมายของรัฐบาลให้ผู้ประกอบการมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายโคเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

⁹⁷ สินค้าที่ห้ามส่งออก ตามประกาศเลขที่ 10/99 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา เรื่อง ข้อกำหนดสินค้าที่ห้ามส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยห้ามมีการจำหน่ายและนำสินค้าออกไปยังต่างประเทศในทุกช่องทาง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางชายแดน สินค้าประเภทสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่ห้ามส่งออก ได้แก่ งาช้าง กระบือ โค ช้าง ม้า สัตว์หายากอื่นๆ และหนังสัตว์

อย่างไรก็ดีรัฐบาลเมียนมาได้เล็งเห็นถึงมูลค่าในการส่งออกโคเข้าสู่ประเทศจีน และมีความพยายามในการดึงการค้าโคข้ามแดนนอกระบบให้เข้าสู่ระบบราชการ พบเห็นได้จาก การจัดการของรัฐบาล NLD ในด้านการค้าโคข้ามแดน โดยระยะแรก รัฐบาล NLD ได้มีการจัดการระบบตลาดในระดับท้องถิ่น กรณีของตลาดโคกระบือที่เมืองเนปิดอว์ มีการเปิดตลาดโค กระบือ และสัตว์อื่น ๆ ตามคำสั่งเทศบาลเมืองเนปิดอว์ เลขที่ 40/2016 ลงวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 2016 ลักษณะของตลาดโค กระบือ ในประเทศเมียนมา จะต้องมีการซื้อขายสัตว์ผ่านนายหน้าที่มีใบอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย และมีข้อกำหนดในการซื้อขายที่ชัดเจน โดยผู้ที่มาซื้อขายสัตว์ในตลาดแห่งนี้จะต้องไปรับใบอนุญาตจากตลาดโดยใบอนุญาตดังกล่าวมีค่าใช้จ่าย 10,000 จ๊ต/คน/ปี (နေပြည်တော်စည်ပင်သာယာရေးကော်မဝီ, 2016)

กระทั่ง ค.ศ. 2017 กระทรวงเศรษฐกิจและการค้าได้ออกประกาศ เลขที่ 49/2017 ลงวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2017 เรื่อง การอนุญาตให้ส่งออกกระบือ และโคมีชีวิตไปยังต่างประเทศ โดยให้ปฏิบัติตามแนวทางการซื้อขายรวบรวมและการตรวจโรคสัตว์ โดยกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจและการค้า กับกรมปศุสัตว์ และการรักษา กระทรวงการเกษตร ปศุสัตว์ และการชลประทาน (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2017) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ตลาดโค กระบือในประเทศเมียนมาเติบโตมากยิ่งขึ้น โดยจำนวนการส่งออกโค กระบือไปยังต่างประเทศแต่ละครั้งจะอนุญาตให้ส่งออกได้มากที่สุด 100 ตัวต่อครั้ง และจะต้องมีการตรวจโรคของโค กระบือ ณ สถานที่พักชั่วคราว และแจ้งจำนวนการขนโค กระบือ ไปยังด่านกักกันสัตว์ (စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2018) การปรับเปลี่ยนมาตรการข้างต้น ส่งผลให้โคภายในเมียนมาสามารถส่งออกไปยังประเทศจีนได้โดยไม่ต้องอาศัยช่องทางการค้าที่ไม่เป็นทางการผ่านประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อกลุ่มผู้ประกอบการที่สัมพันธ์กับกิจกรรมการขนโคภายในประเทศไทยทุกภาคส่วน

“ประมาณ 2 ปีมาแล้ว ที่ยอดนำเข้า โค กระบือเข้ามาในไทยน้อยลง ส่วนใหญ่จีนเข้ามาสั่งซื้อโดยตรง ให้อาหารดีกว่าไทยเยอะมาก เวลาไปประมูล โค ที่พร้อมเชือด หรือตัวสวย ๆ เราไม่มีทางชนะคนจีน สมมติราคาปกติที่ซื้อเราจะซื้อราคาสามล้านจ๊ต แต่ตอนจีนเข้ามาเขาขอซื้อห้าล้านจ๊ต เราจึงได้แค่ไปรับเอาโคซากเข้ามาขุน”⁹⁸

⁹⁸ พ่อเลี้ยงไม้, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

“โคซาก” ที่พ่อเลี้ยงเล็กกล่าวถึงคือ โคที่ไม่ได้ผ่านการขุนทำน้ำหนักรวมเพื่อขายเนื้อ หรือโคที่ชาวจีนไม่ประมูล เนื่องจากโคจำนวนมากที่ชาวจีนประมูลจะเป็นโคในลักษณะของโคที่พร้อมแปรรูป ขณะที่โคนำเข้ามายังประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นโคที่ต้องนำมาขุนเพิ่มน้ำหนัก หรือบางส่วนที่ยังไม่พร้อมแปรรูป ช่องว่างของลักษณะโคที่ไม่พร้อมแปรรูปจนถึงพร้อมสำหรับแปรรูปสัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม เนื่องจากทรัพยากรที่ใช้ในการขุนโคส่วนใหญ่ล้วนเป็นวัตถุดิบที่เป็นส่วนเกินจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมดังกล่าวภายในประเทศเมียนมายังไม่เติบโตเท่าที่ควร ทำให้การขุนโคเพื่อส่งออกจากประเทศเมียนมายังมีอุปสรรคในด้านวัตถุดิบและวิทยาการที่ใช้ในการเพิ่มน้ำหนักโค จนโคส่วนหนึ่งยังคงเข้าสู่กระบวนการขุนเพิ่มน้ำหนักในประเทศไทย

“เมียนมาไม่ได้มีวัตถุดิบพร้อมเหมือนไทย ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ในขณะที่ไทยมีสูตรส่วนใหญ่ทำกันเอง วัตถุดิบก็ไปสั่งซื้อเอาตามโรงงานที่เขาเหลือ เช่น กากมัน ลำปะหลัง กากปาล์ม สับปะรด เศษปลา เอามาทำเป็นอาหารขุน ยารักษาโรค วิตามิน และเทคนิคต่าง ๆ ในเมียนมาก็ยังไม่พร้อมเท่าที่ควร ทำให้การขุนเพิ่มน้ำหนักโคในเมียนมาใช้เวลาและต้นทุนสูง จึงไม่คุ้มในการทำระบบขุนโคที่เมียนมา”⁹⁹

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงมาตรการในการส่งออกโค รัฐบาล NLD ยังมีการจัดการในด้านพื้นที่ชายแดนในรูปแบบที่เป็นทางการด้วยการเพิ่มสถานีการค้าบริเวณชายแดนรวม 13 แห่ง เป็นสำนักงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการค้าชายแดน¹⁰⁰ และในพื้นที่ใกล้เคียงกับจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ พบว่า รัฐบาล NLD ได้เปิดสถานีการค้าหม่มแซะ รัฐกะยา สังกัดกรมพาณิชย์และกิจการผู้บริโภค ก่อตั้งเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2016 สถานีการค้าแห่งดังกล่าวมีบทบาทในการควบคุมดูแลเส้นทางการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ตั้งอยู่ที่ถนนลอยก่อ-ผาซอง-หม่มแซะ จังหวัดบอละแค รัฐกะยา (စီးပွားရေးနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဝန်ကြီးဌာန, n.d.)

สถานีการค้าหม่มแซะตั้งอยู่ห่างจากจุดส่งโคข้ามแดนบริเวณท่าเรือจอท่าในฝั่งประเทศเมียนมาประมาณ 80 ก.ม. และมีถนนหนทางที่สะดวกสบายมากกว่าเส้นทางที่ผู้ประกอบการใช้ในการ

⁹⁹ เจ็นก, (2563, 14 สิงหาคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁰⁰ ตามกฎหมายการนำเข้าส่งออกปี 2012 ระบุว่า สถานีการค้า (ကုန်သွယ်ရေးစခန်း) หมายถึง สถานที่ สถานี สำนักงาน หรือพื้นที่อื่นๆ ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นพื้นที่ในการนำเข้าส่งออกอย่างถูกกฎหมาย (ပြည်ထောင်စုဥပဒေ, 2012)

เคลื่อนย้ายโคจากคอกประมูลสู่พื้นที่ชายแดน ในทางกลับกัน ผู้ประกอบการค้าโคข้ามแดนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบกลับไม่มีการใช้บริการด่านศุลกากรแหล่แซะในการส่งออกโค เนื่องจากการส่งออกโค ตามมาตรการของรัฐเต็มไปด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งผู้ประกอบการต้องการลดต้นทุนในเรื่อง ภาษีการส่งออก ประกอบกับผู้ที่มิอำนาจในการอนุญาตให้สินค้าข้ามแดนบนพื้นที่ชายแดนตลอด เส้นทางเดินทางของโคได้ถูกยืนยันจากผู้ประกอบการ ความว่า “เราจะส่งออกทางด่านไปทำไม เพราะต่อให้ด่าน (เจ้าหน้าที่รัฐบาล) อนุญาต แต่ถ้าทหารเมียนมา กับกลุ่มกองกำลัง KNLA ไม่อนุญาต เราก็ไม่สามารถเอาโคออกจากเมียนมาได้”¹⁰¹ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ถูกยืนยันจากตัวเลขการส่งออก ของศุลกากรแหล่แซะที่ไม่มีการบันทึกตัวเลขการส่งออกโคจากศุลกากรแหล่แซะ

สรุป

การก่อตัว การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของการค้าและความมั่นคงข้ามแดนบนจุด ผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบที่มีมูลค่าการค้ามหาศาล นับเป็นหนึ่งในจุดผ่อนฯ ที่มีความน่าสนใจ โดย การเติบโตของการค้าไม่ได้สัมพันธ์เพียงทิศทางในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานโดยรัฐไทย เนื่องจาก ทิศทางในการดำเนินงานของกองกำลัง KNLA – 5 กับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNPLA – 5 องค์กร KNU รัฐบาลเมียนมา และรัฐบาลไทย ในแต่ละช่วงเวลา ล้วนส่งผลต่อความมั่นคง และการค้าข้ามแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ อย่างมีนัยสำคัญ จนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่ สามแลบมีลักษณะของวิถีการค้า และความมั่นคงที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ

ทิศทางการดำเนินงานขององค์กร KNU นับตั้งแต่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษในแต่ละ ช่วงเวลามีรูปแบบ ลักษณะ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป โดยช่วงแรก ของการเรียกร้องอำนาจในการปกครองเกิดจากการลุกฮือต่อต้านรัฐบาลในพื้นที่ต่าง ๆ ที่เต็มไปด้วย ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงชาวกะเหรี่ยงจำนวนมาก กระทั่งการรัฐประหารโดย กองทัพเมียนมา ใน ค.ศ. 1962 ได้ส่งผลให้องค์กร KNU เคลื่อนย้ายที่ตั้งในการสู้รบมาอยู่แนวตะเข็บ ชายแดนไทย-เมียนมา โดยใช้พื้นที่ประเทศไทยเป็นแนวหลังในการต่อต้านรัฐบาลเมียนมา ขณะที่ อิทธิพลทางการเมืองในยุคสงครามเย็น ได้ส่งผลให้รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอเมริกา เลือกใช้องค์กร KNU เป็นกองกำลังทำหน้าที่ป้องปรามความพยายามในการเชื่อมต่อระหว่างกองกำลัง

¹⁰¹ พื่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

CPB กับ CPT เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากการแพร่ขยายตัวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ อีกทั้งความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน การปิดประเทศ และความล้มเหลวในการพัฒนาเทคโนโลยี ได้ทำให้ภายในประเทศมีแนวโน้มมีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคสูงจนพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การยึดครองขององค์กร KNU ได้ทำหน้าที่เป็นจุดในการนำเข้าและส่งออกสินค้าโดยไม่เสีย ภาษีศุลกากร กับแร่ธรรมชาติจำนวนมากได้ถูกส่งออกจากเมียนมาเข้าสู่ไทย และสินค้าที่อุปโภคบริโภคที่ผ่านการผลิตด้วยเทคโนโลยีได้หลั่งไหลจากไทยเข้าสู่เมียนมา โดยมีองค์กร KNU ทำหน้าที่เสมือนศุลกากร คอยเก็บภาษีจากการนำเข้าและส่งออกสินค้า ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร KNU กับรัฐบาลไทย ได้ยกระดับพื้นที่ต่าง ๆ ในฝั่งไทยให้กลายเป็นชุมชน เพื่อรองรับการค้าข้ามแดน โดยพื้นที่บ้านแม่สามแลบ ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ผู้คนจำนวนมากเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่และเพื่อมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจได้ส่งผลให้บ้านแม่สามแลบมีความสามารถในการดึงดูดผู้คนจำนวนมากให้เข้ามาทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและลงหลักปักฐานในพื้นที่ อาทิ นายทุน พ่อค้า ข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ประกอบกับมีการนำเข้าความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสินค้าเข้ามาภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่จากป่ากลายเป็นเมืองท่าริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน ความรุ่งเรืองของบ้านแม่สามแลบนอกเหนือจากเรื่องเล่าที่สามารถได้ยินจากชาวบ้าน ฉากตอนในภาพยนตร์เรื่องมือปืนสาละวินสองยังเป็นหนึ่งในภาพยนตร์ที่บันทึกสภาพความเจริญ และเฟื่องฟูของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนทิศทางในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล SORC กับบริบทสงครามเย็นที่สิ้นสุดลง การริเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย กับ รัฐบาล SORC การมอบสัมปทานป่าไม้ในเขตพื้นที่ชายแดนฝั่งเมียนมาให้แก่รัฐบาลไทย การมอบผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกองค์กร KNU จนเกิดความแตกแยกภายในองค์กร และมีการสถาปนาองค์การ DKBA สิ่งเหล่านี้ได้ทำให้องค์กร KNU พ่ายแพ้การสู้รบกับกองทัพเมียนมาที่ร่วมมือกับกองกำลัง DKBA จนพื้นที่ริมแม่น้ำสาละวินถูกยึดครองโดยกองทัพเมียนมา

การค้าข้ามแดนผ่านบ้านแม่สามแลบได้กลับมามีบทบาทอีกครั้งหลังจากตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ได้มีการเจรจาต่อรองระหว่างกัน ปัจจุบันพื้นที่ฝั่งไทยได้ยกระดับเป็นจุดผ่อนปรน บ้านแม่สามแลบ อยู่ภายใต้อำนาจของศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีทหารพราน ศุลกากร ต่อกันสกัดกั้นทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขณะฝั่งเมียนมา มีเพียงทหารจากกองกำลัง

KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมา ประจำการในพื้นที่ ส่งผลให้การนำเข้าส่งออกสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบยังมีลักษณะของกึ่งทางการ เนื่องจากฝั่งประเทศเมียนมาไม่มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศุลกากร และปศุสัตว์ บังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ โดยในปัจจุบันการค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ สามารถแบ่งออกเป็นการค้าระยะใกล้ที่มีการส่งออกโค กระบือจากเมียนมาเข้าสู่ไทย ปัจจัยที่ส่งผลได้แก่ มาตรการการส่งออกโค กระบือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับกองกำลัง KNLA -5 เครือข่ายผู้รับซื้อโค เครือข่ายทางการเงิน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขณะการค้าระยะใกล้ที่มีการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยเข้าสู่เมียนมา โดยมีเครือข่ายเครือข่ายข้ามแดน ความสามารถทางด้านภาษา เทคโนโลยีฝั่งเมียนมา และอำนาจในการเจรจาต่อรองเป็นปัจจัยหลัก

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพในการสนับสนุนการค้าข้ามแดนในพื้นที่โดยรัฐบาลไทย พบว่า การก่อตัวของถนนในพื้นที่เกิดจากความต้องการทรัพยากรของนายทุน จนส่งผลให้เกิดการตัดถนนเข้าไปภายในพื้นที่เพื่อตั้งไม้สักออกมา กระทั่งต่อมารัฐบาลไทยได้มีการพัฒนาถนนลาดยางมะตอย แต่ความห่างไกลของพื้นที่ได้ส่งผลให้การปรับปรุงสะพานข้ามห้วยแม่สามแลบเต็มไปด้วยอุปสรรค เนื่องจากไม่มีผู้ประมูลเสนอราคาในการซ่อมปรับปรุงสะพาน ขณะที่พื้นที่ภายในชุมชนที่อยู่ในลักษณะของช่องทางจราจรขนาดเล็ก กลับส่งผลดีต่อผู้คนภายในชุมชน เนื่องจากผู้ประกอบการต้องใช้การถ่วงโอนสินค้าด้วยรถขนาดเล็กกับลูกหาบภายในชุมชน อย่างไรก็ตามการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบในอดีต ได้ส่งผลกระทบต่อนักประกอบการเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเพิ่มความซับซ้อนในมอบอำนาจให้แก่ศูนย์สังการฯ ได้ทำให้ผู้ประกอบการต้องใช้เวลาในการรออนุญาตให้สินค้าข้ามแดน จนเกิดการเพิ่มต้นทุนในการค้าข้ามแดน อาทิ การต้องซื้อฟางไปเป็นอาหารโคในฝั่งเมียนมาในระหว่างรอการได้อนุญาตจากศูนย์สังการฯ หรือแม้กระทั่งการตายของโคระหว่างรอการอนุญาต หรือผู้ประกอบการบางกลุ่มได้เปลี่ยนช่องทางในการนำเข้าโค อย่างไรก็ตามศูนย์สังการฯ ได้มีการปรับปรุงระบบการอนุญาตสินค้าข้ามแดนให้ใช้เวลาในการขออนุมัติน้อยลง นอกเหนือรัฐบาลไทยจะเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ หรือทิศทางในการดำเนินงานของตัวแสลงทางการเมืองฝั่งเมียนมา ยังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ

ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างกองกำลัง KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมาในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ แต่การดำรงอยู่ของการนำเข้าสินค้าจากเมียนมายังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องในลักษณะ

ของการค้าที่ไม่เป็นทางการ โดยการตั้งกองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมาให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะของการที่ผู้ประกอบการยอมจ่ายค่าคุ้มครอง ค่าผ่านทาง หรือค่าภาษี เนื่องจากลักษณะสินค้าประเภท โค กระบือ แร่ธรรมชาติ ต่างถือเป็นสินค้าที่ต้องได้รับอนุญาตในการส่งออกจากรัฐบาลเมียนมา และจุดในการส่งออกสินค้าจากเมียนมา ปรากฏจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเมียนมา แต่ทิศทางการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่ของกองกำลัง KNLA - 5 ที่มีลักษณะแตกต่างจากกองกำลัง KNLA กองกำลังอื่น โดยกองกำลัง KNLA - 5 ต้องการรักษาความมั่นคงทั้งทางด้านการทหาร และด้านความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ส่งผลให้พื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ไม่ตอบรับการพัฒนาพื้นที่จากรัฐบาลเมียนมา จนการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่เป็นไปอย่างจำกัด ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านคมนาคม กับด้านการศึกษา ขณะเดียวกันกองทัพเมียนมาต้องการพัฒนาถนนหนทางจากพื้นที่ตอนในไปยังพื้นที่ชายแดน แม้ถนนจะช่วยยกระดับการค้าข้ามแดน แต่กองกำลัง KNLA - 5 กลับมองเป็นภัยคุกคามต่อกองกำลัง ส่งผลให้ตลอดเวลาในการสร้างถนน จะมีการปะทะระหว่างสองกองกำลัง อย่างไรก็ดี ความสามารถของโค กระบือที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยตนเอง ทำให้อุปสรรคของถนนไม่ได้ส่งผลต่อการค้าโค กระบือข้ามแดน ขณะเดียวกันความต้องการ กองกำลัง KNLA - 5 ได้พยายามสร้างถนนในเขตพื้นที่ของตนเองเพื่อยกระดับการค้าข้ามแดน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในท่อน้ำเลี้ยงของกองกำลัง ซึ่งเส้นทางดังกล่าวสามารถลดค่าใช้จ่ายผู้ประกอบการได้เป็นอย่างมาก

เมื่อรัฐบาล NLD เข้ามาบริหารประเทศใน ค.ศ. 2015 ได้มีทิศทางการผลักดันการค้าในรูปแบบไม่เป็นทางการให้เข้ามาอยู่ในระบบทางการ ด้วยการปรับเปลี่ยนมาตรการการส่งออกโคให้สอดคล้องกับมาตรการของรัฐบาลจีน จนโคจำนวนมากสามารถส่งออกไปยังจีนผ่านระบบการค้าทางการ แต่โคจำนวนมากที่ต้องขนเพื่อเพิ่มน้ำหนัก ยังคงไหลทะลักเข้าสู่ไทย เนื่องจากภายในเมียนมายังขาดแคลนวัตถุดิบกับเทคนิคในการขุนโค นอกจากการเปลี่ยนแปลงมาตรการในการส่งออกโคแล้ว ยังมีเรื่องการจัดการในด้านพื้นที่ชายแดนในรูปแบบที่เป็นทางการด้วยการเพิ่มสถานีการค้าบริเวณชายแดน แต่ก็ยังไม่สามารถข้ามผ่านปัญหาความขัดแย้งในประเด็นอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้ ประกอบกับมาตรการของรัฐเต็มไปด้วยเงื่อนไขมากมาย และผู้ประกอบการต้องการลดต้นทุนในเรื่องภาษีการส่งออก การค้าข้ามแดนที่อยู่ภายใต้การจัดการของ NLD จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และอำนาจในการจัดการพื้นที่ที่มีผลต่อการค้าชายแดนจึงยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของกองทัพเมียนมา และกองกำลัง KNU เป็นหลัก

บทที่ 6

กองกำลัง KNPLF รัฐบาล และชุมชน: การส่งเสริมการค้าชายแดนและพัฒนา ความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน

การเปลี่ยนแปลงของกองกำลัง KNPLF ที่สัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมา และส่งผลต่อการดำรงอยู่ของความมั่นคง และการค้าข้ามแดน ทำให้เกิดชุมชนเมืองในพื้นที่บ้านโฮะแซะ เมืองหม่มแซะ รัฐกะยา และในขณะที่ชุมชนบ้านเสาหิน อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน กลับมีทิศทางในการเติบโตแบบตรงกันข้าม เนื่องจากรัฐบาลไทยมีนโยบายกำหนดให้พื้นที่บ้านเสาหินเป็นพื้นที่ป่าแห่งชาติ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่มีตัวแสดงทางการเมืองที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงแบ่งการอธิบายออกเป็น สี่ ส่วน ได้แก่ หนึ่ง KNPLF: พลวัตการจัดการพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินก่อนการเลือกตั้งปี 2015 สอง จากอดีตสู่ปัจจุบัน: บ้านเสาหินกับการก่อสร้างเมืองริมบนสันเขาถนนธงชัย สาม ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านเสาหินในยุคปัจจุบัน สี่ รัฐบาลกับการพัฒนาการค้าข้ามแดนและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

6.1 KNPLF: พลวัตการจัดการพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินก่อนการเลือกตั้งปี 2015

นับตั้งแต่ช่วงเวลาหลังจากเมียนมาได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ตลอดแนวชายแดนไทย - เมียนมา พื้นที่ที่เต็มไปด้วยกลุ่มกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ โดยกลุ่มกองกำลังฯ เหล่านี้ล้วนเป็นข้าตรงข้ามกับรัฐบาลเมียนมา ทั้งในลักษณะของการต่อสู้ ต่อต้าน เรียกร้องอำนาจในการปกครอง และเจรจาสันติภาพกับรัฐบาลเมียนมาอย่างยาวนาน ในขณะที่กองกำลัง KNPLF ถือเป็นหนึ่งในกองกำลังฯ ที่มีฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณชายแดนไทย-เมียนมา โดยกองกำลัง KNPLF มีอิทธิพลในพื้นที่บริเวณแนวตะเข็บชายแดนไทย - เมียนมาบริเวณฝั่งตรงข้าม บ้านเสาหิน ต.เสาหิน อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตของกองกำลัง KNPLF นับตั้งแต่ช่วงต้นของการก่อตัวในฐานะของกองกำลัง KNPP การแยกกลุ่มเข้าร่วมกับ CPB ในยุคสงครามเย็น ตลอดจนการลงนามหยุดยิง จนพื้นที่ดังกล่าวมีความเฟื่องฟูที่เกิดจากการค้าชายแดนตามลำดับ เนื้อหาในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงที่มาของกองกำลัง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของกองกำลัง KNPLF ที่สัมพันธ์กับรัฐบาลเมียนมา

นับตั้งแต่รัฐบาลเมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ จนกระทั่งการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 จนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของความมั่นคง และการค้าข้ามแดน บนพื้นที่ชุมชนบ้านโฮ๊ะ เมืองแม่สะเรียง รัฐกะยา และบ้านเสาหิน อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

6.1.1 กองกำลังติดอาวุธในพื้นที่กะเหรี่ยงแดงกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจหลังเมียนมาได้รับเอกราช

การเรียกร้องเอกราชในการปกครองของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณรัฐกะเหรี่ยงแดง หรือรัฐกะยา ปรากฏนับตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนที่เมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ และการเรียกร้องเอกราชในการปกครองได้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นหลังจากเมียนมาได้รับเอกราชจากอังกฤษ ในช่วงแรกการเรียกร้องต่อสู้เพื่อเอกราชของกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐกะเหรี่ยงแดง หรือรัฐกะยา ยังคงมีความกระจัดกระจายของกลุ่มคน และไม่ได้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน แต่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ล้วนมีอุดมการณ์และเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือ ต่อสู้ ต่อต้าน และเรียกร้องอำนาจในการปกครองจากรัฐบาลเมียนมา

กระทั่ง วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1946 ผู้นำกะเหรี่ยงกลุ่มต่าง ๆ จากเมืองกันตรวดี เมืองแจบอจี เมืองบอละแค และเมืองมอญปาย ได้ประชุมหารือร่วมกัน และมีมติอย่างเป็นทางการร่วมกัน ด้วยการประกาศจัดตั้งแนวร่วม UKIT (แนวร่วมแห่งรัฐกะเหรี่ยงแดงอิสระ - United Karenni Independent States) โดยมี โกบีตูเร (Ko Bee Tu Reh) ดำรงตำแหน่งประธานสภา UKIT การเกิดขึ้นของแนวร่วม UKIT ในช่วงค.ศ. 1946 ทำให้ภาพลักษณ์ แนวทาง กระบวนการจัดการพื้นที่ และการบริหารจัดการภายในของรัฐกะเหรี่ยงแดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นหลายประการ อาทิ รูปแบบการปกครอง การบังคับใช้กฎหมาย การเก็บภาษี การปรับปรุงการศึกษา การควบคุมการต่ออายุสัมปทานเหมืองแร่และป่าไม้ การจัดตั้งกองตำรวจ การสถาปนาธงชาติ เพลงชาติ ชุดประจำชาติ การเปิดเสรีภาพในด้านความเชื่อของประชาชน และสภาแนวร่วม UKIT มีอิสระในการต่อรองกับรัฐบาลอังกฤษในเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ และรัฐบาลอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง (United States, 1998, pp. 64 - 65)

สภาวะดังกล่าวของรัฐกะเหรี่ยงแดง หรือรัฐกะยา จึงกลายเป็นเงื่อนไขถึงความต้องการได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ และเป็นการยืนยันสถานะของแนวร่วม UKIT ที่ยืนหยัดไม่เข้าร่วมกับสหภาพพม่า (ชื่อในขณะนั้น) ต่อมากลุ่มแนวร่วม UKIT ได้มีการขยายและจัดโครงสร้างย่อยต่าง ๆ ของกลุ่ม

ขึ้น โดยมีการจัดตั้งกองกำลัง KNA (กองทัพกะเหรี่ยงแดงแห่งชาติ - Karenni National Army) ทำหน้าที่เป็นกองกำลังติดอาวุธ ด้านซอมอแห่ ผู้นำอีกท่านหนึ่ง ได้จัดตั้งองค์กร KNO (องค์กรแห่งชาติกะเหรี่ยงแดง - Karenni National Organization) เป็นหน่วยงานสนับสนุนด้านการเมืองให้แก่แนวร่วม UKIT (Bertil, 1994, pp. 428 - 429) แม้การบริหารงานและความพยายามในการจัดวางโครงสร้างภายในต่าง ๆ ของแนวร่วม UKIT จะแสดงให้เห็นเสมือนว่าแนวร่วม UKIT มีอิสระในการจัดการพื้นที่และมีอำนาจในการจัดการตนเอง

ในทางกลับกันร่างรัฐธรรมนูญเมียนมา ค.ศ. 1947 กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถูกรัฐบาล AFPFL นำมายืนยันอำนาจเหนือพื้นที่ที่แนวร่วม UKIT กล่าวอ้างความเป็นเจ้าของ พื้นที่ดังกล่าวที่แนวร่วม UKIT อ้างถึง จึงอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาล AFPFL โดยสมบูรณ์ โดยข้อความดังกล่าวปรากฏในบทนำของร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1947 กล่าวว่า “ประชาชนของพม่า รวมทั้งพื้นที่ชายแดน และรัฐกะเหรี่ยงแดง โดย (รัฐบาลพม่า) มุ่งมั่นที่จะสถาปนาความเป็นปึกแผ่น และความเป็นเอกภาพของรัฐ” (ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်, 1947) กล่าวคือ เนื้อหาของรัฐธรรมนูญเมียนมา ฉบับ ค.ศ. 1947 ได้ระบุว่า อาณาบริเวณของสหภาพพม่ารวมไปถึงดินแดนทั้งหมดที่อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเดิม รัฐกะเหรี่ยงแดงจึงเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพพม่า (the Union of Burma) เช่นกัน ประกอบกับ Sao Wunna¹⁰² ลูกของเจ้าฟ้าเมืองกันตรวดี มีท่าทีสนับสนุนแนวทางของรัฐบาล AFPFL จนเกิดเป็นความขัดแย้งกับ UKIT จึงทำให้ภาพลักษณ์ของ UKIT เกิดความสั่นคลอน

หลังจากเมียนมาได้รับอิสระโดยสมบูรณ์ความขัดแย้งระหว่าง กลุ่มผู้นำกะเหรี่ยงแดงกับรัฐบาลสหภาพเมียนมาได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน และสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวเริ่มมีความร้ายแรงและกระจายตัวเป็นวงกว้างมากขึ้นเมื่อ อุเบตური ประธานแนวร่วม UKIT ถูกฆ่าตาย ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงและความระส่ำระสายภายในรัฐกะเหรี่ยงแดงที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นท่ามกลางสภาวะสงครามและการขาดผู้นำของกองกำลัง หลังเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กองทัพเมียนมาได้เริ่มส่งทหารและกองกำลังของตนเข้ามาตั้งกองทัพบกในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงแดง และเพิ่มจำนวนทหารมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งกองทัพเมียนมาสามารถยึดเมืองล่อยก่อของรัฐกะเหรี่ยงแดงได้สำเร็จ แต่

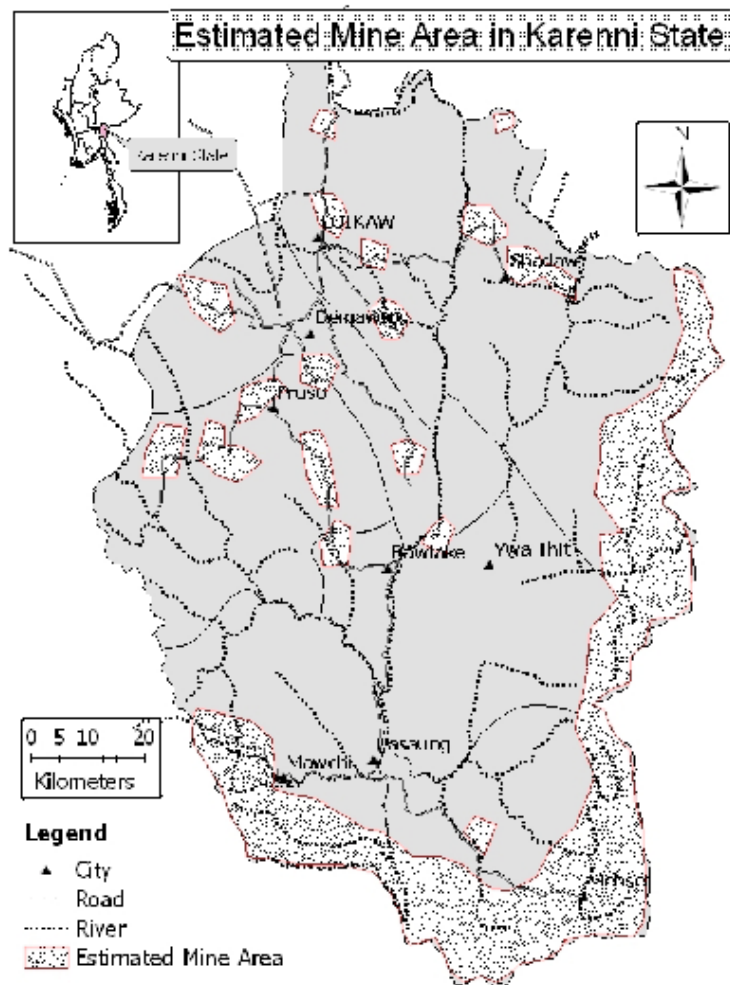
¹⁰² Sao Wunna เป็นลูกของเจ้าฟ้าจากเมืองกันตรวดี Sao Wunna คือ ผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล AFPFL และกองสารวัตรทหารพม่า จนสามารถก้าวขึ้นดำรงรัฐมนตรีก่อนจะถูกจับกุม และถูกประหารชีวิตในยุคของเนวิน

ภายหลังได้ถูกกองกำลังกะเหรี่ยงแดงยึดพื้นที่คืนกลับมาอีกครั้ง ความพยายามในการช่วงชิงพื้นที่ระหว่างสองฝ่าย ได้ส่งผลให้นับตั้งแต่หลังจากเมียนมาได้รับเอกราช เมืองลอยก่อ รัฐกะเหรี่ยงแดงได้ถูกทำให้กลายเป็นสมรภูมिरบยับครั้งไม่ถ้วน

ความต้องการอำนาจเหนือพื้นที่โดยสมบูรณ์ของรัฐบาลเมียนมา ประกอบกับความมั่งคั่งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติของรัฐกะเหรี่ยงแดง ทั้งทรัพยากรป่าไม้และแหล่งแร่นาชนิด อาทิ เหมืองมอซี¹⁰³ รวมถึงโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ¹⁰⁴ ซึ่งกั้นแม่น้ำบาโล ที่เมืองลอปิตา (Lawpita) เพื่อผลิตไฟฟ้าส่งไปยังเมืองมันตะเลย์ และเมืองย่างกุ้ง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้รัฐบาลเมียนมาเล็งเห็นถึงความสำคัญของรัฐกะเหรี่ยงแดง และได้ดำเนินการส่งกำลังพลจำนวนมากมาประจำอยู่ในพื้นที่ เพื่อดูแลป้องกันเขื่อนและกอบโกยทรัพยากรในพื้นที่ โดยเฉพาะบรรดาไม้สัก กับแร่ชนิดต่าง ๆ อย่างไรก็ดี ชาวบ้านในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยงแดงกลับไม่ได้ใช้ไฟฟ้าจากโครงการไฟฟ้าพลังน้ำดังกล่าว รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ จนเป็นเงื่อนไขสำคัญของผู้คนภายในพื้นที่ที่ใช้ในการเรียกร้องเอกราชจากเมียนมา

¹⁰³ เหมืองมอซีที่อุดมไปด้วยแร่ดีบุก และแร่พลวง ถูกอังกฤษเข้ามายึดครองนับตั้งแต่ยุคอาณานิคม กระทั่งหลังจากพม่าได้รับเอกราช กองกำลังกะเหรี่ยงแดงได้ยึดช่วง ค.ศ. 1949 และถูกทหารพม่าเข้ามาควบคุมอีกครั้งปลาย ค.ศ. 1953

¹⁰⁴ โรงไฟฟ้าพลังน้ำ ถูกสร้างขึ้นปี ค.ศ. 1950 ตามข้อตกลงของญี่ปุ่นที่ต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมสงคราม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ภาพที่ 34 พื้นที่เหมืองแร่ในรัฐกะยา

ที่มา: <https://www.bnionline.net/en/kantarawaddy-times/item/11426-no-more-land-for-the-civilians-to-set-foot-on-.html>

กระทั่งใน ค.ศ. 1951 รัฐบาล AFPFL ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้เปลี่ยนแปลงรัฐจากชื่อ “รัฐกะเหรี่ยงแดง” ที่สะท้อนด้านชาติพันธุ์เป็นชื่อ “รัฐกะยา” การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวกะเหรี่ยงแดงเป็นอย่างมาก และได้กลายเป็นฉนวนสำคัญที่เพิ่มระดับความรุนแรงในการต่อต้านรัฐบาลเมียนมา กระทั่ง ค.ศ. 1957 เกิดเปลี่ยนแปลงภายในของแนวร่วม UKIT โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกลุ่ม ด้วยการยุบแนวร่วม UKIT และเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กร KNPP (กองกำลังพรรคก้าวหน้าแห่งชาติกะเหรี่ยงแดง - Karenni National Progress Party) นับตั้งแต่ ค.ศ. 1959 กองกำลัง KNPP มีกำลังพลประมาณ 1,000 คน รูปแบบการต่อสู้ของ KNPP คือ การต่อสู้แบบกองโจร โดยกองกำลัง KNPP มีองค์กร KNU เป็นพันธมิตรที่สำคัญ ที่มีการพบปะแลกเปลี่ยนความเห็น

และอาวุธยุทโธปกรณ์ระหว่างกัน ขณะเดียวกันกองกำลัง KNPP มีรายได้จากการปกครองพื้นที่ การค้า และการเก็บภาษี (ကုန်ခွန်လွှဲပြောင်းရေးရာဦးစီးဌာန, 2003) การต่อสู้ของ KNPP ได้มีพลวัตในการร่วมมือ และแสวงหาแนวร่วมตลอดเวลา กระทั่งการเข้ามาของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่รัฐกะยา ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่กองกำลัง CPB ต้องการขยายอิทธิพลในพื้นที่ ประกอบกับภายใน จ.แม่ฮ่องสอนได้มีการเคลื่อนไหวของกองกำลัง CPB อย่างไรก็ดี กองกำลัง KNPP กลับปฏิเสธความร่วมมือกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ จนเกิดความขัดแย้งภายในกองกำลัง KNPP และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมา

6.1.2 การก่อตัวของ KNPLF และการร่วมมือกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น

การเติบโตของอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในเอเชีย ส่งผลโดยตรงต่อการเติบโตของ CPB นอกเหนือจากการขยายพื้นที่ทางการทหารโดยตรงแล้ว CPB ยังใช้การสร้างพันธมิตรกับกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล AFPFL เพื่อเป็นหนทางในการขยายพื้นที่ และแสวงหาแนวร่วมในการต่อต้านรัฐบาล AFPFL ขณะเดียวกันฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้หากระแวงการขยายอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเลือกใช้ประเทศไทยเป็นฐานในการดำเนินการต่อต้านการแพร่กระจายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และอาจนิยามได้ว่ารัฐบาลไทยที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลไทยได้เลือกใช้กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธที่เคลื่อนไหวในบริเวณแนวชายแดนไทย - เมียนมา เข้ามาเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการสกัดกั้นการเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่าง CPB กับ CPT โดยกองกำลัง KNPP และองค์กร KNU ได้เลือกเข้าร่วมกับรัฐบาลไทย ในการทำหน้าที่ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ การเลือกเข้าร่วมกับรัฐบาลไทย และต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้กลายเป็นมูลเหตุสำคัญของความขัดแย้งภายในของกองกำลัง KNPP จนทำให้เกิดการแบ่งออกเป็นสองฝ่าย และทวีความรุนแรงจนทำให้ผู้ที่มีความเห็นแตกต่างทำการแยกตัวออกจากกองกำลัง

“เมื่อก่อน CPB เติบโตมาก ๆ เพราะจีนสนับสนุนทั้งอาวุธ กระสุน กองกำลังต่าง ๆ จึงพยายามเชื่อมต่อกับ CPB ทั้ง KNU KNPP ต่างพากันไปปางช้างแล้วทั้งนั้น ทั้งไปเอาอาวุธ ไปฝึกอาวุธ ฝึกอบรมเรื่องการเมือง เพราะที่นั่นเป็นฐานใหญ่ของ CPB ”¹⁰⁵

ท่ามกลางความคิดเห็นที่แตกต่างภายในกองกำลัง KNPP และความพยายามของ CPB กับรัฐบาลไทยที่ต้องการแสวงหาแนวร่วม ฝ่ายของ ซอหม่อแห่ย์ ประธานกองกำลัง KNPP และพันธมิตรอ่าวตางเล่ ต่างมีท่าทีในการสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลไทย โดยไม่ต้องการให้ CPT และ CPB มีความใกล้ชิดกัน แต่ภายในกองกำลัง KNPP กลับมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่มีความคิดเอนเอียงไปยัง CPB กระทั่งปลาย ค.ศ. 1977 ตัวแทนของกองกำลัง KNPP ได้รวมตัวกันเพื่อประชุมหารือครั้งที่ 4 ณ ค่ายศูนย์กลางของกองกำลัง ฮเว่ โป่ง ลาวจ์ การประชุมครั้งดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการประชุมครั้งสำคัญและกลายเป็นประวัติศาสตร์ของกองกำลัง KNPP

ภายในที่ประชุมได้มีมติว่ากองกำลัง KNPP จะไม่เข้าร่วมกับ CPB และให้มีการปรึกษาหารือเพื่อติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย (ကုန်သွယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2003, p. 23) ขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำบางคนซึ่งนำโดย เสงฮ่าน ซึ่งไม่เห็นด้วยกับมติของที่ประชุมที่มีนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของผู้นำกองกำลัง KNPP ได้ตัดสินใจแยกตัวออกจากกองกำลัง KNPP กระทั่งต่อมาได้มีการจัดประชุมของกลุ่มคนที่แยกตัวออกมาเพื่อตั้งคณะกรรมการส่วนกลางในช่วง ค.ศ. 1978 หลังจากการประชุมเสร็จสิ้นลง ที่ประชุมได้มีมติมอบหมายให้สหยาเตงฮ่าน สหายวินจ๋หน่าย และสหายเห่นก้อ เป็นผู้ร่างแนวทางของกลุ่มใหม่ที่แยกตัวจากกองกำลัง KNPP โดยกลุ่มมีจุดมุ่งหมาย ได้แก่ การดูแลปกป้องผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์เมียนมา และมีความยินดีจะประชุมหารือกับกองกำลัง KNPP หลังจากการร่างแนวทางของกลุ่มเสร็จเรียบร้อยแล้ว ภายหลังจากที่ประชุมได้มีมติก่อตั้งกองกำลัง KNPLF (Karen Nationalities People's Liberation Front; กลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยประชาชนกะเหรี่ยงแดง) ขึ้นในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1978 (ကုန်သွယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန, 2003, pp. 15-17)

¹⁰⁵ ลุงแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ผู้นำของกองกำลัง KNPLF ในยุคก่อตั้ง ประกอบด้วย สหายเตงฮ่าน (ชายตีฮะ) ที่ดำรงตำแหน่งเลขานุการ สหายเส่งหม่าวโจ้ว ดำรงตำแหน่งรองเลขานุการลำดับที่หนึ่ง และสหายหม่าตั้นง์ ดำรงตำแหน่งรองเลขานุการลำดับที่สอง แม้สมาชิกของกองกำลัง KNPLF ส่วนใหญ่จะเป็นอดีตสมาชิกดั้งเดิมของกองกำลัง KNPP แต่ความสัมพันธ์ของกำลังทั้งสองได้แตกหักหลังจากร้อยโทซอทุได้นำการรบกวาดล้างกลุ่มของเตงฮ่าน และเตงฮ่าน ผู้นำกองกำลัง KNPLF ได้เสียชีวิตลงในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 1978 ซึ่งถือเป็นจุดพลิกผันสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNPP กับกองกำลัง KNPLF (กอร์ดอน ลูคัส, 2003, pp. 20-21) กระทั่ง ค.ศ. 1979 ได้มีการจัดประชุมจัดตั้งคณะกรรมการส่วนกลางครั้งที่ 2 ที่ประชุมได้มีการเสนอให้ สหายญะตานหยุนง์ ดำรงตำแหน่งประธาน และ ค.ศ. 1982 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการส่วนกลางให้ สหายญะหม่าวโจ้ว ดำรงตำแหน่งประธาน สหายซานดา ดำรงตำแหน่งรองประธาน และสหายซุเวหว่า ดำรงตำแหน่งเลขานุการ (กอร์ดอน ลูคัส, 2003, pp. 15-17)

การเคลื่อนไหวของกองกำลัง KNPLF ในยุคแรกเป็นไปด้วยความยากลำบากหลายประการเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในแนวตะเข็บชายแดนไทย - เมียนมา ถูกยึดครองโดยกลุ่มกองกำลังอื่นที่ยึดครองพื้นที่มาก่อนหน้า ทำให้การเคลื่อนไหวของกองกำลัง KNPLF เป็นไปในลักษณะของการแบ่งเขตการเคลื่อนไหวออกเป็นสองเขต โดยมี ญะหม่าวโจ้ว ประธาน KNPLF เคลื่อนไหวด้วยแนวการเคลื่อนไหวใต้ดินบริเวณพื้นที่เมืองลอยก่อ และ ซานดา รองประธาน KNPLF เคลื่อนไหวบริเวณพื้นที่ตะเข็บชายแดนไทยฝั่ง จ.แม่ฮ่องสอน

การเคลื่อนไหวของกองกำลัง KNPLF ในช่วงสงครามเย็นมีลักษณะการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ ที่มีกลุ่มกองกำลังแตกต่างจากองค์กร KNU ซึ่งมีกองกำลัง KNPP และรัฐบาลไทยเป็นพันธมิตรบนพื้นที่ชายแดน ขณะที่กองกำลัง KNPLF มี CPB ที่ได้รับการสนับสนุนจาก CPC ซึ่งมีฐานปฏิบัติการหลักอยู่ที่ปางซาง ชายแดนเมียนมา - จีน เป็นพันธมิตรที่สำคัญในการสนับสนุนด้านเสบียง ยุทโธปกรณ์ และความรู้ ขณะเดียวกัน กองกำลัง KNPLF ยังมีกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองกำลัง KNLP กับ SNPLO ที่มี CPB เป็นพันธมิตร และคอยให้ความช่วยเหลือระหว่างกัน นอกจากนี้ภายหลังจาก CPT ขยายฐานที่มั่นไปยังพื้นที่ อ.แม่สะเรียง การเคลื่อนไหวของ CPT ในพื้นที่

อ.แม่สะเรียง บริเวณพื้นที่ชายแดนยังก่อให้เกิดการร่วมมือข้ามแดนระหว่าง CPT CPB และ KNPLF เพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง

ภาพที่ 35 ที่ตั้งของกองกำลังที่เป็นพันธมิตรกับกองกำลัง KNPLF

ที่มา: Bertil Lintner (1990, p. 98)

ลักษณะภูมิศาสตร์ที่เต็มไปด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนเขตบนพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา บริเวณ อ.แม่สะเรียง ถือเป็นความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองและหน่วยงานราชการ พื้นที่แห่งนี้จึงกลายเป็นจุดที่มีความโดดเด่นทางภูมิศาสตร์และกลายเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวทางการเมืองของ CPT การเชื่อมต่อระหว่าง CPT กับกองกำลัง KNPLF ในระยะแรกการปฏิสัมพันธ์กันเกิดจากความบังเอิญพบเจอระหว่างการลาดตระเวนบริเวณพื้นที่ที่รับผิดชอบของกองกำลังทั้งสองฝ่าย

หลังจากการพบเจอโดยบังเอิญระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ CPB หน่วยลาดตระเวนของทั้งสองกองกำลังได้มีการรายงานข่าวไปยังส่วนกลาง เพื่อขอความยืนยันข้อเท็จจริงจากส่วนกลาง กระทั่งหน่วยงานส่วนกลางของทั้งสองกองกำลังได้ยืนยันสถานะของทั้งสองกองกำลัง ส่งผลให้เกิดการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองกองกำลังบนพื้นที่ชายแดน อ.แม่สะเรียง โดยสมาชิกกองกำลัง KNPLF ได้รับการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ เสบียง การฝึกอบรม และบางช่วงเวลาได้เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการบนพื้นที่ไทย

การร่วมมือระหว่าง CPT CPB และกองกำลัง KNPLF ได้ทำให้เส้นเขตแดนที่ทำหน้าที่ในการสกัดกั้น หรืออนุญาตให้ผู้คน หรือสินค้าข้ามเส้นเขตแดนตลอดแนวชายแดนไทย - เมียนมา พრა เลือนหายไป เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐของทั้งสองประเทศไม่สามารถเข้าไปบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ดังกล่าวได้โดยสมบูรณ์ การเคลื่อนไหวของ CPT CPB และกองกำลัง KNPLF ในพื้นที่จึงเสมือนมี KNU KNPP และ รัฐบาลไทยเป็นศัตรูร่วมกันในเชิงนิตินัย แต่ในเชิงพฤตินัย คณะผู้วิจัยพบว่า การเคลื่อนไหวของกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ บนพื้นที่ชายแดนกลับเต็มไปด้วยการต่อสู้ ต่อรอง และการจัดสรรพื้นที่ระหว่างกัน จนพื้นที่ชายแดนฝั่ง อ.แม่สะเรียง มีความขัดแย้งน้อยมาก

“ในยุคคอมมิวนิสต์ ทั้ง KNU KNPP KNPLF หรือแม้กระทั่งตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ เราต่างพูดคุยสื่อสารกันตลอด เราต่างมีศัตรูร่วมกันคือรัฐบาลของทั้งสองประเทศ แล้วถ้าเรารบกัน พวกอาวุธ เสบียง เราก็ขนส่งเข้าพื้นที่ไม่ได้”¹⁰⁶

¹⁰⁶ ลุงวี, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

ขณะเดียวกันการไปมาหาสู่ และการให้ความช่วยเหลือระหว่าง CPT กับ KNPLF ได้แสดงให้เห็นถึงการผูกมิตร หรือการเป็นสหายบนพื้นที่ที่ปราศจากเส้นเขตแดน และการเคลื่อนไหวในแต่ละกลุ่ม เน้นการสร้างข้อตกลงในเรื่องของพื้นที่ซึ่งใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นสำคัญ

“ตอนยุคคอมมิวนิสต์ พวกดาวแดง (KNPLF) ก็เคลื่อนไหวแถบบ้านโฮแซะนั่นแหละ อยู่ฝั่งนั้นก็เรียกดาวแดง บางทีเข้ามาอยู่ฝั่งไทยก็เรียกดาวเขียว คนที่เข้าร่วมกับดาวแดง มันก็มีพี่น้องอยู่ฝั่งไทยเยอะแยะ บางคนเป็นคนจากฝั่งไทยนี้แหละ แต่ไปเข้าร่วมกับดาวแดง พวก CPT ก็ช่วยดาวแดงฝึกรบ จนเป็นเพื่อนกันถึงทุกวันนี้ บางส่วนของดาวแดงก็ขึ้นไปฝึกที่ปางซาง เวลาขาดเสบียงพวกนี้มันจะช่วยเหลือกัน เพราะเกลียดรัฐบาลเหมือนกัน แล้วฝั่งไทยแถวนี้ อำนาจรัฐมันอ่อนแอ เจ้าหน้าที่จะเข้าไปปราบที่หนึ่งก็เสี่ยง เพราะดาวแดงกับ CPT มันได้เปรียบเรื่องพื้นที่ แล้วมีชาวบ้านเป็นมวลชนเยอะมาก เวลาเจ้าหน้าที่จะเข้าไปก็ต้องห้ามจับปืน เลยไปลาดตระเวนแค่ตามคำสั่งนาย”¹⁰⁷

อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนทิศทางของ CPC และรัฐบาลลาว ได้ส่งผลให้ กองกำลัง KNPLF CPB และ CPT ได้กระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก สมาชิกของ CPT จำนวนมากไม่สามารถเดินทางกลับประเทศไทยผ่านช่องทางของประเทศลาวได้ ส่งผลให้สมาชิก CPT ต้องเดินทางไปยังปางซาง และใช้ช่องทางของประเทศเมียนมาเป็นช่องทางในการเดินทางกลับประเทศไทย โดยส่วนหนึ่งได้มีการเดินทางกลับผ่าน อ.แม่สะเรียง โดยมีกองกำลัง KNPLF ให้ความช่วยเหลือสมาชิก CPT ในการเดินทางเข้าสู่เขต อ.แม่สะเรียง

สถานการณ์การเมืองภายในของประเทศเมียนมาก็เกิดการเปลี่ยนแปลง ขบวนการ CPB ได้ล่มสลายลง พร้อม ๆ กับการสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ต่อมา ญะหม่าวาร์แมะ ประธาน KNPLF ในขณะนั้นได้ขอลาออกจากตำแหน่ง โดยให้เหตุผลว่าต้องการพักผ่อน กระทั่งที่ประชุมของกองกำลัง KNPLF ได้มีมติเลือก ซานดา ขึ้นดำรงตำแหน่งประธาน KNPLF แทน อย่างไรก็ตาม การล่มสลายของ CPB ได้ส่งผลกระทบต่อกองกำลัง KNPLF แต่ไม่รุนแรงจนทำให้ล่มสลายตามไป ในทางกลับกัน การยืนหยัดต่อสู้ของกองกำลัง KNPLF ก่อให้เกิดการแสวงหาความร่วมมือใหม่อีกครั้ง

¹⁰⁷ นาดัน, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

โบเมียะ ประธานองค์กร KNU ได้มอบอาวุธให้แก่กองกำลัง KNPLF และขอให้องค์กร KNU กับ กองกำลัง KNPLF ร่วมเป็นพันธมิตรที่ดีต่อกัน จากความร่วมมือดังกล่าวทำให้พื้นที่ใกล้เคียงแม่น้ำสาละวินทางตอนเหนือถูกห้อมล้อมไปด้วยอำนาจพันธมิตรขององค์กร KNU ขณะเดียวกันก็ได้มีเริ่มกระบวนการแสวงหาความร่วมมือใหม่บริเวณป่าไม้ในเขตพื้นที่ของกองกำลัง KNPLF ซึ่งถูกจับจ้องโดยนายทุนไทย กระทั่งกองกำลัง KNPLF ได้มอบให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัทนายทุนไทย หลังจากนั้นผลประโยชน์ เงิน และทรัพย์สินต่าง ๆ ที่เกิดจากการสัมปทาน และค่าคุ้มครองต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนท่อน้ำเลี้ยงสำคัญอีกทางหนึ่งที่คอยสนับสนุนและพยุงสถานะของกองกำลัง KNPLF ให้มีอำนาจในการต่อต้านกับกองกำลังจากกองทัพเมียนมา กระทั่งการปรับเปลี่ยนทิศทางในการดำเนินความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยต่อรัฐบาลเมียนมาหลังยุคสงครามเย็น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป

6.1.3 หลังสงครามเย็นสิ้นสุด: การปรับเปลี่ยนทิศทางของรัฐบาลไทย การความเฟื่องฟูของ KNPLF และการยกระดับหมู่บ้านบนพื้นที่ชายแดน

หลังสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง ถือเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับการลุกฮือเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาในเมียนมา หรือเหตุการณ์ 8888 ที่ผู้นำของกองทัพเมียนมาได้ทำการรัฐประหารเพื่อลดแรงเสียดทานทางการเมือง จนมีการถ่ายโอนอำนาจครั้งใหญ่จากรัฐบาล BSPP (Burma Socialist Programme Party - พรรคโครงการสังคมนิยมเมียนมา) ไปยัง รัฐบาล SLORC (State Law and Order Restoration Council - สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ) ช่วงเวลาดังกล่าวกองกำลัง KNPLF โดนห้อมล้อมพื้นที่โดยพันธมิตรชาติตะวันตกทั้ง รัฐบาลไทย องค์กร KNU และ กองกำลัง KNPP แต่การลดทอนบทบาทของชาติตะวันตกหลังยุคสงครามเย็น ทิศทางความสัมพันธ์เชิงบวกของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมา ปัจจัยเหล่านี้กลับเป็นกลไกสำคัญในการบีบบังคับให้กองกำลังติดอาวุธ อาทិ องค์กร KNU กับ กองกำลัง KNPP ได้สูญเสียการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย ซึ่งถือเป็นแนวหลังสำคัญที่คอยสนับสนุนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของทั้งสองกองกำลังในยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ของกองกำลัง KNPLF กลับมีทิศทางตรงกันข้าม หลังจากกองกำลัง KNPLF ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางในการต่อสู้ โดยกองกำลังเลือกประนีประนอมกับรัฐบาลเมียนมาผ่านการลงนามหยุดยิงแทนการต่อสู้

หลังการล่มสลายของ CPT กับ CPB ช่วงเวลาดังกล่าวทำให้กองกำลัง KNPLF สูญเสียพันธมิตรที่สำคัญ ระยะแรกแม้กองกำลัง KNPLF ได้จับมือกับองค์กร KNU แต่ข้อขัดแย้งบางประการทำให้ทั้งสองกองกำลังตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ประกอบกับสถานการณ์หลัง CPB ล่มสลาย รัฐบาลไทยได้เลือกปรับเปลี่ยนทิศทางหันมาสร้างความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลเมียนมา และรัฐบาลเมียนมาต้องการสร้างความร่วมมือกับกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ โดยการยื่นข้อเสนอทำข้อตกลงหยุดยิงแลกเปลี่ยนกับการมอบอำนาจในการจัดการพื้นที่ชายแดน สถานะของกองกำลัง KNPLF ที่ถูกบีบจากการขาดหายสหายคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็น ได้ทำให้กองกำลังปรับเปลี่ยนทิศทางการต่อสู้ครั้งใหม่ ด้วยการลงนามข้อตกลงหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา จนทำให้กองกำลัง KNPLF มีอำนาจอย่างชอบธรรมจากรัฐบาลเมียนมา จนได้รับผลประโยชน์จากการจัดการพื้นที่ชายแดนบางส่วน และรัฐบาลเมียนมาได้กำหนดให้พื้นที่ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกองกำลัง KNPLF เรียกว่า “เขตการปกครองพิเศษที่ 2 รัฐกะยา” (Special Region 2 Kayah State) แตกต่างจากกองกำลัง KNU กับ KNPP ที่ปฏิเสธข้อตกลงหยุดยิงและยังคงเลือกต่อสู้กับรัฐบาลเมียนมาเช่นเดิม

“หลังจากคอมมิวนิสต์แตก พวก CPT ที่เคลื่อนไหวอยู่ในป่าก็ทยอยกลับบ้าน เหลือแต่ดาวแดง แล้วลุง ญะหม่าว่งเมะ แก่ก็ไปขอร่วมมือกับ KNU แต่ถูกลุงโบเมียะปฏิเสธ ตอนนั้นดาวแดงไม่รู้จะทำอย่างไรดีเพราะเหมือนโดดเดี่ยวมาก ๆ ในป่าฝั่งไทยก็เริ่มอยู่ยาก เพราะเจ้าหน้าที่ของไทยเริ่มทยอยเข้ามาในพื้นที่ ฝั่งเมียนมามีพันธมิตร ก็อยู่ห่างไกล ทางกองกำลังจึงได้ประชุม และเลือกลงนามหยุดยิง”¹⁰⁸

ความล้มเหลวในการแสวงหาแนวร่วมของกองกำลัง KNPLF หลังยุคสงครามเย็น ประกอบกับการเปิดสัมปทานป่าไม้โดยรัฐบาล SLORC อย่างเป็นทางการหลังการพบปะหารือกับรัฐบาลไทย¹⁰⁹ พื้นที่บ้านโฮะชะ และเมืองหมะชะ รัฐกะยา ซึ่งถือเป็นหนึ่งในพื้นที่เคลื่อนไหวของกองกำลัง KNPLF ได้ถูกรัฐบาล SLORC เปิดเป็นพื้นที่สัมปทานป่าไม้ให้แก่รายทุนไทย การดำเนินการดังกล่าวส่งผลต่อกลุ่มกองกำลังติดอาวุธเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงสงครามเย็น กองกำลังติดอาวุธจำนวนมากใช้แนวตะเข็บชายแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการทางทหาร

¹⁰⁸ ลุงวี, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁰⁹ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.1.3

“หลังคอมมิวนิสต์แตก เราก็ได้ประชุมกัน พระติญะหม่าว่งเมะ ก็ลาออกจาก
ประธานดาวแดง (KNPLF) เพราะแกอยากพัก ที่ประชุมได้เลือกชานดาขึ้นเป็นประธาน
ทหารเมียนมาพยายามเจรจากับดาวแดง ให้เราเซ็นสัญญาหยุดยิง แลกกับการที่ดาวแดง
ได้เขตปกครองตัวเอง มีอำนาจในการบริหารพื้นที่ ตอนนั้นดาวแดงก็ยอมเซ็นสัญญาหยุด
ยิง เพราะตอนนั้นหันไปพึ่งใครก็ได้ ทั้ง KNU KNPP เขาก็ไม่จับมือกับดาวแดง”¹¹⁰

การประชุมหารือภายในกองกำลัง KNPLF ได้มีมติให้เปลี่ยนแปลงผู้บริหารของกองกำลัง
จากการประชุมหารือ ชานดา ถูกเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานกองกำลัง KNPLF ทุนจ่อ ดำรงตำแหน่ง
รองประธาน และ ทุนส่วย มีบทบาทในฐานะผู้นำทางด้านการทหาร ภายหลังการลงนามในข้อตกลง
หยุดยิงกับรัฐบาล SORC ในวันที่ 9 พฤษภาคม 1994 และรัฐบาล SORC ได้มอบหมายให้กองกำลัง
KNPLF ดูแลพื้นที่เขตการปกครองพิเศษที่ 2 รัฐกะยา (Special Region 2, Kayah State)¹¹¹ กองกำลัง
KNPLF จึงทำหน้าที่เสมือนตัวแทนรัฐบาล SORC มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนที่
รับผิดชอบ ส่วนกองกำลัง KNU ที่อยู่ทางตอนใต้ของกองกำลัง KNU ที่ปฏิเสธการลงนามหยุดยิง จึง
ดำรงอยู่ในสถานะศัตรูของรัฐบาลเมียนมา และทางด้านกองกำลัง KNPP ที่แม้จะมีการลงนามหยุดยิง
ร่วมกับรัฐบาล SORC ในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1995 แต่สามเดือนถัดมา ความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่าง
กองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNPP ได้ทำให้ทิศทางของกองกำลัง KNPP หันเหไปจากเดิมอีกครั้ง และ
เลือกการจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาล SORC แทน ส่งผลให้แนวชายแดนด้านตะวันตกของ จ.แม่ฮ่องสอน
หลังยุคสงครามเย็น มีเพียงกองกำลัง KNPLF ที่ร่วมมือกับรัฐบาล SORC ขณะเดียวกัน กองกำลัง
KNPP กับ องค์การ KNU ได้ร่วมมือกันต่อต้านรัฐบาล SORC และมีกองกำลัง KNPLF เป็นศัตรูร่วมกัน
ผลจากการลงนามหยุดยิงจึงทำให้บทบาทและทิศทางการจัดการพื้นที่ชายแดนของรัฐบาลเมียนมาและ
กองกำลังติดอาวุธได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก

¹¹⁰ น้ำตัน, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹¹¹ กองกำลัง KNG ลงนามหยุดยิงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1992 ดูแลพื้นที่ในเขตปกครองพิเศษกะยาที่ 1 และกองกำลัง KNPLF ลงนาม
หยุดยิงเมื่อ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 ดูแลพื้นที่ในเขตปกครองพิเศษกะยาที่ 3

ภาพที่ 36 ตราสัญลักษณ์และธงของ KNPLF

ที่มา : Factsanddetails. (2022). KAREN AND KARENNI INSURGENCY AND FIGHTING IN KAREN AND KAYAH STATES. Retrieved September 1, 2022, From https://factsanddetails.com/southeast-asia/Myanmar/sub5_5k/entry-3053.html

การปรับเปลี่ยนทิศทางในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกองกำลัง KNPLF ที่เลือกต่อรองกับรัฐบาล SLORC ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของกองกำลังที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกองกำลัง KNPLF ได้มุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นที่ชายแดน พร้อม ๆ กับการยึดโยงอุดมการณ์คอมมิวนิสต์เข้ากับทิศทางในการดำเนินงานของกองกำลัง แตกต่างจากกองกำลังอื่น ที่เน้นย้ำความสำคัญของความเป็นชาติพันธุ์ อาทิเช่น องค์กร KNU ที่เน้นย้ำความสำคัญของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ขณะที่กองกำลัง KNPP เน้นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงแดง ขณะที่กองกำลัง KNPLF ยังคงยืนยันแนวทางของกองกำลังที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อดูแลปกป้องผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของผู้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์เมียนมา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะท้อนออกมาผ่านตัวบทและสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ อาทิเช่น ตราสัญลักษณ์ ป้าย และธงของกองกำลัง ขณะเดียวกัน การลงนามหยุด เป็นไปเพื่ออำนาจในการครอบครองพื้นที่ และอำนาจในการเข้าถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ภายหลังจากรัฐบาล SPDC ได้มีคำสั่งมอบหมายให้กองกำลัง KNPLF ดูแลพื้นที่ชายแดนต่อมาเมื่อเกิดการล่มสลายของค่ายมาเนอพลอที่นำโดย KNU ได้ส่งผลให้กองกำลัง KNPLF มีอำนาจและบทบาทบนพื้นที่ชายแดนเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โดยมีกองกำลัง KNLA – 5 กับ กองกำลัง KNPP เป็นสองกองกำลังที่ยังคงต่อต้านกองทัพเมียนมา ประกอบกับการได้รับสิทธิในการจัดการพื้นที่ ทำให้กองกำลัง KNPLF ได้รับผลประโยชน์จากการสัมปทานป่าไม้ และการค้าข้ามแดน จนทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่และแปลงสภาพจากพื้นที่รกร้างกลายเป็นเมืองในเวลาต่อมา แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – 5 ที่ยังคงมอง

การต่อรองกับกองทัพเมียนมาเพื่อพัฒนาพื้นที่ ถือเป็นภัยคุกคามต่อกองกำลัง KNLA – 5 ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายของรัฐบาลไทยยิ่งส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ

หลังจากรัฐบาลไทยได้ออกนโยบายปิดป่าสัมปทานใน ค.ศ. 1989 แต่บรรดานายทุนไทย ยังคงมีความต้องการไม้สักเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกัน หลังจากรัฐบาล SLORC กับรัฐบาลไทยเจริญ ความสัมพันธ์ระหว่างกัน รัฐบาล SLORC ได้เปิดโอกาสให้นายทุนไทยเข้ามาสัมปทานป่าไม้ตามแนว ตะเข็บชายแดนฝั่งเมียนมา¹¹² ส่งผลให้นายทุนจำนวนมากเลือกที่จะแสวงหาไม้สักจากเมียนมา และ พื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะก็เป็นอีกหนึ่งในพื้นที่ที่มีเส้นเขตแดนเชื่อมต่อกับประเทศไทยและอุดมไปด้วยไม้สัก อีกทั้งข้อตกลงระหว่างรัฐบาล SLORC กับ กองกำลัง KNPLF ได้ทำให้พื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะเป็นพื้นที่สัมปทาน ป่าไม้ที่ปลอดภัย แตกต่างจากพื้นที่กองกำลัง KNLA – 5 ที่ความขัดแย้งระหว่างกองกำลัง KNLA – 5 กับกองทัพเมียนมา ได้ส่งผลต่อการสัมปทานป่าไม้

“บ้านห้วยทราย (โฮ๊ะแซะ) เมื่อก่อนไม่มีอะไรเลย เป็นพื้นที่ว่างเปล่า แต่หลังจาก ประธานชาวดาได้ลงนามหยุดยิงกับกองทัพเมียนมา พวกนายทุนไทยก็แย่งกันเข้าพื้นที่ เพื่อไปตัดไม้สัก แล้วฝั่งนี้จะปลอดภัยกว่าฝั่ง KNU เพราะพื้นที่ KNU ยังมีการสู้รบ ตอนนั้น รุ่งเรืองมาก ๆ จนพื้นที่ที่ว่างเปล่า ได้เริ่มเปลี่ยนเป็นลานที่เอาไม้มากองเพื่อรอขายเข้าไทย มีการสร้างโรงเลื่อย แล้วพวกคนไทยที่เอาลูกน้องมาตัดไม้ก็เริ่มสร้างที่พักชั่วคราว พอไม้ที่ ขายแดนเริ่มหมด ก็มีการตัดทาง (ถนน) ไปเอาไม้ออกมา ที่เห็นเป็นถนนทุกวันนี้ เมื่อก่อน มันเกิดจากพวกนายทุนไทยที่ไปเอาไม้ออกมานี้แหละ”¹¹³

การนำเข้าไม้สักจากพื้นที่ที่กองกำลัง KNPLF ได้รับอำนาจในการจัดการพื้นที่จากรัฐบาล เมียนมามีลักษณะของการผูกขาดการค้าไม้ข้ามแดน ด้านกลุ่มนายทุนไทยที่เข้าไปสัมปทานไม้สักต่าง จ่ายค่าคุ้มครองให้แก่กองกำลัง KNPLF เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยบนพื้นที่ชายแดน และหากมีการ ละเมิดกฎระเบียบ หรือข้อตกลงที่ได้ทำระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ นายทุนผู้สัมปทานไม้ ทางกอง กำลัง KNPLF จะไม่รับรองความปลอดภัย ซึ่งผู้ประกอบการต่างกล่าวว่า ภัยที่น่ากลัวที่สุดไม่ใช่ภัยจาก ทหารเมียนมา แต่เป็นภัยจากกองกำลัง KNPLF “ครั้งหนึ่ง ผมเจอเหตุการณ์ คนสัมปทานไม้ของแต่ละ

¹¹² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.1.3

¹¹³ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

บริษัทไม่ลงรอยกัน มีการทะเลาะกันเอง ทหารคนหนึ่งของกองกำลัง KNPLF จะเดินมา ยิงปืนขึ้นฟ้า แล้วจะยิงทิ้ง และทหารคนนั้นก็ช่วยยกเลิกสัมปทาน ทหารคนนั้นทุกคนที่มาทำให้รู้จักกันดี ถ้าใคร ใคร จะยังไม่เลือก บางทีแก็ไปเผากองไม้ที่รอนมาไทย”¹¹⁴

นอกเหนือจากไม้สักที่เป็นที่ต้องการของนายทุนไทย บรรดาสินค้าที่มีความแตกต่างของ ราคา แหล่งของสินค้า และราคา ได้เป็นแรงผลักดันให้ผู้ประกอบการจำนวนมากเลือกใช้ช่องทางบ้านโฮะแซะ เป็นพื้นที่ในการลำเลียงสินค้าข้ามแดน นอกจากนี้ การได้รับโควตาจากรัฐบาลเมียนมายังเป็นหนึ่งในช่องทางในการดักกองกำลัง KNPLF เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นที่ชายแดน และบรรดาผู้ต่อต้านรัฐบาลจำนวนหนึ่งได้ผันตัวเข้ามาเป็นผู้ประกอบการ

“ไม้สัก วัว ควาย จะมาจากเมียนมาเยอะ ผังนายทุนไทยไปได้สัมปทานป่าไม้จากรัฐบาลเมียนมา แล้วมีบริษัทรับช่วงเข้ามารับช่วงต่อ เข้ามาซื้อไม้เยอะมาก เอาไม้กลับทางบ้านเสาทิน เข้าแม่สะเรียงแล้วกระจายตัวตามเมืองต่าง ๆ ส่วนวัวควายก็เข้ามาเยอะมาก ส่วนสินค้าส่งออกไปเมียนมาเมื่อก่อนก็จะเป็นรถยนต์มือสองจากญี่ปุ่น ในส่วนนี้ทหารเมียนมาเขาจะมีการจัดโควตา ตอนนั้น ประธานชานดา (กองกำลัง KNPLF) ได้รับโควตาจากรัฐบาลเมียนมาเยอะมาก แล้วพวกผงซุส รองเท้า เมื่อก่อนก็เข้าเยอะมาก ส่งไปลอยก้อ มณฑลเลย ตอนนั้นจะมีมะเอ้ (นามสมมติ) เป็นนายทุนใหญ่ในการนำเข้าสินค้า แกแต่งงานกับ อุเล (นามสมมติ) อดีตนักศึกษาที่หนีเข้าป่าหลังปี 88 ช่วงนั้นการค้าข้ามแดนทำให้สองคนนี้รวยมาก ๆ ”¹¹⁵

ความพยายามในการต่อรองของกองกำลัง KNPLF ต่อรัฐบาล SLORC ได้ส่งผลให้การค้าข้ามแดนช่องทางบ้านเสาทินมีความคึกคักมากยิ่งขึ้น โดยคณะผู้วิจัย พบว่า ช่วงเวลาที่มีการค้าข้ามแดนบ้านเสาทินเฟื่องฟู มักสัมพันธ์กับทิศทางในการจัดการของกองทัพเมียนมา โดยการประกาศห้ามนำเข้าหรือส่งออกสินค้าโดยรัฐบาลเมียนมา รวมถึงอำนาจของกองทัพเมียนมาที่มีอำนาจเชิงพฤตินัยในการสั่งเปิด - ปิดช่องทางข้ามแดน “ช่วงที่การค้าบ้านเสาทินเติบโตสุด ๆ เกิดจากช่วงที่มีการเจรจาระหว่างกองกำลังติดอาวุธ กับช่วงที่รัฐบาลเมียนมาพยายามกดดันรัฐบาลไทยด้วยการปิดด่าน ช่วงนั้นด่านทุกด่าน

¹¹⁴ ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹¹⁵ นาดัน, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ปิดหมดเลย ทหารเมียนมาอนุญาตเพียงจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ทำให้ผู้ประกอบการทั่วทั้งประเทศที่หาทางออกสินค้าไปเมียนมาไม่ได้ จะวิ่งขนสินค้ามาออกทางเสาหินแทน ตอนนั้นคนจากแม่สอดมากันเต็ม รถสิบล้อจอดรอข้ามด่านหลายกิโลเมตร”¹¹⁶

ขณะโคกระบือในประเทศเมียนมา ถือเป็นสินค้าที่ห้ามส่งออกตามกฎหมายกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา แต่กลับเป็นหนึ่งในสินค้าสำคัญที่มีการนำเข้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เนื่องจากความต้องการในการบริโภคเนื้อโค เนื้อกระบือในไทยมีสูง ส่วนใหญ่เนื้อกระบือจะนิยมบริโภคในภาคเหนือของไทย ขณะที่เนื้อโคมีการบริโภคทั่วทุกภูมิภาค และยังมีการขุนโคเพื่อส่งออกไปยังจีนและมาเลเซีย ส่งผลให้โคกระบือกลายเป็นสินค้าที่มีความต้องการนำเข้าเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันพื้นที่รัฐกะยา ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีตลาดประมูลโคที่สำคัญ และตั้งอยู่ใกล้พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน การนำเข้าโคกระบือในช่องทางนี้แตกต่างจากการนำเข้าไม้สัก การจ่ายค่าคุ้มครองให้แก่กองกำลัง KNPLF ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรับประกันความปลอดภัยในการเดินทางของโคกระบือข้ามแดน

“ยุคที่วัว ควาย รุ่งเรือง ฝั่งกะยา ที่ลอยก่อ จะมีตลาดวัวควาย หลายคนเห็นช่องทางดังกล่าว จึงไปเอาวัวควายเข้ามา แล้วเข้าทางเสาหินมันจะปลอดภัยกว่า เพราะเขามีการเรียกเก็บส่วยที่ชัดเจน แล้วเขาคูมพื้นที่ได้ ถ้าบางจุดจะมีหลายกลุ่ม ตกลงกันยาก ต้นทุนก็เพิ่ม”¹¹⁷

นอกเหนือจากโคกระบือที่ถือเป็นสินค้านำเข้าหลักแล้ว บนพื้นที่เมืองมณฑลเย่ และรัฐกะยาที่เต็มไปด้วยพริกแห้งกับงา ประกอบกับต้นทุนในเรื่องค่าแรงที่ต่ำกว่าไทย ทำให้พริกแห้งมีมูลค่าที่ต่ำกว่าราคาพริกแห้งในไทย ส่งผลให้พริกแห้งกับงาจำนวนมาก ได้ถูกเคลื่อนย้ายจากเมืองมณฑลเย่ และรัฐกะยา เข้าสู่ไทยผ่านช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

“ยุคแรก ๆ ที่เอาพริกแห้ง งา ฝั่งเมียนมาเข้ามา ก็ใช้คนนี่แหละแบกหาบเดินกันมา มาเป็นแถวเลย กว่าจะถึงกันนาน แต่ตอนหลังก็ใช้รถกระบะ จนเดี๋ยวนี้ใช้รถบรรทุก

¹¹⁶ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹¹⁷ ลุงดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ขนาดใหญ่ชนกันแล้ว ฝั่งเมียนมาพริกแห้งเขาปลุกกันเยอะมาก แล้วราคาถูกกว่าไทยมาก
ส่งไปขายถึง ลำปาง เชียงใหม่ กรุงเทพฯ นครศรีธรรมราช เขาก็มีคนมาติดต่อตลอด”¹¹⁸

ด้านการส่งออกสินค้าจากไทยไปเมียนมา การส่งออกรถยนต์มือสองจากไทยไปยังเมียนมา
ทางช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ถือเป็นหนึ่งในการส่งออกสินค้าในฐานะของสินค้าผ่านแดนที่
แสดงให้เห็นถึง กฎระเบียบของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงสิทธิที่ KNPLF ได้รับ
จากรัฐบาล SLOC การส่งออกรถยนต์ญี่ปุ่นมือสองจากไทยไปยังเมียนมา เกิดจากการกฎหมายภายใน
ญี่ปุ่นที่มีเงื่อนไขของการตรวจสอบสภาพรถหลังการใช้งานมาระยะหนึ่งเพื่อต่อทะเบียนซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่
สูงขึ้นแบบขั้นบันได ประกอบกับราคารถญี่ปุ่นมือหนึ่งมีราคาต่ำ ทำให้คนญี่ปุ่นส่วนใหญ่นิยมใช้รถยนต์
ไม่เกิน 5 ปี และรถจำนวนมากถูกขายทอดตลาดในฐานะรถมือสอง ซึ่งเป็นที่ต้องการของชาวเมียนมา
ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติศุลกากรของไทย อนุญาตให้มีการผ่านแดนของสินค้า¹¹⁹ ทำให้รถญี่ปุ่นมือ
สองถูกนำเข้ามายังท่าเรือแหลมฉบังก่อนจะขนส่งออกจากไทย และจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ถือเป็น
หนึ่งในจุดที่มีการนำรถญี่ปุ่นมือสองข้ามแดนเป็นจำนวนมาก

“ลุงชานดา อดีตประธาน KNPLF แก่ได้ไควตานำเข้ารถมือสองจากรัฐบาล
เมียนมา มา แล้วแกตั้งบริษัทในเมียนมา ที่นี้คนไทยคนไหนสนใจจะเอารถจากญี่ปุ่นไปขาย
แก ก็จะใช้ช่องทางนี้ ไควตาแต่ละปี รัฐบาลเมียนมาให้ไม่เยอะ แต่คนที่ต้องการเอารถจาก
ญี่ปุ่นมาขายมันมีเยอะ”¹²⁰

นอกจากนี้ ผงชูรส ยังถือเป็นหนึ่งในสินค้าที่อยู่ในสถานะของสินค้าผ่านทางจากไทยไปเมียน
มา ขณะที่การส่งออกผงชูรสจากไทยไปเมียนมา ซึ่งถือเป็นสินค้าส่งออกจากไทยโดยตรง และแตกต่าง
จากสุราเกาหลี กับรถยนต์ญี่ปุ่นมือสอง ที่อยู่ในสถานะของสินค้าผ่านทาง สินค้าเหล่านี้ล้วนเป็นสินค้าที่
ถูกห้ามนำเข้าตามประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าแห่งเมียนมา สินค้าต้องห้ามนำเข้าและส่งออก

¹¹⁸ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹¹⁹ การผ่านแดน คือ การขนส่งของผ่านประเทศไทย จากด่านศุลกากรแห่งหนึ่งที่ขนส่งของเข้ามา ไปยังด่านศุลกากรอีกแห่งหนึ่งที่ขนส่ง
ของออกไป ภายใต้การควบคุมของศุลกากร โดยมี จุดเริ่มต้นและสิ้นสุดของการขนส่งอยู่บนอกราชอาณาจักร

¹²⁰ แอ็กอจี, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ตามมาตรการของรัฐบาลเมียนมา และไม่มีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายโดยตรงบนพื้นที่บ้านโฮแซะ

การที่รัฐบาล SLOC อนุญาตให้กองกำลัง KNPLF ทำหน้าที่ในการจัดการพื้นที่ พร้อม ๆ กับเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน การกระทำดังกล่าวของรัฐบาล SLOC เป็นเสมือนการมอบผลประโยชน์เพื่อดึงกองกำลัง KNPLF เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพเมียนมาในเชิงนิตินัย ขณะเดียวกันกองกำลัง KNPLF ได้ทำหน้าที่ในการปกป้องพื้นที่ชายแดน พร้อม ๆ กับการทำหน้าที่ในการสอดส่อง ป้องปราม และช่วยเหลือกองทัพเมียนมา จากกองกำลัง KNPP กับกองกำลัง KNLA - 5 ที่อยู่นอกกองกำลัง KNPLF ในระนาบเหนือ - ใต้ ซึ่งทั้งสองกองกำลังยังคงมีท่าทีในการต่อต้านกองทัพเมียนมา การมอบผลประโยชน์ให้แก่กองกำลัง KNPLF ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการลงนามหยุดยิง ได้ส่งผลให้แนวคิดในการต่อต้านรัฐบาลเมียนมา และความเป็นทหารมืออาชีพระหว่างกองกำลัง KNPLF ค่อย ๆ ถูกกัดเซาะ หลังจากรัฐบาล SLOC ได้นำทุนนิยมมาเป็นเครื่องมือในการเติมเต็มความต้องการลงไปในพื้นที่ผ่านการมีผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นที่ชายแดน ดังคำกล่าวของลุงดำ ความว่า “เมื่อก่อนผู้นำดาวแดง (KNPLF) จับแต่ปืน แล้วผูกเปลนอนกลางป่า แต่ยุคไม้รุ่งเรือง พวกผู้นำดาวแดงนับแต่เงิน และแทบจะเอาเงินมาทำเตียงนอน”¹²¹

6.1.4 ก่อนการเลือกตั้งปี 2015: พัฒนาการของพื้นที่กับตัวแสดงทางการเมืองฝั่งตรงข้ามบ้านเสาหิน

การเติบโตของบ้านโฮแซะ รัฐกะยา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ตรงข้ามบ้านเสา พัฒนาการของการเจริญเติบโตของพื้นที่มีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่กองกำลัง KNLA 5 เนื่องจากการเติบโตของทั้งสองพื้นที่มีสัมพันธ์กับอำนาจของตัวแสดงต่าง ๆ ในการจัดการพื้นที่ ความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลาง และทิศทางในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สัมพันธ์กับความมั่นคง โดยพื้นที่ KNLA 5 เติบโตสูงสุดในยุคที่ค่ายมาเนอพลอมีความรุ่งเรือง และมีบริบทของช่วงสงครามเย็นคอยขับเคลื่อน ขณะการเติบโตของกองกำลัง KNPLF เป็นไปอย่างจำกัด แต่หลังยุคสงครามเย็น กองกำลัง KNLA - 5 ยังคงมีท่าทีแข็งกร้าวในการต่อต้านรัฐบาลเมียนมา แตกต่างจากกองกำลัง KNLA กลุ่มอื่น ๆ และต่อต้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดน ที่กระทบต่อความมั่นคงของกองกำลัง ขณะความรุ่งเรืองของบ้าน

¹²¹ ลุงดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

โฮแซะเกิดจากการประณีประนอมกับรัฐบาลเมียนมาหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น โดยผลประโยชน์ภายในพื้นที่ถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการลงนามหยุดยิงกับรัฐบาล SLOC และรัฐบาล SLOC ได้มอบสัมปทานป่าไม้ให้แก่คนไทย รวมถึงการยกระดับพื้นที่เป็นพื้นที่การค้าข้ามแดน กระทั่งกองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมาได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จนพื้นที่ชายแดนบ้านโฮแซะ - บ้านเสาหินเกิดการพัฒนาก้าวกระโดด

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการปกครองของรัฐบาลเมียนมา ได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชายแดนอีกครั้ง หลังจากรัฐบาล SPDC ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 ซึ่งเนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับกองกำลังติดอาวุธมีใจความว่า “กองกำลังติดอาวุธทั้งหมดในสหภาพจะต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงกลาโหม” ข้อความดังกล่าวถือเป็นการกำหนดนิยามสถานะของกองกำลังติดอาวุธที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลเมียนมาได้เสนอให้กองกำลังติดอาวุธทั้งหมดเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพ ภายใต้ชื่อ “กองกำลัง BGF” (Border Guard Force - กองกำลังพิทักษ์ชายแดน) สังกัดกองบัญชาการ RMC (Regional Military Commands - กองบัญชาการทหารระดับภูมิภาค)

การเจรจาต่อรองระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมา ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 2009 ผู้นำกองกำลัง KNPLF ได้ตัดสินใจตอบรับข้อเสนอของกองทัพเมียนมา และยินยอมมอบกองกำลังบางส่วนบรรจุเป็นเจ้าหน้าที่ทางการทหารของรัฐ ในนามกองกำลัง BGF ประกอบด้วยกองกำลังสองหน่วย ได้แก่ กองกำลัง BGF กองพัน 1004 กับ กองพัน 1005 โดยทหารที่สังกัดกองกำลัง BGF จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลโดยตรง ปฏิบัติหน้าที่ดูแลพื้นที่เมืองลอยก่อ เมืองหมะแซะ เมืองบอละคะ เมืองผาซอ และเมืองดีโมโซ มีสายบังคับบัญชาขึ้นตรงกับกับ RMC ภาคตะวันออก กองทัพเมียนมา

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 2008 จะมีการกำหนดสถานะของ BGF ไว้ภายในรัฐธรรมนูญ แต่กลับไม่มีการกำหนดนโยบายในการจัดการกองกำลัง BGF ที่ชัดเจน โดยโครงสร้างของกองกำลัง BGF มีการจัดอัตรากำลังพลเทียบเท่ากองพันเท่านั้น โครงสร้างภายในของ BGF ประกอบด้วยทหารจำนวน 326 นาย เป็นอัตรากำลังพลจากกองทัพเมียนมาจำนวน 30 นาย คาดว่ามีผู้บังคับบัญชาระดับยศพันตรี 3 นาย ในบรรดาผู้บัญชาการทั้ง 3 นาย อัตรากำลังพลมาจากกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์จำนวน 2 นาย และอีกหนึ่งนายจากกองทัพเมียนมา โดยทหารในสังกัดของกองกำลัง BGF ได้รับ

เงินเดือนจากรัฐบาลเมียนมา และสมาชิกในครอบครัวจะได้รับสวัสดิการต่าง ๆ อาทิ การดูแลด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา การขนส่งสาธารณะ และทหารแต่ละคนจะได้รับบำเหน็จบำนาญ¹²²

กระทั่งก่อนการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 บนพื้นที่บ้านโฮ๊ะประกอบด้วยตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ สามารถแบ่งออกเป็น ตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นทางการ และตัวแสดงทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการ โดยตัวแสดงทางการเมืองที่เป็นทางการ ได้แก่ หน่วยงานทางการเมือง หน่วยงานทางการปกครอง หน่วยงานทางการแพทย์ และหน่วยงานทางการศึกษา โดยหน่วยงานเหล่านี้มีการบังคับใช้ตามกฎหมายบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้จะมีการลงนามหยุดยิงนับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 และในเวลาต่อมา มีการโอนสังกัดทหารจากกองกำลัง KNPLF บางส่วนไปสังกัดกองกำลัง BGF อยู่ภายใต้ RMC กองทัพเมียนมา แต่กองกำลัง KNPLF ยังมีการวางโครงสร้างทางการเมืองและการทหารของตนเอง

หลังจากมีการลงนามหยุดยิง KNPLF ได้ย้ายโอนทหารบางส่วน ไปสังกัดยัง BGF กองกำลัง KNPLF ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการต่อสู้ของกองกำลังจากการต่อต้านเป็นการต่อรองกับรัฐบาลเมียนมา และพื้นที่บ้านโฮ๊ะซึ่งเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของกองกำลัง KNPLF ได้ถูกยกระดับเป็นเมืองขนาดย่อมบนพื้นที่ชายแดน หลังการลงนามหยุดยิง KNPLF ได้รับสิทธิ์และอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่จากรัฐบาลเมียนมานับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 โดยมีโครงสร้างในการปกครองและจัดการพื้นที่ผ่านการประชุมกรรมการ ประกอบด้วย การปกครองส่วนกลาง ได้แก่ ประธาน รองประธานคนที่ 1 รองประธานคนที่ 2 เลขานุการ และรองเลขานุการ ในขณะที่การปกครองส่วนภูมิภาคนั้น ประกอบด้วย ประธาน จังหวัด ประธานเขต อำเภอแม่ฮ่องสอน ประธานเขต อำเภอยว้าดีด และประธานเขต อำเภอชาดอร์ ประกอบกับการเติบโตของเมืองได้สัมพันธ์กับเศรษฐกิจการค้าข้ามแดนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากตัดสินใจเข้ามาดำรงชีวิตบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะ

วิถีชีวิตของผู้คน “บ้านโฮ๊ะ” หรือที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาไทยว่า “บ้านห้วยทราย” เดิมเป็นพื้นที่รกร้างที่ไม่ปรากฏร่องรอยของความเป็นชุมชนเมือง จนกระทั่งเข้าสู่ยุคกิจการป่าไม้เฟื่องฟู เมื่อรัฐบาลเมียนมาได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่มากขึ้น ประกอบกับการเติบโตของตลาดไม้ไทย จึงมีการมอบสัมปทานป่าไม้ให้แก่คนไทยบริเวณชายแดนฝั่งตะวันออกของเมียนมา กล่าวได้ว่า

¹²² Keenan P. (2013). THE BORDER GUARD FORCE. Retrieved from <https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obl/docs15/BCES-BP-15-BGF-red.pdf>

ความต้องการไม้สักของนายทุนไทย ข้าราชการไทย และกองทัพเมียนมา ส่งผลให้เกิดการเจรจาต่อรองระหว่างกองกำลัง KNPLF กับกองทัพเมียนมา ทำให้พื้นที่บ้านโฮะแซะเกิดการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นชุมชนเมืองมากยิ่งขึ้น

“เมื่อก่อนฝั่งห้วยทรายมีแต่ป่าไม้ ลานไม้ ทุ่งหญ้า ยุคคอมมิวนิสต์มีนายทุนฝั่งไทยมาตัดไม้ ส่วนกองกำลัง KNPLF ก็เก็บค่าคุ้มครอง หรือค่าสัมปทานพวกตัดไม้ แปลงนี้หนึ่งล้าน แปลงนี้สองล้าน ยุคแรกคิดว่าเงินเยอะแล้ว แต่หลังจากลงนามหยุดยิงกับทหารเมียนมาแล้ว เงินยิ่งเยอะกว่าเดิม เพราะมีอำนาจจัดการป่าไม้ในเขตของตัวเอง”¹²³

หลังลงนามหยุดยิงใน ค.ศ. 1994 ชาวบ้านบางส่วนได้ตัดสินใจอพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาดำรงชีวิตในเมืองโฮะแซะ โดยชาวบ้านกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับทหารในกองกำลัง KNPLF ต่อมาเมื่อชุมชนบ้านโฮะแซะได้ขยายตัว ประกอบกับกองกำลัง KNPLF ได้จัดวางการสร้างชุมชนบนพื้นที่เป็นระนาบเดียวกันกับถนนเส้นแหล่แซะ – โฮะแซะ ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานต่าง ๆ และความเจริญทางเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

“ส่วนใหญ่แล้วที่ดินจะถูกจัดการโดยกองกำลัง KNPLF เขาจะมีการประชุมหารือกันภายในกองกำลังก่อน ส่วนการมอบที่ดินให้เหล่าผู้ร่วมรบก็เป็นเหมือนการมอบรางวัลที่เข้าร่วมต่อสู้ จนดาวแดงมีทุกวันนี้ได้”¹²⁴

นอกจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานแล้ว ความรุ่งเรืองจากการค้าข้ามแดน และทรัพยากรป่าไม้ยังเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ชักชวนให้ผู้คนหลังไหลเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จนขยายเป็นเข้ามาลงหลักปักฐานในพื้นที่บ้านโฮะแซะ อาทิ ผู้ประกอบค้า ผู้ประกอบขนส่ง แรงงาน ร้านค้า ร้านอาหาร เป็นต้น

¹²³ ลุงสมคิด, (2563, 20 สิงหาคม). [บทสัมภาษณ์]

¹²⁴ อู๊ดฮะ, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

“ตอนนั้นข้าตัดสินใจซื้อที่ดินจาก KNPLF แปลงหนึ่ง ตอนนี้นำไปเปิดเป็นร้านขายของ
ที่นี่ไม่เหมือนที่อื่นที่ยังสู้รบ แล้วถนนหนทางก็สะดวก มีไฟฟ้า มีน้ำประปาเข้าถึง สัญญาณ
โทรศัพท์ก็มีนะ”¹²⁵

อย่างไรก็ตาม การย้ายมาลงหลักปักฐานในพื้นที่แห่งนี้ของผู้คนก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความ
เหลื่อมล้ำในพื้นที่ เนื่องจากมีคนส่วนใหญ่มีความผูกพันเป็นเครือญาติกัน บางส่วนเป็นคนใกล้ชิดของ
กองกำลัง KNPLF มีความใกล้ชิดกับผู้ที่มีอำนาจมีอิทธิพลในการตัดสินใจ และทักษะการสื่อสารหรือ
ความสามารถทางภาษา อาทิ ภาษากะเหรี่ยง ภาษาเมียนมา ภาษาไทย ก็ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการ
กำหนดผลประโยชน์ของผู้คนที่ได้รับจากกองกำลัง KNPLF จนเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำในชุมชน
เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงทรัพยากร และการเป็นตัวกลางในการ
ประสานงานระหว่างกลุ่ม

“ในชุมชนมีคนหลายกลุ่มนะ บางคนเป็นญาติทหาร KNPLF ระดับสูง ก็จะได้สิทธิ
ประโยชน์สูงหน่อย ส่วนใครมาเองก็ต้องทำงานหนักหน่อย พอเริ่มมีเงินก็ซื้อที่ดินเพาะปลูก
ตามประสา ใครที่พูดได้หลายภาษา ก็รับหน้าที่ในการประสานงานกับฝั่งไทย บางคนก็
แต่งงานเข้ามา เข้ามาสร้างครอบครัวที่นี่”¹²⁶

ในปัจจุบันหมู่บ้านโฮแซะ เดิมทีกลายเป็นชุมชนเมือง มีความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจเป็น
เครื่องดึงดูดให้ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศให้เข้ามาในพื้นที่ ประกอบกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานทั้ง
โดยกองกำลัง KNPLF และรัฐบาลเมียนมา ได้ทำให้ ค.ศ. 2020 บ้านโฮแซะ มีบ้านเรือน 296 หลัง
จำนวน 178 ครอบครัว หน่วยงานราชการในโฮแซะ อำเภอแม่สะเมิง จังหวัดผาของ ประกอบด้วย
โรงเรียนระดับประถมศึกษา 1 แห่ง สถานีการค้า 1 แห่ง หน่วยงานด้านสาธารณสุข 2 แห่ง นอกจากนี้
ยังมีท่อส่งน้ำระบบประปา และมีสะพานโฮแซะ เป็นสะพานคอนกรีต ความยาว 80 ฟุต สร้างใน ค.ศ.
2016 - 2017 (မြန်မာ့အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန, 2020) อีกทั้งกระแสไฟฟ้าได้ถูกเชื่อมต่อจาก

¹²⁵ มะวา, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹²⁶ อู๊ดฮะ, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ส่วนกลางของรัฐกะยามายังพื้นที่บ้านโฮ๊ะและ และเสาสัญญาณโทรศัพท์บริษัท MPT ได้ถูกติดตั้ง ให้บริการชาวบ้านอีกด้วย

6.2 จากอดีตสู่ปัจจุบัน: บ้านเสาทินกับการก่อสร้างเมืองริมบนสันเขาถนนธงชัย

บ้านเสาทินตั้งอยู่บนพื้นที่ชายแดนไทย – เมียนมา เดิมเสาทินเป็นพื้นที่ที่ถูกครอบคลุมด้วย อำนาจที่คลุมเครือ กลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเมื่ออิทธิพลเหนือพื้นที่แห่งนี้ อาทิ รัฐไทย กองกำลัง KNPLF และ CPB ปัจจุบันบ้านเสาทิน อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของตำบลเสาทิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน บ้านเสาทินเป็นพื้นที่ที่มีผลต่อความมั่นคงของชายแดน และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการ พัฒนาการค้าข้ามแดนเช่นกัน

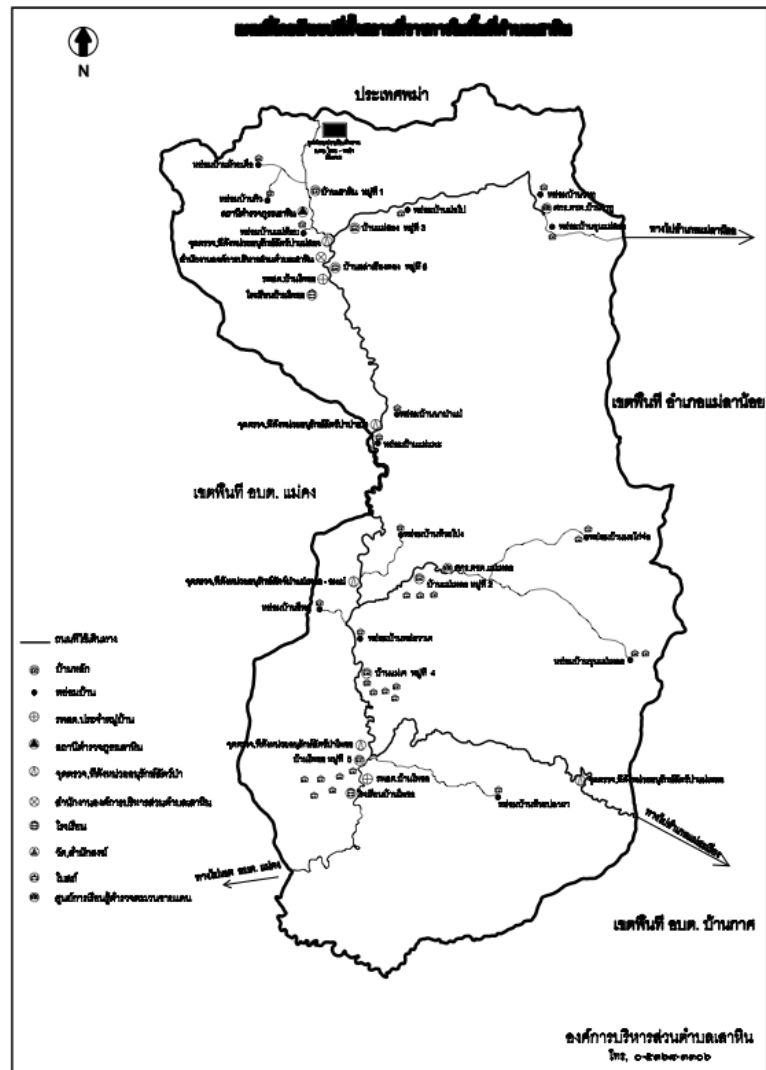
6.2.1 บ้านเสาทิน: การก่อสร้างเมืองบนสันเขาถนนธงชัยหลังยุคสงครามเย็น

ภาพที่ 37 จุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาทิน
ที่มา : เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม พ.ศ. 2563

จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหิน ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 บ้านเสาหิน ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เปิดใช้จุดผ่อนปรนฯ อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2005 โดยฝั่งตรงข้าม คือ บ้านโฮ๊ะแซะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด บอละแค รัฐกะยา ประเทศเมียนมา เส้นทางการเดินทางจากจุดผ่อนปรนการค้าศุลกากรแม่สะเรียงไปยังจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินมีระยะทาง 92 กิโลเมตร การเดินทางไปยังจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินนั้น ต้องผ่านเส้นทางภายในเขตป่าสงวนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน โดยตลอดทั้งเส้นทางมีลักษณะเป็นถนนลูกรังสลับทางดินที่มีความลาดชัน และคดเคี้ยวตามสันเขา ถนนบางช่วงตัดผ่านลำธาร การเดินทางด้วยเส้นทางดังกล่าว จึงจำเป็นต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อเท่านั้น ในช่วงฤดูแล้งใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากตัวเมืองแม่สะเรียงประมาณ 4-5 ชั่วโมง ในขณะที่ช่วงฤดูฝน ต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางเป็นเวลานาน 7-12 ชั่วโมง ถือเป็นทางอนุมัติที่มีความยากลำบากในการเดินทาง และทุรกันดารที่สุดของกรมศุลกากร (จุดผ่อนปรนการค้าศุลกากรแม่สะเรียง: 2560)

ในการขนส่งสินค้า เมื่อสินค้าเดินทางจนถึงจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินแล้ว จะมีการขนส่งสินค้าข้ามแดนไปยังฝั่งเมียนมาและบรรทุกด้วยรถยนต์ผ่านถนนฝั่งประเทศเมียนมา ก่อนจะข้ามแม่น้ำสาละวินไปยังอำเภอผาซอง จังหวัดบอละแค รัฐกะยา บริเวณที่ตั้งของจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีลักษณะโดดเด่นห่างจากชุมชนโดยชาวบ้านในพื้นที่เรียกบริเวณดังกล่าวว่า “พื้นที่สันเขต” มีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศุลกากรแม่สะเรียง และกองร้อยทหารพรานที่ 360 ฝั่งบ้านโฮ๊ะแซะ เมืองแม่สะเรียง มีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กองร้อยทหารรัฐบาลเมียนมา กองกำลัง KNPLF และเมื่อเดินทางเข้าไปถึงอำเภอแม่สะเรียง จะพบหน่วยงานศุลกากรซึ่งทำหน้าที่ในด้านที่เกี่ยวข้องกับภาษี

ภาพที่ 38 แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้านภายใต้เขตการปกครองของ อบต. เสาหิน
ที่มา <https://saohin.go.th/>

ชุมชนที่อยู่ใกล้กับบริเวณจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหินประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านเสาหิน หมู่ที่ 3 บ้านแม่สอง และหมู่ที่ 6 บ้านสล่าเชียงตอง หน่วยงานราชการภายในชุมชนประกอบด้วย สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเสาหิน สถานีตำรวจภูธรเสาหิน หน่วยอนุรักษ์สัตว์ป่าแม่สอง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสล่าเชียงตอง โรงเรียนบ้านเสาหิน และโรงเรียนบ้านสล่าเชียงตอง

“ประชากรจำนวนประมาณ 70 % เป็นชาวกะเหรี่ยงปะเกอกาญอ อีก 30 % เป็นชาวไทยใหญ่ ในการนับถือศาสนาจะมีการนับถือศาสนาคริสต์กับศาสนาพุทธ ด้านการประกอบอาชีพ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร มีการปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงชีพ อาชีพปลูกถั่วเหลืองและกระเทียมเพื่อนำไปขายในตลาดเป็นส่วนใหญ่ ส่วนอาชีพค้าสัตว์ จะมีการเลี้ยงโคและกระบือ นอกจากนี้ ชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวยังประกอบอาชีพเป็นลูกหาบในบริเวณสันเขตจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหิน”¹²⁷

ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชาวบ้านบ้านเสาหินกับบ้านโฮ๊ะจะเป็นไปในลักษณะของการเป็นเครือญาติที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย และมีการแต่งงานระหว่างชาวบ้านหมู่บ้านเสาหินและชาวบ้านโฮ๊ะ บางคนหลังจากแม่จะแต่งงานและอาศัยอยู่ที่บ้านเสาหินแล้ว แต่ยังมีที่นาอยู่ที่บ้านโฮ๊ะ ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่สมัยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไปประจำการบนสันเขตกระทั่งช่วงเวลาต่อมา การเคลื่อนย้ายของสินค้ามีความเข้มข้นมากขึ้นจนกระทั่ง ค.ศ. 2005 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปิดช่องทางบ้านเสาหินเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบ้านเสาหิน ในฝั่งเมียนมาเรียกช่องทางดังกล่าวว่า border point 14 หรือ BP 14

6.2.2 การก่อตัวของช่องทางการค้า สินค้า และเครือข่ายการค้า บนพื้นที่บ้านเสาหินก่อนการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015

จุดเริ่มต้นของการค้าข้ามแดนบริเวณบ้านโฮ๊ะและบ้านเสาหินเกิดจากความแตกต่างในด้านพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิต มูลค่าของสินค้า และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสินค้าของประเทศต้นทางของสินค้ากับประเทศปลายทางของสินค้ามีความแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดอุปสงค์อุปทานระหว่างกัน ขณะเดียวกันนโยบายของรัฐทั้งสองยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำเข้าและส่งออกสินค้า เนื่องจากรัฐมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการอนุญาตหรือระงับการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบนพื้นที่ชายแดน

การนำเข้าและส่งออกข้ามแดนข้ามแดนบนพื้นที่บ้านเสาหินนับตั้งแต่ยุคเอกราชจนก่อนการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 สามารถแบ่งออกเป็นการค้าระยะใกล้กับการค้าระยะไกล การค้าชายแดนใน

¹²⁷ พิเมฆ, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

อาชีพ การบริหารจัดการด้านการค้าจึงอิงกับอำนาจรัฐบาลทหาร กองทัพ และกองกำลัง KNPLF ทำให้เกิดช่องโหว่ในการบริหารจัดการหลายประการ อาทิ การเก็บค่าผ่านทางซ้ำซ้อน เลยกการเป็นปัญหาทางการค้าในระยะยาว

6.3 ผู้ประกอบการ วิธีการค้าข้ามแดน กับตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่บ้านเสาหินในยุคปัจจุบัน

มูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาการทางเทคโนโลยีภายในประเทศของไทยกับเมียนมา ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ “สินค้า” ของสองประเทศมีความแตกต่างกัน เมื่อเทียบราคาของทรัพยากรธรรมชาติภายในเมียนมาที่ถือว่ามีความต่ำกว่าราคาในประเทศไทย ขณะเดียวกันพัฒนาการทางเทคโนโลยีในการผลิตที่ต่ำภายในเมียนมา ได้ส่งผลให้สินค้าจำนวนมากที่ผ่านการผลิตโดยเทคโนโลยีภายในประเทศไทยได้กลายเป็นที่ต้องการของชาวเมียนมา จนผู้ประกอบการจำนวนมากตัดสินใจเลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเป็นช่องทางในการค้าข้ามแดน อย่างไรก็ตามการค้าข้ามแดนระหว่างรัฐสองรัฐยังคงห่อหุ้มไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ มากมาย ไม่แตกต่างจากการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ โดยจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ได้มีอำนาจของรัฐบาลไทย รัฐบาลเมียนมา และกองทัพเมียนมา เป็นตัวแสดงทางการเมืองเช่นเดียวกับจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ อย่างไรก็ตาม กองกำลังติดอาวุธที่มีอิทธิพลภายในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านเสาหินกลับเป็นกองกำลัง KNPLF ซึ่งแตกต่างจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบที่มีกองกำลัง KNLA – 5 เคลื่อนไหวในพื้นที่ตรงกันข้าม ความแตกต่างดังกล่าวได้ทำให้ตัวแสดงทางการเมืองของทั้งสองพื้นที่มีลักษณะแตกต่างกัน อีกทั้งการเคลื่อนย้ายสินค้าบนพื้นที่บ้านเสาหินได้ถูกใช้ถนนเป็นเส้นทางในการลำเลียงสินค้า ความแตกต่างดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดลักษณะพิเศษของจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน จนสามารถแบ่งการค้าข้ามแดนออกเป็น สอง รูปแบบ ได้แก่ การค้าข้ามแดนระยะไกลที่มีลักษณะการค้าข้ามแดนกับพื้นที่อื่นที่อยู่ห่างไกลออกไป กับการค้าระยะใกล้ที่สัมพันธ์กับพื้นที่ใกล้เคียงบ้านเสาหิน โดยเครือข่ายการค้า ปริมาณของทุน การเข้าถึงเทคโนโลยี ความต้องการของตลาด ความแตกต่างของราคา สภาพภูมิประเทศ และลักษณะพิเศษของชุมชน ล้วนส่งผลต่อการค้าข้ามแดนทั้งระยะไกลกับระยะใกล้

6.3.1 วิธีการค้าข้ามแดนระยะไกลบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

การก่อตัวของกองกำลัง KNPLF ที่ร่วมมือกับ CPB ในการต่อต้านรัฐบาลเมียนมา กระทั่งเกิดการลงนามในข้อตกลงหยุดยิงในช่วง ค.ศ. 1994 โดยกองกำลัง KNPLF จนรับพื้นที่เขตปกครอง

พิเศษกะยาเขตที่ 2 (Kayah State Special Region 2) แลกเปลี่ยนกับการลงนามหยุดยิง ขณะเดียวกัน ความต้องการทรัพยากรจากเมียนมา และความต้องการสินค้าจากประเทศไทย ได้ทำให้พื้นที่บ้านเสาหิน ถูกยกระดับเป็นจุดผ่อนปรนฯ การค้าบ้านเสาหิน แต่ในพื้นที่บ้านโฮะแซะ ผังตรงข้ามบ้านเสาหิน มีเพียง กองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมาประจำการภายในพื้นที่ โดยปราศจากเจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนโดยตรง ซึ่งทำหน้าที่ในการบังคับใช้ระเบียบในการห้ามนำเข้า และส่งออกสินค้าบางประเภทตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้า ส่งผลให้การค้าข้ามแดน ผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินมีลักษณะของการค้าข้ามแดนแบบกึ่งทางการไม่แตกต่างจากการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ แต่การลงนามหยุดยิงของกองกำลัง KNPLF ได้ทำให้การนำเข้า ส่งออกสินค้าได้รับการสนับสนุนจากกองทัพเมียนมา ทั้งในลักษณะของโควตา และการอำนวยความสะดวกในรูปแบบอื่น ๆ มากกว่าพื้นที่ KNLA - 5 ที่มีลักษณะแข็งกร้าวต่อกองทัพเมียนมา

วิธีการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขของความยากลำบากของเส้นทางที่ใช้ในการลำเลียงสินค้า การต่อรองกับอำนาจของกองกำลัง KNPLF ที่มีลักษณะผูกขาด และความหลากหลายของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารภายในพื้นที่ ได้ก่อให้เกิดเครือข่ายทางการค้าที่ก่อตัวจากความสัมพันธ์ในรูปแบบของผู้ค้าสองฝ่ายเป็นคนนอกพื้นที่ และคนในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการค้า ส่งผลให้ผู้คนในชุมชนส่วนหนึ่ง สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดนช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

“การค้าข้ามแดนหลังยุคค้าไม้ ผังดาวแดง (กองกำลัง KNPLF) เขาจะตั้ง ดาบ ก. (นามสมมติ) อดีต ดชด. ให้ทำหน้าที่ในการดูแลเรื่องการค้าข้ามแดน แกะจะประสานทั้งหมดเลยก็ว่าได้ ทั้งข้าราชการ ผู้ประกอบการที่ต้องการนำสินค้าเข้าออก ผู้ประกอบการขนส่งสินค้า ส่วนคนที่ทำหน้าที่ส่งสินค้าในช่วงนั้นจะเป็นพ่อเลี้ยง ก. (นามสมมติ) เมื่อก่อนแกทำรถขนส่งสินค้าแม่สะเรียง - เชียงใหม่ ต่อมาก็มาขนส่งสินค้าข้ามแดนจนร่ำรวย และแกมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานราชการ แต่แกเสียชีวิตแล้ว โกฟูกคนที่เคยค้าขายข้ามแดนเลยขึ้นมาทำแทน ทำไม่กี่ปีก็มีทั้งบ้านทั้งรถบรรทุก”¹²⁸

¹²⁸ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ปัจจุบันการติดต่อขนส่งสินค้าระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ได้ใช้การติดต่อสื่อสารผ่านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คือ โทรศัพท์ และเครือข่ายเชื่อมต่อออนไลน์ โดยโกฟูกได้อธิบายการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ซื้อสินค้าที่อยู่ในพื้นที่เมืองมณฑลยฺเหวียน ขณะผู้ขายสินค้าจะอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย “ผู้ซื้อกับผู้ขายเขาติดต่อกันเรียบร้อยแล้ว เสร็จแล้วเขาก็โทรหาผมว่าของจะมาถึงวันไหน ผังเมียนมาจะรับวันไหน ผมก็บอกราคาเขา กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่สินค้ามาถึงแม่สะเรียง จนขึ้นรถของเมียนมา ข้ามด่านเข้าไปเมียนมาก็จะมีผมเป็นผู้รับผิดชอบ”¹²⁹

ความเฟื่องฟูของการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ได้ดึงดูดผู้ประกอบการทั้งในพื้นที่และจากพื้นที่อื่น เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าข้ามแดนระยะไกลบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ขณะความยากลำบากของเส้นทางที่ใช้ในการขนส่งสินค้าจากตัว อ.แม่สะเรียง ไปยังบ้านเสาหิน ที่มีระยะประมาณ 90 กิโลเมตร แต่ใช้เวลามากกว่า 6 ชั่วโมง หรือ หลายสัปดาห์ในกรณีที่มีน้ำป่าไหลหลาก ได้ส่งผลให้เกิดการถ่ายโอนสินค้าจากรถบรรทุกขนาดใหญ่มายังรถบรรทุกภายในพื้นที่

ขณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยพบว่า ผงชูรสได้ถูกลำเลียงมาจากภาคกลางของประเทศไทยด้วยรถตู้คอนเทนเนอร์ในฐานะของสินค้าส่งออก ส่วนเหล่าเกาหลีได้ถูกส่งผ่านจากท่าเรือแหลมฉบังเข้ามาในไทยในฐานะสินค้าผ่านแดน ก่อนจะถูกถ่ายเทมายังรถบรรทุกในท้องถิ่นด้วยแรงงานของชาวบ้านที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงโกดัง “ผมใช้คนแถวบ้านนี้แหละในการถ่ายของใส่รถ แล้วคนขับรถของผมก็คนในแม่สะเรียงนี่แหละ พอไปถึงด่านก็ให้คนแถวด่านขนของ” (โกฟูก, สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2563) เสียงของโกฟูกได้สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายรายได้ในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยโกฟูกทำหน้าที่ในการคัดสรรผู้คนในท้องถิ่นให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขนส่งสินค้าข้ามแดน โดยกระบวนการขนถ่ายสินค้าได้มีเจ้าหน้าที่ศุลกากร และเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงตรวจสอบตลอดกระบวนการ กระทั่งมีการปิดประทับตราตะกั่ว กศก. ที่ศุลกากรป้องกันการขนถ่ายโอนสินค้าระหว่างทาง

¹²⁹ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ด้วยความยากลำบากของเส้นทาง ถือเป็นปัจจัยหลักให้ผู้ประกอบการเลือกขนถ่ายสินค้าจากรถบรรทุกขนาดใหญ่มาสู่รถบรรทุกภายในพื้นที่ เนื่องจากสภาพเส้นทางที่เต็มไปด้วยความสูงของเหว การขับขึ้นลงแม่น้ำ และถนนที่มีขนาดเล็ก ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดนต้องอาศัยความชำนาญของคนขับรถบรรทุกภายในพื้นที่ โดยลุงพิชิต ถือเป็นหนึ่งคนขับรถที่ถูกกล่าวถึงผู้ที่ชำนาญเส้นทางมากที่สุดในบรรดาคนขับรถในพื้นที่ และลุงพิชิตถือเป็นหนึ่งในผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของการขับรถ และการซ่อมรถให้แก่ผู้คนในพื้นที่จำนวนมาก จนหลายคนได้ก้าวขึ้นมาประกอบอาชีพผู้ขับรถ “เมื่อก่อนพวกผมก็เป็นนายท้าย (ผู้ช่วย) ของลุงพิชิตทั้งนั้นแหละ แก่ช่วยสอนการขับรถ การดูร่องน้ำ เวลาขับในน้ำ การเลี้ยวในที่แคบ ถ้าแกไม่สอน พวกผมก็ขับไม่ได้”¹³⁰ โดยความสำคัญของการเปลี่ยนสถานะในวงสนทนาได้ถูกยืนยันอีกครั้งโดยโกฟูก “คนขับรถถ้าขับไปส่งของอย่างเดียวจะได้ค่าจ้าง 2,000 บาท ผู้ช่วยได้ค่าจ้าง 600 บาท แต่ถ้าตอนกลับมีสินค้าลงมาด้วย คนขับจะได้ค่าจ้าง 3,000 บาท ผู้ช่วยได้ค่าจ้าง 1,000 บาท”¹³¹ มูลค่าของค่าจ้างในการขนส่งสินค้าข้ามแดนได้ทำให้คนหนุ่มในพื้นที่จำนวนมากเลือกเข้ามามีส่วนร่วมกับการค้าข้ามแดนในฐานะของคนขับรถ

กระทั่งคณะผู้วิจัยได้เดินทางมายังสถานที่นัดหมาย บนพื้นที่ลานกว้างที่ถูกออกแบบเป็นโกดังเก็บสินค้าซึ่งเต็มไปด้วยกระสอบเป็นจำนวนมากที่ถูกเรียงซ้อนกัน กลิ่นที่โชยออกมาจากกระสอบสามารถสันนิษฐานได้ทันทีว่าสินค้าที่อยู่ภายในคือ “พริกแห้ง” และพริกแห้งเหล่านี้กำลังรอการขนถ่ายจากโกดังไปยังพื้นที่ภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศไทย พื้นที่และสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณโกดังได้แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ประกอบไปด้วย ลานกว้าง โรงจอดรถบรรทุก ตู้ซ่อมรถบรรทุก ขนาดย่อม ที่ตั้งสำนักงาน และพื้นที่สำหรับเตรียมขนถ่ายสินค้า

รถบรรทุก จำนวน 3 คันที่บรรทุกสินค้าเต็มคัน ได้จอดเตรียมพร้อมสำหรับการเดินทาง ในจำนวนรถทั้งหมดเป็นรถสิบล้อ 1 คันบรรทุกผงชูรส และรถหกล้อโบราณ 2 คันบรรทุกเหล้าเกาหลี สินค้าบนรถทั้งสองคันถูกห่อหุ้มด้วยผ้าใบแล้วมัดด้วยลวดประตูปดราตะกั่ว กศก. ที่ผ้าใบกับเชือกร้อย จนทำให้ไม่สามารถเปิดผ้าใบ กระบวนการมัดลวดเกิดขึ้นที่สุลกากรแม่สะเรียง และจะทำการตัดลวดเส้นดังกล่าว ณ จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เพื่อป้องกันการลักลอบนำสินค้าออกหรือเข้าในระหว่าง

¹³⁰ แจ็ค, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹³¹ โกฟูก, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

เส้นทางการเดินทาง แม้เส้นทางจากอำเภอแม่สะเรียงไปยังจุดผ่อนปรนจะมีระยะทางเพียงแค่ 92 กิโลเมตร แต่ด้วยความยากลำบากของเส้นทางทำให้รถบรรทุกสินค้าส่วนใหญ่อยู่ในสภาพถูกดัดแปลงเกือบทั้งคัน ทั้งการเพิ่มอุปกรณ์เสริมทั้งวินช์ที่ติดไว้ส่วนหน้าของรถเพื่อใช้ดึงรถในกรณีที่รถติดหลุม แหนบที่เสริมยกรถให้สูงขึ้น และท่อไอเสียที่ยกสูงขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงน้ำเข้าท่อไอเสีย

“รถหกล้อเนี่ย เปลี่ยนมาทั้งคันแล้ว ไม่อย่างนั้นมันเข้าไปด้านไม่ไหวหรอก รถคันนี้ที่คิดว่าสูงแล้วนะ แต่ถ้าไปเจอช่วงหน้าน้ำ ขับไปบางทีทำก็ต้องแช่น้ำไปด้วย แล้วทางลำบากรถพังง่าย”¹³²

ภาพที่ 19 ภาพรถหกล้อที่ถูกดัดแปลงแทบทั้งคัน
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

กระทั่งเวลา 08.30 น. รถได้ขับออกจากจุดที่แยกจากทางหลวงหมายเลข 108 ไปยังทางแยกก่อนเข้าหมู่บ้านโพซอ ตลอดเส้นทางเป็นถนน 2 เลน ลาดยาง สลับคอนกรีตในบางจุด ผ่านจุดตรวจ

¹³² ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ของรัฐจำนวน 3 จุดประกอบด้วย จุดตรวจ ฉก. 3605 จุดตรวจอุทยาน และจุดตรวจตำรวจ รถได้จอด
แวะทานข้าวมื้อแรกของวันในจุดตรวจยอดดอยของตำรวจที่มีการดัดแปลงพื้นที่บางส่วนให้เป็นพื้นที่
สำหรับหยุดพักของผู้เดินทางสัญจรไปมา “วันนี้ไม่ต้องรีบนะครับ เพราะวันนี้ยังไม่ได้ส่งของ เราต้อง
นอนกันที่บนสันเขต ผังเมียนมาจะมาส่งของในวันพรุ่งนี้ ถือว่าโชคดีมาก ๆ เลยครับที่ไม่ต้องตีรถเปล่า
กลับ อย่างน้อยเราก็ได้ค่าขนส่งเพิ่ม”¹³³ บทสนทนาดังกล่าวทำให้เห็นว่า ความเร่งรีบของการทำงาน
แข่งขันกับเวลาตามปฏิทินกลับมีอิทธิพลต่อการเดินทางน้อยกว่าการเดินทางเข้ามาของสินค้าจากเมียน
มา หากรถบรรทุกได้รับสินค้ากลับ ทั้งผู้ประกอบการ และคนขับรถจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

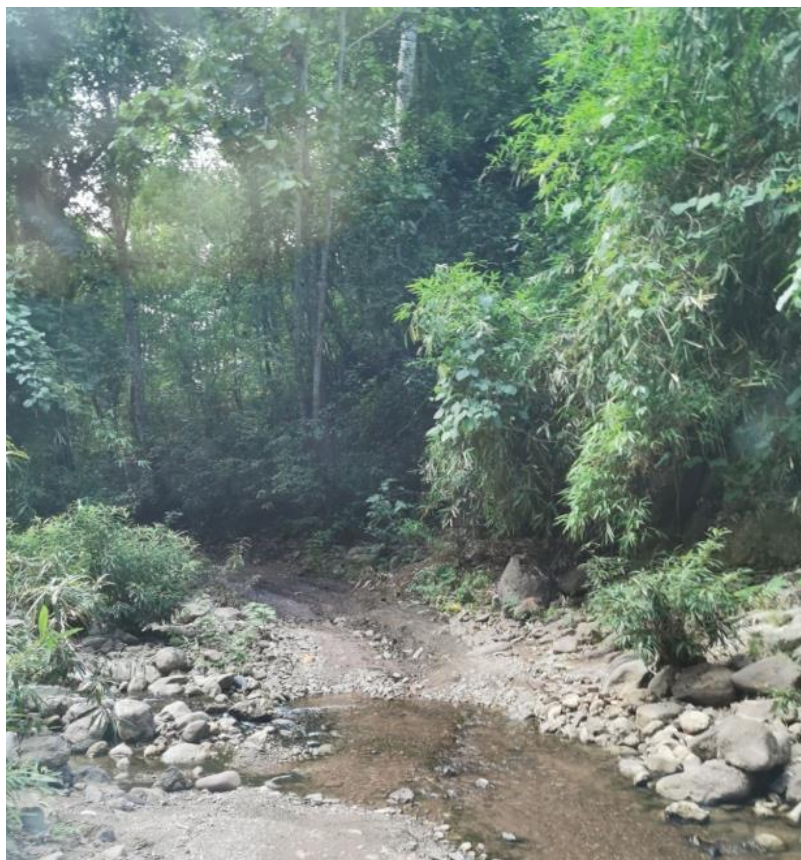
ภาพที่ 40 สภาพถนนบนเส้นทางจากบ้านโพซอ ไปยังบ้านเสาหิน

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

ทางแยกบ้านโพซอ คือจุดเริ่มต้นของความยากลำบากในการเดินทาง ถนนดินกว้างหนึ่งเลน
กับความสูงชันของภูเขา ถือเป็นอุปสรรคสำคัญของการเดินทาง รถบรรทุกค่อย ๆ เคลื่อนตัวอย่างช้า ๆ

¹³³ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

หากมีรถสวนทาง รถที่มีขนาดเล็กกว่าจะถอยรถไปยังพื้นที่ที่สามารถพักรถให้รถบรรทุกวิ่งสวนทางได้ ทำน้ำก่อนถึงบ้านแม่เจือเป็นจุดแรกที่รถบรรทุกต้องขับข้ามลำธารเพื่อข้ามไปอีกฝั่ง และหลังจากผ่านแม่เจือ รถบรรทุกต้องขับข้ามทำน้ำอีกหลายแห่ง ในช่วงฤดูน้ำหลาก รถบรรทุกขนาดใหญ่ที่บรรทุกสินค้าที่มีน้ำหนัก ถือเป็นยาพาหนะไม่กี่ชนิดที่สามารถต้านทานกระแสน้ำในระดับหนึ่ง แต่ประสบการณ์ของมิด... ได้กล่าวว่า “ไม่กี่ปีก่อน ลูกค้าต้องการให้ไปส่งของที่ฝั่งเมียนมา ตนเองอาสาไป ขณะที่คนขับรถคันอื่น ๆ ไม่กล้าไป ตอนแรกดูเหมือนฝนจะหยุดตก ผมเลยขับไปเรื่อย ๆ คิดว่าถ้าน้ำมาคอยหาที่หลบพอน้ำสัสมเริ่มมา ผมก็รีบขับรถเอาหัวรถเกยบนเนิน

ภาพที่ 41 เส้นทางระหว่างบ้านนาป่าแป๋ ก่อนถึงบ้านสลาเชียงตอง

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

เส้นทางระหว่างบ้านนาป่าแป๋ ก่อนถึงบ้านสลาเชียงตอง ภูมิประเทศส่วนใหญ่เต็มไปด้วยหน้าผาสูงชัน และมีลำธารกั้นกลาง รถบรรทุกจึงต้องขับลำเลียงสินค้าผ่านลำธาร ที่เต็มไปด้วยโขดหิน และเมื่อดกวด สลับกับการข้ามห้วย “เมื่อก่อนถ้าช่วงหน้าฝน ต้องใช้เวลาเป็นสัปดาห์ บางครั้งเกือบเดือน ข้ามจากห้วยนี้ ไปอีกห้วย ถ้าน้ำป่าลง ก็ต้องพักรอน้ำป่าหมด แล้วข้ามไปต่ออีกห้วยหนึ่ง ถ้าน้ำป่า

ลงอีก ก็ต้องรออีก บางครั้งเป็นสัปดาห์สองสัปดาห์ก็มี ในรถทุกอย่างจะพร้อม ทั้งข้าวสาร น้ำพริก เครื่องปรุง ส่วนอาหารก็ไปหาเอาข้างหน้า มีเบ็ดตกปลา แห อวน ตีตรถไว้ พืชผักก็เด็ดกินเอา ต้องไปหลาย ๆ คัน จะได้ช่วยเหลือกัน”¹³⁴ ในการเคลื่อนย้ายสินค้าจาก อ.แม่สะเรียง ไปยัง บ้านเสาทิน คณะผู้วิจัยได้เดินทางถึงจุดผ่อนปรนในเวลา 18.30 น. โดยประมาณ รวมระยะเวลาในการเดินทางประมาณ 10 ชั่วโมง สภาพบริเวณจุดผ่อนปรนฯ มีที่กั้นพื้นที่ทั้งสองฝั่ง คือ จุดแรกจะมีไม้กั้นเส้นทาง ก่อนถึงตัวสำนักงานศุลกากร ที่ตั้งของกองร้อยทหารพรานที่ 3607 และโกดังสินค้าชั่วคราวที่ทำจากสังกะสีเป็นที่ใช้ในการเก็บสินค้า เมื่อเดินทางต่อไปจะพบอีกจุดหนึ่งที่กั้นก่อนจะเข้าเขตแดนของเมียนมา ทำให้พื้นที่ที่ตั้งของหน่วยงานราชการเสมือนมีขอบเขตในระดับหนึ่ง

แม้การเดินทางในช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินเต็มไปด้วยความยากลำบาก แต่ความต้องการในการลดต้นทุนในการเดินทางของผู้ประกอบการฝั่งเมียนมา ได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการฝั่งเมียนมาเลือกการใช้ช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน เป็นช่องทางในการรับส่งสินค้า ขณะเดียวกันเส้นทางจากตัวเมืองแม่สะเรียงมายังจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน จะเต็มไปด้วยอุปสรรค แต่ระยะทางและค่าเชื้อเพลิงกลับมีค่าใช้จ่ายในราคาที่ถูกลงกว่าจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น “คู่ค้าฝั่งเมียนมา ขอบมาส่งของกับมารับของที่ BP 14 มากกว่า นะ มันใกล้กว่า ส่วนฝั่งผม (จากจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ถึง อ. แม่สะเรียง) ไม่ค่อยมีปัญหา ทางยากก็จริง แต่เราทำราคาค่าส่งของได้ถูกลงกว่าที่อื่น เพราะระยะทางสั้น ขับไปเรื่อย ๆ กินน้ำมันน้อย”¹³⁵

ขณะที่การถ่ายโอนสินค้าในแต่ละพื้นที่ตลอดเส้นทางจาก อ.แม่สะเรียง จรดบ้านเสาทิน จำเป็นต้องใช้แรงงานจากมนุษย์ในการถ่ายโอนสินค้า ส่งผลให้ผู้ประกอบการได้เลือกใช้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน โดยชาวบ้านในพื้นที่ตั้งแต่บ้านสบहार บ้านเสาทิน บ้านโฮแะ ต่างเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดนในฐานะของลูกหาบ โดยบ้านสบहारถือเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายสินค้าจากรถตู้คอนเทนเนอร์ มาเป็นรถบรรทุก 10 ล้อ กับรถบรรทุก 6 ล้อที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากตัว อ.แม่สะเรียง ไปยังบ้านเสาทิน และบ้านเสาทินเป็นปลายทางของสินค้า

¹³⁴ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹³⁵ โกฟัก, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ก่อนจะใช้ลูกหาบในพื้นที่ลำเลียงจากรถบรรทุกเคลื่อนย้ายสินค้าไปยังรถบรรทุกของเมียนมา ก่อนจะลำเลียงสินค้าออกจากประเทศไทยเข้าสู่บ้านโฮะแซะ ประเทศเมียนมา

ในระหว่างที่คณะผู้วิจัยสังเกตการถ่ายโอนสินค้าบริเวณพื้นที่สันเขตจุตผอนปรนฯ บ้านเสาหิน ในช่วงรุ่งเช้าของวันที่มีการถ่ายโอนสินค้า พบว่า ชาวบ้านจากชุมชนทั้งหญิงและชายกว่า 20 คน ได้มารวมตัวกันหน้าโกดังก่อนที่รถบรรทุกจากฝั่งเมียนมาจะข้ามเข้ามาจอดในบริเวณสันเขต บรรดาผงชูรสในกระสอบสีดำได้ถูกลำเลียงจากรถบรรทุกเข้าสู่โกดัง โดยผู้ชายส่วนใหญ่จะอยู่บนรถ ส่วนผู้หญิงได้ทำหน้าที่แบกกระสอบขึ้นหลัง แล้วลำเลียงนำไปวางซ้อนกันในโกดังอย่างเป็นระเบียบ หลังจากนั้นรถจากฝั่งเมียนมาอีกคันได้เข้ามาจอดในลักษณะของการหันหลังชนกัน เหล้าขาวเกาหลีได้ถูกลำเลียงจากรถบรรทุกสินค้าของไทย ไปยังรถบรรทุกของฝั่งเมียนมา

ข้อจำกัดในเรื่องระเบียบของรถที่ใช้ในการขนส่งสินค้าของไทยที่อยู่ภายใต้การควบคุมเพื่อความปลอดภัย และสภาพของเส้นทางที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้า ได้ส่งผลให้ปริมาณเหล้าในรถ 6 ล้อของไทยที่ถูกบรรทุกมาจำนวน 2 คัน สามารถขนไปรวมกันในรถของฝั่งเมียนมาที่มีจำนวน 12 ล้อเพียงคันเดียวเท่านั้น ขณะที่รถอีกสองคันที่หันท้ายรถชนกันได้ขนถ่ายสินค้าประเภทพริกแห้งซึ่งเป็นหนึ่งในสินค้าขึ้นชื่อของเมืองมณฑลเถย จากระบบรถบรรทุกของเมียนมาขึ้นสู่รถบรรทุกของไทย ด้วยขนาดกระสอบที่ใหญ่ และน้ำหนักภายในกระสอบของพริกแห้ง ได้ทำให้กลุ่มผู้ชายต้องรับหน้าที่เป็นผู้ถ่ายโอนสินค้า โดยการถ่ายโอนสินค้าได้ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการร่วมกันตรวจตราระหว่างเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่คอยจัดการเรื่องการค้ากับทหารพรานที่คอยสอดส่องภัยของความมั่นคง ด้านชาวบ้านที่มาจากชุมชนใกล้เคียงได้รับค่าตอบแทนจากการขนถ่ายสินค้า

“ขนาดของรถสิบล้อ 1 คัน ลูกหาบจะได้เงิน 1,000 บาท ถ้าเป็นรถ 6 ล้อจะได้ 500 บาท ได้เท่าไรก็เอามาหารกัน ถ้ามี 10 ล้อมา 10 คันจะได้ 10,000 บาท มีคน 100 คน จะได้คนละ 100 บาท แต่บางทีรถ 6 ล้อมาคันเดียว คนมา 50 คน ได้คนละ 10 บาทก็มี คนที่นี้ถ้าว่างก็ได้มีงานทำก็สนุกกัน เมื่อก่อนได้มากกว่านี้ ตอนนี้ทางฝั่งประเทศเมียนมาเข้ามาขอแบ่งค่าลูกหาบ คนฝั่งเมียนมาจำนวนมากก็ไม่มีงานทำ โดยแบ่งเป็นการส่งออกสินค้าเข้าสู่เมียนมา คนฝั่งไทยจะเอาของลงจากรถ ส่วนคนเมียนมาจะเอาของขึ้น

รถ คนฝั่งเราก็จะบอกว่า เอาของลง แต่ถ้าเป็นพริกกับแร่ ผู้หญิงก็จะถอยออกมา เพราะมันหนัก แล้วพริกมันทำให้แสบร้อนได้”¹³⁶

ภาพที่ 42 การลำเลียงสินค้าบริเวณสันเขตจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

ซ้าย การขนผงชูรสเก็บไว้ในโกดังชั่วคราว ขวา การถ่ายโอนเหล่าเกาหลีจากรถไทยสู่รถเมียนมา

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

นอกจากนี้มูลค่าการนำเข้าโคกระบือผ่านจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินสู่ประเทศไทยในช่วง ค.ศ. 2014 – 2018 มีมูลค่ารวม 109,600,000 บาท การนำเข้าโคและกระบือผ่านจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินในอดีตเป็นไปอย่างคึกคัก

“ยุคที่วัว ควาย รุ่งเรือง ฝั่งกะยา ที่ลอยก่อก จะมิตลาดวัวควาย หลายคนเห็นช่องทางดังกล่าว จึงไปเอาวัวควายเข้ามา แล้วเข้าทางเสาหินมันจะปลอดภัยกว่า เพราะเขามีการเรียกเก็บส่วยที่ชัดเจน แล้วเขาคู่มือพื้นที่ได้ ถ้าบางจุด เช่น ฝั่งแม่สามแลบ จะมีหลายกลุ่ม ตกลงกันยาก ต้นทุนก็เพิ่ม แล้วถ้าเมียนมากับ KNLA – 5 รบกันก็ยิ่งลำบาก

¹³⁶ หน่อลาอี, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

เสาหินเมื่อก่อนโคเดินมาสองสามพันตัว หัวแถวมาถึงละแต่หางแถวยังอยู่เสาหิน เมื่อก่อน
วัวควายตายก็ทิ้งข้างทางเลย วัวเข้ามาเสาหินช่วงแรกก็ปี พ.ศ. 2518 เมื่อก่อนเดินกันมา
ตามสันเขา”¹³⁷

ความต้องการในการบริโภคเนื้อโค เนื้อกระบือในไทย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้โคกระบือเป็น
หนึ่งในสินค้าสำคัญที่มีการนำเข้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเป็นจำนวนมาก ประกอบกับการขุนโค
เพื่อส่งออกไปยังจีน และมาเลเซีย แต่ในประเทศเมียนมากลับเป็นสินค้าที่ห้ามส่งออกตามกฎหมายกระทรวง
เศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา ขณะเดียวกันพื้นที่รัฐกะยา ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีตลาดประมูลโคที่
สำคัญ และตั้งอยู่ใกล้พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ทำให้การนำเข้าโคกระบือในช่องทางไม่แตกต่าง
จากการนำเข้าไม้สักในอดีต มีการจ่ายค่าคุ้มครองให้แก่ กลุ่ม KNPLF และให้การจ่ายค่าคุ้มครอง
ดังกล่าวเป็นเครื่องมือรับประกันความปลอดภัยในการเดินทางของโคกระบือข้ามแดนอีกด้วย

“เมื่อก่อนเขาจะไล่ต้อนวัวควายข้ามด่านแล้วไล่ต้อนมาเรื่อย ๆ ถ้ามาทางช่อง
เสาหินจะมีราคาที่ถูกกว่าแม่สามแลบ เพราะไม่ต้องจ่ายค่าผ่านทางเยอะ ไล่ต้อนมา
เรื่อย ๆ พอถึงบ้านแม่เจ็กต้อนขึ้นรถหกล้อ หรือบางทีก็ต้อนขึ้นที่แถวบ้านโพซอ ทางไม่
ลำบาก วัวไม่เหยียบกัน วัวก็ไม่ซ้ำ ราคา ก็จะดีขึ้น”¹³⁸

การเดินทางของโคกระบือผ่านจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินสู่ประเทศไทยในอดีตได้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของสินค้า ขณะยังเป็นหนึ่งในสินค้าที่สำคัญที่ใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน
เป็นช่องทางในการนำเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจากที่ตั้งของจุดผ่อนปรนบ้านเสาหิน ตั้งอยู่ใกล้เหมืองมอซี
ซึ่งถือเป็นเหมืองที่มีชื่อเสียงระดับโลก ด้วยลักษณะที่ตั้งของจุดผ่อนปรนฯ ที่เต็มไปด้วยแรงดึงดูดต่อ
ผู้ประกอบการ ส่งผลให้มีการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหินเป็นจำนวนมาก
 อีกทั้งยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังผู้ประกอบการด้านการขนส่ง คนขับรถ นายท้าย รวมถึง
ชาวบ้านในเขตชุมชนแม่สะเรียง และบ้านเสาหิน นอกจากผู้ประกอบการต้องเผชิญความยากลำบากของ
เส้นทางที่ใช้เดินทาง ความไม่มั่นคงภายในประเทศเมียนมายังส่งผลกระทบต่อต้นทุนของผู้ประกอบการ

¹³⁷ ลุงดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹³⁸ ลุงประเสริฐ, (2562, 11 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]

6.3.2 วิธีการค้าข้ามแดนระยะใกล้บนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน

รัฐกะยา หนึ่งในรัฐที่ยากจนที่สุดของประเทศเมียนมา กลับมีพื้นที่บ้านโฮะแซะที่มีพัฒนาการความเป็นเมืองบนพื้นที่ชายแดนฝั่งตรงข้ามบ้านเสาทิน อ.แม่สะเรียง พัฒนาการดังกล่าวถูกถกเถียงจากการปรับเปลี่ยนทิศทางของกองกำลัง KNPLF การมีผู้แทนในระบบรัฐสภา และการเป็นจุดในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการผลิตสินค้าภายในรัฐกะยากับประเทศเมียนมายังเป็นไปอย่างจำกัด นอกจากนี้ชาวเมียนมาจำนวนมากยังมีสวามิภักดิ์ในการบริโภคอุปโภคสินค้าที่ผลิตจากประเทศไทยมากกว่าสินค้าที่ผลิตจากประเทศจีน ส่งผลให้ภายในพื้นที่รัฐกะยาส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพิงสินค้าอุปโภคและบริโภคจากประเทศไทย และจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินถือเป็นหนึ่งในจุดที่มีการส่งออกสินค้าอุปโภคและบริโภค

ภาพความรุ่งเรืองของพื้นที่สันเขตกุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินยังคงดำรงอยู่ในความทรงจำของเหล่าบรรดาคนขับรถบรรทุก นายท้าย และเจ้าหน้าที่ราชการที่เคยปฏิบัติหน้าที่บนสันเขตกุด “เมื่อก่อนบนสันเขตมีร้านค้าเยอะมาก ร้านคาราโอเกะยังมีเลย ร้านค้าตั้งเรียงกันเป็นแถว คนจากฝั่งเมียนมาก็จะข้ามมาซื้อของกันสนุกสนาน แต่ทุกวันนี้มีแค่ร้านเดียวเองที่ตั้งอยู่บนสันเขต”¹³⁹ ร่องรอยพื้นที่ที่ถูกปรับแนวสันเขาให้เป็นที่ตั้งของร้านค้ายังคงปรากฏอยู่ แม้ปัจจุบันบนสันเขตกุดมีร้านค้าของป่าผ่องเพียงร้านเดียวที่เช่าพื้นที่ของ อบต. เสาทินในการสร้างร้านบริเวณสันเขต อัตราค่าเช่าเดือนละ 540 บาท โดยผู้คนจากเมียนมาจำนวนมากได้ข้ามฝั่งมาจับจ่ายซื้อขายสินค้าในร้านตลอดเวลา และเป็นจุดเดินทางและนัดพบของผู้คนที่มิเคียดแค้นข้ามพรมแดน นอกจากนี้ร้านค้าของป่าผ่องยังมีการส่งของไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตเมียนมา ตั้งแต่หมู่บ้านโฮะแซะ บ้านผาจอง ที่ตั้งอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของกองกำลัง KNPLF จนถึงเขตเมืองมอซี ที่เป็นเขตอิทธิพลของ KNSO

ขณะที่ คุณวิทย์ ชายหนุ่มจากบ้านท่าตาฝั่งที่มาแต่งงานกับชาวบ้านเสาทิน ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นผู้ค้ารายย่อยผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน “ผมทำหน้าที่ส่งของไปยังผาจอง ไม่ถึงบอละแค ทำมา 7 ปี เป็นคนแม่สามแลบ ผมรับจ้างขนของ ไม่ได้ทำเป็นประจำ ของที่ไปส่งจะไปจากแม่สะเรียง พวกกระเบื้อง อุปกรณ์ก่อสร้างชิ้นเล็ก ๆ หรือบางทีเขาอยากได้อะไรก็รับขนให้ ผมใช้รถวิโก้ขนตอนนี้ผ่อนใกล้หมดแล้ว คนที่ส่งกันฝั่งโน้นต้องเป็นคนรู้จักกันจะส่ง ส่วนใหญ่ที่ส่งกันจะเป็นญาติ หรือ

¹³⁹ ลุงสมปอง, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

คนรู้จักกัน”¹⁴⁰ แม้คุณวิทย์กับป่าผ่องจะเป็นผู้ประกอบการรายย่อยเหมือนกัน แต่ด้วยอำนาจ เครือข่าย ความสัมพันธ์ข้ามแดน และประเภทของสินค้าส่งผลให้ทั้งคุณวิทย์และป่าผ่องไม่ได้มีปัญหาในการทำ ธุรกิจ

การค้าข้ามแดนของคุณวิทย์มีการใช้จุดผ่อนการค้าฯ บ้านเสาทินเป็นพื้นที่ในการเป็น ทางผ่านสินค้าโดยไม่มีลักษณะของการตั้งขายสินค้าในพื้นที่ ขณะที่ลักษณะของการส่งออกสินค้า ระยะใกล้ของป่าผ่องเป็นรูปแบบของการรวบรวมสินค้าไว้ในร้านบริเวณสันเขตกุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน รอให้ผู้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ ในฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนบ้านเสาทิน เข้ามาจับจ่ายใช้สอยในร้านค้าบ้าน ป่าผ่อง ทั้งในลักษณะของการการค้าปลีก และการค้าส่ง โดยสินค้าส่วนใหญ่มีลักษณะแตกต่างจาก สินค้าการค้าข้ามแดนระยะใกล้ในพื้นที่บ้านแม่สามแลบ เนื่องจากพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านเสาทิน มีการ พัฒนาเชิงพื้นที่ ทั้งมีการเข้ามาของระบบไฟฟ้า และเทคโนโลยีการสื่อสารทางไกล ขณะที่ฝั่งตรงข้าม บ้านแม่สามแลบยังเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับการพัฒนา จนสินค้าในร้านป่าผ่องมีลักษณะของสินค้าที่ หลากหลาย โดยร้านค้าร้านป่าผ่องถือเป็นร้านที่มีปริมาณสินค้ามากกว่าร้านค้าขนาดใหญ่ใน อ.แม่สะ เรียง ทั้งเครื่องดื่ม ข้าวของ เครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องประทีนผิวดลอดจน สินค้าฟุ่มเฟือย ได้ถูกจัดวางอย่างเป็นระบบ ระเบียบ โดยสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภคในร้านป่าผ่องมีที่มา ของสินค้าจากหลากหลายสถานที่ ทั้งตัวเมืองแม่สะเรียง อ.แม่สวด จ.ตาก และ จ.เชียงใหม่ ขึ้นอยู่กับ ราคาและความคุ้มค่าในด้านราคาของสินค้า และราคาของน้ำมันในช่วงเวลานั้น

“สินค้าแต่ละชนิดเราไปซื้อมาแต่ละที่ไม่เหมือนกัน บางอย่างที่เชียงใหม่จะมี ราคาถูก บางอย่างแม่สวดราคาจะถูก บางอย่างราคาเท่าที่แม่สะเรียง เราต้องเช็คราคา ให้ดี เหมือนบางอย่างป่าชายที่เสาทิน แต่ราคาถูกกว่าที่แม่สะเรียง เพราะป่าไปซื้อจาก เชียงใหม่ สินค้าที่ร้านจะเน้นขายให้คนจากฝั่งเมียนมาเป็นหลัก คนที่มาซื้อก็จะมีสอง รูปแบบ กลุ่มแรกจะมาจากฝั่งไฮแซะ คนกลุ่มนี้จะมาซื้อปลีก เขาก็จะขับรถมา บางครั้งก็ เป็นพวกรถมอเตอร์ไซด์ บางคนก็รถยนต์ ส่วนอีกกลุ่มจะมาจากผาจอง กับมอซี สองกลุ่มนี้ จะมาในรูปแบบของการค้าส่ง มาซื้อสินค้ายกถังเป็นส่วนใหญ่ ซื้อแล้วไปขายปลีกต่อ ช่วง

¹⁴⁰ คุณวิทย์, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

หลังสินค้าที่นิยมก็จะเป็นพวกสินค้าที่เป็นขนม เครื่องดื่มชูกำลัง น้ำผลไม้ กับพวก
เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก เสื้อผ้า”¹⁴¹

ในขณะที่พัฒนาการของบ้านโฮะแซะที่เพียบพร้อมไปด้วยไฟฟ้า เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น
สัญญาณโทรศัพท์ และความสะดวกของถนนหนทาง แต่พื้นที่บ้านเสาดินยังมีพัฒนาการของพื้นที่เป็น
อย่างจำกัด ทั้งการขาดแคลนไฟฟ้า ปราศจากสัญญาณโทรศัพท์ และสภาพถนนที่เต็มไปด้วยอุปสรรคในการ
เดินทาง ส่งผลให้บ้านที่เสาดินต้องพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภค และบริการจากพื้นที่บ้านโฮะแซะ รถ
กระบะบรรทุกน้ำดื่มที่ถูกบรรจุในแกลอนได้เคลื่อนย้ายผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาดิน ไปส่งยังบ้าน
ต่าง ๆ ในพื้นที่บ้านเสาดิน ขณะเดียวกัน ชิมการ์ดกับบัตรเติมเงิน MPT ที่วางขายในร้านค้าแห่งหนึ่งฝั่ง
บ้านเสาดินถือเป็นเครื่องยืนยันถึงสถานะการพึ่งพิงสินค้าและบริการที่เล็ดลอดข้ามแดนจากฝั่งเมียนมา

ภาพที่ 43 น้ำดื่ม กับ ที่วางรับสัญญาณโทรศัพท์
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 14 มกราคม 2563

¹⁴¹ ป้าผ่อง, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

“บ้านเสาทินเนีย ถือเป็นคนขายแดนที่ตลกมาก ๆ เพราะน่าจะเป็นจุดเดียวที่ฝั่งเมียนมาเจริญกว่าฝั่งไทย บ้านเสาทินเนีย ไฟฟ้ายังไม่มีเลย สัญญาณโทรศัพท์ของไทยก็มาไม่ถึง ทำให้คนที่นั่นส่วนหนึ่งต้องพึ่งพาน้ำดื่มที่เป็นแกลลอนจากเมียนมา ฝั่งโน้นเขาผลิตกันเองได้ แล้วเขาก็ส่งมาขายเรา ส่วนสัญญาณโทรศัพท์ เราก็พึ่งสัญญาณจากฝั่งเมียนมา เพราะฝั่งไทยไม่ถึง ทั้งที่สันเขต ทั้งที่ห้วยเตือ เขาจะมาเป็นจุดไว้ว่าจุดไหนสัญญาณเมียนมามาถึง จะมีการเอาไม้ไปตอกตะปูทำเป็นที่ตั้งโทรศัพท์ พอเวลาสัญญาณมา ข้อความในไลน์ ในเฟสบุ๊คมันก็จะแจ้งเตือนขึ้นมา เราก็ไปพิมพ์ตอบกลับสักพักถ้าสัญญาณมามันก็จะส่งไปปลายทาง แล้วฝั่งไทยก็มีขายนะทั้งซิม ทั้งบัตรเติมเงินของเมียนมา”¹⁴²

ภาพที่ 44 ร้านค้าที่กระจายสินค้าบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะชะ
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 14 มกราคม 2563

¹⁴² ลุงดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

นอกจากนี้ความแตกต่างในด้านการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลทั้งสองประเทศได้ทำให้เกิดลักษณะของสินค้าข้ามแดนจากประเทศไทยสู่เมียนมาและข้ามกลับมายังประเทศไทย โดยเบียร์จากประเทศไทยที่ส่งออกไปยังประเทศเมียนมาในฐานะของสินค้าส่งออก ได้ถูกเคลื่อนย้ายจากโรงงานผลิตเข้าสู่ประเทศเมียนมาโดยไม่ต้องเสียภาษีภายในประเทศ ทำให้ราคาของเบียร์ไทยในเมียนมามีราคาถูกกว่าราคาเบียร์ไทยที่วางจำหน่ายในประเทศไทย อีกทั้งอัตราการเก็บภาษีเหล้าเบียร์ของรัฐบาลเมียนมาในอัตราภาษีร้อยละ 60 ได้ทำให้ราคาเหล้าเบียร์ในเมียนมามีราคาที่ถูกลงกว่าประเทศไทยจนเป็นที่นิยมในพื้นที่บ้านเสาทิน

“คนที่อยู่ชายแดนแถวนี้ส่วนใหญ่จะนิยมกินเหล้าป่ากัน แต่ถ้าจะให้กินเหล้ากินเบียร์ ส่วนใหญ่จะไปซื้อฝั่งโฮชะมากิน เพราะในเมียนมามีเบียร์เหล้าหลายยี่ห้อ และราคาถูกกว่าที่ไทยเยอะมาก ขนาดเบียร์ไทย แต่ส่งไปขายที่เมียนมา เราซื้อกินที่เมียนมา แต่ราคาถูกกว่าในไทยเยอะมาก ๆ ยิ่งกินที่โฮชะ จะยิ่งดี เพราะมีตู้เย็น ร้านมีไฟ มีพัดลมสบาย ไม่เหมือนฝั่งเสาทิน ที่ต้องแช่ในถังน้ำแข็ง”¹⁴³

ความสัมพันธ์ข้ามแดนกับอำนาจในการต่อรองถือเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการการค้าข้ามแดนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินสามารถประกอบอาชีพตลอดช่วงเวลาถดถอยของกิจกรรมการค้าข้ามแดนช่องทางดังกล่าว โดยคุณวิทย์ แม้จะเป็นผู้คนจากนอกพื้นที่ แต่การแต่งงานกับชาวบ้านที่มีเครือญาติข้ามแดนได้กลายเป็นอิทธิพลสำคัญที่ทำให้วิทย์สามารถประกอบอาชีพได้อย่างราบรื่น “วิทย์มันแต่งงานกับลูกอดีตคนพื้นที่ที่มีตำแหน่งในอดีต คนที่นี้จะเกรงใจแกพ่อตาเขา แกสามารถเชื่อมชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานที่นี่ได้ คนจะมาขอความช่วยเหลือแกตลอดเลย แล้วฝั่งดาวแดง (KNPLF) แกก็รู้จัก ที่มาจองญาติแกเยอะ แล้วแกนั้นใครจะเอาอะไรก็สั่งมา เขาก็พูดต่อปากต่อปาก ฝั่งนี้ไปส่งถึงที่ ไม่มีปัญหาเรื่องด่านทั้งฝั่งไทย ฝั่งเมียนมา เพราะทุกคนเกรงใจ”¹⁴⁴ ขณะป่าผ่องที่เป็นบุคคลภายนอกพื้นที่ แต่ความสัมพันธ์ในยุคค้ามาเนอพลอสได้ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนระยะใกล้

ด้านครอบครัวของป่าผ่องประกอบด้วย ลุงแสง ป่าผ่อง และลูก ๆ สมาชิกในครอบครัวเป็นคนกะเหรี่ยงปกากะญอนับถือศาสนาคริสต์ ชีวิตลุงแสงในอดีตเคยเป็นทหารขององค์กร KNU ที่มี

¹⁴³ พิโก้, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁴⁴ ลุงดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ความสามารถสูง และควบคุมกองกำลังจำนวนมาก “แสงมันมาสืบข่าวให้กะเหรี่ยง KNU แกว่งยา และมาทำหน้าที่ประสานงานให้ลู่โบเมียะ แล้วมารักผ่อง จนแต่งงานกัน ส่วนผ่องมันก็เป็นญาติผมนี่แหละ”¹⁴⁵ คำสัมภาษณ์ของพลโทปิฑู ผู้ควบคุมฝ่ายทหารของกองกำลัง KNPP ที่ยังคงสู้กับทหารเมียนมาได้แสดงให้เห็นถึงที่มาและความสัมพันธ์ของลู่แสงกับป่าผ่องผู้เป็นเครือญาติของตน

กระทั่งต่อมาลู่แสงได้แต่งงานกับป่าผ่อง ที่จบการศึกษาจากประเทศเมียนมาในชั้นสูง (Grade 10) จนสามารถเขียนภาษาเมียนมาได้คล่องแคล่วและแม่นยำ นอกจากนี้ป่าผ่องยังเป็นลูกสาวของผู้ประกอบอาชีพเหมืองแร่ที่เคยเป็นลูกจ้างทำงานในเหมืองแร่ของอังกฤษในยุคอนานิคม ป่าผ่องได้ตัดสินใจเข้าร่วมต่อต้านรัฐบาลเนวิน ค.ศ. 1988 และตัดสินใจหนีเข้าป่าร่วมต่อสู้กับองค์กร KNU กระทั่งได้พบเจอกับลู่แสง หลังจากแต่งงาน ครอบครัวป่าผ่องปักหลักอยู่ในพื้นที่ชายแดนหลายจุด และเข้ามายังชายแดนเมืองแม่สอดมีลูก คือ คุณมังกร แต่หลังจากค่ายของ KNU ค่ายหนึ่งแตก ชีวิตครอบครัวของลู่แสงกับป่าผ่องต้องลี้ภัยตามแนวตะเข็บชายแดนตลอดเวลา บางช่วงเวลาต้องเข้าไปอาศัยอยู่ในศูนย์อพยพ และหนีเข้าป่า ส่วนคุณมังกรได้เผชิญช่วงเวลาอันโหดร้าย เนื่องจากเป็นที่ต้องการตัวขอรัฐบาลเมียนมา ทั้งต้องพลัดพรากจากพ่อแม่ จนต้องไปอยู่กับตาที่รัฐกะยา จนเกิดภาวะของชายหนุ่มที่เปื้อนยาเมื่อได้ยินการกล่าวถึงเรื่องราวของสงคราม กระทั่งลู่แสงได้ประกาศวางมือจากการเป็นทหาร และเข้ามาช่วยภรรยาประกอบอาชีพค้าขายในเวลาต่อมาจนถึงช่วงเวลาปัจจุบัน และมีคุณมังกรทำหน้าที่ในการขับรถเคลื่อนย้ายสินค้า

สถานะความเป็นทหารในอดีตของลู่แสง ทั้งหน่วยรบ กับหน่วยประสานงาน ทำให้ลู่แสงเป็นที่เคารพและได้รับการนับถือจากทั้งกองกำลัง KNLA KNPP KNPLF และกองกำลังอื่น ๆ มากมาย ขณะครอบครัวของป่าผ่องในปัจจุบันถือเป็นครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมภายในรัฐกะยา เนื่องจากเครือญาติจำนวนหนึ่งของป่าผ่องปัจจุบันยังประกอบอาชีพเหมืองแร่ที่เหมืองมอซี ซึ่งเป็นหนึ่งในจุดสำคัญที่ป่าผ่องส่งสินค้า อีกส่วนเข้าไปอยู่ในกลไกราชการของเมียนมา การได้รับการยอมรับจากกองกำลังติดอาวุธของลู่แสง และสถานะทางสังคมของเครือญาติป่าผ่อง ส่งผลให้ธุรกิจการค้าข้ามพรมแดนของครอบครัวป่าผ่องสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงช่วงเวลาปัจจุบัน นอกจากนี้ ด้วยลักษณะที่ตั้งร้านค้าของป่าผ่องตั้งอยู่บนสันเขตฝั่งประเทศไทย ประกอบด้วยฐานปฏิบัติการกองกำลังทหารพราน และศุลกากร

¹⁴⁵ ลู่ปิฑู, (2563, 9 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

แม่สะเรียง เมื่อเกิดปัญหาบนพื้นที่ชายแดน ลุงแสงกับป้าผ่องมักแสดงบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหา ระหว่างกลุ่มกองกำลัง KNPLF ทหารเมียนมา และทหารไทย เนื่องจากหากปัญหาบนพื้นที่ชายแดน ลุกลามจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคง พื้นที่ชายแดนจะถูกปิดตัวลง และส่งผลต่อการค้าชายแดนของ ครอบครัวป้าผ่องโดยตรง

เส้นทางการเดินทางของสินค้าจากเมืองต่าง ๆ ไปยังร้านป้าผ่องบนสันเขตจุ่ม่อนปรนฯ บ้านเสาหินไม่ได้แตกต่างจากการค้าระยะไกล ทั้งอุปสรรคความยากลำบากของเส้นทางได้เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเพิ่มต้นทุนในการเคลื่อนย้ายสินค้าด้วยรถกระบะขับเคลื่อน 4 ล้อ

“ปีก่อนโน้น ผมเกือบเอาชีวิตไม่รอด ตอนที่ผมขนของไปเสาหิน ตอนนั้นข้าม ห้วยในหน้าฝน ตอนแรกคิดว่าน้ำจะผ่านได้ง่าย ๆ น้ำยังไม่สูง แต่สีของเริ่มขุ่นละ ตอนนั้น คิดอย่างเดียว ถ้าไม่ข้ามก็ต้องรออีกหลายวันกว่าน้ำจะลง เลยตัดสินใจข้าม จังหวะข้าม ก้อนน้ำป่าไหลลงมาพอดี เอาไม่ทัน รถพลิกคว่ำ ผมกับแม่ต้องรีบออกจากรถ โชคดีที่ไม่ติด ไปกับรถ รถโดนน้ำพัดไปไกล ของในรถเสียหายหมดเลย เอามาขายไม่ได้ หมดไปเกือบสอง แสนบาท ไม่นับรวมค่าซ่อมรถ”¹⁴⁶

คำสัมภาษณ์ของคุณมังกรลูกชายของป้าผ่องสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงของการเดินทางที่ทำให้เกิดความเสียหายของสินค้า และผู้ประกอบการต้องเผชิญหน้ากับการสูญเสียอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามเส้นทางการชีวิตของครอบครัวป้าผ่องได้เป็นแรงผลักดันให้ทั้งป้าผ่อง ลุงแสงผู้เป็นสามี และ คุณมังกร สามารถดำรงชีวิตในวิถีการค้าชายแดนที่เต็มไปด้วยกองกำลังติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ และ กองทัพของรัฐบาลเมียนมา

6.4 รัฐกับการพัฒนาการค้าข้ามแดนและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนบนจุดจุ่ม่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

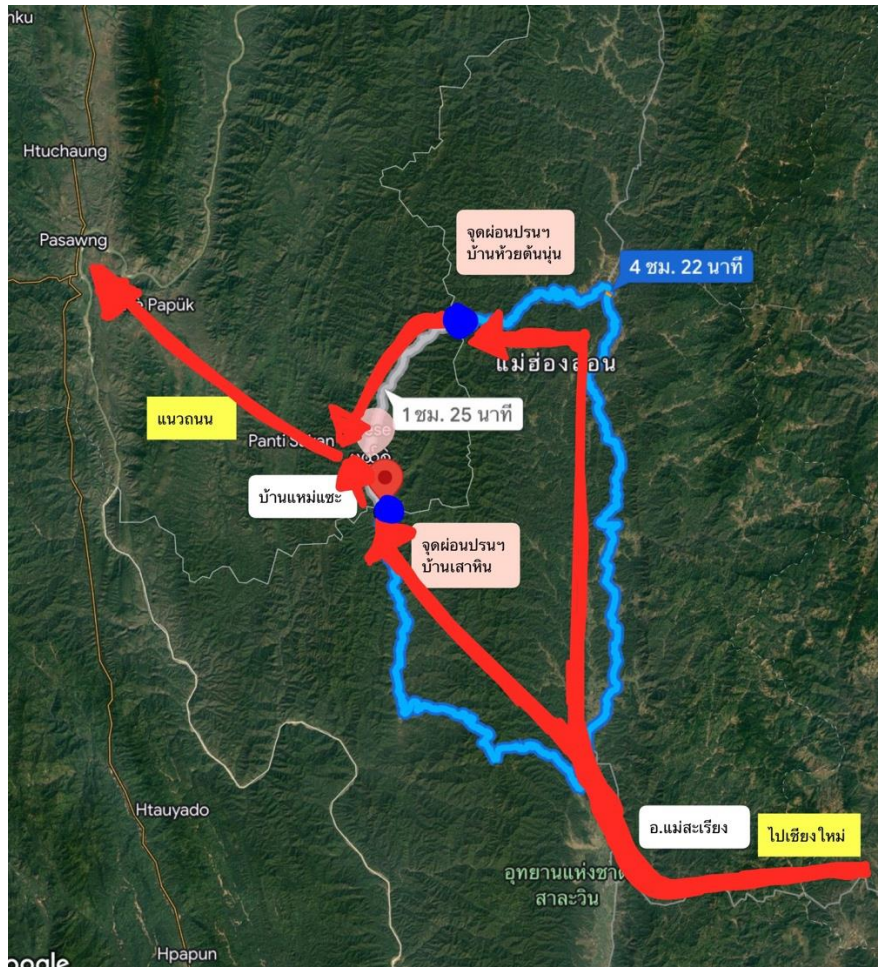
การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่จัดการโดยรัฐ ถือเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการพัฒนาการค้าและความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน โดยพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดจุ่ม่อนปรนฯ บ้านเสาหิน มีกองกำลัง KNPLF ที่ได้ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – 5 กับกองกำลัง KNPP ที่ยังคงต่อต้านกองทัพเมียนมาอย่างต่อเนื่อง หากมองไปยังความสัมพันธ์ของรัฐที่ส่งผลต่อกิจกรรมการค้าข้าม

¹⁴⁶ คุณมังกร, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

แดน พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ย่อมเป็นเส้นทางที่ควรพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNPLF เป็นไปอย่างราบรื่นกว่ากองกำลังอื่น ๆ อย่างไรก็ดีตัวเลขการค้าข้ามแดน และการพัฒนาพื้นที่ชายแดน กลับแสดงให้เห็นการหยุดชะงักของกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินมาอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่มองว่า การกระทำดังกล่าวเป็นผลมาจากความพยายามของกองทัพเมียนมาที่พยายามใช้ทุนนิยมเป็นเครื่องมือไหลลงเข้าไปในพื้นที่ผู้ต่อต้าน และเป็นส่วนหนึ่งในการเจรจาต่อรองกับกองกำลัง KNPP ที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น และการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานโดยรัฐบาลไทยได้กลายเป็นตัวเร่งในการยกระดับกิจกรรมการค้าข้ามแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น มากกว่าการพัฒนาจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน

6.4.1 รัฐไทยกับการจัดการการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน

ระยะทางในการค้าข้ามแดน และความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังติดอาวุธกับกองทัพเมียนมา ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการค้าข้ามแดน จนส่งผลให้พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินมีมูลค่าการค้าข้ามแดนอย่างมหาศาลหลังจากกองกำลัง KNPLF ได้ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา และถ่ายโอนกองกำลังส่วนหนึ่งเข้าประจำการเป็นกองกำลัง BGF สังกัดกองทัพเมียนมา แต่ด้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานรัฐบาลไทยกลับพยายามพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกองกำลัง KNPP ที่ยังไม่ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา

ภาพที่ 45 เส้นทางเคลื่อนย้ายสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน กับ จุดผ่อนปรนบ้านห้วยต้นนุ่น

ที่มา : ภาพจาก Google Maps เพิ่มข้อมูลโดยผู้วิจัย

“ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีจุดผ่อนปรนฯ ส่งของไปเมียนมาหลายจุด แต่เมื่อก่อนเขาใช้ขอบจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เพราะสินค้ามันมาจากกรุงเทพฯ มันจะถึงแม่สะเรียงก่อน อย่าลืมนะว่าสินค้าไม่ได้มาจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอน กับเวลาสินค้าเข้ามาเขาไม่ได้เอาสินค้าไปส่งที่แม่ฮ่องสอนนะ ส่วนใหญ่ส่งลงกรุงเทพฯ หรือไม่ก็ส่งไป เชียงใหม่ หรือภาคใต้ ถ้าเทียบกับฝั่งขุนยวม ที่มีจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น กับ จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เราจะเห็นว่าทางเสาหินจะมีระยะทางที่ใกล้กว่า”¹⁴⁷

¹⁴⁷ ลุงสมชาย, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

คำตอบของลุงสมชาย ชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเปิดร้านค้าในบริเวณทางผ่านจากแม่สะเรียงไปบ้านเสาหินได้สะท้อนให้เห็นถึงต้นทางและปลายทางของสินค้าที่เคลื่อนตัวผ่านจุดผ่อนปรนฯ ทั้งสองแห่ง และถนนได้ทำให้ อ.แม่สะเรียง เป็นจุดเชื่อมโยงไปยังประเทศเมียนมาได้อย่างรวดเร็ว โดยสามารถเดินทางผ่านทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 จากกรุงเทพมหานคร ก่อนจะแยกสู่ทางหลวงหมายเลข 106 บริเวณ อ.เถิน จังหวัดลำปาง เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 1103 บริเวณ อ.ลี้ จ.ลำพูน เข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 108 บริเวณ อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ ก่อนจะเข้าสู่ อ.แม่สะเรียง¹⁴⁸ และใช้การเดินทางทางถนนอีกประมาณ 92 กิโลเมตร จะถึงจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน อีกทั้งการเดินทางจาก จ.เชียงใหม่ หากใช้การเดินทางจากประเทศเมียนมาผ่าน อ.แม่สะเรียง ไปยัง จ.เชียงใหม่ หรือกรุงเทพฯ จะร่นระยะเวลาได้มากกว่าเส้นทางสายอื่น ขณะการเดินทางไปยังจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นซึ่งตั้งอยู่ อ.ขุนยวม ต้องเดินทางผ่าน อ.แม่สะเรียง และสภาพเส้นทางเต็มไปด้วยโค้งจำนวนมาก และเมื่อข้ามฝั่งไปประเทศเมียนมา ต้องวกรถกลับมาบ้านแม่สะละ ซึ่งเป็นจุดเชื่อมเดียวกันกับการเดินทางจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ก่อนจะเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินบริเวณบ้านผาจอง

รัฐไทยกับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบบนพื้นที่บ้านเสาหิน พบเห็นได้จากการยกระดับพื้นที่บ้านเสาหิน หมู่ที่ 1 ต.เสาหิน อ.แม่สะเรียง ขึ้นเป็นจุดผ่อนปรนฯ ตามประกาศของ จ.แม่ฮ่องสอน ลงวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 2005 เรื่อง การประกาศจัดตั้งจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ขณะจุดผ่อนปรนบ้านแม่สามแลบได้ประกาศในวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 2006 การประกาศจัดตั้งจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ ในการเปิดจุดผ่อนปรนฯ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการเปิด สั่งระงับ หรือปิดจุดผ่อนปรนการค้า ต่อมา ค.ศ. 2016 มีการประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาการเปิด – ระงับ หรือปิดจุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ โดยมีการมอบหมายให้กองกำลังในพื้นที่ร่วมกับจังหวัดโดยศูนย์สั่งการชายแดนจังหวัดมีอำนาจในการสั่งระงับหรือปิด จุดผ่านแดนประเภทต่าง ๆ

พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินตั้งบริเวณสันเขตแดน โดยพื้นที่ได้ถูกไม้กั้นแบบยกเปิดเป็นทางเข้าพื้นที่ กับประตูแบบเปิดปิดเป็นทางออกสู่ประเทศเมียนมา จนพื้นที่จุดผ่อนปรนมีอาณาเขตที่

¹⁴⁸ ทางหลวงเส้นดังกล่าวยังสามารถเดินทางต่อไปยัง อ.แม่ลาน้อย อ.ขุนยวม และอ.เมืองแม่ฮ่องสอน

ชัดเจน ภายในพื้นมีกองกำลังทหารพรานประจำการบนยอดเขา และมีป้อมยามตั้งอยู่บริเวณทางเข้าออก ภายในพื้นที่ยังมีสำนักงานศุลกากรให้บริการภายในพื้นที่ ขณะเดียวกันหน่วยงาน อบต. บ้านเสาหิน เข้ามาให้บริการผู้ประกอบการด้วยการสร้างอาคารเก็บสินค้า อบต. เสาหิน เพื่อให้ผู้ประกอบการได้เช่าเก็บสินค้าระหว่างรอการขนถ่ายข้ามแดน ประกอบด้วยอาคารจำนวน 4 หลัง ขนาด 5 เมตร ยาว 10 เมตร ในอัตราค่าเช่าปีละ 6,000 บาท และมีพื้นที่ให้ร้านค้าเช่าอัตราเดือนละ 540 บาท

ภาพที่ 46 อาคารเก็บสินค้า อบต. เสาหิน
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 14 มกราคม 2563

อย่างไรก็ดีพื้นที่ดังกล่าว ปราศจากไฟฟ้า จนทุกหน่วยงานต้องใช้โซลาร์เซลล์ในการให้พลังงานไฟฟ้า อีกทั้งสัญญาณจากเครือข่ายโทรศัพท์ไทยยังไม่เข้ามาในพื้นที่ ส่งผลให้การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ประจำการบนพื้นที่จุดผ่อนปรนกับหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองต้องอาศัยเครื่องมืออีกประเภทหนึ่ง โดยศุลกากรได้ใช้ตัวรับสัญญาณ Wi-Fi ผ่านดาวเทียมในการส่งข้อมูล และรายงานไปยังศุลกากรแม่สะเรียง ส่วนทหารพรานได้ใช้วิทยุในการสื่อสารกับหน่วยที่ใช้อำนาจในการสั่งการ ในส่วน

ของการสื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้คน หรือเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในเขตจุดผ่อนปรนฯ ได้ใช้เครือข่ายโทรศัพท์ของเมียนมาที่ปกคลุมพื้นที่บางจุดของพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ

ภาพที่ 47 ตัวรับสัญญาณ Wi-Fi จากดาวเทียม

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 14 มกราคม 2563

หากมองไปยังความสัมพันธ์ของรัฐที่ส่งผลต่อกิจกรรมการค้าแดน พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ย่อมเป็นเส้นทางที่ควรพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลัง KNPLF เป็นไปอย่างราบรื่นกว่ากองกำลังอื่น ๆ อย่างไรก็ตามก็ดีตัวเลขการค้าข้ามแดนและการพัฒนาพื้นที่ชายแดน กลับแสดงให้เห็นภาวะหยุดชะงักของกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินมาอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สวนทางกับความพยายามของรัฐบาลไทยที่ต้องการยกระดับการค้าจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร

6.4.1.1) จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน กับ รัฐบาลไทยหลังยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น

ความพยายามของรัฐบาลไทยในการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น เห็นได้จากการสั่งการของนายกรัฐมนตรีไทย “พลเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา รมว.มหาดไทย เปิดเผยว่า ได้เรียกประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อวันที่ 12 ม.ค. 2561 เพื่อหารือเพื่อการพัฒนาพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน เพื่อยกระดับเป็นจุดผ่านแดนถาวร ตามข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 ธ.ค. 2560 ในคราวประชุมยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ ที่ จ.พิษณุโลก”¹⁴⁹ อีกทั้งความพยายามในการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นยังมีการดำเนินการจากรัฐบาลไทยอย่างต่อเนื่อง “วันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2563 การร่วมประชุมข้อหารือแก้ไขปัญหาเดือดร้อนและส่งเสริมและสนับสนุนการค้าชายแดนบริเวณจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีผู้ตรวจราชการพิเศษประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ลงพื้นที่แสวงหาข้อเท็จจริงและประชุมหารือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง”¹⁵⁰ ขณะจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีจุดผ่อนปรนฯ ถึง 5 จุด การยกระดับจุดผ่อนปรนฯ ห้วยต้นนุ่นจึงสัมพันธ์กับมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าด้วยการผลักดันให้ผู้ประกอบการการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ปรับเปลี่ยนเส้นทางในการส่งออกสินค้า

“แหล่งข่าว ในอำเภอขุนยวม คนหนึ่งระบุว่า การที่จะมีการเปิดด่านชายแดนถาวร (ห้วยต้นนุ่น) ...ต้องรวบรวมความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางที่เป็นได้ทุกข้อมาวิเคราะห์กัน เช่น 1. ผนวกข้อมูลมูลค่าการค้าช่องทางบ้านเสาทิน ช่องทางบ้านน้ำเพียงดิน และห้วยต้นนุ่นเป็นจุดเดียวกัน 2. ขอความร่วมมือให้พ่อค้าเสาทินและน้ำเพียงดินขนส่งสินค้าผ่านห้วยต้นนุ่นเพียงจุดเดียว....”¹⁵¹

ความพยายามในการผลักดันจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรได้เรียกร้องมูลค่าการนำเข้าและส่งออก จนผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนมากตั้งคำถามสำคัญถึง

¹⁴⁹ <https://www.posttoday.com/politics/535198>

¹⁵⁰ <https://www.chiangmainews.co.th/news/1281379/>

¹⁵¹ (สยามรัฐ, 11 มิถุนายน 2562) <https://siamrath.co.th/n/84226>

ความพยายามในการผลักดันของรัฐบาลไทย รวมถึงความพยายามในการปิดจุดอ่อนปรนฯ ช่องทางอื่น ๆ เพื่อให้ทุกช่องทางเข้ามาใช้จุดอ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น เพียงจุดเดียวเท่านั้น

สถานะผู้ต่อต้านกองทัพเมียนมาของกองกำลัง KNPP ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามจุดอ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นได้กลายเป็นคำถามสำคัญที่ผู้ประกอบการจำนวนมากตั้งคำถามไปยังหน่วยงานที่ผลักดัน “ฝั่งบ้านเสาหิน ตรงข้ามเป็นกองกำลังดาวแดง (กองกำลัง KNPLF) ที่ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมาแล้ว แต่ฝั่งตรงข้ามบ้านห้วยต้นนุ่นเป็นของลุงบู่ (กองกำลัง KNPP) ที่ยังคงสู้รบกับรัฐบาลเมียนมา การที่รัฐบาลไทยไปพัฒนาช่องทางห้วยต้นนุ่นถือว่าเป็นเรื่องตลกมาก แล้วฝั่งเมียนมาทำถนนมาถึงเสาหินแล้ว ไปแหม่มซะได้สบาย แหม่มไถ่กว่าการมาทางห้วยต้นนุ่น ถ้าเราขนของมาจากกรุงเทพ ไปขุนยวม ไปออกห้วยต้นนุ่น วกกลับมาแหม่มซะ มันก็เหมือนการขับเป็นวงกลม เรื่องง่ายๆ แบบนี้ทำไมพวกรัฐบาลไม่เข้าใจ”¹⁵²

คำอธิบายของลุงสมได้กลายเป็นคำถามสำคัญของวงสนทนา ขณะที่ใหญ่กล่าวว่า “บางที่ที่เขาไปพัฒนาฝั่งห้วยต้นนุ่นเพราะมันอยู่ใกล้ตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน แล้วเขาอาจกังวลเรื่องแม่สะเรียงแยกตัวออกมาเป็นจังหวัด อีกอย่างหลังจากพ่อเลี้ยง ส. ที่แกทำรถขนส่งเส้นเสาหิน และรู้จักกับข้าราชการในจังหวัดเสียชีวิต ทางเสาหินก็ไม่มีใครเป็นตัวแทนที่ไปคุยหรือไปผลักดันอะไรเลย ส่วนทางห้วยต้นนุ่นเขามีคนผลักดันตลอด ทั้งผู้ประกอบการ ทั้งหอการค้า”¹⁵³ ท่ามกลางวงสนทนาผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการค้าข้ามแดนจุดอ่อนปรนฯ บ้านเสาหินต่างมองว่า เส้นทางดังกล่าวถูกละเลยจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทย และได้รับการอำนวยความสะดวกน้อยกว่าจุดอ่อนปรนฯ ช่องทางอื่น

“หลังจากรัฐบาลพยายามผลักดันจุดอ่อนปรนฯ ห้วยต้นนุ่น ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร ทางฝั่งเสาหินก็โดนตลอด บางเรื่องนะเกิดที่จุดอ่อนปรนฯ ห้วยต้นนุ่น แต่เวลาออกข่าวก็บอกว่าเกิดที่เสาหิน เช่นเรื่องการจัดสารตั้งต้นไซยาไนด์ ที่ใช้ผลิตยาเสพติด ตอนนั้นเขาจับได้ที่ตองจี ไทใหญ่ แต่เวลาออกข่าวก็บอกของออกทางจุดอ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน แล้วกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต จนนายด่านศุลกากรแม่สะเรียงต้องให้สัมภาษณ์

¹⁵² ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁵³ ใหญ่, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ตอนนั้นทั้งผู้ประกอบการ ทั้งข้าราชการในพื้นที่ รู้สึกแปลก ๆ มากกว่าในใบขนเขียนชัดเจน ว่าออกช่องทางไหน แต่ทำไมต้องปล่อยข่าวว่าออกทางเสาหิน เหมือนเขาพยายามกดดัน เราตลอดเวลาให้ไปส่งของทางห้วยต้นนุ่น”¹⁵⁴

6.4.1.2) ศูนย์สั่งการชายแดนฯ ด้าน จ.แม่ฮ่องสอน กับจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

บ้านเสาหิน ถือเป็นจุดที่มีการค้าที่มีการค้าข้ามแดนที่เป็นทางการของรัฐบาลไทย โดย ค.ศ. 1996 กระทรวงการคลังของไทยได้ย้ายด่านพรมแดนจากด่านพรมแดนบ้านท่าตางค์เปลี่ยนแปลงเป็น ด่านพรมแดนบ้านเสาหิน และกำหนดเส้นทางจากบ้านเสาหินมาบรรจบกับทางหลวงหมายเลข 108 ถึง ด่านศุลกากรแม่สะเรียงเป็นทางอนุมัติตามกฎหมายกฎกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 111 ออกความตาม พระราชบัญญัติศุลกากร จนทำให้เจ้าพนักงานสามารถอนุญาตการนำเข้าส่งออกสินค้าได้ แต่อำนาจของ ศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน¹⁵⁵ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์สั่งการชายแดน¹⁵⁶ เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการค้าข้ามแดน และสร้างกลไกที่มีความซับซ้อนมากกว่าจุดผ่านแดนถาวร กระบวนการที่ซับซ้อนดังกล่าว ถือเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการการค้าข้ามแดนทั้งระยะใกล้กับระยะไกลต้องเผชิญหน้ากับเวลาอันยาวนานในการรอการอนุมัติการค้าข้ามแดน การสูญเสียลูกค้า หรือบางรายได้เลือกหยุดประกอบกิจการ

“การออกกฎของศูนย์สั่งการฯ มันเหมือนทำให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชายแดนต้องรอศูนย์สั่งการอนุมัติ คือ ศูนย์สั่งการฯ มีผู้ว่าก็จริง แต่ทุกอย่างก็ขึ้นกับทหารอีกที การค้าของ”เสาหิน”เมื่อก่อนสะดวก สบาย ทำเรื่องผ่านศุลกากรเสร็จ ทหารตรวจ ก็ข้ามได้เลย แต่ช่วงก่อนหน้านี้นี้ที่ฟังกันทัดเพราะต้องรอวิทยุจากศูนย์สั่งการ ถึงจะปล่อยของให้เข้าออกได้ บางครั้งคนวิทยุไม่ว่าง บางวันอากาศไม่ดี รอกันเป็นสัปดาห์ก็มี กว่าวิทยุจะมา พวกเราอดตายกันพอดี เพราะการที่เรารอมันมีค่าใช้จ่ายนะ ทั้งค่าข้าว

¹⁵⁴ คุณมาวิน, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁵⁵ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.4.1

¹⁵⁶ ปัจจุบันมีการปรับปรุงระบบการทำงานที่สร้างความรวดเร็วในการสั่งการอนุญาตให้มีการค้าข้ามแดนที่รวดเร็วมากขึ้นกว่าเดิม

ค่าอาหาร บ้านเราไม่ได้อยู่ที่นี้ บางทีรถต้องแบกน้ำหนักเยอะ รถก็พังอีก ยาง แหนบ เสื่อมหมด ส่วนพวกที่วิทยุอนุมัติให้ส่งสินค้า เขาจะอนุมัติช้าเร็ว เขาก็เงินเดือนเท่าเดิม แต่ที่น่าแปลกใจคือ เรามีคนรู้จักอยู่จุดผ่อนปรนฯ ช่องทางอื่น แต่ทำไมช่องทางอื่นอนุมัติรวดเร็ว”¹⁵⁷

นอกจากการสูญเสียระยะเวลาในการรอคอยการอนุมัติจากศูนย์สั่งการชายแดนฯ จนเพิ่มรายจ่ายและค่าเสื่อมสภาพรถบรรทุกให้ผู้ประกอบการ การรอคอยการอนุมัติสินค้าจากศูนย์สั่งการชายแดนฯ ในการอนุญาตให้ลำเลียงข้ามแดนเข้าไปยังพื้นที่ตอนในของเมียนม่ายังส่งผลให้ผู้ประกอบการสูญเสียลูกค้า “ที่จริงลูกค้าฝั่งเมียนมาหลายเจ้านะ เขาเปลี่ยนไปใช้ทางห้วยต้นนุ่น เพราะมันเข้าออกได้ง่ายกว่า ถ้ามาทางเสาหิน ไม่รู้ของจะได้ออกเมื่อไหร่ คู่ค้าฝั่งเมียนมาส่วนมากจะชอบทางเสาหิน เพราะเขาส่งมาง่าย มารับง่าย ฝั่งไทยก็ชอบเสาหิน มาจากกรุงเทพ ส่งมาที่โกฟูก ใกล้กว่าขึ้นไปขุนยวม แล้วพวกผมไม่กลัวนะ แข่งกันได้เลย ถนนลำบากแค่ไหน พวกผมชินแล้ว สิ่งที่ผมกลัวคือเจ้าหน้าที่ของไทยนี่แหละ”¹⁵⁸ ขณะเดียวกันการรอคำสั่งอนุญาตจากศูนย์สั่งการฯ ยังส่งผลให้ผู้ประกอบการหลายรายเลิกประกอบอาชีพขนส่งสินค้า “เมื่อก่อน ยุคที่ต้องรอคำสั่งจากวิทยุ บางทีรอเป็นสัปดาห์ กว่าวิทยุจะอนุญาตให้ส่งของ คนวิทยุบางทีเขาไม่ว่าง ขึ้นตอนเยอะ แต่พวกผมบางทีก็มีนัดหมอย่างเนี่ย ก็กลับไปไม่ได้ ตอนนั้นเลิกขับเลยคนหนึ่ง รอคำสั่งวิทยุจนโดนหมอด่า แล้วกินยาไม่ต่อเนื่อง ไม่หายสักที เลยเลิกขับรถไปเลย”¹⁵⁹

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความล่าช้าในการถ่ายทอดคำสั่งได้ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้ประกอบการที่สูญเสียลูกค้า เนื่องจากความต้องการสินค้าทางฝั่งประเทศเมียนมามีอยู่ตลอดเวลา หากการขนส่งไม่ตรงเวลา ทางคู่ค้าจะเลือกเส้นทางใหม่ในการขนส่ง และส่วนใหญ่จะไม่กลับมาใช้เส้นทางที่เคยมีปัญหา ขณะการค้าระยะไกลต่างได้รับผลกระทบจากการรอคำสั่งของศูนย์สั่งการชายแดนฯ ไม่แตกต่างจากการค้าระยะใกล้ เนื่องจากพัฒนาการของพื้นที่บ้านแม่สามแลบที่อยู่ในระดับต่ำกว่าพื้นที่บ้านเสาหิน ส่งผลให้อาหาร และเครื่องมือจำนวนมากที่จำเป็นต้องเก็บรักษาในอุณหภูมิต่ำ ต้องถูกทิ้งหลังจากอาหารเน่าเสีย “ฝั่งไทยเราทำได้แค่แช่ไว้ในถังน้ำแข็ง แต่ถ้าน้ำแข็งละลาย คือเน่า แล้วต้องทิ้งอย่างเดียว เมื่อก่อนเจอบ่อยมาก รอวิทยุจนของเน่า กว่าศูนย์สั่งการชายแดนฯ จะวิทยุมา พวกเนื้อสัตว์

¹⁵⁷ คุณสิงห์, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁵⁸ แจ็ค, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁵⁹ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ที่ชนมามันไม่ทนรอวิทยุอนุญาตให้ชนข้ามไปฝั่งเมียนมาหรอก”¹⁶⁰ อย่างไรก็ตามแม้ปัจจุบันศูนย์สั่งการชายแดนฯ ได้มีการปรับปรุงขั้นตอนในการปฏิบัติงาน แต่ผู้ประกอบการต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวว่า ตอนนี้คู่ค้าจำนวนมากได้ย้ายไปใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นแทน เนื่องจากไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากระบบราชการ

6.4.1.3) ชีวิตผู้ประกอบการกับการเดินทางสู่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

การเคลื่อนย้ายสินค้าจาก อ.แม่สะเรียง ไปยัง จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ซึ่งถือเป็นจุดผ่อนปรนฯ ที่มีความยากลำบากมากที่สุดในพื้นที่ศุลกากร ความยากลำบากดังกล่าวเกิดจากการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพโดยรัฐที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการการค้าข้ามแดนได้ จนส่งผลให้ชีวิตของผู้ประกอบการต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงในการเดินทาง โอกาสในการเพิ่มต้นทุน และการขาดทุนอยู่ตลอดเวลา แต่ความยากลำบากของเส้นทางกลับส่งผลให้ผู้ประกอบการมีลักษณะของการผูกขาดการค้าในช่องทางดังกล่าว

“ถนนเสาหินที่เห็นมันเลี้ยวไปเลี้ยวมาแบบแปลก ๆ ไม่ใช่อะไรหรอก ตัดถนนไปที่ที่ไม่สักอยู่ ดอยไหนถ้ามีไม้สักก็มีถนน ถ้ารถไปไม่ถึงจริง ๆ ก็ใช้ช้างลากลงมา”¹⁶¹ ถนนที่ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามพรมแดนได้ถูกสร้างขึ้นนับตั้งแต่ยุคค้าไม้สักเช่นเดียวกันกับช่องทางบ้านแม่สามแลบ โดยหลังการลงนามหยุดยิงใน ค.ศ. 1994 ด้วยมูลค่าของไม้สักได้ทำให้ความต้องการของนายทุนที่ได้รับสัมปทานไม้ในฝั่งเมียนมาจำเป็นต้องสร้างถนนเพื่อลำเลียงไม้เข้าสู่ไทย ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้นายทุนตัดสินใจใช้รถบรรทุกบุกป่าเขาจนเกิดเส้นทาง นับตั้งแต่พื้นที่ตัวเมืองแม่สะเรียงจรดพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

“ยุคไม้ฝั่งเมียนมา ฝั่งไทยปิดสัมปทานป่าไม้ นายทุนต้องไปเอาไม้จากฝั่งดาวแดง (KNPLF) ถนนจึงเริ่มเกิดขึ้นชัดเจนแล้ว ทิศทางจะมุ่งตรงไปบ้านเสาหิน เพื่อไปเอาไม้จากเมียนมาลงมา ช่วงนั้นบริษัทพนาสิทธ์ เป็นบริษัทที่คอยไถทาง แล้วจะมีรถไถอยู่บริเวณต่าง ๆ เพื่อมีดินถม หรือรถติดหล่ม เมื่อก่อนทุลักทุเลมาก แต่ไม่มันราคาสูง ยังไง

¹⁶⁰ คุณมังกร, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁶¹ ลุงสมปอง, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

นายทุนก็คุ้มถ้าเอาไม่ออกมาได้ ต่อมายุค STB สบายหน่อย ใช้ถนนที่บริษัทพนาสิทธิ์สร้าง ในการลำเลียงไม้ในยุคนั้น”¹⁶²

การจัดการเส้นทางได้มีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยในอดีตถนนที่ใช้สัญจรจากแม่สะเรียงไปยังจุดผ่อนปรนการค้าบ้านเสาหิน จากจุดทางแยกจากถนนทางหลวงหมายเลข 108 ในเขตบ้านท่าข้าม ตำบลบ้านกาต ไปยังบ้านแม่เจ ต.เสาหิน ระยะทาง 54.2 กิโลเมตร อยู่ภายใต้การจัดการของสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดแม่ฮ่องสอน (มส 4044) ต่อมาได้ถูกถ่ายโอนในปี พ.ศ. 2550 มาอยู่ภายใต้การจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน (อบจ.มส. 4005) ประกอบด้วยถนนลูกรัง 33.5 กิโลเมตร ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล) 2.5 กิโลเมตร ถนนลาดยาง 18.2 กิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2551, น. 9) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานที่เข้ามาจัดการถนนส่งผลให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นกลไกหลักในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากเมืองแม่สะเรียงสู่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน อย่างไรก็ตามเส้นทางจากบ้านโพซอไปถึงบ้านเสาหิน สภาพของเส้นทางกลับเต็มไปด้วยอุปสรรคและความเสี่ยงในการเดินทางอยู่ตลอดเวลา

ภาพที่ 48 ระหว่างทางไปบ้านเสาหิน บริเวณก่อนถึงบ้านโพซอ

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

¹⁶² พีโก, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

จากตัวเมืองแม่สะเรียงสู่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน แม้รถบรรทุกจะมีน้ำหนักของสินค้ามาก แต่ด้วยการดัดแปลงสภาพรถให้เบา และมีอัตราเร่งช่วงต้นที่มาก ได้ขับเคลื่อนผ่านถนนสองเลนได้อย่างง่ายดาย ร่องรอยของดินที่เคยถล่มจากภูเขาสูงสู่ถนน กับบางจุดของถนนที่ทรุดตัวลงสู่หน้าผา ยังคงปรากฏให้เห็นตลอดเส้นทาง บนถนนที่ทอดผ่านเขตอุทยานแห่งชาติสาละวินบางส่วน เสาเหล็กสีขาว สลับแดงที่พาดกั้นถนนกับข้อความ “หยุด” ได้ส่งสัญญาณให้รถบรรทุกต้องทำตามคำสั่ง ด้านขวามือ ปรากฏป้ายแจ้งเตือน “ระวังบ่อหรือหลุม” และข้อความแสดงถึงมูลค่าในการปรับหากฝ่าฝืนคำสั่ง ก่อนจะมีข้อความเขียนลงท้ายแสดงความปรารถนาดีจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หลังจากรถบรรทุกสินค้าได้จอดลง เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้เข้ามาจัดเก็บค่าบริการตามอัตราของอุทยานสำหรับยานพาหนะประเภทรถยนต์มากกว่า 6 ล้อขึ้นไปในราคา 200 บาท ถือเป็นค่าบริการใช้เส้นทางบางส่วนที่ถนนทอดผ่านบางส่วนของเขตอุทยานแห่งชาติสาละวิน ขณะการชำระระยะใกล้ได้ถูกจัดเก็บค่าบริการในอัตราที่น้อยกว่า อย่างไรก็ตาม ค่าบริการดังกล่าวที่เสมือนเป็นค่าเข้าเยี่ยมชมอุทยาน กลับไม่ตรงความต้องการของผู้ประกอบการ ที่ต้องการผ่านทางเพื่อนำสินค้าเคลื่อนย้ายไปยังจุดผ่อนปรนฯ การค้ามากกว่า อีกทั้งถนนที่อยู่ภายใต้เขตอุทยานไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง และกฎระเบียบบางข้อได้กลายเป็นอุปสรรคในการเดินทาง

“เขาไม่ค่อยได้เข้ามาดูแลหรอก บางทีไม่ไผ่ล้มลงมา บางทีกิ่งไม้แหลมที่ห้อยพันกับเถาวัลย์ พวกคนรถนี้แหละที่ต้องลงไปตัด ถ้าไม่ตัดมันจะมาขูดผ้าใบจนขาด ผ้าใบผืนหนึ่งราคาเป็นหมื่น แล้วลวดที่ตุลการผูกให้ก็สำคัญนะ ถ้ามันไปเกี่ยวเข้ากับกิ่งไม้จนขาด ก็โดนปรับอีก แต่ตอนเราไปตัดก็เสี่ยงนะ เพราะป่าไม้เขามีกฎหมาย ถ้าเขามาเห็นก็จับเราได้ทันที เขาไปบอกให้เขามาตัด เขาก็บอกมีเจ้าหน้าที่น้อยไม่สามารถมาได้ทันที”¹⁶³

¹⁶³ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ภาพที่ 49 ลวดที่ประทับตราตะกั่ว กศก.

ที่มา เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

คำตอบของลุงพิชิตได้อธิบาย หลังจากผู้วิจัยได้สอบถามถึงการดูแลพื้นที่กับอัตราค่าบริการที่ต้องจ่ายค่า ความเสี่ยง และต้นทุนที่ต้องเพิ่มขึ้น อีกทั้งลวดที่ประทับตราตะกั่ว กศก. ที่บุคลากรป้องกันการขนถ่ายอินสลิคัระหว่างทางยังมีความเสี่ยงต่อการเสียหายที่เกิดจากเส้นทางที่ไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ โดยลวดเส้นดังกล่าวหากหลุดหรือขาดออกจากกัน ผู้ประกอบการต้องจ่ายค่าปรับในอัตรา 10,000 บาท

นอกเหนือจากอัตราค่าบริการต่าง ๆ ที่หน่วยงานของรัฐเรียกเก็บเป็นค่าผ่านทางหรือค่าใช้บริการ ความยากลำบากของเส้นทางกึ่งธรรมชาติที่คนขับรถต้องเผชิญหน้าได้ทำให้คนขับรถต้องนอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นให้ความเคารพบูชา “เส้นทางไปเสาหิน มันเป็นเขตป่าเขา มีเจ้าที่เจ้าทาง เราขับรถเราต้องเคารพสิ่งเหล่านี้ เพราะเราไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นบ้าง ถ้าเราเคารพ เขาก็ให้ความคุ้มครองเรา”¹⁶⁴ คำกล่าวของลุงพิชิต แตกต่างจากผู้ประกอบการที่ใช้เส้นทางเดินทางไปยังจุด

¹⁶⁴ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ผ่อนปรนๆ บ้านแม่สามแลบ ที่เส้นทางเต็มไปด้วยความสะดวสบาย จนผู้ประกอบการพึงพิงเทคโนโลยีมากกว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขณะคุณมังกรที่นับถือศาสนาคริสต์กลับปฏิเสธความเชื่อดังกล่าว

ภาพที่ 50 ลุงพิชิตได้ถวายเครื่องเซ่นไหว้ให้แก่เจ้าที่เจ้าทาง

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

รถบรรทุกสินค้าได้เคลื่อนตัวต่อไปจนถึงทางแยกก่อนถึงบ้านโพซอ รถบรรทุกได้หักเลี้ยวขวาออกจากเส้นทางลาดยางสู่เส้นทางกึ่งธรรมชาติ ถนนลูกรังช่องทางเดียวเป็นเส้นทางหลักจากทางแยกบ้านโพซอไปยังจุดผ่อนปรนๆ บ้านเสาหิน ขนาดของหลุมและความไม่ราบเรียบของถนนได้ถูกลดทอนการโยกของรถด้วยน้ำหนักของสินค้าที่กดจนภายในห้องคนขับโคลงเคลงมากกว่าช่วงเวลาที่รถไม่บรรทุกสินค้า “เดี๋ยวตอนกลับ ถ้าไม่มีสินค้าลงมา อาจารย์ต้องไปรถอีกคัน เพราะถ้าไม่มีสินค้ารถจะโคลง อาจทำให้เมาารถ หรือหัวไปกระแทกได้”¹⁶⁵ คำเตือนของลุงพิชิต ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของน้ำหนักสินค้าที่สัมพันธ์กับสภาพเส้นทาง แม้ช่วงการเดินทางเข้าไปยังพื้นที่จุดผ่อนปรนจะไม่มีฝนตก

¹⁶⁵ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ลงมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ด้วยสภาพภูมิประเทศส่งผลให้การเดินทางมีลักษณะของการข้ามลำธาร สลับกับการวิ่งในลำธารสลับไปมามากกว่า 40 จุด จนทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ต้องใช้ทักษะขั้นสูงในการ ประกอบอาชีพ

ภาพที่ 51 สภาพถนนจากแยกบ้านโพซอถึงบ้านเสาหิน

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

การพัฒนาเส้นทางตั้งแต่บ้านโพซอถึงจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ในเขตชุมชนแต่ละชุมชนที่ กระจายตัวทั่วพื้นที่ จะมีการสร้างถนนในเขตชุมชนจากงบประมาณที่ได้รับจาก อบต. เป็นระยะทาง สั้น ๆ ภายในชุมชน ขณะเส้นทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านจะอยู่ในลักษณะของถนนกึ่งเส้นทางธรรมชาติ อีกทั้งการปรับปรุงเส้นทางบางจุด ยังส่งผลต่อการเพิ่มทุนของผู้ประกอบการ ในขณะที่คณะผู้วิจัยลง พื้นที่ที่มีการปรับปรุงถนนในเขตหมู่บ้านแห่งหนึ่งทำให้รถบรรทุกต้องใช้เขตลำธารที่เต็มไปด้วยหินขนาดใหญ่ และต่อไม้ที่เพิ่งตัดใหม่เป็นเส้นทางชั่วคราวในการลำเลียงสินค้า

“ตอนนี้ อบต. เขาปรับปรุงเส้นทาง คอนกรีตที่เขาเทใหม่ยังไม่แห้งสนิท เลย ต้องมาวิ่งบนถนนชั่วคราวเส้นนี้ เพราะสินค้ามันร่อนจนเสร็จไม่ได้ คนส่งสินค้ากับคนรับ สินค้าเขาไม่รอ อาชีพผมต้องรักษาเวลา รักษาลูกค้า ผมจึงเป็นคนออกค่าจ้าง ให้ชาวบ้าน

แถวนี้ไถ่เกลี่ยเส้นทางให้ พอถนนข้างบนเสร็จ เราก็ไปวิ่งข้างบน ส่วนตอนนี้ชาวบ้านก็ลงมาใช้ถนนข้างล่างที่ผมออกค่าจ้าง ในเขตป่าเขาเราต้องพึ่งพิงอาศัยกัน”¹⁶⁶

โกฟูก ได้ตอบคำถามของผู้วิจัยถึงเส้นทางชั่วคราว และช่วงเวลาดังกล่าวยังมีรถของชาวบ้านวิ่งสวนทางบนถนนชั่วคราวที่โกฟูกออกค่าจ้าง โดยความสำคัญของการค้าข้ามแดน ความต้องการของผู้ประกอบการได้ส่งผลให้เวลาในการสร้างและปรับปรุงเส้นทางไม่สอดคล้องกับการเข้ามาปรับปรุงเส้นทางของรัฐ นอกจากนี้เส้นทางบางจุดยังถูกกระทำการโดยธรรมชาติจนทำให้เส้นทางต้องปิดตัวลง และโกฟูกยังคงรับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาของเส้นทางเสมอมา

“ช่วงหน้าฝน บางทีน้ำป่าได้ซัดหินขนาดใหญ่กับท่อนไม้ลงมาขวางเส้นทาง จะส่งของทีหนึ่งบางครั้งต้องใช้เวลาสามสี่วัน ถ้าน้ำป่ายังไม่ลดก็ข้ามน้ำไม่ได้ น้ำแรงมาก ต้องนอนรอในป่า รอให้น้ำลดก่อน บางทีน้ำลดแล้วแต่พวกก้อนหิน ต้นไม้ปิดทาง ต้องให้โกฟูกไปจ้างรถมาดันไม้ออกจากทาง เวลาหน้าฝนของปีหน้าก็เป็นเหมือนเดิมอีกต้องทำทุกปี ปีนี้น้ำมาเยอะสุด โกฟูกจ่ายเงินให้รถมาทำทางเกือบสองหมื่นบาท”¹⁶⁷

ภาพที่ 52 ซ้าย การรับประทานอาหารมือเที่ยงของเหล่าคนขับรถ

ขวา รถยางแตกระหว่างการเดินทาง

ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

¹⁶⁶ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁶⁷ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ลุงพิชิตได้อธิบายความยากลำบากของการเดินทาง และภาพสะท้อนต้นทุนในการขนส่งสินค้าข้ามแดนที่มากกว่าค่าน้ำมัน และค่าคนขับรถ โดยระหว่างที่คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปยังบ้านเสาหินร่วมกับคณะรถบรรทุกสินค้า ระหว่างการเดินทาง รถที่คณะผู้วิจัยได้เกิดยางแตกจำนวน 2 เส้น และรถไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ โดยลุงพิชิตได้เลือกจอดและรอรถบรรทุกคันอื่นมาสมทบ

ภาพที่ 53 รถที่เกิดอุบัติเหตุยางแตก และการซ่อมโดยคนขับและนายท้ายรถ
ที่มา: เก็บข้อมูลภาคสนาม 13 มกราคม 2563

“เราต้องรอรถคันอื่นก่อน เพราะเปลี่ยนคนเดียวไม่ได้ แล้วแตกสองเส้นเลย ถ้าไม่เปลี่ยนก็ต้องนอนรอที่นี่ เพราะไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ หรือไม่ก็ต้องรอรถผ่านมา แล้วให้ไปบอกร้านซ่อม เพราะรอบนี้เอายางสำรองมาเส้นเดียว รถบรรทุกของหนัก ถ้าขับต่อ รถก็ไม่น่าจะแบกน้ำหนักไหว แล้วการซ่อมไม่เจ่ายนะ จังหวะจี้ดยาง ถ้าเหล็กดีดอาจทำให้ตายได้เลยนะ”¹⁶⁸

¹⁶⁸ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ประสบการณ์เบื้องต้นของคณะผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นถึงความยากลำบากของเส้นทางที่ต้องอาศัยทักษะในการซ่อมรถ และการมีเครือข่ายกับผู้คนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามความยากลำบากของเส้นทางกลับทำให้ผู้ประกอบการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดนมีลักษณะของการผูกขาด จนผู้ประกอบการในการค้าข้ามแดนระยะไกลให้ความสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบ อาทิ กฎระเบียบ และขั้นตอนในการอนุญาตนำเข้าส่งออกสินค้ามากกว่า “เราอยากให้พัฒนานนนะ แต่ไม่ต้องดีถึงขั้นรถพัง ขับได้ เพราะถ้าถนนดี รถจากข้างนอกก็เข้าไปส่งสินค้าได้ทุกคัน ไม่มีใครยอมจ่ายค่าถ่ายลำสินค้าหรอก เมื่อก่อนก็มีนะ บางคันประมาทเข้าไปเอง พวกเราก็นั่งดูกัน ขากลับออกมา รถและทะมาก ยางเนี่ย ลวดในยางโผล่ บางคันเจอน้ำป่า ของเสียหายหลายแสน เราเลยไม่ค่อยอะไรมากกับถนน ตอนนี้เราต้องการให้เขาปล่อยของเราแบบรวดเร็วมากกว่า เพื่อรักษาคู่ค้ามากกว่านะ”¹⁶⁹

6.4.2 ตัวแสดงทางการเมืองฝั่งเมียนมากับการจัดการการค้าข้ามแดนกับความมั่นคงฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินกับการเปลี่ยนแปลงหลังรัฐบาล NLD

6.4.2.1) การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจกึ่งทางการบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะนับตั้งแต่การลงนามหยุดยิงใน ค.ศ. 1994 รายได้จากการเก็บภาษีและค่าผ่านทางโดยกำลัง KNPLF ได้ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพโดยกองกำลัง KNPLF กระทั่งกองกำลัง KNPLF ได้โอนย้ายกองกำลังส่วนหนึ่งเข้าเป็นทหาร BGF สังกัดกองทัพเมียนมา และการเลือกตั้ง ค.ศ. 2015 ส.ส.จากบ้านโฮ๊ะแซะได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งสังกัดพรรค NLD การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลต่อการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจกึ่งทางการบนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะอย่างต่อเนื่อง

“ในยุคแรก ๆ ฝั่งโฮ๊ะแซะจะมีการพัฒนาโดยตัวกองกำลังเอง ทั้งพวกถนนที่รถไม้ของนายทุนไทยเข้าไปลากออกมา รถจะเลือกขับในเส้นทางที่ง่ายที่สุด แต่หลังหยุดยิง

¹⁶⁹ โกฟูก, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ถนนเส้นต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย รถไถจำนวนมาก ปรับไถหน้าดินบนพื้นที่ต่าง ๆ ให้กลายเป็นถนน แล้วถนนที่นี่ (แหม่มแซะ) แข็งแรงมาก เพราะรถบรรทุกไม้ลัดหน้าหนักเยอะ และขับตลอดเวลา บดถนนจนแน่น ในการก่อสร้างฝั่งเมียนมามันจัดการง่าย เพราะกองกำลัง KNPLF มีอำนาจตัดสินใจเอง ไม่เหมือนฝั่งไทยที่มีปัญหากับป่าไม้”¹⁷⁰

หลังจากกองกำลัง KNPLF ถ้ายโอนกองกำลังบางส่วนไปสังกัดกองกำลัง BGF การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่ ได้ส่งผลให้บ้านโฮะแซะมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด “หลังจากดาวแดงโอนกองกำลังบางส่วนเป็น BGF พวกโรงเรียน โรงพยาบาลก็เข้ามา ตอนนั้นคนในพื้นที่ก็เริ่มเข้าเรียนโรงเรียนหลักสูตรของรัฐบาลเมียนมา จบมาก็เข้ามาทำงานให้กองกำลังบ้าง บางส่วนก็รับราชการในพื้นที่”¹⁷¹ การเปลี่ยนแปลงของกองกำลัง KNPLF เป็นไปในทิศทางที่เปิดให้ระบบราชการเมียนมาเข้าบริหารจัดการภายในพื้นที่โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการศึกษา และผู้คนบางส่วนได้เข้าสู่ระบบราชการ แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – 5 ที่ต้องการสงวนอัตลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงมากกว่าความเป็นเมียนมา

“กองกำลัง KNPLF กับกองกำลัง KNLA – 5 มีวิธีมองในเรื่องเศรษฐกิจต่างกันมาก ๆ โดยกองกำลัง KNPLF ได้ยอมกองทัพเมียนมาในหลาย ๆ เรื่อง เพื่อแลกกับผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ ลองไปดู ประธานทุนจ่อทุกวันนี้เป็นเจ้าของธุรกิจมากมาย ทั้งโรงแรม ทั้งเหมืองแร่ แล้วประธานยังมีหน้าตาในสังคมเมียนมาเพราะแกยังช่วยเหลือสมาคมกีฬาของเมียนมา แกยกระดับเมืองแหม่มแซะที่คนเมียนมาไม่รู้จัก ให้รู้จัก แล้วในหมู่บ้านแกยังสร้างโบสถ์คริสต์ สนับสนุนเรื่องการศึกษา ศาสนา มีหน่วยงานรัฐบาลเมียนมา ทั้งอนามัย โรงเรียน เข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านโฮะแซะ ส่วนกองกำลัง KNLA – 5 เขาจะเน้นประวัติศาสตร์กะเหรี่ยง โรงเรียนต้องสอนหลักสูตรกะเหรี่ยง ต้องปกครองตนเอง ไม่ยอมกองทัพเมียนมา ไม่ร่วมมือกับกองทัพเมียนมา ภายในพื้นที่ของสองกองกำลังจึงแตกต่างกันมาก ๆ ”¹⁷²

¹⁷⁰ พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁷¹ ลุงแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁷² ลุงแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

ที่ตั้งของกองกำลัง KNPLF กองกำลัง BGF และฐานปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาทั่วพื้นที่เมืองแหม่แซะ จรดแนวตะเข็บชายแดน ซึ่งมีแม่น้ำสาละวินกั้นกลาง ได้ถูกเชื่อมต่อกับพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำสาละวิน หลังจากรัฐบาลเมียนมาในยุคประธานาธิบดีเต็งเส่ง ได้สร้างสะพานต้นลวิน (ผาจอง) ในบริเวณเมืองผาจอง ใน ค.ศ. 2013 และสร้างแล้วเสร็จใน ค.ศ. 2015 ดำเนินก่อสร้างโดยหน่วยทหารช่างเมียนมา¹⁷³ การสร้างสะพานดังกล่าว ได้ทำให้พื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำสาละวินที่มีชายแดนเชื่อมต่อกับประเทศไทย ได้ถูกเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกันกับพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ตอนในของเมียนมา

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลให้อำนาจของกองทัพเมียนมาสามารถเคลื่อนย้ายกำลังพลและยุทธโศปกรณ์เข้ามายังพื้นที่ชายแดนที่เต็มไปด้วยกองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ ได้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในด้านแนวคิดการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของกองกำลัง KNPLF ที่แตกต่างจากกองกำลัง KNPLA – 5 ที่พยายามหยุดยั้งการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อความมั่นคงของกองกำลัง อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ส่งผลให้พื้นที่กองกำลัง KNPLF อยู่ในสถานะ “ความมั่นคงทางการทหารที่เปราะบาง” แต่กลับส่งผลให้เกิด “การพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่”

“ผมในฐานะทหารเก่า ถ้ามองในมุมหนึ่ง การสร้างสะพานที่ผาจอง มันน่ากลัวมาก ๆ เพราะกองทัพเมียนมา จะบรรทุกทหาร กับพวกกระสุน เข้ามาง่ายเลย แต่กองกำลังทุกวันนี้เขามุ่งเรื่องเศรษฐกิจมากกว่า ทำให้เขายอมให้ทหารเมียนมาเข้ามาสร้างสะพานจุดนั้น”¹⁷⁴

ความกลัวของ อุหม่าวาร์ลิน อดีตทหารสังกัดกองกำลัง KNPLF ได้แสดงให้เห็นถึงทิศทางของกองกำลังที่ใช้การพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นธงนำในการขับเคลื่อนกองกำลัง KNPLF แตกต่างอย่างชัดเจนกับกองกำลัง KNLA – 5 อย่างไรก็ตาม ลุงพิชิต ผู้ประกอบการการค้าข้ามแดน ได้แสดงให้เห็นมุมมองที่แตกต่าง “เมื่อก่อนฝั่งเมียนมาไม่มีสะพาน จะส่งของแต่ละครั้งต้องขับจากโฮแซะ ไปแหม่แซะ ไปถึงผาจอง จะมีแม่น้ำสาละวินกั้นกลาง เราก็ตอบขับรถลงโป๊ะ แล้วไปขึ้นอีกฝั่งของแม่น้ำ รถถึงจะขับ

¹⁷³ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 3.2.2.9 การพัฒนาด้านการคมนาคมภายในรัฐกะยา

¹⁷⁴ อุหม่าวาร์ลิน, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

ไปส่งของต่อที่มอซี กะยา มันทเลยได้ แต่หลังจากสะพานสร้างเสร็จ ทุกอย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เพราะสามารถขับผ่านได้เลย แล้วยิ่งทุกวันนี้ ถนนทุกสายมันเชื่อมกันหมด ฝั่งเมียนมาสะดวกสบาย มาก ๆ แล้วขับมารอที่โฮแซะได้เลย แถมยังใกล้กว่าฝั่งห้วยต้นนุ่น”¹⁷⁵

ความสะดวกสบายของถนนหนทางที่เชื่อมต่อระหว่างจุดต่าง ๆ ที่เป็นเส้นทางหลักภายใน เมียนมา จรดจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ได้ส่งผลให้ผู้ประกอบการฝั่งเมียนมาเลือกใช้บริการนำเข้า และ ส่งผลสินค้าข้ามแดนในจุดผ่อนฯ บ้านเสาหินมากกว่าจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น “เส้นทางมันทำให้นักธุรกิจเมียนมาเขาเลือกใช้เส้นทาง เพราะถ้าเขามาจากมันทเลย ที่เป็นคู่ค้าของโกฟูก เขาจะเลือกมาทางโฮแซะ เพราะมันใกล้กว่าการอ้อมไปออกห้วยต้นนุ่น เพราะค่าน้ำมันเขาราคาถูกกว่า แต่ตอนนั้นจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน เจอเรื่องศูนย์สั่งการที่ปล่อยของให้ออกช้า ทำให้คู่ค้าหายไปหลายราย พวกที่หายไปก็ไปออกทางห้วยต้นนุ่น แต่เขาก็บ่นกันนะ เพราะเหมือนต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น แต่สำหรับพ่อค้า ความเร็วในการนำเข้าส่งออกจะสำคัญ”¹⁷⁶ นอกเหนือโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดน โครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบของฝั่งประเทศเมียนมายังส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการในการนำเข้าส่งออกสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

“การกำหนดภาษีในการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่ผ่านช่องทางของดาวแดง (KNPLF) ที่โฮแซะ ทางกองกำลังจะมีการปรึกษากันว่าสินค้าแต่ละอย่างจะมีการจัดเก็บอย่างไร เช่น ถ้ารถสินค้าจะเก็บเท่าไร โครกระบือจะเก็บเท่าไร แล้วภาษีที่ได้มาเราก็จะเอามาดูแลประชาชนในพื้นที่ รวมถึงกองกำลังของเราเอง”¹⁷⁷ การตั้งอัตราราคาภาษี หรือค่าผ่านทางของกองกำลัง KNPLF ถือว่าเป็นการจัดเก็บตามกรอบของกองกำลัง ซึ่งแยกขาดออกจากรัฐบาลเมียนมา อย่างไรก็ตาม การเก็บภาษีในอัตราที่สูงกว่าจุดผ่อนปรนจุดอื่นยังส่งผลต่อการนำเข้าและส่งออกสินค้า “เมื่อก่อนช่องทางเสาหินจะมี โครกระบือออกเยอะมาก ๆ แต่ตอนหลังไม่ค่อยออก เพราะกองกำลัง KNPLF เก็บภาษีค่าโครกระบือแพงกว่าช่องทางอื่น ถ้าไม่มีการลดภาษีก็ไม่มีโครกระบือเข้ามาทางเสาหิน จะเลือกไปช่องทางอื่น ส่งผลให้ผู้ประกอบการขนส่งโครกระบือในฝั่งไทย จะขาดรายได้ในจุดนี้”¹⁷⁸

¹⁷⁵ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁷⁶ พีโรจน์, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

¹⁷⁷ พะตีแอ้กะญู, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁷⁸ ลุงพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

6.4.2.2) KNPLF KNPP และ กองทัพเมียนมา: การดำรงอยู่ของการค้าและความมั่นคงข้ามแดน

การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานทั้งในเชิงกายภาพ และเชิงระบบ บนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ รัฐกะยา ได้ส่งผลโดยตรงกับความมั่นคงและการพัฒนาการค้าข้ามแดนฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน อ.แม่สะเรียง ขณะเดียวความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมาในอดีตได้ส่งผลให้เกิดการค้าข้ามแดนบนพื้นที่บ้านเสาหิน แต่การปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลเมียนมา กองทัพเมียนมา และกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในแนวตะเข็บชายแดนของรัฐกะยา อีกทั้งความต้องการในการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงกับความมั่นคงกับการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

การยินยอมเจรจาต่อรองกับกองทัพเมียนมานับตั้งแต่การลงนามหยุดยิงในช่วง ค.ศ. 1994 ได้ส่งผลให้กองกำลัง KNPLF มีพื้นที่ในการครอบครอง และการโอนย้ายกองกำลังบางส่วนเข้าบรรจุกองกำลัง BGF สังกัดกองทัพเมียนมา ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมา มีความแนบแน่นมากยิ่งขึ้น โดยพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะที่กองกำลัง KNPLF ครอบครอง ตั้งอยู่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญทั้งทางด้านความมั่นคง และเศรษฐกิจ เนื่องจากที่ตั้งของกองกำลัง KNPLF ตั้งแนวขวางโดยกองกำลัง KNPP กับ กองกำลัง KNLA - 5 อีกทั้งพื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่ศักยภาพในการค้าข้ามแดน ความสำคัญดังกล่าวได้ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวเต็มไปด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน และกองกำลัง KNPLF ได้มีรายได้จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นผลประโยชน์ร่วมโดยกองกำลัง KNPLF และทหารเมียนมา ได้มีการเรียกเก็บรายได้จากค่าผ่านทาง หรือค่าคุ้มครอง

คณะผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการตั้งฐานปฏิบัติการของทั้งสองกองกำลัง ในลักษณะของที่ตั้งริมเส้นทางที่ผู้ประกอบการใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดนเข้าสู่พื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ โดยที่ตั้งของจุดเก็บภาษีของกองกำลัง KNPLF จะอยู่ในบริเวณป้ายแสดงพื้นที่เขตแดนไทย - เมียนมา และถัดไปจะเป็นที่ตั้งของฐานปฏิบัติการระดับกองร้อยของกองทัพเมียนมา

ภาพที่ 54 บน ที่ตั้งด่านกองกำลัง KNPLF
 ล่าง ฐานปฏิบัติการกองทัพเมียนมา
 ที่มา: คณะผู้วิจัย

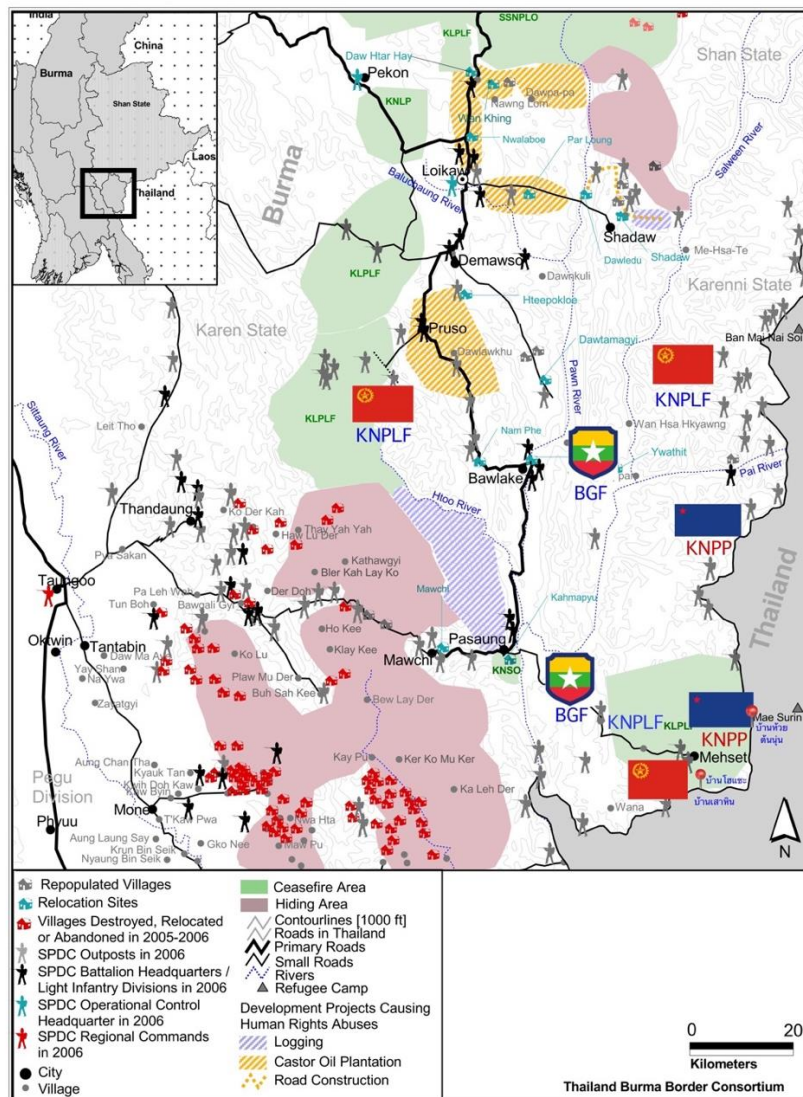
“เวลาจะส่งของข้ามไป ผู้ประกอบการทางฝั่งไทย ต้องจ่ายเงินให้ฝั่งทหาร
เมียนมา เหล้าเกาหลีต้องจ่ายลังละ ... บาท ส่วนผงชูรสต้องจ่ายกระสอบละ ... บาท ส่วน
ภาษีดาวแดง (KNPLF) ต้องจ่ายเป็นค่ารถบรรทุกสินค้า โดยรถบรรทุกหกล้อ จะจ่ายใน
ราคา...บาท ถ้ารถบรรทุกขนาดสิบล้อจะจ่ายในราคา...บาท”¹⁷⁹

ภาษี ค่าผ่านทาง หรือค่าคุ้มครอง ที่กองกำลังติดอาวุธกลุ่มต่าง ๆ เรียกเก็บจาก
ผู้ประกอบการ ถือเป็นต้นทุนของผู้ประกอบการที่เพิ่มขึ้น และเป็นค่าใช้จ่ายที่อยู่นอกเหนือระบบ
ราชการ โดยแต่กองกำลังติดอาวุธแต่ละฝ่ายมีการแบ่งเก็บค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้ความไม่
มั่นคงภายในประเทศเมียนมาส่งผลต่อต้นทุนในการขนส่งสินค้าข้ามแดนที่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาษี
ค้ำหนุนของผู้ประกอบการ เกิดจากพื้นที่ดังกล่าวได้ทำหน้าที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าที่เป็นสินค้าต้องห้าม
ตามประกาศกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าแห่งเมียนมา ให้สามารถเคลื่อนย้ายข้ามแดนได้ จน
ผู้ประกอบการจำนวนมากเลือกใช้เส้นทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้า
จากไทยเข้าสู่เมียนมา

ความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลัง KNPLF กับ กองทัพเมียนมา ด้วยการมีพื้นที่บ้านโฮะแซะ
เป็นฐานปฏิบัติการหลักของกองกำลัง KNPLF ได้ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง กระทั่งการเปลี่ยนแปลงหลัง
ความพยายามในการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรโดยรัฐบาลไทย การ
ใช้กลไกศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการค้าข้ามแดน และ
เรียกร้องการร่วมมือจากผู้ประกอบการให้ใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น¹⁸⁰ สิ่งเหล่านี้ได้เป็นปัจจัย
หลักที่ส่งผลต่อการค้าข้ามแดนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ขณะเดียวกันความพยายามในการจัดการพื้นที่
ชายแดนโดยกองทัพเมียนมา ยังเป็นหนึ่งในการกระทำที่สำคัญอันส่งผลต่อการค้าข้ามแดนผ่านจุด
ผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

¹⁷⁹ โกฟูก, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁸⁰ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 6.4.1.2

ภาพที่ 55 ที่ตั้งกองกำลังต่าง ๆ ในพื้นที่เมืองหม่นแซะ รัฐกะยา

ที่มา: <https://reliefweb.int/map/myanmar/myanmar-idps-karenni-state-and-taungtha>

ที่ตั้งของกองกำลัง KNPLF ที่ถูกขนาบข้างโดยกองกำลัง KNPP ที่ยังไม่ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา กับ กองกำลัง KNLA - 5 ที่มีทิศทางแข่งกร้าวต่อกองทัพเมียนมา การมีสองกองกำลังที่ยังคงต่อต้านรัฐบาลเมียนมา ได้ส่งผลให้กองกำลัง KNPLF ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนของกองทัพเมียนมาในการจัดการพื้นที่ชายแดน อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจยังคงเป็นหนึ่งในเชื้อไฟสำคัญที่ส่งผลต่อการอ่อนแรงของกองกำลังติดอาวุธที่ต่อต้านกองทัพเมียนมา จนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสมยอมต่ออำนาจของกองทัพเมียนมา

เส้นทางการค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ผังตรงข้ามถือเป็นเขตอิทธิพลของกองกำลัง KNPLF กับกองกำลัง KNPP คณะผู้วิจัย พบว่า พื้นที่ผังตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น มีที่ตั้งของฐานปฏิบัติการทางทหารของกองทัพเมียนมาร์ระดับกองร้อยตั้งประจำการอยู่ “ผังห้วยต้นนุ่น” มั่นเป็นเขตอิทธิพลหลายฝ่าย เมื่อก่อนกองทัพเมียนมาให้กองกำลังดาวแดง (KNPLF) นี่แหละ ที่เข้าไปปราบปรามกองกำลัง KNPP จนหนีกระจัดกระจาย ตอนนั้นลุงป๊อ (ผู้บัญชาการทหารกองกำลัง KNPP) โกรธมาก แต่แก้ทำอะไรไม่ได้ ยังดีที่แกยังมีชีวิตรอด ส่วนพื้นที่แถบนั้นหลังจากกองกำลัง KNPLF เข้าตีก็ตกมาอยู่ภายใต้การดูแลของกองกำลัง KNPLF”¹⁸¹

กองกำลัง KNPLF บางส่วนที่โอนย้ายกองกำลังเข้ามาสังกัดกองกำลัง BGF ได้ทำหน้าที่เสมือนเป็นกลไกของกองทัพเมียนมา ได้แสดงบทบาทในการปราบปรามกองกำลัง KNPP และได้รับพื้นที่ในการดูแล อย่างไรก็ตาม กองกำลัง KNPP ยังคงมีการตอบโต้กองทัพเมียนมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งการพัฒนาจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ได้แสดงให้เห็นภาพของการร่วมมือระหว่างกองกำลังต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ชายแดน รวมถึงการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างกองกำลังกลุ่มต่าง ๆ บนพื้นที่ชายแดน ซึ่งส่งผลโดยตรงกับพัฒนาการทางด้านการค้าข้ามแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน

“หลังจากที่กองกำลัง KNPP กับ KNPLF ทะเลาะกันเสร็จแล้ว เขาก็คุยกัน เพราะเคยร่วมรบกัน บางคนเป็นญาติกัน ทั้งสองกองกำลังเมื่อก่อนรวมกัน มาแยกกันในยุคคอมมิวนิสต์ หลังจาก KNPLF ยึดพื้นที่เสร็จ ต่อมาทหารเมียนมาก็เข้าไปตั้งฐาน และกองทัพเมียนมาก็ยกพื้นที่บริเวณนั้นให้กองกำลัง KNPLF ดูแล”¹⁸²

ความสัมพันธ์ในอดีตของกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ตลอดเวลา ประกอบกับผลประโยชน์บนพื้นที่ชายแดนที่ปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขของเวลา ได้ส่งผลให้ตัวแสดงทางการเมืองบนพื้นที่ชายแดนถูกปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ตามเงื่อนไขในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป จนส่งผลให้เกิดผู้ได้รับผลประโยชน์ โดยก่อนกองกำลัง KNPLF แยกตัวออกจากกองกำลัง KNPP ส.แดง

¹⁸¹ พะตีแอกะญอ, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

¹⁸² ลุงสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

(นามสมมติ) ได้เป็นลูกน้องของลุงป๊อ ขณะเดียวกัน ผู้บริหารของกองกำลัง KNPLF จำนวนมากต่างเคยสังกัดกองกำลัง KNPP และมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับกองกำลัง KNPP

หลังกองกำลัง KNPLF ได้ยึดพื้นที่ของกองกำลัง KNPP การพูดคุยหาข้อได้ก่อตัวขึ้นอีกครั้ง ประกอบกับความพยายามในการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ ห้วยต้นนุ่นเป็นจุดผ่านแดนถาวร ความพยายามดังกล่าวได้ผลักดันให้ตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ที่เคยเป็นพันธมิตรกับศัตรูทางการเมือง ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น พร้อม ๆ กับการส่งผลกระทบต่อจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินในเวลาเดียวกัน

“ทุกวันนี้ที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ลุงป๊อ (ผู้บัญชาการทางการเมืองทหาร) ก็ลงมาทำธุรกิจเอง เป็นทั้งพ่อค้าคนกลาง จัดหาสินค้า และมีเครือข่ายที่ทำหน้าที่ส่งสินค้าข้ามแดน ส่วนตัวกองกำลัง KNPLF KNPP และกองทัพเมียนมา ก็มาตั้งด่านเก็บภาษีระหว่างเส้นทาง ด้านลุง ส. แดง (นามสมมติ) ผู้นำทางการเมืองทหารของดาวแดงก็ส่งคนของตัวเองที่เป็นอดีต ตชด. ไปทำธุรกิจที่ห้วยต้นนุ่น มันเลยได้ประโยชน์กันทุกฝ่าย แต่ฝั่งเสาหินก็เสียผลประโยชน์ เพราะดาวแดงเขาเก็บภาษีได้ทั้งที่ห้วยต้นนุ่น กับ เสาหิน”

การเข้ามามีประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มกองกำลังต่าง ๆ บนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ได้ส่งผลให้ความขัดแย้งบนพื้นที่ฝั่งตรงข้ามถูกผสมผสานความสัมพันธ์ด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการจำนวนมากยังคงเลือกใช้บริการจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเนื่องจากจุดผ่อนปรนฯ ทั้งสองจุดล้วนมีถนนเมืองแห่มะแซเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างกัน และการเดินทางไปยังจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินที่มีระยะทางที่สั้นกว่า และความสะดวกสบายของเส้นทางที่มีมากกว่า ขณะการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในพื้นที่ฝั่งไทย ได้ทำให้จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น มีแรงดึงดูดต่อผู้ประกอบการฝั่งไทย แต่ผู้ประกอบการในฝั่งเมียนมายังคงเลือกใช้บริการจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเนื่องจากความประหยัดน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าบริการขนส่งสินค้า อย่างไรก็ตาม ความล่าช้าในการจัดการของศุลกากรชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่อจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้เปลี่ยนการใช้จุดผ่อนปรนฯ การค้าบ้านเสาหิน เป็นจุดผ่อนปรนการค้า บ้านห้วยต้นนุ่น

6.4.2.3) รัฐบาล NLD กับ กิจกรรมการค้าข้ามแดนที่เปลี่ยนแปลงไป

หลังชัยชนะของพรรค NLD ใน ค.ศ. 2015 การเปลี่ยนแปลงของเมียนมาได้ปรากฏ หลังจากผู้นำรัฐบาลเมียนมาได้เปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลกึ่งทหารเป็นรัฐบาลพลเรือน อีกทั้งการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง ตัวแสดงทางการเมือง และทิศทางในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานทั้งในเชิงกายภาพ และเชิงระบบ ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาการค้าข้ามแดนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยการพัฒนาในเชิงพื้นที่ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพที่สนับสนุนการค้าข้ามแดน ขณะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบ อาทิ การยกระดับการค้าข้ามแดนให้เข้าสู่ระบบราชการกลับส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของตัวแสดงต่าง ๆ บนพื้นที่ชายแดน

สภาวะขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่รัฐบาล NLD จำเป็นต้องแสวงหางบประมาณเข้ามาอยู่ในระบบ และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงระบบถือเป็นหนึ่งในวิธีการสำคัญที่รัฐบาล NLD เลือกใช้ในการดึงดูดการค้าข้ามแดนที่อยู่นอกระบบราชการให้เข้าสู่ระบบราชการ เพื่อให้รัฐบาลมีรายได้ที่เกิดจากการเก็บภาษีนำเข้าและส่งออกจากผู้ประกอบการ ความพยายามของรัฐบาล NLD เห็นได้จากการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออกสินค้า รวมถึงการตั้งสถานีการค้าในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษี¹⁸³ การปรับเปลี่ยนเงื่อนไขดังกล่าวส่งผลให้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินได้รับผลกระทบไม่แตกต่างจากพื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ที่ได้รับผลกระทบหลังจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบ

รัฐบาล NLD ได้เข้ามาจัดการโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงระบบที่เกี่ยวข้องบนพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา ด้วยการเพิ่มด่านศุลกากรแม่แฝด จ.บ่อฉะแคว รัฐกะยา โดยเปิดบริการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 2016 ด่านศุลกากรแม่แฝดได้มีบทบาทในการควบคุมดูแลเส้นทางการค้าชายแดนเมียนมา - ไทย 2 เส้นทาง ได้แก่ BP 13 - บ้านห้วยต้นนุ่น และ BP 14 - บ้านเสาหิน (ပြည်သူ့လွှတ်တော်, 2018)

¹⁸³ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 3.2.2 กับหัวข้อ 5.4.2.5

“เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม มีการทำพิธีเปิดเส้นทางการค้าชายแดนหม่มแซะ
อำเภอบอละแค โดยพิธีได้จัดขึ้น ณ สถานีการค้าชายแดนหม่มแซะ มีรองประธานรัฐสภา
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวางแผนและการคลัง กรมการค้า กระทรวงเศรษฐกิจและการ
พาณิชย์ เจ้าหน้าที่จากกรมศุลกากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับรัฐเข้าร่วม ในพิธี
เปิด อู แอ พาว์ โฉ่ มุขมนตรีแห่งรัฐกะยา กล่าวว่ารัฐกะยามีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี
รัฐบาลแห่งรัฐ ได้มีการวางแผนเพื่อให้ผู้ประกอบการภายในรัฐสามารถทำธุรกิจผ่าน
ช่องทางที่ถูกกฎหมาย”¹⁸⁴

ที่ตั้งของศุลกากรหม่มแซะตั้งอยู่ในบริเวณที่ถนนทั้งสองเส้นทางมาบรรจบกัน โดยศุลกากรหม่ม
แซะมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษี และบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตและการ
ยับยั้งสินค้าข้ามแดนตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา โดยการผลักดันด้าน
ศุลกากร เป็นไปเพื่อต้องการค้าอนุกระบราชการให้เข้าสู่ระบบราชการ อย่างไรก็ดี ความซับซ้อนของตัว
แสดงทางการเมืองของชายแดนรัฐกะยา ได้ส่งผลให้อำนาจของตัวแสดงทางการเมืองเป็นหนึ่งใน
อุปสรรคสำคัญในการจัดการการค้าข้ามแดน

¹⁸⁴ ကသးအဖွဲ့အစည်း နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန. (2016). မယ်ဘုနယ်ဝပ်ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းစတင်ဖွင့်လှစ်. May 28, 2020, From <https://www.myanmartradeportal.gov.mm/my/document/1636>

ภาพที่ 56 สถานีการค้าชายแดนแม่ฮ่องสอน และที่ตั้งของสถานีการค้า
ที่มา : <https://www.commerce.gov.mm/en/node/11565>

แม้การปรับเปลี่ยนโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบจะมีความพยายามในการยกระดับการค้าข้ามแดนให้อยู่ในรูปแบบทางการ แต่อำนาจภายในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ กลับไม่สามารถบังคับใช้กฎระเบียบทางราชการบนพื้นที่ได้ ตลอดช่วงเวลาลงพื้นที่เก็บข้อมูลของ

คณะผู้วิจัย พบว่า สินค้าที่ส่งออกผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ยังคงมีสินค้าต้องห้ามตามประกาศของกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าของเมียนมา ข้ามแดนไปยังประเทศเมียนมา อาทิ ผงชูรส สุรา เป็นต้น โดยอำนาจของกองกำลัง KNPLF ถือเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจมากกว่าข้าราชการที่พยายามจัดระเบียบระบบราชการบนพื้นที่ชายแดน

*“ฝั่งแม่แะซะ แม้มันตัวแทนจากรัฐบาล NLD เป็นตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง
ลำลองพยายามเข้ามาจัดการพื้นที่ แต่อำนาจการจัดสินใจจริง ๆ มันอยู่ที่กองกำลัง KNPLF
กับกองทัพเมียนมา ของหลายอย่างส่งออก มันผิดกฎหมายเมียนมาก็จริง เช่น พวกผงชู
รส เหล้า เบียร์ แต่ถ้าของพวกนี้จ่ายภาษีให้กับทหารเมียนมา กับกองกำลัง KNPLF
เรียบร้อยแล้ว ทุกอย่างก็จบ เวลาขนส่งก็ซับซ้อนด้านศุลกากร ไม่มีเจ้าหน้าที่เขากลับทำ
อะไรหรอก เขาก็ยอมให้สินค้าผ่าน เจ้าหน้าที่เขารู้กัน”¹⁸⁵*

ความพยายามในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงระบบ เพื่อผลักดันการค้าข้ามแดนนอก
ระบบราชการให้เข้าสู่ระบบราชการในพื้นที่รัฐกะยา ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาล NLD
ในการเชื่อมโยงการค้าข้ามแดนเข้าสู่จุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยตันนุ่น ที่รัฐบาลไทยพยายามยกระดับจุด
ผ่อนปรนฯ ให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร ขณะเดียวกัน รัฐบาล NLD ได้มีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิง
กายภาพบนพื้นที่รัฐกะยาต่อเนื่องจากยุครัฐบาล USDP โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนเพื่อเชื่อมต่อ
เมืองต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – 5 ที่มองการพัฒนาถนนเป็นภัยคุกคามต่อ
ความมั่นคงของกองกำลัง อย่างไรก็ตามการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่เป็นถนนในพื้นที่รัฐกะยา กลับมี
ทิศทางการพัฒนาไปยังพื้นที่ BP 13 ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยตันนุ่นเป็นสำคัญ

ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2016 – 2021 กระทรวงแผนงานและพัฒนาเศรษฐกิจของเมียนมา
ได้มีการวางแผนพัฒนาด้านการคมนาคมภายในรัฐกะยาเพื่อรองรับและต่อยอดการค้าส่งออกสินค้าจาก
ประเทศไทย โดยเงินลงทุนในการพัฒนาด้านคมนาคมนั้นมาจากทั้งรัฐบาลส่วนกลางและรัฐบาลท้องถิ่น
รวมทั้งสิ้น 8 เส้นทาง ซึ่งมีถนนผาจอง - แม่แะซะหนั้น - แม่แะซะ - นานมาน กับ ถนนนานมาน - BP
13 ถือเป็นถนนที่อยู่ในโครงการดังกล่าว (အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန,

¹⁸⁵ พัสม, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]

2015, pp. 382 - 383) ต่อมารัฐบาล NLD ได้มีการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาถนนในรัฐยะลา ระยะทางยาวกว่า 350 ไมล์ 7.36 เฟลลง (ประมาณ 560 กิโลเมตร) และมีแผนการในการขยายถนนให้กว้างมากขึ้น โดยรัฐบาลได้มีการวางแผนทั้งหมด 19 เส้นทาง ซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญต่อการค้าชายแดนของรัฐ ได้แก่ ลอยก่อ เมืองตีเมาะโส เมืองพะหยูโส เมืองบอละแค เมืองผาจอง เมืองหมะแซะ และเชื่อมไปยังจุดผ่านแดนหมายเลข 13 (กวางโปรยอร์จ๊ะรี: โยโรรูเกอร์อริ, 2018) ซึ่งปลายทางของถนนเส้นดังกล่าวจรดจุดผ่านแดนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น

ท่ามกลางการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงระบบกับเชิงกายภาพในพื้นที่รัฐกะยาจะเป็นไปเพื่อเชื่อมต่อและสนับสนุนการค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น แต่ภายในพื้นที่บ้านโฮ๊ะยังมีความพยายามในการต่อรองโดย ส.ส. ที่เป็นคนภายในพื้นที่ เพื่อยกระดับพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน และพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดน โดยใน ค.ศ. 2018 – 2019 ได้มีการจัดสรรงบประมาณจากกระทรวงการก่อสร้างของรัฐบาลเมียนมาในการปรับปรุงถนนสาย หมะแซะ – BP 14 (ฝั่งตรงข้ามบ้านเสาหิน) งบประมาณในการก่อสร้างมากกว่า 180 ล้านจัต ถนนเส้นดังกล่าวสร้างโดยขมดอย มีระยะเวลาในการก่อสร้าง 12 เดือน โดยถนนเส้นดังกล่าวได้สร้างบรรจบกับจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน โดยเส้นทางและสภาพถนนเส้นดังกล่าวจะช่วยร่นระยะเวลาในการเดินทางมากกว่าการเดินทางหรือเคลื่อนย้ายสินค้าไปยังจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น

อู ตาน ลิน ลิน ผู้แทนราษฎรเขตแหลมชะ และมีย่านเกิดอยู่พื้นที่บ้านโฮชะ ได้พยายามใช้กลไกรัฐสภาในการเรียกร้องให้มีการสนับสนุนการยกระดับพื้นที่บ้านโฮชะฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนบ้านเสาหิน โดย อู ตาน ลิน ลิน ได้ตั้งคำถาม อู เตง สเว จากกระทรวงแรงงานตรวจคนเข้าเมืองและประชากร ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 2019 ถึงเหตุผลในการไม่เลื่อนยกระดับจุดผ่อนปรน บ้านเสาหิน เนื่องจากจุดผ่อนปรน บ้านเสาหิน ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพฯมากกว่า จุดผ่อนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น อีกทั้ง BP 14 (บ้านเสาหิน) อยู่ใกล้ด่านศุลกากรแหลมชะมากกว่า BP 13 (บ้านห้วยต้นนุ่น)¹⁸⁶

¹⁸⁶ ပြည်သူ့လွှတ်တော်. (2019). ဒုတိယအကြိမ် ပြည်သူ့လွှတ်တော် (၁၄) ကြိမ်မြောက် ပုံမှန်အစည်းအဝေး နဝမနေ့ (၂၉.၁၁.၂၀၁၉) ဦးသန်းလင်းလင်း (မယ်စဲ့ မဲဆန္ဒနယ်)

สรุป

การก่อตัว การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของการค้าและความมั่นคงข้ามแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินที่มีมูลค่าการค้ามหาศาล โดยมูลค่าการค้าข้ามแดนในช่องทางดังกล่าวสวนทางกับสภาพเส้นทางที่ย่ำแย่ จนถือเป็นหนึ่งในจุดผ่อนปรนที่เดินทางยากลำบากที่สุดในบรรดาช่องทางการค้าข้ามแดน อย่างไรก็ตาม การค้าข้ามแดนจุดผ่อนปรนฯ เสาหินกลับมีลักษณะแตกต่างจากจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ เนื่องจากตัวแสดงทางการเมืองฝั่งตรงข้าม คือ กองกำลัง KNPLF ที่ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา นับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทิศทางในการดำเนินงานความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในไทย และเมียนมา ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวิถีการค้าและความมั่นคงข้ามแดนบนจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

หลังจากเมียนมาได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ พื้นที่รัฐกะยาถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการต่อต้านอำนาจรัฐบาลเมียนมาจนปรากฏออกมาเป็นความรุนแรงในเชิงกายภาพ โดยกลุ่มผู้ต่อต้านได้มีการสถาปนาแนวร่วม UKIT และเปลี่ยนแปลงเป็นกองกำลัง KNPP กระทั่งการขยายตัวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้แผ่ปกคลุมประเทศเมียนมา ความต้องการในการแสวงหาแนวร่วมภายในกองกำลัง KNPP ได้ทำให้เกิดความแตกแยกภายในกองกำลัง จนแกนนำบางส่วนได้ออกจากกองกำลัง KNPP และสถาปนากองกำลัง KNPLF โดยมี CPB เป็นสหายคอมมิวนิสต์ ก่อนจะร่วมมือกับ CPB ในเวลาต่อมาตลอดการเคลื่อนไหวในยุคสงครามเย็น กองกำลัง KNPLF ได้มีกองกำลัง KNPP กับองค์กร KNU เป็นแนวร่วมในเชิงนิตินัย การเคลื่อนไหวในยุคดังกล่าวแม้กองกำลัง KNPLF จะไม่ได้รับผลประโยชน์จากการค้าข้ามแดน หรือการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยเฉกเช่นองค์กร KNU กับ กองกำลัง KNPP แต่หลังจากยุคสงครามเย็นได้สิ้นสุด การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ได้ส่งผลให้กองกำลัง KNPLF ได้รับสิทธิประโยชน์มากมายจากกองทัพเมียนมา

หลังสงครามเย็นได้สิ้นสุดลงและการล่มสลายของ CPT กับ CPB ถือเป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับการปรับเปลี่ยนทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมา การได้รับสัมปทานจากรัฐบาลเมียนมา พร้อม ๆ กับบริบทการเมืองโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และการขาดหายของกำลังสหายร่วมรบของกองกำลัง KNPLF ได้ทำให้กองกำลัง KNPLF เลือکتอรองกับกองทัพเมียนมา จนได้รับมอบสิทธิในการบริหารจัดการพื้นที่ เรียกว่า “เขตการปกครองพิเศษที่ 2 รัฐกะยา” แตกต่างจากกองกำลัง KNU กับ KNPP ที่ปฏิเสธข้อตกลงหยุดยิง หลังจากปรับเปลี่ยนแนวทาง KNPLF ได้มุ่งเน้นการเข้ามามีส่วน

ร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนพื้นที่ชายแดน จนพื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะ มีผู้คนหลังไหลเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน และการที่ KNPLF เลือกองโยนย้ายกองกำลังบางส่วนเข้าประจำการเป็นกองกำลัง BGF สังกัดกองทัพเมียนมา ยิ่งกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นถนน สะพาน ระบบประปา โรงเรียน และสถานอนามัย จนยกระดับบ้านโฮ๊ะแซะจากพื้นที่รกร้างว่างเปล่าเป็นชุมชนเมืองบนแนวสันเขตชายแดนไทย – เมียนมา และกระจายรายได้จำนวนหนึ่งให้แก่ผู้คนบ้านเสาหิน อ.แม่สะเรียง หลังจากผู้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดน

การค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ถือเป็นการค้าในระบบการค้ากึ่งทางการ เนื่องจากภายในบ้านโฮ๊ะแซะไม่ปรากฏที่ตั้งของศุลกากรกับปศุสัตว์ สามารถแบ่งออกเป็นการค้าระยะไกล โดยสินค้าส่งออกจากเมียนมาส่วนใหญ่จะมีแหล่งกำเนิดของสินค้าในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ โค กระบือ แร่ งา และพริก ขณะสินค้าส่งออกจากไทยหรือสินค้าที่ใช้ไทยเป็นพื้นที่ผ่านทาง เป็นสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิต ได้แก่ ผงชูรส เหล้าเกาหลี และรถยนต์มือสอง โดยกฎระเบียบของรัฐบาลเมียนมา กับต้นทางและปลายทางของสินค้าในเมียนมา ถือเป็นเงื่อนไขหลักในการเลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเป็นช่องทางในการเคลื่อนย้ายสินค้า ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ค้าที่มีมาอย่างยาวนานกับผู้ประกอบเคลื่อนย้ายสินค้าที่มีความชำนาญในพื้นที่ ได้ทำให้การค้าเป็นไปด้วยความราบรื่นในช่องทางที่เต็มไปด้วยอุปสรรคจากสภาพถนนกึ่งธรรมชาติ ขณะที่การค้าระยะใกล้ อาทิ เครื่องดื่ม ข้าว ของ เครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องประตุนิร และสินค้าฟุ่มเฟือย ที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตต่างหลังไหลข้ามแดน โดยผู้ประกอบการการค้าระยะใกล้ ต่างมีคู่ค้าที่อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์กับกองกำลัง KNPLF และความชำนาญในการใช้เส้นทางในการขนส่งสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการค้าข้ามแดนระยะใกล้

อย่างไรก็ดี การดำรงอยู่ของการค้าข้ามแดนในช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินยังสัมพันธ์กับทิศทางในการดำเนินการ กับความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและเมียนมา การเจรจาต่อรองกับกองทัพเมียนมาได้ทำให้กองกำลัง KNPLF มีกองทัพเมียนมา เป็นพันธมิตร โดยมีกองกำลัง KNPP กับ กองกำลัง KNLA -5 ที่ยังคงต่อต้านรัฐบาลเมียนมาเป็นศัตรูในเชิงนิตินัยร่วมกัน การได้รับอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้ทำให้พื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ดี ความพยายามในการใช้ทุนนิยมในการเจรจาต่อรองกับผู้ต่อต้านได้เกิดขึ้นอีกครั้ง พร้อม ๆ กับทิศทางของรัฐบาลไทยที่ต้องการผลักดันจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร โดย

ลักษณะของจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน กับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ต่างมีเมืองแม่และ รัฐกะยา เป็นจุดเชื่อมต่อของเส้นทางก่อนสินค้าจะเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินเข้าสู่พื้นที่ตอนในของเมียนมา โดยพื้นที่ฝั่งเมียนมาหลังจากกองกำลัง KNPLF ลงนามหยุดยิง พัฒนาการของโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่เป็นไปในลักษณะของการก้าวกระโดด ไม่ว่าจะเป็นถนน สะพาน และระบบการสื่อสาร แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – ที่มองการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่จะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง

แม้การใช้จุดผ่อนปรนบ้านฯ บ้านเสาทิน เป็นการค้าที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน และมีระยะทางที่ใกล้กว่า รวมถึงผู้ประกอบการฝั่งเมียนมาส่วนใหญ่เลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน แต่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐบาลไทยที่ต้องการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น อาทิ การสร้างถนน สะพาน หรือสิ่งปลูกสร้างที่รองรับการค้าข้ามแดน และความพยายามให้ผู้ประกอบการที่ใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ปรับเปลี่ยนวิธีการค้าไปใช้ช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ประกอบกับการจัดการของศูนย์สิ่งการฯ ที่ผู้ประกอบการรู้สึกถึงความล่าช้าในการออกคำสั่งอนุมัติการค้าข้ามแดน จนผู้ประกอบการสูญเสียคู่ค้าจำนวนมาก ได้ทำให้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินเต็มไปด้วยอุปสรรค ขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยพบว่า ความพยายามในการผลักดันการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นของรัฐบาลไทย ยังทำให้แกนนำที่ควบคุมกำลังพลของกองกำลัง KNPP ที่ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการค้าข้ามแดนในฐานะของผู้ประกอบการนำเข้าส่งออกสินค้า ผู้บริหารจัดการสินค้า และผู้ให้บริการรถที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้า ขณะเดียวกันฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นยังมีการตั้งกองกำลังต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองกำลัง KNPP กองกำลัง KNPLF และกองทัพเมียนมา เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการค้าข้ามแดนในลักษณะของการเรียกเก็บภาษี ค่าคุ้มครอง หรือค่าผ่านทาง จนทำให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานได้ส่งผลให้เกิดการความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาพื้นที่ จนพื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินถูกลดระดับความสำคัญ อีกทั้งการใช้ผลประโยชน์จากการค้าข้ามแดนยังเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการลดสถานะแรงเสียดทานจากผู้ต่อต้าน และดึงผู้ต่อต้านให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดน

บทที่ 7

สรุป

โครงการวิจัยเรื่อง บทบาทของรัฐและนโยบายความมั่นคงในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการค้าข้ามพรมแดนไทย - เมียนมา: กรณีศึกษา จุดผ่อนปรนการค้าบ้านแม่สามแลบและบ้านเสาทิน จ. แม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา สาม ประการ ได้แก่ หนึ่ง เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายของรัฐไทยและรัฐเมียนมาในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อวิถีการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาทิน สอง เพื่อศึกษาผลกระทบต่อความมั่นคงเมื่อมีการการพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย - เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาทิน สาม เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะการค้าชายแดนบนพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนไทย- เมียนมา ช่องทางบ้านแม่สามแลบ และช่องทางบ้านเสาทิน รวมทั้งประโยชน์ของชุมชนที่ได้รับจากการค้าชายแดน

จากการศึกษาพบว่า จุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ และจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ต่างอยู่ภายใต้อำนาจการจัดการของศุลกากรแม่สะเรียง โดยมีเจ้าหน้าที่ทหารพราน ศุลกากร ด่านกักกันสัตว์ ทำหน้าที่อนุญาตหรือยับยั้งสินค้าบนพื้นที่ชายแดน ในขณะที่การจัดการพื้นที่โดยนโยบายรัฐบาลส่วนกลาง กลับมีลักษณะและรูปแบบของการจัดการพื้นที่ที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป กล่าวคือ บริเวณพื้นที่ดังกล่าวถูกยกสถานะให้เป็นพื้นที่แห่งความมั่นคงชายแดน และพื้นที่ป่าแห่งชาติ ทำให้กลไกของรัฐที่เข้ามาจัดการพื้นที่มีลักษณะพิเศษกว่าพื้นที่อื่น ประกอบด้วย คณะประสานงานชายแดนส่วนท้องถิ่น ไทย - เมียนมา (TBC) ที่มีทหารเป็นหน่วยงานหลัก ศูนย์สั่งการชายแดนฯ ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และหน่วยงานพิทักษ์ป่า ที่มีเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่ากระจายตัวทั่วผืนป่าเป็นลักษณะร่วมกันของทั้งสองพื้นที่ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศได้มีการเชื่อมสัมพันธ์กันด้วยกลไกความร่วมมือในระดับต่าง ๆ หลายภาคส่วน ทั้งท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ ในประเด็นด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา กลับเต็มไปด้วยตัวแสดงทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการ และบางตัวแสดงมีลักษณะของการต่อต้านอำนาจรัฐบาลเมียนมา ส่งผลให้อำนาจของรัฐบาลกลางไม่สามารถเข้ามาจัดการพื้นที่ชายแดนได้อย่างสมบูรณ์ เป็นผลให้พื้นที่ชายแดนกลายเป็นพื้นที่ที่ปราศจากเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออกสินค้าข้ามแดน จนพื้นที่ดังกล่าวมีการค้าข้ามแดนในลักษณะของกึ่งทางการ อย่างไรก็ตาม หากมองไปยังอดีตจะพบว่าการ

เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระนาบต่าง ๆ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการค้าข้ามแดน รวมถึงการสร้างลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป

นับตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงยุคอาณานิคม พื้นที่เมืองกะเหรี่ยงแดง กับเมืองแม่สะเรียง เป็นเพียงเมืองขนาดเล็ก ที่มีที่ตั้งของเมืองตั้งอยู่ระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของเมืองทั้งสอง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านความมั่นคงทางการทหาร หรือความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ต่างสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของอาณาจักรต่าง ๆ โดยเมืองแม่สะเรียงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ในขณะที่เมืองกะเหรี่ยงแดงได้แยกตัวออกจากเมืองปายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของไทใหญ่ ที่ตั้งของเมืองที่มีความโดดเด่นด้านเส้นทางการค้าภายใน ทั้งสองเมืองจึงมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางอำนาจของเมืองแม่สะเรียงที่เปลี่ยนไปจากเดิม หลังอาณาจักรล้านนาถูกยึดครองโดยอาณาจักรพม่า กระทั่งการเปลี่ยนแปลงได้ก่อตัวอีกครั้ง เมื่อพระเจ้าตากได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับไล่พม่าออกจากอาณาจักรล้านนา และมีการสถาปนานครเชียงใหม่ ให้เป็นประเทศราชของสยาม การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างสยาม นครเชียงใหม่ มีผลต่อแม่สะเรียงในแง่ของการเข้ามามีบทบาทควบคุมพื้นที่และทรัพยากร ในขณะที่เมืองกะเหรี่ยงแดงได้ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ และการแต่งงานสร้างเครือญาติร่วมกับนครเชียงใหม่ และสยาม เพื่อให้เมืองได้ความคุ้มครองจากการรุกรานภายนอก

ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และความโดดเด่นของเส้นทางการค้าภายในของเมืองแม่สะเรียงและเมืองกะเหรี่ยงแดง สามารถสร้างแรงดึงดูดให้แก่เจ้าอาณานิคมอังกฤษ จนมีความพยายามในขยายอิทธิพลเข้ามาภายในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับรัฐสยามที่เล็งเห็นศักยภาพดังกล่าวและพยายามขยายอำนาจในการปกครองเข้าไปยังพื้นที่ มีการบรรจุเจ้าหน้าที่ของรัฐลงในพื้นที่ โดยกฎระเบียบ การปักปันเขตแดนตามรูปแบบรัฐสมัยใหม่ และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่อังกฤษได้สร้างข้อตกลงร่วมกับเมือง หรือรัฐต่าง ๆ เป็นไปเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเจ้าอาณานิคม ขณะเดียวกันเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่เมืองกะเหรี่ยงแดง กับเมืองแม่สะเรียงยังถูกผนวกรวมและยึดโยงเข้ากับเศรษฐกิจของเมืองเมะละแหม่งอันเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในขณะนั้น มีการใช้สกุลเงินจัดเป็นสกุลเงินหลักภายในพื้นที่ โดยพ่อค้าเป็นผู้นำสินค้าที่มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตจากเมะละแหม่งมากระจายในพื้นที่ตอนใน และมีการนำสินค้าที่ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ปศุสัตว์ หรือของป่าหายากจากพื้นที่ตอนในส่งออกไปยังเมืองเมะละแหม่งเพื่อแปรรูป หรือนำไปขายยังต่างประเทศ

ด้านพื้นที่บ้านแม่แจ่ม (หรือ แม่แจ่มในปัจจุบัน) ที่อุดมไปด้วยไม้สัก ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำสาละวิน ยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษปรารถนาและใช้เป็นข้อแลกเปลี่ยนกับรัฐสยาม จนพื้นที่บ้านแม่แจ่มตกเป็นของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ และเป็นส่วนหนึ่งของพม่าหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษจบจนยุคปัจจุบัน

การต่อต้านรัฐบาลเมียนมาหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษได้ส่งผลทั่วทั้งประเทศเต็มไปด้วยการสู้รบ กระทั่งเกิดการรัฐประหารใน ค.ศ. 1962 รัฐบาลเมียนมาได้ประกาศปิดประเทศ และยึดเอากิจการของชาวต่างชาติเข้ามาเป็นของรัฐบาล ประกอบกับการบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจที่มีข้อผิดพลาดมากมาย ส่งผลให้ภายในประเทศเมียนมาเกิดภาวะขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นอย่างมาก สินค้าที่ผลิตโดยรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ขณะเดียวกันพื้นที่ชายแดนจำนวนมากกลับเต็มไปด้วยแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติมากมาย อาทิ แร่ ป่าไม้ และปศุสัตว์ ความล้มเหลวในการบริหารงานของรัฐบาลจึงส่งผลให้ทิศทางการไหลสินค้าข้ามแดนเปลี่ยนไปจากยุคอาณานิคม

การใช้อำนาจของกองทัพในการบริหารประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวของกองกำลังผู้ต่อต้านรัฐบาลเป็นอย่างมาก การสู้รบได้ผลักดันให้กองกำลังจำนวนมากเลือกพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวถือเป็นจุดสิ้นสุดของอำนาจรัฐบาลเมียนมา ประกอบกับอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็น ที่ส่งผลให้รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอเมริกา ใช้ประโยชน์จากกองกำลังติดอาวุธ KNU ที่เคลื่อนไหวในพื้นที่รัฐกะเหรี่ยง และกองกำลัง KNPP ที่พร้อมเป็นตัวช่วยป้องปรามการร่วมมือของ CPB กับ CPT อย่างไรก็ตามแกนนำจำนวนหนึ่งของกองกำลัง KNPP กลับมีความเห็นต่าง และเลือกสนับสนุน CPB ต่อมาจึงได้มีการแยกกำลังพล และจัดตั้งกองกำลัง KNPLF ที่มีบทบาทในการเชื่อมโยง CPT กับ CPB บริเวณชายแดน อ.แม่สะเรียง ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนองค์กร KNU กับกองกำลัง KNPP ในแง่ของความมั่นคง อีกทั้งวิธีการค้าดั้งเดิมในยุคอาณานิคมมีลักษณะของสินค้าที่ผ่านการผลิตโดยเทคโนโลยีได้หลังจากไทยเข้าสู่พม่า ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการแปรรูปได้หลังจากเมียนมาเข้าสู่ไทย แต่ภายหลังรัฐประหาร ค.ศ. 1962 กลับเกิดการพลิกผัน โดยสินค้าที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีได้หลังจากไทยเข้าสู่เมียนมา ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงปศุสัตว์ได้หลังจากเมียนมาเข้าสู่ประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การปิดประเทศ และออกมาตรการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้า ส่งผลให้สินค้า

ดังกล่าวไม่สามารถส่งออกข้ามแดนในรูปแบบที่เป็นทางการได้ ทำให้พื้นที่ขององค์กร KNU กับ กองกำลัง KNPP กลายเป็นพื้นที่ในการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทย และภายในพื้นที่ปราศจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเมียนมาในการบังคับใช้กฎหมายภายในพื้นที่

ช่วงเวลา	กองกำลัง KNLA - 5	กองกำลัง KNPLF
ยุคสงครามเย็น		
ความสัมพันธ์ข้ามแดน	ร่วมมือกับรัฐบาลไทยในการป้องกัน การร่วมมือระหว่าง CPT กับ CPB และมีรัฐบาลไทยคอยให้การสนับสนุน	แยกตัวจากกองกำลัง KNPP สถาปนา กองกำลัง KNPLF ร่วมมือกับ CPT และ CPB
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	การค้าข้ามแดนที่เฟื่องฟู	ยังไม่มีพื้นที่ในการยึดครอง

อิทธิพลทางการเมืองในยุคสงครามเย็น ได้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอเมริกา และเลือกใช้องค์กร KNU เป็นผู้ช่วยขัดขวางและป้องปรามการเชื่อมสัมพันธ์ของ CPB กับ CPT เพื่อป้องกันและแก้ไขภัยคุกคามจากการแพร่ขยายตัวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ประกอบกับความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลเมียนมา ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชน การปิดประเทศ และความล้มเหลวในการพัฒนาเทคโนโลยี พื้นที่ขององค์กร KNU ตลอดชายแดนไทย-เมียนมา จึงกลายสถานะจากฐานของกองกำลังเป็นจุดในการนำเข้าและส่งออกสินค้า โดยไม้สัก โค กระบือ กับแร่ธรรมชาติจำนวนมากได้ถูกส่งออกจากเมียนมาเข้าสู่ไทย สินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าที่ผ่านการผลิตด้วยเทคโนโลยีได้ถูกส่งออกจากไทยไปยังเมียนมา ผลจากการขยายตัวของการค้าดังกล่าวได้ยกระดับพื้นที่ต่าง ๆ ในฝั่งไทยให้กลายสภาพเป็นชุมชน เพื่อรองรับการค้าข้ามแดน โดยพื้นที่บ้านแม่สามแลบ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ผู้คนจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วส่งผลให้บ้านแม่สามแลบมีศักยภาพในการดึงดูดผู้คนและทุนจำนวนมากให้เข้ามาในพื้นที่ ประกอบกับการนำเข้าความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสินค้าเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่เปลี่ยนสถานะของแม่สามแลบจากป่าให้กลายเป็นเมืองท่าริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน

ในขณะที่ความต้องการในการแสวงหาแนวร่วมภายในกองกำลัง KNPP ส่งผลให้เกิดความเห็นต่างและความแตกแยกภายในกองกำลัง ผู้นำบางส่วนจึงตัดสินใจออกจากกองกำลัง KNPP และจัดตั้งกองกำลัง KNPLF ขึ้นใหม่ เนื่องจากมีแนวคิดตรงกัน KNPLF จึงถือเป็นสหಾಯคอมมิวนิสต์ของ CPB ภายหลังจึงมีการร่วมมือกับ CPB อย่างเป็นทางการ ตลอดการเคลื่อนไหวในยุคสงครามเย็น กองกำลัง KNPLF ได้มีกองกำลัง KNPP กับองค์กร KNU เป็นแนวร่วมในเชิงนิตินัย การเคลื่อนไหวในยุคดังกล่าว แม้กองกำลัง KNPLF จะไม่ได้รับผลประโยชน์จากการค้าข้ามแดน หรือการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยเอกชนองค์กร KNU กับกองกำลัง KNPP แต่หลังจากยุคสงครามเย็นได้สิ้นสุด การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ส่งผลให้กองกำลัง KNPLF ได้รับสิทธิประโยชน์มากมายจากกองทัพเมียนมา และมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

หลังสิ้นสุดสงครามเย็นการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ชายแดนของพื้นที่ทั้งสองได้เกิดขึ้นอีกครั้ง มีการปรับเปลี่ยนทิศทางในการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้ตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ภายหลังจากรัฐบาลเมียนมาได้ใช้วิธีมอบผลประโยชน์ให้แก่ตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแทรกซึมและปรับเปลี่ยนสนามอำนาจทางการเมืองบนพื้นที่ชายแดน โดยรัฐบาลไทยมีท่าทีให้การสนับสนุนรัฐบาลเมียนมาอย่างชัดเจน หลังจากได้รับการสัมปทานป่าไม้ตลอดแนวชายแดนเมียนมา ขณะกองกำลัง KNPLF ได้เลือกหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมาใน ค.ศ. 1994 รัฐบาลเมียนมาจึงได้มอบสิทธิในการบริหารจัดการพื้นที่ให้แก่กองกำลัง KNPLF ขณะกองกำลัง KNLA -5 กับกองกำลัง KNPP ยังคงเลือกต่อต้านรัฐบาลเมียนมา และมองการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดนเป็นภัยต่อความมั่นคงต่อกองกำลัง ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนในบริเวณฝั่งตรงข้าม อ.แม่สะเรียง ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกองกำลัง KNPLF และกองกำลัง KNLA -5 มีการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในลักษณะที่แตกต่างกัน

ช่วงเวลา	กองกำลัง KNLA - 5	กองกำลัง KNPLF
หลังยุคสงครามเย็นถึงปัจจุบัน		
<i>ความสัมพันธ์ข้ามแดน</i>	รัฐบาลไทย ร่วมมือกับรัฐบาลเมียนมา และกองกำลัง KNLA – 5 ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา	รัฐบาลไทย ร่วมมือกับรัฐบาลเมียนมา กองกำลัง KNPLF ลงนามหยุดยิงกับรัฐบาลเมียนมา และต่อมามีการ

		โอนย้ายกองกำลังบางส่วนไปสังกัด BGF
ทิศทางในการดำเนินงาน	มุ่งเน้นความมั่นคงของกองกำลัง และ ความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	มุ่งเน้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน	ต่อต้านการพัฒนา เนื่องจากอาจเป็น ภัยคุกคามทางการทหาร	ยอมรับการพัฒนาที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ
การค้าข้ามแดนระยะไกล	การส่งออก โค กระบือ และแร่จาก เมียนมา ด้วยแม่น้ำสาละวิน แต่ไม่ พบการส่งออกระยะไกล	การส่งออก โค กระบือ แร่ พริก และ งา จากเมียนมา และส่งออก ผงชูรส เหล้าเกาหลี และรถยนต์มือสองจาก ไทย
การค้าข้ามแดนระยะใกล้	การส่งออกสินค้าอุปโภค บริโภคจาก ไทย โดยสินค้าจะสัมพันธ์กับ เทคโนโลยีภายในพื้นที่ที่ยังไม่พัฒนา	การส่งออกสินค้าอุปโภค บริโภคจาก ไทย โดยสินค้าจะสัมพันธ์กับ เทคโนโลยีภายในพื้นที่ที่ได้รับการ พัฒนา

การค้าข้ามแดนผ่านบ้านแม่สามแลบได้กลับมามีบทบาทอีกครั้งหลังจากตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ได้มีการเจรจาต่อรองระหว่างกัน ปัจจุบันพื้นที่ฝั่งไทยได้ยกระดับเป็นจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ อยู่ภายใต้อำนาจของศูนย์สั่งการชายแดนฯ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีทหารพราน ศุลกากร ด่านกักกันสัตว์ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขณะฝั่งเมียนมา มีเพียงทหารจากกองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมา ประจำการในพื้นที่เท่านั้น การนำเข้าส่งออกสินค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบจึงยังมีลักษณะกึ่งทางการ โดยในปัจจุบันการค้าผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบสามารถแบ่งออกเป็นการค้าระยะไกลที่มีการส่งออกโค กระบือจากเมียนมาเข้าสู่ไทย โดยมีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการค้า คือ มาตรการการส่งออกโค กระบือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการกับกองกำลัง KNLA -5 เครือข่ายผู้รับซื้อโค เครือข่ายทางการเงิน และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขณะการค้าระยะใกล้ที่มีการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยเข้าสู่เมียนมา มีตัวปัจจัยสำคัญในการค้า คือ เครือข่ายเครือข่ายติข้ามแดน ความสามารถทางด้านภาษา เทคโนโลยีฝั่งเมียนมา และอำนาจในการเจรจาต่อรอง

นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเชิงกายภาพในการสนับสนุนการค้าข้ามแดนในพื้นที่โดยรัฐบาลมีผลโดยตรงต่อการค้า จากการศึกษาพบว่า การก่อตัวของถนนในพื้นที่ที่เกิดจากความต้องการทรัพยากรของนายทุน ส่งผลให้เกิดแรงผลักดันในการเข้าไปตัดถนนภายในพื้นที่เพื่อตั้งไม้สักออกมา กระทั่งต่อมารัฐบาลไทยได้ให้สนับสนุนและการพัฒนาเป็นถนนลาดยางมะตอย แม้ช่องจราจรของถนนภายในชุมชนยังเป็นช่องทางจราจรขนาดเล็ก แต่กลับส่งผลดีต่อผู้คนภายในชุมชน เนื่องจากผู้ประกอบการจำเป็นต้องถ่ายโอนสินค้าด้วยรถขนาดเล็ก และใช้ลูกหาบภายในชุมชนในการขนย้ายสินค้า อย่างไรก็ตามการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานในเชิงระบบในอดีต ได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการเพิ่มความซับซ้อนในมอบอำนาจให้แก่ศูนย์สั่งการฯ ให้มีบทบาทหลักในการอนุญาตส่งออกสินค้า ทำให้ผู้ประกอบการต้องใช้เวลาในการรอคำสั่งอนุญาตให้สินค้าข้ามแดน จนเกิดการเพิ่มต้นทุนในการค้าข้ามแดน ส่งผลให้ผู้ประกอบการบางกลุ่มได้เปลี่ยนช่องทางในการนำเข้าโค

ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างกองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมาในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามบ้านแม่สามแลบ แต่การดำรงอยู่ของการนำเข้าสินค้าจากเมียนมายังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องในลักษณะของการค้าที่ไม่เป็นทางการ โดยการดักกองกำลัง KNLA - 5 กับกองทัพเมียนมาให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยผู้ประกอบการยอมจ่ายค่าคุ้มครอง ค่าผ่านทาง หรือค่าภาษีให้กลุ่มต่าง ๆ แต่ทิศทางในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่ของกองกำลัง KNLA - 5 มีทิศทางที่ต้องการรักษาความมั่นคงทั้งทางด้านการทหาร และด้านความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ส่งผลให้พื้นที่กองกำลัง KNLA - 5 ไม่ตอบรับการพัฒนาพื้นที่จากรัฐบาลเมียนมา การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่จึงเป็นไปอย่างจำกัด ขณะเดียวกันกองทัพเมียนมาต้องการพัฒนาถนนจากพื้นที่ตอนในไปยังพื้นที่ชายแดน แต่กองกำลัง KNLA - 5 กลับมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นภัยคุกคามต่อกองกำลัง ทำให้มีการปะทะระหว่างสองกองกำลังตลอดเวลาที่มีการสร้างถนน อย่างไรก็ตาม ความสามารถของโค กระบือที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยตนเอง ทำให้ถนนไม่เป็นอุปสรรคในการค้าโค กระบือข้ามแดน ขณะเดียวกันทางฝั่งกองกำลัง KNLA - 5 ได้มีความพยายามสร้างถนนในเขตพื้นที่ของตนเองเพื่อยกระดับการค้าข้ามแดน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในท่อน้ำเลี้ยงของกองกำลัง โดยเส้นทางดังกล่าวสามารถลดค่าใช้จ่ายผู้ประกอบการได้เป็นอย่างมาก

เมื่อรัฐบาล NLD เข้ามาบริหารประเทศใน ค.ศ. 2015 ได้มีทิศทางในการผลักดันการค้าในรูปแบบไม่เป็นทางการให้เข้ามาอยู่ในระบบทางการ มีการปรับมาตรการการส่งออกโคให้มีความสอดคล้องกับมาตรการของรัฐบาลจีน จนโคจำนวนมากสามารถส่งออกไปยังจีนผ่านระบบการค้า

ทางการได้ แต่โคจำนวนมากที่ต้องขุนเพื่อเพิ่มน้ำหนัก ยังคงส่งออกมายังไทย เนื่องจากเมียนมายังขาดแคลนวัตถุดิบและเทคนิคในการขุนโค นอกจากการเปลี่ยนแปลงมาตรการในการส่งออกโคแล้ว รัฐบาล NLD ยังได้เข้ามาจัดการพื้นที่ชายแดนให้มีรูปแบบที่เป็นทางการมากขึ้นด้วยการเพิ่มสถานีการค้าบริเวณชายแดนหลายแห่ง สร้างมาตรการของรัฐเต็มไปด้วยเงื่อนไขมากมาย และยังไม่สามารถข้ามผ่านปัญหาความขัดแย้งในประเด็นอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้ ประกอบกับผู้ประกอบการต้องการลดต้นทุนในเรื่องภาษีการส่งออก การค้าข้ามแดนที่อยู่ภายใต้การจัดการของ NLD จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อำนาจในการจัดการพื้นที่และบทบาทในการค้าชายแดนจึงยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของกองทัพเมียนมา และกองกำลัง KNU เป็นหลัก

ในขณะที่การค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน ถือเป็นการค้าในระบบการค้ากึ่งทางการ เนื่องจากภายในบ้านโฮะแซะไม่ปรากฏที่ตั้งของศุลกากรกับศุลกัตว์โดยรัฐบาลเมียนมา การค้าข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทิน สามารถแบ่งออกเป็นการค้าระยะไกล คือ สินค้าส่งออกจากเมียนมาส่วนใหญ่จะมีแหล่งกำเนิดของสินค้าในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ โค กระบือ แร่ งาม และพริก ส่วนสินค้าส่งออกจากไทยหรือสินค้าที่ใช้ไทยเป็นพื้นที่ผ่านทาง เป็นสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิต ได้แก่ ผงชูรส เหล้าเกาหลี และรถยนต์มือสอง อย่างไรก็ตาม การส่งสินค้าดังกล่าวต้องยึดเอากฎระเบียบของรัฐบาลเมียนมา กับต้นทางและปลายทางของสินค้าในเมียนมาเป็นเงื่อนไขหลักในการเลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินเป็นช่องทางในการเคลื่อนย้ายสินค้า นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ค้าที่มีมาอย่างยาวนาน กับทักษะและความชำนาญของผู้ประกอบการที่ใช้เคลื่อนย้ายสินค้าเป็นไปด้วยความราบรื่นแม้ช่องทางนี้จะเต็มไปด้วยอุปสรรคจากสภาพถนนกึ่งธรรมชาติ ขณะที่การค้าระยะใกล้ อาทิ เครื่องดื่ม ข้าวของ เครื่องใช้ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องประพินผิว และสินค้าฟุ่มเฟือย ที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิตต่างหลังไหลข้ามแดน โดยผู้ประกอบการการค้าระยะใกล้ ต่างมีคู่ค้าที่อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความสัมพันธ์กับกองกำลัง KNPLF และความชำนาญในการใช้เส้นทางในการขนส่งสินค้า เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการค้าข้ามแดนระยะใกล้

การดำรงอยู่ของการค้าข้ามแดนในช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาทินยังสัมพันธ์กับทิศทางในการดำเนินการกับความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและเมียนมา การเจรจาต่อรองกับกองทัพเมียนมาได้ทำให้กองกำลัง KNPLF มีกองทัพเมียนมา เป็นพันธมิตร โดยมีกองกำลัง KNPP กับ กองกำลัง KNLA -5 ที่ยังคงต่อต้านรัฐบาลเมียนมาเป็นศัตรูในเชิงนิตินัยร่วมกัน

การได้รับอำนาจในการจัดการพื้นที่ได้ทำให้พื้นที่บ้านโฮ๊ะแซะได้รับการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน และเศรษฐกิจของชุมชนเติบโตเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการใช้ทุนนิยมเป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองกับผู้ต่อต้านได้เกิดขึ้นอีกครั้ง พร้อม ๆ กับทิศทางของรัฐบาลไทยที่ต้องการผลักดันจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร โดยลักษณะของจุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน กับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น มีจุดร่วมกัน คือ ต่างมีเมืองแม่แซะ รัฐกะยา เป็นจุดเชื่อมต่อของเส้นทางก่อนสินค้าจะเดินทางข้ามแม่น้ำสาละวินเข้าสู่พื้นที่ตอนในของเมียนมา โดยพื้นที่ฝั่งเมียนมาหลังจากกองกำลัง KNPLF ลงนามหยุดยิง พัฒนาการของโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่เป็นไปในลักษณะของการก้าวกระโดด ไม่ว่าจะเป็นถนน สะพาน และระบบการสื่อสาร แตกต่างจากกองกำลัง KNLA – ที่มองการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานภายในพื้นที่จะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง

แม้การใช้จุดผ่อนปรนบ้านฯ บ้านเสาหิน เป็นการค้าที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้าข้ามแดน และมีระยะทางที่ใกล้กว่า รวมถึงผู้ประกอบการฝั่งเมียนมาส่วนใหญ่เลือกใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน แต่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานของรัฐบาลไทยที่ต้องการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น อาทิ การสร้างถนน สะพาน หรือสิ่งปลูกสร้างที่รองรับการค้าข้ามแดน และความพยายามให้ผู้ประกอบการที่ใช้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ปรับเปลี่ยนวิธีการค้าไปใช้ช่องทางจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่น ประกอบกับการจัดการของศูนย์สั่งการฯ ที่ผู้ประกอบการรู้สึกถึงความล่าช้าในการออกคำสั่งอนุมัติการค้าข้ามแดน ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการทำให้สูญเสียคู่ค้าจำนวนมาก ทำให้จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินเต็มไปด้วยอุปสรรค ขณะเดียวกัน คณะผู้วิจัยพบว่า ความพยายามในการผลักดันการยกระดับจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นของรัฐบาลไทย ยังทำให้แกนนำที่ควบคุมกำลังพลของกองกำลัง KNPP ที่ต่อต้านรัฐบาลเมียนมา เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมการค้าข้ามแดนในบทบาทของผู้ประกอบการนำเข้าส่งออกสินค้า ผู้บริหารจัดการสินค้า และผู้ให้บริการรถที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้า และฝั่งตรงข้ามจุดผ่อนปรนฯ บ้านห้วยต้นนุ่นยังมีการตั้งกองกำลังต่าง ๆ ทั้งกองกำลัง KNPP กองกำลัง KNPLF และกองทัพเมียนมา เข้ามามีส่วนร่วมับกิจกรรมการค้าข้ามแดนในลักษณะของการเรียกเก็บภาษี ค่าคุ้มครอง หรือค่าผ่านทาง จนทำให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานได้ส่งผลให้เกิดการความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาพื้นที่ พื้นที่จุดผ่อนปรนฯ บ้านเสาหินจึงถูกลดระดับความสำคัญ อีกทั้งการใช้ผลประโยชน์จากการค้าข้ามแดนยังเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการลดสถานะแรงเสียดทานจากผู้ต่อต้าน และดึงผู้ต่อต้านให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าข้ามแดน

ดังนั้น การดำรงอยู่ของจุดอ่อนปรนฯ บ้านแม่สามแลบ และจุดอ่อนปรนฯ บ้านเสาหิน ต่างมีลักษณะพิเศษของพื้นที่ที่มีความแตกต่างต่างกัน ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการดำเนินงานและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงต่าง ๆ บนพื้นที่ฝั่งตรงข้ามจุดอ่อนปรน กลับเป็นเงื่อนไขหลักต่อวิถีการค้า และความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดน การพัฒนาพื้นที่ชายแดนแต่ละจุดควรคำนึงถึงลักษณะพิเศษของพื้นที่ รวมถึงทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ในพื้นที่ตรงข้าม เพื่อให้การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนการค้าข้ามแดนในพื้นที่ประเทศไทย มีลักษณะสอดคล้องกับพื้นที่ฝั่งเมียนมา และมีความคุ้มค่าในการลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานมากกว่าการเป็นเครื่องมือในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตัวแสดงต่าง ๆ ทั้งในฝั่งไทย และฝั่งเมียนมา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมทางหลวง. (2559). แผนแม่บทการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). สืบค้น 1 มีนาคม 2563 จาก <https://www.motorway.go.th/wpcontent/uploads/2021/10/แผนแม่บทการพัฒนาทางหลวงพิเศษระยะ20ปี.pdf>

กรมทางหลวง. (2564). แผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง. สืบค้น 30 เมษายน 2564 จาก <http://www.doh-motorway.com/master-plan/highway-network/>

กรมพระยาดำรงราชานุภาพและพระยาราชเสนา. (2495). *เทศาภิบาล*. พระนคร : คลังวิทยา.

กรมศุลกากร. (2561). ประกาศกรมศุลกากร ที่ 32/2561 เรื่อง การส่งของออกไปนอกราชอาณาจักรตามทางอื่นนอกจากทางอนุมัติ.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2563). แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. จาก <https://bit.ly/39uwpJU>

กระทรวงการต่างประเทศ. (มปป). คณะกรรมการร่วมมือเพื่อความมั่นคงชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน. สืบค้น 30 เมษายน 2564 จาก <https://opp.mod.go.th/อาเซียน/data/กต-JC.aspx>

กองความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทยปี 2558 – 2560.

กองแผนงานและโครงการ กรมกิจการชายแดนทหาร. (2561). คู่มือการปฏิบัติงาน กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน.

กัลย์ธีรา วิญญูวิจักขณ์. (2555). *การพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลพรรคโครงการสังคมนิยมเมียนมา ค.ศ. 1962 - 1988*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2563). กระบวนการสร้างมูลค่าโคกระบือในประเทศไทย: เครือข่ายและตัวแสดงจากชายแดนแม่สอดถึงเชียงราย (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เกษมสันต์ วีระกุล. (2558). ในหลวงเสด็จฯ AEC. สืบค้น 20 สิงหาคม 2563. จาก <https://d.dailynews.co.th/article/365744/>

ขจิตถัย บุรุษพัฒน์. (2540). ชนกลุ่มน้อยสัญชาติเมียนมา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.

ขวัญชีวัน บัวแดง. (2561). องค์การติดอาวุธกะเหรี่ยง : การสร้างสันติภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนไทย-เมียนมาร์ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. (2514). ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.

จุฑาม่อนปรนเพื่อการค้าศุลกากรแม่สะเรียง. (2560). รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560.

เจษฎา หุ่นเฮง. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมาเกี่ยวกับพรมแดนทางบก : ศึกษาการดำเนินนโยบายของไทยเกี่ยวกับกรณีดอยหลวง บ้านเจดีย์สามองค์ และเนิน 491 . (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เทย์เลอร์, โรเบิร์ต เอช. (2550). รัฐในเมียนมา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

ทวี อร่ามเรืองกุล. (2539). นโยบายของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ศึกษาการดำเนินนโยบายการเกี่ยวพันอย่างสร้างสรรค์ในช่วงปี พ.ศ.2534-2537 . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์

ธรรมรัตน์ ทองเรือง. (2543). กะเหรี่ยง : ชนวนหรือชนวนสงครามไทย-เมียนมายุคใหม่. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว.

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2530). “เมียนมากับการเมืองระหว่างประเทศ,” ในเอกสารการสอนชุดการเมือง

ระหว่างประเทศในเอเชีย, หน่วยที่ 8-15. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นคร พันธุ์ณรงค์. (2540). ปัญหาชายแดนไทย-เมียนมา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: กรุงเทพฯ.

นิสรียา ทองกลีบ . (2545). ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมาในช่วงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 2 (พ.ศ.

2540-2544). (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปลาย่อ ชนชนนท์ . (2529). บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อ และขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือ
ของประเทศไทย พ.ศ.2464-2523. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประกาศราชกิจจานุเบกษา. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580.

ประชากรกิจกรจักร (แหม่ บุนนาค), พระยา. (2450). เรื่องพงษาวดารโยนก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองหล
โทษ.

ประพาส ลิมปะพันธุ์, (ม.ป.ป.), ความสัมพันธ์ไทย-เมียนมา. สืบค้นจาก

http://www.myanmar.nu.ac.th/econ/index2_2.htm

ประเทือง สุขเกษม. (2540). ความขัดแย้งระหว่างไทยกับเมียนมา : ศึกษาปัญหาทางการประมง (พ.ศ.
2531-2539). (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2545). ข้ามพรมแดน กับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความ
เป็นชาติ. สังคมศาสตร์ข้ามพรมแดน วารสารสังคมศาสตร์. 15(1), 11-16.

ฝ่ายเลขานุการ ก.บ.จ.แม่ฮ่องสอน สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี
(พ.ศ. 2561-2564) จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ฉบับปรับปรุง)

พรพิมล ตรีโชติ. (2542). ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลเมียนมา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย.

ภูวิน บุญยะเวชชีวิน. (2555). พลวัตความมั่นคง : ภาพสะท้อนต่อความคิดในการศึกษาความมั่นคงใน
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กระแสอาณานิคม, 9 (101), 31-47.

- ภูวรินทร์ บุญยะเวชชีวิน. (2558). 'ทฤษฎีความมั่นคงประภคิต: บทปริทัศน์เบื้องต้น.' *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา*. 3(2), 23-34.
- แม่ฮ่องสอน. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 ปี (ปี พ.ศ. 2561-2564)*. จาก <http://www.maehongson.go.th/th/inventories/file-downloads/summary/25-budget-year-2561/7-8-แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน-4-ปี-ปี-พ-ศ-2561-2564.html>
- แม่ฮ่องสอน. (2561). *สรุปรายงานประจำปี จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2561*.
- ยศ สันตสมบัติ. (2551). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ย้อนอดีตแม่ฮ่องสอน. (2536). *ที่ระลึกในงานผูกพัทลีมาฝั่งลูกนิมิตอุโบสถและงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดกิตติวงศ์ อำเภอแม่สะเรียง 11 เมษายน 2536*.
- รัชนิดา ยืนยง . (2539). *ศึกษาเปรียบเทียบนโยบายไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ในยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523-2531) กับยุคหลังพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2531-2538)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัชมี ชูทรงเดช . (2556). *ใครเป็น “เจ้าของ” มรดกวัฒนธรรมสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ขุนยวม* แม่ฮ่องสอน. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา* 32(1).
- ลลิตทิพย์ คุรุรุ่งโรจน์รัตน์. (2547). *นโยบายไทยต่อเมียนมา : ศึกษาตามนโยบายรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-2547)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). *200 ปี เมียนมาในล้านนา*. กรุงเทพฯ : โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค.
- วิรัชศักดิ์ ฉัตรรุ่งนพคุณ. (2560). *การรักษาอำนาจของรัฐบาลทหารเมียนมา ค.ศ. 1988-2008*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร

เวณิกา บุญมาคลี. (2536). นโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหภาพเมียนมาร์ ในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ.2531-2534) . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ. (2538). ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี. เชียงใหม่

สยามรัฐออนไลน์. (มปป). ทหารไทยตรวจเส้นทางเพื่อการค้ากับเมียนมา. สืบค้น 11 มิถุนายน 2562.
จาก <https://siamrath.co.th/n/84226>

สุเทพ นิมิตฺตม เรืองชัย ต้นสุชาติ, ภูมิพัฒน์ มิ่งมาลัยรักษ์, กรวิทย์ ฝักคง, และณัฐพล รังสฤษฏ์วรการ. (2558). โอกาสทางการตลาดและแนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าโคเนื้อของไทย ในตลาดอาเซียน-จีน: กรณีศึกษาตลาดใน สปป.ลาว เวียดนาม และจีน (ตอนใต้). (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย

สุนทร ชุตินทรานนท์ , พรพิมล ตริโชติ , ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์ . (2556). บทบาทของกองทัพไทย กับการจัดการความมั่นคงและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ : กรณีศึกษาพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2562). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2562-2565).

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2558). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร

ศูนย์สร้างทางลำปาง, (ม.ป.ป.). สำนักงานบริหารงานศูนย์สร้างทาง กรมทางหลวง. (11 มิถุนายน 2562). สืบค้นจาก http://www.lprcc.com/index.php?op=pro_1194&module=project

สงวน โชติสุขรัตน์. (2556). *ประชุมตำนานล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา.

สมโชค สวัสดิ์รักษ์ . (2537). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมียนมา: ศึกษากรณีปัญหาชนชาติกะเหรี่ยง ค.ศ.1988-1994*. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย. วิทยานิพนธ์

สร้อยดี อ่องสกุล. (2558). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สิทธิพร ภูณิศ และคณะ. (2550). *ศักยภาพและอุปสรรคการค้าชายแดน: จังหวัดแม่ฮ่องสอน*.
กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ.

สุมาลี สุขदानนท์. (2557). *รายงานการศึกษาเพื่อจัดทำฐานข้อมูลการค้าการขนส่งชายแดนไทย – เมียนมา*. (กรุงเทพ: สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

สุมาลี สุขदानนท์. (2558). *รายงานการศึกษาประเมินศักยภาพช่องทางการค้าการขนส่งชายแดนไทย – เมียนมา*. (กรุงเทพ: สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

สุรีย์ ภูมิภมร. (2548). *พรรณพืชในประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ : มติชน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 - 2564*.

สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่. (2560). *เอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง ตรวจเยี่ยมจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนบ้านแม่สามแลบ จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. สืบค้น 11 มิถุนายน 2562. จาก <http://www.prdnorth.in.th/ct/news/viewnews.php?ID=170826154722>

องค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2551). *แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2551-2553) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน*

ภาษาอังกฤษ

Aitchison, C. U. (1909). *A collection of treaties, engagements and sanads relating to India and neighbouring countries*. Calcutta: Supt. government printing.

- Amin, A. (1997). Placing Globalization. *"Theory, Culture & Society"*, 14(2), 123-137.
- Anderson, J. (1996). The Shifting Stage of Politics: New Medieval and Postmodern Territorialities? *Environment and Planning D: Society and Space*, 14(2), 133–153.
- Anderson and O'Dowd. (1999). Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meanings, Changing Significance. *Regional Studies*. 33(7), 593-604.
- Acharya, A. (1995). *The periphery as the core: The third world and security studies*. North York, Ont: Centre for International and Strategic Studies.
- Acharya, A. (2001). Human Security: East versus West. *International Journal*, 56(3), 442-460.
- Ayoob, M. (1986). Regional Security and the Third World. In *Regional Security in the Third World: Case Studies from Southeast Asia and the Middle East*, edited by M. Ayoob, *Boulder: Westview Press*. pp. 3-23.
- Bhattacharyay, B. N. (2010). *Institutions for Asian Connectivity (ADB Working Paper 220)*. Tokyo: Asian Development Bank Institute.
- Brailey, Nigel John (1969), *'The origins of the Siamese Forward Movement in Western Laos, 1850–1892'*, PhD dissertation, School of Oriental and African Studies, University of London.
- Bryant, R. L. (1997). *The political ecology of forestry in Burma, 1824-1994*. London: Hurst.
- Burk, J. (1994). Thinking Through the End of Cold War. in: Burk, J. (editor), *The Military in New Times, Adapting Armed Forces to a Turbulent World*. *Boulder: Westview press*. pp. 1 – 24.

- Carter, D. B., & Goemans, H. E. (2014). The temporal dynamics of new international borders. *Conflict Management and Peace Science*, 31(3), pp. 285-302.
- Carter, D. B., & Poast, P. (2017). Why Do States Build Walls? Political Economy, Security, and Border Stability. *Journal of Conflict Resolution*, 61(2), 239–270
- Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Cambridge: Blackwell Publishers.
- Charles R. Boehmer & Sergio Peña. (2012). *The Determinants of Open and Closed Borders*, *Journal of Borderlands Studies*, 27(3), pp. 273-285.
- Dalakoglou, D. (2017). *The road: An ethnography of (im)mobility, space, and cross-border infrastructures in the Balkans*. Manchester University Press.
- Dandeker, C. (1994). A farewell to arms? The military and the nation-state in a changing world. in: Burk, J. (editor), *The Military in New Times, Adapting Armed Forces to a Turbulent World*. Boulder: Westview press. pp. 117 – 139.
- Dun, Smith. (1980). *Memoirs of the Four-Foot Colonel*. Ithaca, NY: Cornell Southeast Asia Program.
- Finer, S. E. (1962). *The Man on Horseback: The Role of the Military in Politics*. London: Transaction Publishers.
- Forbes, A. D. W. (1987a). The ‘Čīn-Hō’ (Yunnanese Chinese) Caravan Trade with North Thailand during the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *Journal of Asian History*, 21(1), 1-47.
- Global Witness (Firm). (2003). *A conflict of interests: The uncertain future of Burma's forests: a briefing document*. London: Global Witness.

- Gowa, J. (1994). *Allies adversaries and international trade*. Princeton: Princeton University Press.
- Grundy-Warr, C. (1998). The Karenni: A troubled borderland people and a destroyed state. *Boundary and Security Bulletin*, 6(3), 79-85.
- Maclean, K. (2018). *FAMINE CRIMES Military Operations, Forced Migration, and Chronic Hunger in Eastern Burma/Myanmar (2006-2008)*. Clark University
- Michaels, G., & Zhi, X., (2010). "Freedom Fries," *American Economic Journal: Applied Economics*, vol. 2(3), 256-8.
- Hallett, Holt S. (1988). *A Thousand Miles on an Elephant in the Shan States*. Bangkok: White Lotus Co,
- Harvey, D. (1990). Between Space and Time: Reflections on the Geographical Imagination. *Annals of the Association of American Geographers*, 80, 418-34.
- Harvey, P., & Knox, H. (2012). The Enchantments of Infrastructure. *Mobilities*, 7, 521 – 536.
- Hunter, W. W., & Great Britain. (1907). *The Imperial gazetteer of India*. Oxford: Clarendon Press. pp. 35 -36.
- Huntington, S. P. (1957). *The soldier and the state: The theory and politics of civil-military relations*. New York: Vintage Books.
- India., & Paget, W. H. (1907). *Frontier and overseas expeditions from India*. Simla: Govt. Monotype Press.

- Rosenau, J. (1997). *Along the Domestic-Foreign Frontier: Exploring Governance in a Turbulent World (Cambridge Studies in International Relations)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kolossov, V. (2005). Border Studies: Changing Perspectives and Theoretical Approaches, *Geopolitics*, 10(4), 606-632.
- Lee, T. (2015). *Defect or defend: Military responses to popular protests in authoritarian Asia*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Lintner, B. (1994). *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*. Milton: Routledge.
- Lintner, B. (2019). *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*. Milton: Routledge.
- Moraczewska A. (2010). *The changing interpretation of border functions in International Relations*, "Revista Romana de Geografie Politica" Anul XII nr 2/2010. 329-340.
- Moskos, C. C., & Burk, J. (1994). *The Postmodern Military*. in: Burk, J. (editor), *The Military in New Times, Adapting Armed Forces to a Turbulent World*. Boulder: Westview press, 141 – 162.
- Myanmar Project Bank. (2020). *Project List*. Retrieved 28 October 2020. from <https://projectbank.gov.mm/en/activity-list/>
- Newman, D. (2003). On borders and power: A theoretical framework. *Journal of Borderlands Studies*, 18(1), 13-25.
- Nye, J., & Lynn-Jones, S. (1988). International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field. *International Security*, 12(4), 5-27.

- Orbell, J., Turton, A., & Pressnell, L. S. (2017). *British banking: A guide to historical records*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Ohmae, K. (1993). The Rise of the Region State. *Foreign Affairs*, 72(2), 78–87. From <https://doi.org/10.2307/20045526>.
- Parker, N and Adler-Nissen, R (2012) ‘Picking and Choosing the “Sovereign” Border: A Theory of Changing State Bordering Practices’, *Geopolitics*. 17(4), 773-796.
- Perkmann, M., & Sum, N-L. (2002). Globalization, regionalization, and cross-border regions: scales, discourses and governance. In M. Perkmann, & N-L. Sum (Eds.), *Globalisation, regionalisation and cross-border regions*. (International political economy series). Palgrave, 3-24.
- Renard, Ronald D "The Delineation of the Kayah States Frontiers with Thailand: 1809-1894." *Journal of Southeast Asian Studies*, 8(1), 81-92.
- Richardson, D. 1836. “Journey to Karenni.” *Journal of the Royal Asiatic Society of Bengal*. November: 688–707.
- San C. Po. (1928). *Burma and the Karens*. London : Elliot Stock.
- Sao Saimong Mangrai. (1965). The Shan states and the British annexation. Ithaca, NY: Cornell Univ., *Dept. of Asian Studies*, Southeast Asia Program.
- Scott, J. George, (1901), *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States*, Part II, Volume I, Rangoon, Government Printing, Burma.
- Smith, Martin. (1999). *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity*. rev. ed. New York: Zed Books.

- South, A. (2011). *Burma's longest war: Anatomy of the Karen conflict*. Amsterdam: Transnational Institute
- Takada Mineo. (2015). Burma as 'Corridor': A Case of South Asian Descendants' Community in Northern Thailand . *International Conference on Burma/Myanmar Studies: Burma/Myanmar in Transition: Connectivity, Changes and Challenges: University Academic Service Centre (UNISERV)*, Chiang Mai University, Thailand, 24--26 July 2015
- The Court of the Recorder of Maulmain. (1866). The great Mhineloongyee case. Maulmain: Observer Press.
- The Government of Karenni. (1997). Karenni independence. *The Imperial Gazetteer of India*.. Oxford: Clarendon press. 15(1908).
- United States. (1998). Burmese refugees in Thailand: Hearing before the Subcommittee on International Operations and Human Rights of the Committee on International Relations, *House of Representatives, One Hundred Fifth Congress*, first session, April 16, 1997. Washington: U.S. G.P.O.
- Wanandi Y. (1984). "Security Issues in the ASEAN Region," in Jackson K. D. and Soesastro M. H. (eds.), *ASEAN Security and Economic Development, Research Papers and Policy Studies*, no. 11, Berkeley, Institute of East Asian Studies, University of California, 297–308.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security*. Columbia University Press. 46-87.
- Walt, S. (1991). The Renaissance of Security Studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211-239.

- Walton, M. J. (2008). Ethnicity, conflict, and history in Burma: The myths of Panglong. *Asian Survey: a Monthly Review of Contemporary Asian Studies*, 48(6), 889-910.
- Wolfers, A. (1952). "National Security" as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*. 67 (4), 481-502.
- Woo, J. (2011). *Security challenges and military politics in East Asia: From state – building to post-democratization*. New York: Continuum.
- Woods, K. (2016). “The commercialisation of counterinsurgency: Battlefield enemies, business bedfellows in Kachin State, Burma.”, 114-145. In Shadan, M (Ed.), *War and Peace in the Borderlands of Myanmar: The Kachin ceasefire, 1994-2011*. Singapore: NIAS Press.
- Williams, A., Balaz, V., & Bodnarova, B. (2001). Border Regions and Trans-border Mobility: Slovakia in Economic Transition. *Regional Studies*, 35(9), 831-846.
- Yeung, H. W. (1998). Capital, State and Space: Contesting the Borderless World. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 23(3), 291-309.

ภาษาเมียนมา

- Anonymous. (2012). ကယားပြည်နယ်မှာ နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်းသစ်တစ်ခု ဖွင့်လှစ်နိုင်ရေး ကွင်းဆင်းလေ့လာ ဆောင်ရွက်မည်. Retrieved 25 ကရကူဇာနိ 2563. From <https://www.commercejournal.com.mm/>
- Anonymous. (2012). ကယားပြည်နယ်မှာ နယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်းသစ်တစ်ခု ဖွင့်လှစ်နိုင်ရေး ကွင်းဆင်းလေ့လာ ဆောင်ရွက်မည်. Retrieved 25 ကရကူဇာနိ 2563. From <https://www.commercejournal.com.mm/>

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2020). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 38/2020. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (1999). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 10/99. ရန်ကုန်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2011). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 1/2011. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2016). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 62/2016. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2000). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 2/2000. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2011). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 2/2011. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2011). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 3/2011. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2013). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 8/2013. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2013). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 9/2013. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2017). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် 49/2017. နေပြည်တော်.

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. ကုန်သွယ်ရေးစခန်း(မယ်စဲ့). ဧပြီ 29 ကရကဏ္ဍာဏ 2563,

အကျိုးအမြတ် <https://www.commerce.gov.mm/my/content/ကုန်သွယ်ရေးစခန်းမယ်စဲ့>

စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန. (2020). ကုန်သွယ်ရေးဦးစီးဌာနစခန်းများအလိုက်

ပို့ကုန်/သွင်းကုန် (၁-၁၀-၂၀၁၉ မှ ၁၇-၇-၂၀၂၀ ထိ) ယခင်နှစ်အလားတူကာလနှင့်

နှိုင်းယှဉ်ချက်စာရင်း. ဧပြီ 29 ကရကဏ္ဍာဏ 2563, အကျိုးအမြတ် <https://bit.ly/3py6hn1>

ထွမ်းရဲထွဋ်. (2020). လမ်းဖော်သည့်ကိစ္စကို KNU က အမြင်မကျဉ်းစေချင်ကြောင်း တပ်မတော် ပြော.

ဧပြီ 11 မိရုဏ္ဏာယ 2562, အကျိုးအမြတ် <https://myanmar.mmtimes.com/news/135711.html>

နေပြည်တော်စည်ပင်သာယာရေးကော်မတီ. (2016). အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် (40/2016). နေပြည်တော်.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်. (1947). *ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ*. ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်. (1951). *ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက် အက်ဥပဒေ*.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်. (2016). *မြန်မာ-ထိုင်း ဒေသဆိုင်ရာနယ်ခြားကော်မတီနှင့် မြန်မာ-ထိုင်း မြို့နယ်အဆင့်နယ်ခြားကော်မတီ ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းခြင်း အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၁၀/၂၀၁၆*. မြန်မာနိုင်ငံတော်.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်. (2016). *မြန်မာ-ထိုင်း ပူးတွဲနယ်နိမိတ်ကော်မတီဖွဲ့စည်းခြင်းအမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၆၅/၂၀၁၆*. မြန်မာနိုင်ငံတော်.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2018). *မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး ဟန်ချက်ညီသောဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစီမံကိန်း ၂၀၁၈ - ၂၀၃၀*. မြန်မာ. စီမံကိန်းနှင့်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (1999). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၁၀/၉၉ “ပြည်ပသို့ တင်ပို့ခွင့်ပြုသော ပစ္စည်းများအား အဖြစ်သတ်မှတ်သည့်အမိန့်”*. မြန်မာ : စီးပွားရေး နှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2011). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၂/၂၀၁၁ “ပြည်ပမှတင်သွင်းခွင့်မပြုသော ပစ္စည်းများအား ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့်အမိန့်”*. မြန်မာ : စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2011). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၁/၂၀၁၁ “ပြည်ပသို့ တင်ပို့ခွင့်ပြုသော ပစ္စည်းများအား ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့်အမိန့်”*. မြန်မာ : စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2013). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၈/၂၀၁၃ “ပြည်ပမှတင်သွင်းခွင့်မပြုသော ပစ္စည်းများအား ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့်အမိန့်”*. မြန်မာ : စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2013). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၉/၂၀၁၃*
“ပြည်ပမှတင်သွင်းခွင့်မပြုသော ပစ္စည်းများအား ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့်အမိန့်”. မြန်မာ :
စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ. (2016). *အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၆/၂၀၁၆ “ပြည်ပသို့*
တင်ပို့ခွင့်ပြုသော ပစ္စည်းများမှ ဖြေလျှော့တင်ပို့ခွင့်ပြုမည့် ကုန်စည်ပြင်ဆင်သတ်မှတ်သည့်
အမိန့်ကြော်ငြာစာ”. မြန်မာ : စီးပွားရေးနှင့်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဝန်ကြီးဌာန.

ပြည်သူ့လွှတ်တော်. (2018). *ဒုတိယအကြိမ် ပြည်သူ့လွှတ်တော် အငွေပုံမှန်အစည်းအဝေး (၁၄) ရက်မြောက်နေ့*
(၁၃.၆.၂၀၁၈). ဇီပီနီ 29 ကရကမ္ဘာ 2563, ချက် [https://pyithuhluttaw.gov.mm/node](https://pyithuhluttaw.gov.mm/node/9567)
[/9567](https://pyithuhluttaw.gov.mm/node/9567)

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်. (1988). *မြန်မာနိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု တည်ဆောက်ရေးဗွဲ့*.

မြို့နယ်(ကယား).(2016). *မယ်စွဲနယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းစတင်ဖွင့်လှစ်*. ဇီပီနီ 30 ကရကမ္ဘာ 2563,
ချက် <https://www.myanmartradeportal.gov.mm>

မြို့နယ်(ကယား). (2016). *မယ်စွဲနယ်စပ်ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းစတင်ဖွင့်လှစ်*. ဇီပီနီ 30 ကရကမ္ဘာ 2563,
ချက် <https://www.myanmartradeportal.gov.mm>

ယုဝေ. (2017). *မယ်စွဲကုန်သွယ်ရေးစခန်းမှ ရှစ်လအတွင်း ကုန်သွယ်ခွန် ကျပ်သိန်း ၇၀၀ ကျော်ရရှိ*. ဇီပီနီ 30
ကရကမ္ဘာ 2563, ချက် <https://7day.news/story>

အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန. (2015). *အမျိုးသားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု*
ဒုတိယကာလတို (၅) နှစ်စီမံကိန်း (၂၀၁၆-၂၀၁၇ ဘဏ္ဍာနှစ် မှ ၂၀၂၀-၂၀၂၁ ဘဏ္ဍာနှစ်). နေပြည်တော်.

လွတ်လတ်မြောက်ရေးတပ်ဦး.(2003). *ကရင်နီပြည်လူမျိုးပေါင်းစုံပြည်သူ့လွတ်လတ်မြောက်ရေးတပ်ဦး ၂၅*
နှစ်မြောက် အထိမ်းအမှတ်သမိုင်းအကျဉ်း ၁၉၇၈ - ၂၀၀၃.

ပထမဦးစွာ

ဂေါ်ဖီက, (2563, 13 မကရကမ္ဘာ). [ပထမဦးစွာ]

โกฟู้ก, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
กิตติ, (2563, 16 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
คุณธนา, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
คุณมังกร, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
คุณวิทย์, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
คุณมาวิน, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
คุณสาย, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
คุณสิงห์, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
คุณหาร, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
จอโพควา, (2563, 28 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
จอโพควา, (2563, 29 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
จอมือเก๋, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
เจ๊นก, (2563, 14 สิงหาคม). [บทสัมภาษณ์]
แจ๊ค, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
ชาวา, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
น้ำตัน, (2563, 4 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
น้ำสิทธิ์, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
ป้าแก้ว, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
ป้าแดง, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
ป้าผ่อง, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
ป้ามี, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
พะตี่จื่อโพ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
พะตี่โพดา, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
พะตี่แอ้ก้อคี่, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
พะตี่แอ้กะญู, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
พ่อเลี้ยงบุญมี, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
พ่อเลี้ยงไม้, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
พ่อเลี้ยงพี, (2563, 28 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]

พ่อเลี้ยงฮาซัน, (2563, 15 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 พี่ไก่, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 พี่ขวัญ, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
 พี่ธีร์, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 พี่เมฆ, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 พี่สม, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 พี่วิน, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 พี่โรจน์, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 พี่ใหญ่, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 มะวา, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 มีด, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกดำ, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกปัท, (2563, 9 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกประสิทธิ์, (2562, 11 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกประสิทธิ์, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกประเสริฐ, (2562, 11 พฤศจิกายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกพิชิต, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกพีระ, (2563, 29 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกวี, (2563, 30 พฤษภาคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกวัน, (2563, 2 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกสม, (2563, 5 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกสมชาย, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกสมคิด, (2563, 20 สิงหาคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกสมปอง, (2563, 14 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 ลูกแสง, (2563, 1 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 หน่อลาอี, (2563, 3 มิถุนายน). [บทสัมภาษณ์]
 อู๊ดฮะ, (2563, 13 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]
 อุหม่าวร์ลิน, (2563, 17 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]

แอ็กอคี, (2563, 12 มกราคม). [บทสัมภาษณ์]